

Revízia výdavkov na kultúru

Záverečná správa

júl 2020

Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu

Jedným zo zadaní projektu Hodnota za peniaze je revízia výdavkov verejnej správy. Táto revízia Ministerstva financií SR je hodnotením efektívnosti výdavkov na kultúru v zmysle uznesenia vlády SR č. 474/2018, úloha B1. Hodnotenie za Inštitút kultúrnej politiky pripravili Andrej Svorenčík, Matúš Bieščad, Zuzana Borošová, Marcel Čas, Zuzana Došeková a Michaela Rudyjová v spolupráci s Matejom Kurianom, Martinou Erdelyiovou, Martinom Kmeťkom, Martinom Krokcom, Jurajom Machom, Petrom Mandžákom, Lenkou Martiškovou a Katarínou Valkovou z Útvaru hodnoty za peniaze.

PodĎakovanie

Za hodnotné návrhy a pripomienky počas prípravy správy ďakujeme oficiálnym recenzentom Jozefovi Kovalčíkovi (FPU), Michalovi Rehúšovi (IVP) a Zuzane Révészovej (CIKE) a všetkým, ktorí sa podieľali na vzniku tohto textu.

Dokument prešiel jazykovou korektúrou. Niektoré formulácie autori v texte ponechali aj napriek odporúčaniam korektori. Za prípadné vecné chyby a ďalšie nedostatky zodpovedajú autori materiálu.

Obsah

Zoznam grafov.....	5
Zoznam tabuliek	7
Zoznam boxov	8
Zoznam skratiek	9
Úvod a zhrnutie	11
1 Opatrenia revízie výdavkov na kultúru	16
1.1 Fiškálne opatrenia.....	16
1.2 Riadiace opatrenia	18
2 Výdavky na kultúru	29
2.1 Verejné výdavky na kultúru	31
2.1.1 Medzinárodné porovnanie	31
2.1.2 Verejné výdavky na kultúru na Slovensku.....	37
2.2 Výdavky súkromného sektora na kultúrny a kreatívny priemysel.....	45
3 Kultúrne politiky a ich ciele	50
3.1 Politika podpory múzeí a galérií.....	55
3.1.1 Ponuka a dostupnosť	56
3.1.2 Evidencia a výskum.....	58
3.1.3 Ochrana	59
3.1.4 Akvizícia	60
3.1.5 Prezentácia a komunita.....	61
3.2 Politika podpory knižníc	61
3.2.1 Sieť knižníc.....	62
3.2.2 Výpožičky knižničného fondu a dostupnosť siete knižníc.....	63
3.2.3 Knižničný fond a jeho akvizícia	67
3.2.4 Vedecké knižnice zriaďované MK SR	69
3.3 Politika ochrany pamiatkového fondu	70
3.3.1 Stav pamiatkového fondu.....	71
3.3.2 Pamiatkový výskum a dokumentácia	75
3.3.3 Vzťah verejnosti k pamiatkovému fondu	76
3.4 Politika podpory divadla	77
3.4.1 Dostupnosť a rozmanitosť.....	78
3.4.2 Dostupnosť a návštevnosť	79
3.4.3 Efektivita a vlastné zdroje.....	81
3.4.4 Evidencia a výskum.....	83

3.5	Politika podpory hudby.....	83
3.5.1	Dostupnosť a návštevnosť	84
3.5.2	Efektivita a vlastné zdroje.....	86
3.5.3	Evidencia a výskum.....	86
3.5.4	Umelecké vzdelávanie	86
3.6	Mediálna a audiovizuálna politika	87
3.6.1	Tvorba	88
3.6.2	Dokumentácia	88
3.6.3	Financovanie a kvalita verejnoprávnych médií.....	89
3.7	Politika podpory cirkví	96
4	Prierezové problémy kultúrnych politík	99
4.1	Hodnotenie programovej štruktúry MK SR.....	99
4.2	Dotačné a umelecké fondy.....	101
4.3	Informačné systémy	108
4.4	Kapitálové výdavky	111
4.5	Zlepšenia riadenia rozpočtových a príspevkových organizácií	113
4.6	Kultúrna participácia a zvyšovanie dopytu po kultúre	118
4.7	Nástroje na stimuláciu súkromných zdrojov v kultúre	123
4.8	Benchmarking úspor v bežných výdavkoch rezortu kultúry	129
4.9	Digitalizácia kultúrneho dedičstva	132
4.10	Výskumná a publikačná činnosť	139
	Zoznam použitej literatúry	141

Zoznam grafov

Graf 1 Vzťah spotreby a financovania v kultúre.....	30
Graf 2 Verejné výdavky na kultúru v rokoch 2011 – 2018 (% HDP).....	32
Graf 3 Verejné výdavky na kultúru v rokoch 2011 – 2018 (% verejných výdavkov)	32
Graf 4 Verejné výdavky na kultúru v roku 2018 (% HDP).....	32
Graf 5 Verejné výdavky na kultúru v roku 2018 (% verejných výdavkov)	32
Graf 6 Výdavky verejnej správy na kultúru p. c. v roku 2018 (eur, v PKS)	34
Graf 7 Vývoj výdavkov na kultúru p. c. v rokoch 2011 – 2018 (eur, v PKS)	34
Graf 8 Vývoj výdavkov na kultúru p. c. vybraných zoskupení krajín v rokoch 2011 – 2018 (eur, v PKS)	34
Graf 9 Vzťah medzi HDP p. c. (zvislá os) a podielom verejného rozpočtu alokovaného na kultúru (vodorovná os), priemer v rokoch 2011 – 2017	35
Graf 10 Výdavky verejnej správy na kultúru podľa oblasti kultúry v roku 2017 (%)	36
Graf 11 Výdavky ústrednej štátnej správy a samosprávy na kultúru, priemer v rokoch 2011 – 2017 (%)	36
Graf 12 Verejné výdavky na kultúru a podiel na celkových výdavkoch verejnej správy (mil. eur)	37
Graf 13 Nekonsolidované výdavky verejnej správy na kultúru, priemer za roky 2015 – 2018 (mil. eur).....	37
Graf 14 Konsolidované výdavky verejnej správy na kultúru spolu s daňovými výdavkami a zákonom stanovenými výdavkami a poplatkami v roku 2018 (mil. eur)	38
Graf 15 Výdavky ministerstva kultúry a podiel na celkových výdavkoch štátneho rozpočtu (mil. eur).....	39
Graf 16 Výdavky samosprávy na kultúru a podiel na celkových výdavkoch samosprávy (mil. eur)	39
Graf 17 Výdavky rezortu kultúry podľa organizácií (mil. eur).....	42
Graf 18 Výdavky rezortu kultúry podľa zdroja financovania (mil. eur)	42
Graf 19 Výdavky rezortu kultúry podľa ekonomickej klasifikácie (mil. eur).....	42
Graf 20 Výdavky rezortu kultúry podľa kultúrnej politiky (mil. eur).....	43
Graf 21 Výdavky rezortu kultúry na politiku kultúrneho dedičstva, priemer za roky 2015 – 2019 (mil. eur).....	44
Graf 22 Výdavky rezortu kultúry na politiku podpory umenia, priemer za roky 2015 – 2019 (mil. eur).....	44
Graf 23 Výdavky rezortu kultúry na všeobecnú kultúrnu politiku, priemer za roky 2015 – 2019 (mil. eur)	44
Graf 24 Vlastné príjmy a ich podiel na celkových výdavkoch ROPO rezortu v roku 2019 (mil. eur).....	45
Graf 25 Priama a nepriama podpora rezortu kultúry pre jednotlivé kultúrne oblasti v roku 2018 (mil. eur)	45
Graf 26 Objem poskytnutej dotačnej podpory z dotačných mechanizmov v rokoch 2008 – 2018 (mil. eur).....	45
Graf 27 Dopyt po produktoch a službách KKP v roku 2017 (v mil. eur).....	46
Graf 28 Výdavky domácností na kultúru ako podiel na celkových výdavkoch domácností v roku 2015.....	48
Graf 29 Pomer výdavkov na kultúru 20 % obyvateľov s najvyšším príjmom oproti výdavkom na kultúru 20 % obyvateľov s najnižším príjmom v roku 2015.....	48
Graf 30 Podiel vlastných príjmov múzeí a galérií na celkových príjmoch (2016/2017).....	49
Graf 31 Podiel vlastných príjmov divadiel na celkových príjmoch (2016/2017)	49
Graf 32 Počet múzeí podľa zriaďovateľa v roku 2018	56
Graf 33 Počet galérií podľa zriaďovateľa v roku 2018	56
Graf 34 Počet návštevníkov múzeí a počet múzeí na 100 000 obyvateľov za roky 2004 – 2018	57
Graf 35 Počet zbierkových predmetov múzeí podľa zriaďovateľa v roku 2018 (tisíce).....	59
Graf 36 Počet zbierkových predmetov galérií podľa zriaďovateľa v roku 2018 (tisíce).....	59
Graf 37 Počet pobočiek múzeí a počet výstupov podľa typu múzeí navrhovaného EGMUS v roku 2017	61
Graf 38 Počet verejných knižníc na 100 000 obyvateľov (ľavá os) a počet zamestnancov na jednu knižnicu (pravá os) v rozpätí rokov 2015 – 2019	62
Graf 39 Celkové výdavky knižníc a medián výdavkov v roku 2017 (mil. eur).....	63
Graf 40 Počet výpožičiek verejných knižníc na 100-tisíc obyvateľov (ľavá os) a počet výpožičiek na 1 registrovaného používateľa (pravá os), v rozpätí rokov 2015 – 2019.....	63
Graf 41 Ukazovatele ponuky verejných knižníc, box ploty za rok 2018.....	64

Graf 42 Ukazovatele dopytu po verejných knižniciach, box ploty za rok 2018	64
Graf 43 Úspešnosť plnenia štandardov MK SR pre verejné knižnice za rok 2018	65
Graf 44 Porovnanie čitateľského úžitku z počtu výpožičiek verejných knižníc a ich výdavkov v roku 2017 (logaritmickej škála)	65
Graf 45 Prírastok a úbytok knižničných jednotiek v roku 2017 (kusy)	67
Graf 46 Stavebno-technický stav pamiatkového fondu podľa vlastníka v roku 2018 (počet objektov)	72
Graf 47 Výška pamiatkového dlhu v roku 2018 (mil. eur)	72
Graf 48 Priemerná výška udelenej podpory na jeden projekt cez OSSD (eur)	74
Graf 49 Spolufinancovanie žiadateľov o podporu OSSD ako podiel na celkovom rozpočte (%)	74
Graf 50 Výdavky inštitúcií divadelnej politiky MK SR v rokoch 2011 – 2019 (mil. eur)	79
Graf 51 Ukazovatele výkonnosti divadiel v rokoch 2011 – 2017 indexované na východiskový rok (rok 2011 = 100)	80
Graf 52 Počet divadelných subjektov podľa zriaďovateľa	80
Graf 53 Počet divadelných subjektov na mil. obyvateľov podľa zriaďovateľa v SR a ČR	80
Graf 54 Počet predstavení na tisíc obyvateľov podľa zriaďovateľa v SR a ČR	80
Graf 55 Počet návštevníkov divadiel na tisíc obyvateľov podľa zriaďovateľa v SR a ČR	80
Graf 56 Obsadenosť viacsúborových divadiel a ich porovnanie s divadlami v ČR za roky 2016 – 2018	81
Graf 57 Priemerné výdavky a tržby zo vstupného na jedného diváka podľa zriaďovateľa v rokoch 2016 – 2018 (eur)	81
Graf 58 Štruktúra príjmov RTVS (ľavá os, mil. eur) a podiel úhrad na príjmoch (pravá os, %)	90
Graf 59 Vývoj počtu platcov úhrad RTVS (mil. eur)	91
Graf 60 Vývoj príjmov RTVS z úhrad s očakávaným výpadkom a hypotéza bez výpadku úhrad (mil. eur)	91
Graf 61 Vývoj príjmov RTVS pri zvýšení štátneho transferu (mil. eur)	94
Graf 62 Rozdiel skutočných a potenciálnych výnosov z úhrad z domácností a zamestnávateľov (mil. eur)	94
Graf 63 Výdavky MK SR na činnosť cirkví v rokoch 2011 – 2018 (mil. eur)	97
Graf 64 IT Výdavky rezortu MK SR (mil. eur)	108
Graf 65 Kapitálové výdavky MK SR podľa zdrojov financovania v rokoch 2011 – 2019 (ľavá os, mil. eur) a podiel na celkovom rozpočte kapitoly MK SR (pravá os, %)	111
Graf 66 Miera čerpania investičného rozpočtu v rokoch 2011 – 2019 (mil. eur)	111
Graf 67 Pasívna účasť na kultúre v roku 2015	119
Graf 68 Dôvody neúčasti na kultúre	119
Graf 69 Štruktúra bežných výdavkov v rezorte kultúry (mil. eur)	131
Graf 70 Štruktúra výdavkov na tovary a služby (mil. eur)	131
Graf 71 Štruktúra bežných výdavkov organizácií scénického umenia v roku 2019 (mil. eur)	131
Graf 72 Štruktúra výdavkov na tovary a služby organizácií scénického umenia v roku 2019 (mil. eur)	131
Graf 73 Štruktúra bežných výdavkov organizácií kultúrneho dedičstva v roku 2019 (mil. eur)	132
Graf 74 Štruktúra výdavkov na tovary a služby organizácií kultúrneho dedičstva v roku 2019 (mil. eur)	132
Graf 75 Štruktúra bežných výdavkov ostatných organizácií rezortu kultúry v roku 2019 (mil. eur)	132
Graf 76 Štruktúra výdavkov za tovary a služby ostatných organizácií rezortu kultúry v roku 2019 (mil. eur)	132
Graf 77 Výdavky na digitalizáciu kultúrneho dedičstva (mil. eur)	133
Graf 78 Počet zverejnených digitálnych objektov na portáli Europeana na 100-tisíc obyvateľov v roku 2018	134
Graf 79 Podiel sprístupnených objektov zo všetkých zdigitalizovaných objektov, stav ku koncu roka 2019	135

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 Úsporné opatrenia	16
Tabuľka 2 Výdavkové opatrenia	17
Tabuľka 3 Prierezové riadiace opatrenia	18
Tabuľka 4 Riadiace opatrenia pre politiku kultúrneho dedičstva	23
Tabuľka 5 Riadiace opatrenia pre politiku podpory umenia	27
Tabuľka 6 Riadiace opatrenia pre mediálnu a audiovizuálnu politiku	27
Tabuľka 7 Základný scenár výdavkov na kultúru	39
Tabuľka 8 Základný scenár výdavkov na kultúru v členení podľa ekonomickej klasifikácie	40
Tabuľka 9 Porovnanie spotreby produktov a služieb KKP verejným a súkromným sektorom (%) .. Chyba! Záložka nie je definovaná.	
Tabuľka 10 Podiel verejného a súkromného sektora na spotrebe produktov a služieb KKP v SR a ČR (%)	47
Tabuľka 11 Sponzorské v kultúre vo vybraných štátoch Európy (mil. eur)	49
Tabuľka 12 Kultúrne politiky a ich ciele – návrh	51
Tabuľka 13 Základné indikátory účasti na kultúre, návštevnosti kultúry a stavu kultúrneho dedičstva	52
Tabuľka 14 Návrh vybraných ukazovateľov čiastkových cieľov múzejnej a galerijnej politiky	55
Tabuľka 15 Návrh vybraných ukazovateľov čiastkových cieľov knižničnej politiky	62
Tabuľka 16 Dostupnosť verejných knižníc na Slovensku v roku 2018	66
Tabuľka 17 Akvizičný dlh verejných knižníc, p. a. (tis. eur)	68
Tabuľka 18 Návrh vybraných ukazovateľov čiastkových cieľov ochrany pamiatkového fondu	71
Tabuľka 19 Miera spolufinancovania v dotačných programoch na podporu pamiatkového fondu vybraných štátov	75
Tabuľka 20 Návrh vybraných ukazovateľov čiastkových cieľov divadelnej politiky	78
Tabuľka 21 Ukazovatele nákladovej efektivity pre organizácie divadla a tanca zriadené MK SR za rok 2018	82
Tabuľka 22 Ceny vstupeniek zriadených organizácií divadla a tanca v aktuálnej sezóne 2019 – 2020	82
Tabuľka 23 Návrh vybraných ukazovateľov čiastkových cieľov hudobnej politiky	84
Tabuľka 24 Podujatia a návštevnosť slovenských telies (2018)	85
Tabuľka 25 Sebestačnosť slovenských a českých súborov, priemer za roky 2016 – 2018	86
Tabuľka 26 Návrh vybraných ukazovateľov čiastkových cieľov mediálnej a audiovizuálnej politiky	88
Tabuľka 27 Opatrenie – kompenzácia výpadku príjmov RTVS	92
Tabuľka 28 Príjmy RTVS v roku 2018 (mil. eur, %) a priemer EBU štátov v roku 2018 (%)	93
Tabuľka 29 Návrh novej programovej štruktúry MK SR	100
Tabuľka 30 Zmeny pred začiatkom a po začiatku pôsobenia zriadených fondov	102
Tabuľka 31 Prehľad spôsobu zbierania informácií o realizovaných projektoch podporených dotačnými fondmi v kultúre v súčasnosti (február 2020)	104
Tabuľka 32 Najväčšie nákladové položky (mil. eur)	109
Tabuľka 33 Náklady na predaj a rezerváciu vstupeniek v rokoch 2019 – 2023 (mil. eur)	109
Tabuľka 34 Priemerné ročné IT výdavky rozpočtovej kapitoly (mil. eur)	109
Tabuľka 35 Výdavky na IT financované zo štátneho rozpočtu v medzirezortnom programe 0EK	110
Tabuľka 36 Procesy riadenia ROPO na MK SR, k februáru 2020, v zátvorke počet ROPO	114
Tabuľka 37 Odhad potenciálu zvýšenia vlastných príjmov v zriadených príspevkových organizáciách MK SR ..	118
Tabuľka 38 Sponzorské v kultúre ako zdroj príjmov za rok 2018 (tis. eur)	Chyba! Záložka nie je definovaná.
Tabuľka 39 Rozdiely financovania prostredníctvom zmluvy o darovaní, reklame a sponzorstva	Chyba! Záložka nie je definovaná.
Tabuľka 40 Plánované a realizované úspory navrhnuté auditom MK SR (FTE, 2008)	130
Tabuľka 41 Stav digitalizácie vybraných národných projektov	134
Tabuľka 42 Vstupné a výstupové ukazovatele digitalizácie v EÚ a na Slovensku	137

Tabuľka 43 Odhad úspor na hospodárnejšej údržbe digitalizácie na Slovensku (eur)	137
Tabuľka 44 Porovnanie ekonomickej výhodnosti zmlúv údržby digitalizácie na Slovensku a v Čechách	138

Zoznam boxov

Box 1 Zdroje trhových zlyhaní v kultúre, ktoré zdôvodňujú verejné financovanie.....	30
Box 2 Funkčná klasifikácia výdavkov verejnej správy COFOG	33
Box 3 Metodika výpočtu základného scenára výdavkov na roky 2020 až 2023	40
Box 4 Hodnotenie výkonnosti zriadených kultúrnych organizácií v Košickom samosprávnom kraji.....	53
Box 5 Írske štandardy múzeí	58
Box 6 Povinné výtlačky v zahraničí	69
Box 7 Úhrada za službu verejnosti (tzv. koncesionársky poplatok) a jej platcovia	90
Box 8 Titulky alebo dabing?	94
Box 9 Spôsoby financovania cirkvi	98
Box 10 Zber dát o podporených projektoch.....	103
Box 11 Umelecké fondy.....	107
Box 12 Iné právne formy a ich riadenie prostredníctvom rady	116
Box 13 Prieskumy v oblasti kultúry Národného osvetového centra	120
Box 14 Daňové zvýhodnenia pre kultúru v zahraničí.....	126
Box 15 Vybrané nástroje na stimuláciu súkromných investícií v kultúre.....	127
Box 16 Procesný a profesijný audit organizácií MK SR.....	130

Zoznam skratiek

AVF	Audiovizuálny fond	MF SR	Ministerstvo financií Slovenskej republiky
BIBIANA	BIBIANA, Medzinárodný dom umenia pre deti	MH SR	Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky
CBA	analýza nákladov a prínosov (cost-benefit analysis)	MIRRI SR	Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky
CEDVU	Centrálna evidencia diel výtvarného umenia	MK SR	Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky
CEMUZ	Centrálna evidencia múzejných zbierok	MO SR	Ministerstva obrany Slovenskej republiky
CIKE	Creative Industry Košice	MS	Matica slovenská
COFOG	Funkčná klasifikácia výdavkov verejnej správy	MSNP	Múzeum Slovenského národného povstania
CPI	index spotrebiteľských cien (consumer price index)	MŠVVŠ SR	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
DNS	Divadlo Nová scéna v Bratislave	MV SR	Ministerstva vnútra Slovenskej republiky
DÚ	Divadelný ústav	MZ SR	Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky
EGMUS	Európska skupina pre štatistiku múzeí (European Group on Museum Statistics)	MZVEZ SR	Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky
EHP	Európsky hospodársky priestor	MŽP SR	Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
EÚ	Európska únia	NKP	národná kultúrna pamiatka
Eurostat	Európsky štatistický úrad	NOC	Národné osvetové centrum
EÚ-SILC	Štatistika Európskej únie o príjmoch a životných podmienkach	OI	Odbor informatiky
FPU	Fond na podporu umenia	OPIS 2	operačný program Informatizácia spoločnosti, prioritná os 2 „rozvoj pamäťových a fondových inštitúcií a obnova ich národnej infraštruktúry“
HC	Hudobné centrum	OSSD	dotačný program Obnovme si svoj dom
HDP	hrubý domáci produkt	OZIS	Ochranné združenie interpretov Slovenska
IFLA	Medzinárodná federácia knižničných združení a inštitúcií (International Federation of Library Associations and Institutions)	p. a.	za rok (per annum)
IFPI	Medzinárodná federácia hudobného priemyslu (International Federation of the Phonographic Industry)	p. c.	na hlavu (per capita)
IKP	Inštitút kultúrnej politiky	PKS	parita kúpnej sily
IVP	Inštitút vzdelávacej politiky	PÚ SR	Pamiatkový úrad Slovenskej republiky
KKP	kultúrny a kreatívny priemysel	RIS	Rozpočtový informačný systém
K-OČ	kultúrno-osvetová činnosť	RKK	regionálne knižnice s krajskou pôsobnosťou
K-OZ	kultúrno-osvetové zariadenie	ROPO	rozpočtové a príspevkové organizácie
Kult	výkazy zo štátneho štatistického zisťovania v oblasti kultúry Kult (MK SR)	RTVS	Rozhlas a televízia Slovenska
KULT MINOR	Fond na podporu kultúry národnostných menšín	RVR	Rada pre vysielanie a retransmisii
LIC	Literárne informačné centrum	SAPA	Slovenská asociácia producentov v audiovizii
Lúčnica	Umelecký súbor Lúčnica	SAV	Slovenská akadémia vied

SCD	Slovenské centrum dizajnu	ŠDK	Štátne divadlo Košice
SE	Sekcia ekonomiky	ŠFK	Štátna filharmónia Košice
SF	Slovenská filharmónia	ŠKO	Štátny komorný orchester v Žiline
SFÚ	Slovenský filmový ústav	ŠO BB	Štátna opera v Banskej Bystrici
SKAMI	Sekcia kancelária ministerky	ŠÚ SR	Štatistický úrad SR
SKD	Sekcia kultúrneho dedičstva	ŠVK BB	Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici
SKN MH	Slovenská knižnica pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči	ŠVK KE	Štátna vedecká knižnica v Košiciach
SL'UK	Slovenský ľudový umelecký kolektív	ŠVK PO	Štátna vedecká knižnica v Prešove
SMAAP	Sekcia médií, audiovízie a autorského práva	TASR	Tlačová agentúra Slovenskej republiky
SND	Slovenské národné divadlo	TDISz	Tanečné divadlo Ifjú Szivek
SNG	Slovenská národná galéria	ÚHP	Útvar hodnoty za peniaze
SNK	Slovenská národná knižnica	UKB	Univerzitná knižnica v Bratislave
SNM	Slovenské národné múzeum	ÚLUV	Ústredie ľudovej umeleckej výroby
SOZA	Slovenský ochranný zväz autorský pre práva k hudobným dielam	ÚOŠS	ústredné orgány štátnej správy
SR	Slovenská republika	ÚV SR	Úrad vlády Slovenskej republiky
STM	Slovenské technické múzeum	VOD	video na požiadanie (video on demand)
SU	Sekcia umenia	VÚC	vyšší územný celok
SÚH	Slovenská ústredná hvezdáreň	ZS	základný scenár

Úvod a zhrnutie

Revízia výdavkov je súčasťou vládneho projektu Hodnota za peniaze, v rámci ktorého reformuje pravidlá, nastavuje procesy a posilňuje inštitúcie, ktoré podporia prijímanie dobrých rozhodnutí vo verejnom záujme a významne zvýšia hodnotu za peniaze v slovenskom verejnom sektore.

Vo štvrtom roku revízie výdavkov sú hodnotené výdavky s vplyvom na sociálne začleňovanie skupín ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením, výdavky na zamestnanosť a odmeňovanie vo verejnej správe, výdavky na pôdohospodárstvo, verejné výdavky na zdravotníctvo a verejné výdavky na kultúru. Pribežné správy identifikujú oblasti, kde existuje najväčší priestor na zlepšenie efektívnosti. Záverečné správy následne pomenúvajú opatrenia s akčným plánom ich plnenia.

Revízia výdavkov prehodnotí väčšinu verejných výdavkov počas volebného obdobia. Navrhnuté opatrenia umožnia fiškálnu úsporu, lepšie verejné služby pre občanov a/alebo presun finančných prostriedkov na priority vlády. Revízia prináša opatrenia, ktoré sú dlhodobu udržateľné.

Vo vyspelých štátoch je revízia výdavkov štandardný nástroj pomáhajúci vládam hľadať vo verejných politikách priestor na efektívnejšie využívanie verejných prostriedkov, ako aj úspory nevyhnutné na splnenie národných aj európskych fiškálnych záväzkov.

Revízia výdavkov na kultúru posudzuje výdavky na kultúru v rámci jednotlivých kultúrnych politík vo výške 623 mil. eur (0,66 % HDP, rok 2019) vrátane výdavkov pridružených organizácií rezortu. Kým priebežná správa identifikovala oblasti s najväčším priestorom na zlepšenie efektívnosti, záverečná správa formuluje konkrétne opatrenia a akčný plán ich plnenia.

Správa bola finalizovaná v období pandémie Covid-19, ktorá bude mať významný vplyv na verejný rozpočet v nasledujúcich rokoch. Navrhované opatrenia ostávajú naďalej opodstatnené, avšak naplnenie cieľov, ktoré sa prostredníctvom nich majú dosiahnuť, si môže vyžadovať implementáciu v neskoršom období a celkovo viac času na dosiahnutie ich plného potenciálu.

Cieľom revízie výdavkov na kultúru je preskúmať verejné výdavky na kultúrnu politiku vrátane výdavkov pridružených organizácií rezortu a zhodnotiť efektívnosť týchto výdavkov s dôrazom na dosahovanie lepších výsledkov.

Vyhodnotenie výsledkov kultúrnej politiky je z dôvodu absencie explicitne definovaných cieľov výzvou. Strategické dokumenty v kultúre definujú prioritné oblasti kultúry, špecifické ciele navrhujú iba čiastočne. Revízia ponúka návrh cieľov a ukazovateľov pre rozpočtovo najvýznamnejšie kultúrne politiky. Ako základné ukazovatele navrhuje sledovať kultúrnu participáciu, návštevnosť kultúrnych inštitúcií a podujatí a stav kultúrneho dedičstva.

Kultúrna participácia Slovákov je nižšia ako priemer EÚ. V roku 2015 navštívilo aspoň raz nejakú kultúrnu inštitúciu alebo podujatie (kino, divadlo, koncert, múzeum, galériu) 59,4 % slovenských respondentov vo veku 16 a viac rokov. Európsky priemer je 63,7 %, v Českej republike je to až 70,2 %. V zlom stave sú objekty a predmety kultúrnej hodnoty – 25 % nehnuteľných pamiatok a 15 % zbierkových predmetov je podľa štatistík v zlom alebo dezolátnom stave. Evidencia stavu je pritom nepresná a neaktualizovaná.

Dopyt po produktoch a službách kultúrneho a kreatívneho priemyslu v celkovej hodnote 3,1 mld. eur v roku 2017 bol tvorený z firemného dopytu (1,8 mld. eur), z dopytu verejného sektora (0,7 mld. eur) a z dopytu domácností (0,6 mld. eur). Jednotlivé sektory kultúrneho a kreatívneho priemyslu majú rozdielnu štruktúru dopytujúcich subjektov. V sektoroch reklamy, architektúry a vizuálneho umenia je dominantný firemný dopyt, zatiaľ čo v periodickej a neperiodickej tlači je to dopyt domácností. Dopyt verejného sektora je dominantný

v interdisciplinárnych službách, scénickom umení, kultúrnom dedičstve a podporných službách. Sektor audiovizuálnych médií má zmiešanú štruktúru dopytu.

Na Slovensku tvorí verejný sektor väčšiu časť dopytu po produktoch a službách kultúrneho a kreatívneho priemyslu ako v zahraničí. Pri porovnaní celkovej veľkosti kultúrneho a kreatívneho priemyslu údaje naznačujú vyššie zastúpenie verejného sektora ako v susedných štátoch – kým u nás tvorí 21 %, v Čechách je to 14 %, v Rakúsku iba 8 %, pričom údaje by sa mali interpretovať opatrne pre mierne odchýlky v metodike výpočtu.

Podľa Eurostatu išlo na kultúru z verejných zdrojov v rokoch 2011 – 2018 približne 0,78 % HDP (1,84 % verejných výdavkov). Priemer štátov EÚ v rovnakom období bol mierne nižší (0,74 % HDP; 1,56 % verejných výdavkov). Vyššie sú výdavky v ostatných štátoch V4. Dôvodom sú predovšetkým výrazne vysoké výdavky Maďarska (2,20 % HDP; 4,71 % výdavkov). Zaostávanie Slovenska oproti Česku (1,01 % HDP; 2,48 % výdavkov) a Poľsku (0,89 % HDP; 2,13 % výdavkov) je oveľa menšie.

Podľa údajov MF SR boli v roku 2019 slovenské verejné konsolidované výdavky na kultúru 623 mil. eur. Podiel verejných prostriedkov alokovaných na kultúru v čase osciluje okolo priemernej hodnoty 1,71 % verejného rozpočtu. Najväčší podiel na nekonsolidovaných verejných výdavkoch na kultúru má ministerstvo kultúry (41 %), viac ako desatinu podielu majú obce (21 %), RTVS (17 %) a VÚC (11 %).

Výdavky MK SR dosiahli v roku 2019 úroveň 351 mil. eur. Najvyššiu alokáciu mala politika kultúrneho dedičstva v hodnote 100 mil. eur, následne politika podpory umenia v hodnote 73 mil. eur a mediálna a audiovizuálna politika v hodnote 65 mil. eur. Na cirkevnú politiku bolo alokovaných 48 mil. eur a všeobecná kultúrna politika rezortu kultúry mala hodnotu 44 mil. eur. Výdavky na chod úradu ministerstva predstavovali 21 mil. eur.

Počet múzeí a galérií na Slovensku je porovnateľný s rovnako veľkými štátmi. V rámci EÚ je Slovensko v prepočte na obyvateľa až na 19. mieste v návštevnosti svojich zbierkotvorných inštitúcií. Nie je možné jednoznačne zhodnotiť stav zbierkových predmetov, pretože údaje v databázach sú nekompletné a neaktualizované. Na základe odhadov je približne 15 % zbierkových predmetov v nevyhovujúcom stave, takisto aj minimálne 65 % štátnych depozitárov.

Slovensko má širokú sieť verejných knižníc, v počte verejných knižníc na obyvateľa je na 7. mieste v EÚ. V knižniciach je zaregistrovaných iba 8,3 % populácie, priemer EÚ je 17,8 %. V počte výpožičiek na obyvateľa je Slovensko v medzinárodnom porovnaní EÚ na 15. mieste.

PÚ SR začiatkom roka 2019 na Slovensku evidoval 9 989 nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok a 15 168 hnutel'ných národných kultúrnych pamiatok. Až 25 % pamiatkového fondu sa nachádza v narušenom alebo dezolátnom stavebno-technickom stave. Najväčší finančný dlh voči pamiatkovému fondu na úrovni 2,2 mld. eur má súkromný sektor. Nižší dlh odhadujeme u územnej samosprávy (1,3 mld. eur), cirkvi (1,1 mld. eur) a štátu (0,8 mld. eur). Z hľadiska významnosti pamiatok možno očakávať, že najdôležitejšie pamiatky sa nachádzajú v štátnom vlastníctve.

S vysokým nárastom počtu divadiel z 58 v roku 2011 na 80 v roku 2018 nerástol rovnako rýchlo počet ponúknutých predstavení a divadelných návštevníkov. Kolísavú tendenciu mal aj počet ponúknutých premiér. V týchto ukazovateľoch zaostávame aj za Českou republikou. Zriadené divadlá na Slovensku

zaostávajú za zriadenými divadlami v Čechách aj schopnosťou generovať vlastné príjmy – u nás bola táto hodnota v roku 2018 vo výške 21 % vlastných príjmov z celkových výdavkov, v Čechách 25 %.

Hudba patrí k najdostupnejším druhom kultúry, koncerty a festivaly ročne navštívi aspoň 1,6 mil. divákov. Aj pre rozdiely v činnosti zriadených hudobných inštitúcií je vykazovanie ich výkonnosti nejednotné. Podobne ako divadlá, aj hudobné telesá zaostávajú pri generovaní vlastných príjmov – české zriadené hudobné telesá majú na koncertoch vo vlastnej réžii priemernú tržbu 8,8 eur na návštevníka, slovenské 4,7 – 6,5 eura.

Po spustení dotačnej činnosti AVF v roku 2010 narástla filmová produkcia, každý rok stúpol počet premiér v priemere o 3, v roku 2019 malo premiéru až 30 slovenských filmov. Slovenské filmy vidí v priemere každý rok o 26-tisíc viac divákov, výšky tržieb slovenských filmov narástli z 0,4 mil. eur v roku 2012 na 1,2 mil. eur v roku 2018.

Financovanie RTVS nie je stabilné pre výpadok úhrad za služby verejnosti od dôchodcov. Na základe výpadku za 1. kvartál sa odhaduje na rok 2020 výpadok vo výške 11 mil. eur, pričom počet neplatiacich dôchodcov stúpne z 280-tisíc až na 345-tisíc.

Cirkvi a náboženské spoločnosti štát podporuje priamym príspevkom z kapitoly MK SR, ako aj formou daňových úľav a účelových dotácií. Výška štátneho príspevku od roku 2013 stúpa, v roku 2019 dosiahla výšku 47,7 mil. eur, čo zodpovedá 17 % výdavkov kapitoly MK SR. Obnovu pamiatok v cirkevnom vlastníctve štát podporil ďalšími 6,5 mil. eur.

Fiškálne opatrenia

Revízia identifikovala úsporné opatrenia vo výške do 19,2 mil. eur ročne. Možno sú pritom aj ďalšie úspory v bežných výdavkoch, ktoré neboli revíziou detailne zmapované. Rezervy sú v centralizácii podporných a prierezových činností a v lepšom nákupe tovarov a služieb, z ktorých revízia detailne analyzovala 16 % v podobe výdavkov na štandardnú a rutinnú údržbu systémov digitalizačných pracovísk. Potenciál úspor v ďalších oblastiach bude potrebné kvantifikovať. **Výdavkové opatrenia si budú vyžadovať jednorazovú investíciu v odhadovanej výške do 22,3 mil. eur a ročné výdavky vo výške do 2,2 mil. eur.**

Podľa revízie je možné úspory dosiahnuť predovšetkým znížením nákladov na údržbu hardvéru a softvéru digitalizačných pracovísk (odhad úspor 1 - 8 mil. eur ročne podľa zvoleného modelu). Ďalšími zdrojmi úspor sú zvyšovanie vlastných príjmov zriadených organizácií MK SR (odhad úspor 6,8 mil. eur ročne), zvýšenie efektivity výberu úhrady za služby verejnosti RTVS (odhad úspor 4,2 mil. eur) a zmena na nákladovo efektívnejší predajný a rezervačný systém (úspora 0,15 mil. eur ročne).

Zlepšenie stavu existujúcich depozitárov múzeí a galérií by si vyžadovalo odhadované výdavky do 22,3 mil. eur. Zvýšenie alokácie štátnej podpory na akvizície knižničného fondu vo výške do 2,2 mil. eur ročne predpokladá zaradenie knižnice do nosnej knižničnej siete a zvyšovanie vlastných príjmov (napr. zvýšením počtu registrovaných užívateľov alebo navýšením registračného poplatku).

Prierezové riadiace opatrenia

Riadiace opatrenia sú zamerané na zefektívnenie procesov s cieľom efektívnejšieho využívania výdavkov. Ako kľúčové opatrenie revízia odporúča zadefinovať a monitorovať explicitne formulované ciele a merateľné ukazovatele pre jednotlivé kultúrne politiky. Merateľné ukazovatele by mali zahŕňať viaceré

pohľady na kultúrne politiky (zákaznícky, finančný a procesný), validované by mali byť v participatívnom procese so zástupcami príslušných vecných sekcií a odbornej verejnosti. Toto opatrenie je prepojené s opatreniami zvyšujúcimi kvalitu štatistického zisťovania v kultúre potrebnými na presnejšie vyhodnocovania cieľov kultúrnych politik. S opatrením stanovenia merateľných ukazovateľov pre jednotlivé kultúrne politiky je spojené aj lepšie využívanie výsledkových ukazovateľov v programovej štruktúre rozpočtu zvýšením zrozumiteľnosti a posilnením sledovania výdavkov podľa vecného určenia, na základe kultúrnych politik.

Podľa zistení revízie by organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva mali mať formulované svoje stratégie, mala by sa zvýšiť odbornosť a transparentnosť výberového procesu riadiacich pracovníkov a malo by sa zaviesť päťročné obdobie ich pôsobenia vo všetkých zriadených organizáciách. Na odstránenie bariér rozvoja zriadených organizácií je potrebné vypracovať analýzu právnych foriem vhodných pre kultúrne inštitúcie. Pravidelný prieskum zameraný na potreby a správanie návštevníkov, rozšírenie zberu dát pri predaji vstupeniek a pri návšteve v kultúrnej inštitúcii a monitorovanie spokojnosti vytvoria silnú bázu pre formulovanie konkrétnych krokov na zvyšovanie návštevnosti v jednotlivých organizáciách. Na zlepšenie výsledkov, rozvoj zriadených organizácií a odstránenie potenciálnych bariér v ich fungovaní je potrebné zvážiť využitie existujúcich právnych foriem (rozpočtové a príspevkové organizácie) a prehodnotiť návrhy alternatívnych právnych foriem tak, aby sa našli riešenia hlavných problémov zriadených organizácií ako viacročné garantované financovanie či umožnenie viacerých zriaďovateľov.

Vytvorením investičného plánu, ktorý by slúžil ako nástroj strategického plánovania, by bolo možné transparentne plánovať a pripravovať investície už od skorej fázy. Revízia odporúča vytvoriť dlhodobý plán systematických investícií do obnovy kultúrnych pamiatok a celkovo nehnuteľného majetku MK SR. Na skvalitnenie celkového investičného procesu a lepší výber projektov je potrebné vytvoriť metodiky, ktoré budú kvantifikovať špecifické prínosy v kultúre. Na optimálny investičný proces sa navrhuje vytvorenie centrálnej projektovej kancelárie, ktorá bude internými kapacitami na technických pozíciách zabezpečovať prípravu investičných projektov a potrebnú dokumentáciu pre podriadené organizácie MK SR.

Na zvýšenie ekonomickej efektívnosti rezortného IT je potrebné zabezpečiť údaje o nákladoch a výkonnosti informačných systémov, čo umožní ich porovnávanie navzájom a medzi rezortmi. Analýza ekonomickej efektívnosti preberania externých služieb do interného výkonu umožní identifikovať, ktoré dodávateľské IT služby je možné realizovať vlastnými zamestnancami pri nižších nákladoch bez vplyvu na kvalitu.

Na stimuláciu využívania súkromných zdrojov v kultúre je potrebné vypracovať analýzu nastavenia daňového zvýhodnenia sponzorských príspevkov v kultúre, ktorá bude slúžiť ako podklad na prípravu možného nástroja podpory kultúry prostredníctvom sponzorstva.

Revízia odporúča úpravu súčasného fungovania umeleckých fondov. **Novela zákona o umeleckých fondoch by mala reflektovať jednu z troch navrhnutých možností ich ďalšej činnosti.**

Riadiace opatrenia pre politiku kultúrneho dedičstva

Pre oblasť politiky múzeí a galérií revízia odporúča zaviesť štandardy múzeí a galérií a tiež vypracovať analýzu ich siete vzhľadom na ich geografické a tematické skupiny. Na zlepšenie ochrannej funkcie múzeí je potrebná pravidelná pasportizácia depozitárov a zlepšenie zberu a kvality údajov o stave zbierkových predmetov v príslušných systémoch.

Pre politiku knižníc revízia odporúča zrevidovať štandardy pre verejné knižnice a zdefinovať nosnú knižničnú sieť na základe kritérií dostupnosti a efektivity. Dôležité bude zdefinovať aj postavenie a význam vedeckých knižníc, ktoré zriaďuje MK SR. Legislatíva o povinných výtlakoch si taktiež vyžaduje prehodnotenie.

V oblasti politiky ochrany pamiatok revízia formuluje viacero opatrení na financovanie obnovy a zlepšenie stavebno-technického stavu pamiatok. Na prioritizáciu financovania obnovy pamiatok sa odporúča zavedenie systému kategorizácie pamiatkového fondu podľa stupňa pamiatkovej ochrany a naviazania stupňa náročnosti pamiatkovej obnovy. Na využívanie podpory z dotačného programu Obnovme si svoj dom sa navrhuje zvýšenie spoluúčasti žiadateľov, čo zvýši prísun zdrojov do ich obnovy a posilní zámer vlastníkov efektívnejšie využívať pamiatku po jej obnove. Na zlepšenie stavebno-technického stavu revízia odporúča zavedenie systematickej kontroly tohto stavu, zabezpečenie alokácie eurofondov na obnovu pamiatok vo vlastníctve štátu v ďalšom rozpočtovom období a hľadanie spôsobov pre účelnejšie využívanie pamiatok. Pre PÚ SR je potrebné vytvoriť metodiky štandardných stavebno-technických postupov, ktoré by znižovali subjektívny aspekt rozhodovania úradu.

V projektoch digitalizácie kultúrneho dedičstva revízia navrhuje klásť dôraz na zvýšenie prezentácie a využívania zdigitalizovaných objektov prostredníctvom prípravy a napĺňania stratégií pre jednotlivé digitalizačné pracoviská, ktoré budú obsahovať merateľné ukazovatele jednoznačne napojené na tento cieľ. Celkovým cieľom bude zvýšenie hodnoty za peniaze z celého procesu digitalizácie, nielen na spracovanie a uchovanie kultúrneho dedičstva, ale aj na jeho lepšiu prezentáciu a rozsiahlejšiu prácu s ním. Revízia tiež odporúča vytvorenie online platformy na sprístupnenie zdigitalizovaných obchodne nedostupných diel.

Riadiace opatrenia pre politiku podpory umenia

Pre politiky divadla, tanca a hudby revízia odporúča zamerať sa na zvyšovanie návštevnosti prostredníctvom zaradenia tohto ukazovateľa do kontraktov zriadených organizácií s MK SR. Takisto je potrebné zvýšiť príjmovú sebestačnosť zriadených scénických organizácií zaradením dosiahnutých tržieb zo vstupného medzi merateľné ukazovatele v kontraktoch. Tržby zo vstupného, aj celkové, aj jednotkové na návštevníka, by sa mali postupne zvyšovať pri zachovaní základného poslania zriadených organizácií.

Riadiace opatrenia pre mediálnu audiovizuálnu politiku

Z hľadiska mediálnej politiky je potrebné zabezpečiť stabilné a efektívne financovania RTVS a pravidelne vyhodnocovať kvalitu a verejnoprávnosť RTVS. Je potrebné vyriešiť kompenzáciu výpadkov príjmov z úhrad za dôchodcovské domácnosti pomocou navrhnutých opatrení. Prvou možnosťou je zvýšenie sadzby za úhradu na jednu domácnosť. Druhou možnosťou je kompenzácia ušlého príjmu zvýšením štátneho transferu. Tretia možnosť je zvýšenie iných príjmov uvoľnením časových reklamných limitov. Tieto opatrenia je možné realizovať samostatne alebo kombinovane. Je potrebné merať kvalitu a verejnoprávnosť RTVS vytvorením systému kritérií hodnotenia a im prislúchajúcich ukazovateľov. Z výskumu Európskej vysielacej únie (EBU) vyplýva, že v štátoch, kde je výkon médií silnejší, sú domácnosti ochotnejšie platiť úhradu (t. j. vznikajú menšie úniky z úhrad) a samotné sadzby úhrad sú vyššie.

1 Opatrenia revízie výdavkov na kultúru

Opatrenia vychádzajú z analýz na základe dát z predchádzajúcich rokov. Táto správa sa finalizovala v období prísnych karanténnych opatrení v dôsledku pandémie Covid-19, ktoré majú významný vplyv na fungovanie jednotlivých organizácií v kultúre a potenciálne významný vplyv na celý verejný rozpočet v nasledujúcich rokoch. Jednotlivé opatrenia ostávajú naďalej opodstatnené, avšak naplnenie cieľov, ktoré sa prostredníctvom nich majú dosiahnuť, si môže vyžadovať implementáciu v neskoršom období a celkovo dlhší čas na dosiahnutie ich plného potenciálu. V tabuľkách sú uvedené termíny na plnenie opatrení. Napĺňanie cieľov, ku ktorým tieto opatrenia vedú, sa bude hodnotiť do roku 2023, ak nie je uvedené inak.

1.1 Fiškálne opatrenia

Nasledujúce opatrenia majú pozitívny (prinášajú úspory) alebo negatívny (znamenajú zvýšené výdavky) vplyv na štátny rozpočet. Implementácia úsporných opatrení môže priniesť celkové ročné úspory vo výške do 19,2 mil. eur. Nejde o konečný zoznam možných úspor, revízia zanalyzovala len časť bežných výdavkov. Významný priestor sa nachádza pri v súčasnosti nevyčíslenej centralizácii podporných a prierezových činností a v lepšom nákupe tovarov a služieb (zanalyzovaných bolo 16 % výdavkov na tovary a služby).

Výdavkové opatrenia si budú vyžadovať jednorazové výdavky s odhadom do 22,3 mil. eur a ročné výdavky vo výške do 2,2 mil. eur.

Tabuľka 1 Úsporné opatrenia

Cieľ	Opatrenie	Potenciálna ročná úspora	Vplyv	Úspory (mil. eur)				Zodpovednosť
				2020	2021	2022	2023	
Znížiť náklady na údržbu hardvéru a softvéru digitalizačných pracovísk	1. Realizovať úspory v nákladoch na údržbu hardvéru a softvéru digitalizačných pracovísk	1 – 8 mil. eur	ŠR	0	1	upresní sa		MK SR – SE, IKP
Zabezpečiť stabilné a efektívne financovanie RTVS	2. Zvýšiť efektívnosť výberu úhrady za služby verejnosti	4,2 mil. eur	VR	0	0,8	1,6	2,4	RTVS, MK SR – SMAAP, SE, IKP
Využívať nákladovo efektívnejší rezervačno-predajný systém zriadených organizácií	3. Optimalizovať systém pre predaj a rezerváciu vstupeniek v zriadených organizáciách	0,15 mil. eur	ŠR	0	0,15	0,15	0,15	MK SR – SE, IKP, OI
Zvýšiť príjmovú sebestačnosť zriadených organizácií	4. Postupne zvyšovať vlastné príjmy zriadených organizácií MK SR	6,8 mil. eur	ŠR	0	2	4	6	MK SR – SE, SU, SKD, IKP, zriadené organizácie
Zvýšiť efektívnosť rozpočtových a príspevkových organizácií	5. Na základe aktualizácie procesného auditu zriadiť centrálnu servisnú organizáciu	upresní sa	ŠR	-	-	-	-	MK SR – SKAMI, IKP, SE

1. Lepším nákupom služieb podpory pre digitalizačné pracoviská je možné v roku 2021 ušetriť najmenej 1 mil. eur, náklady po roku 2021 závisia od zvoleného prevádzkového modelu digitalizácie s hornou

hranicou až do výšky 8 mil. eur. Poskytovanie služieb na úrovni ČR v súčasnosti by umožnilo zníženie nákladov o 8 mil. eur ročne.

2. Na zabezpečenie stabilného a efektívneho financovania RTVS je potrebné znížiť medzeru z nevybraných úhrad efektívnejším vymáhaním. Na to bude potrebné zhodnotiť aj iné existujúce modely výberu (platba spolu s účtom za elektrinu, externá firma, ktorá by úhrady vyberala, a ďalšie (EBU, 2019)). RTVS vybrala za posledné roky o 9 mil. eur menej úhrad, než by mala. Po roku 2020 sa medzera zníži o výber úhrad od dôchodcov vo výške približne 5 mil. eur – z 9,2 mil. eur klesne na 4,2 mil. eur. Miera úniku bude približne 6 %. Nový model výberu by mal garantovať zníženie tejto medzery s hornou hranicou ročne o 20 %.

3. Nahradením vlastného rezervačného a predajného systému za licencované softvérové riešenie je možné ušetriť 0,75 mil. eur za 5-ročné obdobie. Predpokladanú úsporu je možné zvýšiť lepšou špecifikáciou požiadaviek a vyjednávaním o lepších podmienkach na základe nadštandardného obratu z predaja vstupeniek.

4. Postupným zvyšovaním vlastných príjmov zriadených organizácií MK SR je možné zvýšiť ich príjmovú sebestačnosť. Pri aplikovaní benchmarkov (referenčných hodnôt) z Českej republiky je odhadnutý potenciál zvýšenia vlastných príjmov o 6,8 mil. eur ročne. Dosiahnutie týchto zvýšených príjmov závisí od viacerých faktorov a nástrojov, ako sú úprava cenotvorby, postupné zvyšovanie návštevnosti, zvyšovanie vlastných príjmov z vedľajších činností, hľadanie iných zdrojov vlastných príjmov, rozvoj turizmu a pod. Takisto je nutné počítať s postupným zvyšovaním v priebehu niekoľkých rokov. Vlastné príjmy bude možné použiť na ďalší rozvoj, ich generovanie nepovedie k zníženiu transferov od zriaďovateľa.

5. Optimalizácia štruktúry a fungovania inštitúcií zriadených MK SR a samotného úradu môže priniesť úspory, ktoré budú špecifikované v budúcej analýze. Audit 33 organizácií ministerstva kultúry z roku 2008 navrhol opatrenia vedúce k zníženiu počtu zamestnancov o 25 % (906 úväzkov). Podľa odhadu konzultantov boli navrhované opatrenia implementované len čiastočne (40 % potenciálu). Centralizácia podporných a prierezových činností, ako sú ľudské zdroje, financovanie, právne služby a IT s potenciálom úspory 9 % zamestnancov (446 úväzkov a úspora na mzdových nákladoch 9 mil. eur¹ v roku 2019) neprebehla vôbec. Plošná aplikovateľnosť odporúčaní dnes nie jasná, revízia odporúča aktualizovať vybrané časti auditu. Táto aktualizácia by mala prebehnúť do 31. 3. 2021.

Ďalší priestor na úsporu v bežných výdavkoch je podmienený podrobnejšou analýzou ostatných výdavkov na tovary služby, vykonaním aktualizácie procesného auditu v zriadených rozpočtových a príspevkových organizáciách MK SR a analýzou bežných výdavkov v samotnom úrade MK SR.

Tabuľka 2 Výdavkové opatrenia

Cieľ	Opatrenie	Indikátor	Výdavky	Frekvencia odpočtu	Zodpovednosť	Termín
Zlepšiť stav ochrany zbierok	6. Zlepšiť stav existujúcich depozitárov na vyhovujúci	Počet depozitárov podľa stavu: nevyhovujúci	22,3 mil. eur (odhad)	ročne	MK SR – SKD, IKP, MPRV SR, MŠVVŠ SR, MO SR, MV SR, MDV SR	31. 12. 2025
Optimalizovať činnosť siete verejných knižníc	7. Navýšiť alokáciu štátnej podpory akvizície knižničného fondu	Dostupnosť nových kníh	do 2,2 mil. eur	ročne	MK SR – SE, SKD, IKP, FPU	31. 12. 2021

¹ Úspora je vyčíslená na základe mzdových nákladov z roku 2019 a nezahŕňa náklady na odstupné a náklady na zriadenie centrálnej servisnej organizácie.

6. Na zvýšenie ochrany a bezpečnosti zbierkových predmetov je potrebné zlepšiť stav existujúcich depozitárov múzeí a galérií, keďže už teraz je ohrozených 43 % zbierok v štátnych múzeách. Na základe neúplných údajov je zo 43 depozitárov štátnych múzeí minimálne 28 v stave nevyhovujúcom pre ochranu zbierkových predmetov. Revízia podmieňuje opatrenie súvisiacim opatrením (opatrenie č. 31). Ako významné výdavkové opatrenia odporúča revízia zabezpečenie adekvátnych depozitárov a vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti precizujúcej nevyhnuté prostriedky. Riešenie môže zahŕňať aj knižničné fondy knižníc.

7. Zvýšením štátnej podpory na nákup knižničného fondu verejných knižníc by sa dosiahla vyššia kvalita poskytovaných služieb. Na dofinancovanie sú potrebné prostriedky, ktoré odhadujeme na do 2,2 mil. eur ročne. Najefektívnejšie by sa toto opatrenie dalo naplniť zvýšením alokácie pre FPU, ktoré v súčasnosti už podprogram na akvizíciu knižničného fondu pre verejné knižnice poskytuje. Revízia podmieňuje zvýšenie zdrojov vytvorením podprogramu, ktorý bude podporovať iba tie knižnice, ktoré sa stanú súčasťou nosnej knižničnej siete. Výška potrebných zdrojov závisí aj od nárastu počtu registrovaných používateľov a zvýšenia registračných poplatkov pre cieľové skupiny.

1.2 Riadiace opatrenia

Riadiace opatrenia uvádzame pre jednotlivé skupiny kultúrnych politík – politika kultúrneho dedičstva, politika podpory umenia, mediálna a audiovizuálna politika. Niektoré z týchto opatrení sú prierezové, týkajú sa strategických oblastí a plánovania.

Tabuľka 3 Prierezové riadiace opatrenia

Cieľ	Opatrenie	Frekvencia odpočtu	Zodpovednosť	Termín
Získať pravidelný prehľad o výkonnosti a úspešnosti kultúrnych politík	8. Zadefinovať a sledovať ciele a merateľné ukazovatele kultúrnych politík	ročne	MK SR – IKP, SU, SKD, SMAAP, SE, odborná verejnosť	31. 12. 2020
Posilniť orientáciu na výsledok a vecné sledovanie výdavkov	9. Posilniť vecné sledovanie výdavkov zmenou štruktúry programov a stanoviť výsledkové ukazovatele	jednorazovo	MK SR – IKP, SE, SU, SKD, SMAAP, MF SR	31. 12. 2020
Zvýšiť transparentnosť, nezávislosť a efektívnosť fungovania zriadených rozpočtových a príspevkových organizácií	10. Sformulovať a zverejniť strategický dokument na 6 – 9 rokov v každej rozpočtovej a príspevkovej organizácii MK SR	ročne	MK SR – SKAMI, IKP, zriadené organizácie	31. 12. 2022
	11. Zaviesť povinné verejné výberové konanie pre riaditeľov realizované prostredníctvom výberovej komisie a zaviesť päťročné funkčné obdobie a jasné podmienky na odvolanie riaditeľa pre všetky zriadené rozpočtové a príspevkové organizácie	jednorazovo	MK SR – SKAMI, OU, SKD, SMAAP, IKP, zriadené organizácie	31. 12. 2022
	12. Vypracovať a zverejniť analýzu, ktorá posúdi výhody a nevýhody možných právnych foriem pre kultúrne inštitúcie	jednorazovo	MK SR – OL, IKP	30. 6. 2021
	13. Zaviesť prerozdelenie prioritných projektov na MK SR v čase formulovania kontraktov	jednorazovo	MK SR – SE, SKAMI, IKP	31. 12. 2020
Optimalizovať prípravu a výber investičných projektov	14. Pripraviť a predložiť na rokovanie vlády SR dlhodobý investičný plán pre národné kultúrne pamiatky a investičný plán pre všetok nehnuteľný majetok vo vlastníctve MK SR a jeho podriadených organizácií	ročne	MK SR – SE, IKP	31. 8. 2020

Cieľ	Opatrenie	Frekvencia odpočtu	Zodpovednosť	Termín
	15. Dopracovať metodiky na prípravu štúdie uskutočniteľnosti a ekonomickej analýzy v kultúre	jednorazovo	MK SR – IKP, MF SR – ÚHP	31. 12. 2020
	16. Zhodnotiť náklady zriadenia centrálnej projektovej kancelárie.	jednorazovo	MK SR – SKD, IKP	31. 8. 2020
Zvýšiť kvalitu údajov o nákladoch a výkonnosti	17. Implementovať rozpočtovanie podľa metodického pokynu OEK vo všetkých rozpočtových a príspevkových organizáciách MK SR	ročne	MK SR – SE, IKP	31. 12. 2020
	18. Do MetaIS pravidelne nahrávať údaje o nákladoch a používaní jednotlivých IS	ročne	MK SR – SPPS, zriadené organizácie	31. 12. 2020
Znížiť náklady na prevádzku a rozvoj informačných systémov rezortného IT	19. Zanalyzovať ekonomickú efektívnosť preberania externých IT služieb do internej správy a vytvoriť časový harmonogram implementácie	ročne	MF SR (ÚHP), IKP, MK SR – SE	30. 6. 2021
Zvýšiť efektivitu servisných IT služieb	20. Spracovať štúdiu uskutočniteľnosti na identifikovanie najefektívnejšieho spôsobu zabezpečenia IT servisných služieb po vypršaní každej existujúcej zmluvy	ročne	MK SR – SE, IKP	31. 12. 2020
	21. Pred čerpaním služieb nad rámec paušálu preukázať ekonomickú návratnosť objednávaných služieb	podľa potreby	MK SR – SE, IKP	31. 12. 2020
Zvýšiť kultúrnu participáciu	22. Formulovať odporúčania na zvyšovanie participácie na základe prieskumov potrieb, správania a spokojnosti návštevníkov kultúrnych inštitúcií a podujatí, rozšíriť systematický zber dát o ich štruktúre a správaní	ročne	MK SR – SKAMI, IKP, SU, SKD, SMAAP, NOC, zriadené organizácie	31. 12. 2021
Stimulovať súkromné zdroje v kultúre prostredníctvom sponzorstva	23. Vypracovať analýzu možného nastavenia daňového zvýhodnenia sponzorského v kultúre	jednorazovo	MF SR – IFP, MK SR – SMAAP, IKP	30. 6. 2021
Získať validné a spoľahlivé dáta o výkone aktérov jednotlivých kultúrnych politík	24. Zrevidovať kritériá na vymedzenie spravodajských jednotiek a obsahové časti štatistických výkazov, upraviť metodické poznámky k vyplňaniu, zvýšiť validitu dát úpravou elektronického dotazníka s doplnením logických kontrol na vyplňanie dát	jednorazovo	MK SR – IKP, SU, NOC, ŠÚ SR, spracovatelia, vecné sekcie	31. 12. 2021
Zefektívniť podpornú činnosť pre umelcov revíziou zákona o umeleckých fondoch jednou z troch alternatív	25. Vypracovať a predložiť na rokovanie vlády SR novelu zákona o umeleckých fondoch	jednorazovo	MK SR – SU, IKP	30. 6. 2021
Zvýšiť kvalitu vedecko-výskumnej činnosti	26. Zaviesť povinnosť evidovať publikácie v centrálnom registri ako podmienku financovania výskumnej činnosti z rozpočtu MK SR	jednorazovo	MK SR – SKD, IKP	31. 12. 2020
	27. Zaviesť povinnosť získať osvedčenie o spôsobilosti na výskum a vývoj ako podmienku financovania výskumnej činnosti z rozpočtu MK SR	ročne	MK SR – SKD, IKP	31. 12. 2020
Zvýšiť efektivitu vynaložených finančných prostriedkov na	28. Zaviesť v dotačných systémoch zber dát o realizovaných projektoch v elektronickom, strojovo spracovateľnom formáte a hodnotiť ich výsledky	ročne	MK SR – SE, IKP, FPU, AVF, KULT MINOR	31. 12. 2021

Cieľ	Opatrenie	Frekvencia odpočtu	Zodpovednosť	Termín
dotačnú činnosť				
Zefektívniť nástroj pre zvyšovanie kultúrnej participácia žiakov a študentov	29. Zabezpečiť monitorovanie a vyhodnocovanie cieľov programu Kultúrne poukazy, znížiť prevádzkové náklady a byrokratickú záťaž	ročne	MK SR – SE, IKP	31. 12. 2021

Ciele kultúrnych politík

8. Zadefinovaním cieľov a merateľných ukazovateľov pre jednotlivé kultúrne politiky je možné získať pravidelný prehľad o ich výkonnosti a úspešnosti. Ide o zavedenie dátovo podloženého systému sledovania výsledkov kultúrnych politík, ktorý bude vychádzať z kvantitatívnych aj kvalitatívnych dát v stanovenej metodológii na základe najlepšej praxe zo zahraničia. Merateľné ukazovatele by mali zahŕňať viaceré pohľady na kultúrne politiky (zákaznícky, finančný a procesný) a mali by byť validované v participatívnom procese so zástupcami príslušných vecných sekcií a odbornej verejnosti. MK SR na základe revízie výdavkov, zhodnotenia dátovo podložených výsledkov a vyhodnotenia výsledkov stratégie kultúry 2014 – 2020, či zhodnotenia medzinárodného kontextu sformuluje strategické ciele s ukazovateľmi na nasledovné obdobie do 2030 s pravidelne aktualizovaným akčným plánom.

9. Zvýšenie zrozumiteľnosti a posilnenie sledovania výdavkov podľa vecného určenia by bolo možné dosiahnuť preskupením výdavkov na základe kultúrnej politiky, pod ktorú patria. Nová štruktúra, ktorá by zoskupila výdavky sledujúce rovnaký výsledok, by následne uľahčila formuláciu výsledkových merateľných ukazovateľov. Zníženie počtu vstupných a logických ukazovateľov s nízkou pridanou hodnotou by znížilo pracovnú náročnosť monitorovania a uľahčila sledovanie výsledkov politík.

10. Na zlepšenie výsledkov a rozvoja ROPO je potrebné, aby si na základe stratégie ministerstva kultúry do roku 2030 každá z 31 zriadených organizácií MK SR sformulovala a zverejnila svoju stratégiu. Stratégia je klasický riadiaci nástroj, ktorý reflektuje pozíciu inštitúcie a jej želanú rolu v spoločnosti (tzv. mission a vision statement) ideálne na obdobie 6 – 9 rokov. Príkladom môže byť potreba prehodnotenia poslania štátnych vedeckých knižníc zriadených MK SR, keďže v súčasnosti nie je jasné, či majú poskytovať svoje služby primárne širokej verejnosti, alebo špecifickej vedeckej verejnosti. Takáto stratégia s definovanou rolou by umožnila korektné vyhodnocovanie ich činnosti oproti súčasnému stavu.

11. Na zvýšenie orientácie na výsledky očakávané od riadiacich pracovníkov ROPO je potrebné zaviesť päťročné funkčné obdobie pre riadiacich pracovníkov s transparentným a odborným procesom verejného výberového konania. V súčasnosti päťročné funkčné obdobie na výber riadiacich pracovníkov neplatí pre viac ako polovicu ROPO. Na eliminovanie politických zásahov do chodu organizácie je taktiež nutné jasne definovať podmienky na odvolanie riadiaceho pracovníka.

12. Na odstránenie bariér rozvoja kultúrnych inštitúcií je potrebné vypracovať analýzu právnych foriem vhodných pre kultúrne inštitúcie. Je potrebné zvážiť využitie existujúcich právnych foriem (rozpočtové a príspevkové organizácie), ako aj iných návrhov. Hlavné problémy ROPO ako viacročné garantované financovanie či možnosť viacerých zriaďovateľov je potrebné ďalej analyzovať.

13. Na zlepšenie rozvoja národných kultúrnych inštitúcií je potrebné zaviesť efektívnejší spôsob prerozdeľovania prioritných projektov v čase formulovania kontraktov medzi ROPO a MK SR.

Investície

14. Investičný plán slúži ako nástroj strategického plánovania, ktorý umožňuje transparentné plánovanie a prípravu investícií už od skorej fázy. Schválením by mal byť vytvorený dlhodobý plán systematických investícií do obnovy kultúrnych pamiatok.

15. Vytvorením metodík, ktoré by kvantifikovali prínosy dobrého stavu národných kultúrnych pamiatok, je možné zlepšiť výber projektov. Pri spracovaní metodík je potrebné zamerať sa najmä na pravidlá na tvorbu a výber alternatív a objektívnu kvantifikáciu budúcich prínosov. Príprava štúdií uskutočniteľnosti a ekonomickej analýzy by mala byť v čo najvyššej miere vykonávaná zamestnancami analytickej jednotky MK SR.

16. Jednou z možností na zlepšenie nákladovej efektivity prípravy investičných projektov je zriadenie centrálnej projektovej kancelárie. Túto alternatívu je potrebné porovnať so súčasným stavom. Je potrebné zhodnotiť súčasné zdroje aparátu a zriadených organizácií na prípravu investičných projektov a navrhnúť, akými kapacitami ich je potrebné doplniť. Vytvorením centrálnej projektovej kancelárie, ktorá bude internými kapacitami na technických pozíciách zabezpečovať prípravu investičných projektov a potrebnej dokumentácie pre podriadené organizácie MK SR, by malo dôjsť k zvýšeniu efektívnosti prípravy projektov. Náklady na vznik a prevádzku štúdia MK SR odhaduje na 1,7 mil. eur ročne, odhad je potrebné aktualizovať a doplniť o zdôvodnenie nákladov.

Informačné systémy

17. – 18. Zabezpečenie údajov o nákladoch a výkonnosti informačných systémov umožní ich porovnanie medzi sebou a medzi rezortmi a následnú identifikáciu opatrení s potenciálom zvýšenia ekonomickej efektívnosti rezortného IT.

19. Analýza ekonomickej efektívnosti preberania externých služieb do interného výkonu umožní identifikovať, ktoré dodávateľské IT služby je možné realizovať vlastnými zamestnancami pri nižších nákladoch bez vplyvu na kvalitu. Na zabezpečenie dostatočných finančných prostriedkov na personálne výdavky v rozpočte je potrebné naviazať výsledky na časový harmonogram, podľa ktorého budú presúvané z rozpočtu na externé služby.

20. – 21. Vypracovaním štúdie uskutočniteľnosti je možné zabezpečiť nákladovo efektívnejšie servisné IT služby na ďalšie obdobie. Je potrebné porovnať všetky relevantné alternatívy zabezpečenia služieb vrátane vybudovania interných kapacít a vytvoriť čo najpresnejší odhad potrebného množstva a rozpočtu. Už teraz je možné znížiť náklady vyžadovaním preukázania ekonomickej návratnosti služieb čerpaných nad rámec paušálu.

Ďalšie oblasti

22. Spoznanie potrieb a vzorcov správania aktuálnych a potenciálnych návštevníkov prinesie odporúčania na zvýšenie kultúrnej participácie. Pravidelný prieskum zameraný na potreby a správanie návštevníkov, rozšírenie zberu dát pri predaji vstupeniek a pri návšteve kultúrnej inštitúcie a monitorovanie spokojnosti vytvoria silnú bázu na formulovanie konkrétnych krokov na zvyšovanie návštevnosti v jednotlivých organizáciách.

23. Vypracovaním analýzy možného nastavenia daňového zvýhodnenia sponzorského v kultúre sa pripraví podklad na prípravu nástroja s cieľom stimulovať súkromné zdroje v kultúre prostredníctvom sponzorstva. Analýza by mala zohľadniť súčasný objem prostriedkov v kultúre prostredníctvom zmlúv o reklame

a optimálny daňový mix v rámci daňového systému Slovenska (motivácia sponzorov, cieľové skupiny, výška daňového zvýhodnenia, forma, ohraničenie a pod.), transparentnosť a príklady dobrej praxe zo zahraničia.

24. Zvýšiť validitu a spoľahlivosť dát štatistického zisťovania prostredníctvom obsahovej a procesnej revízie výkazov, úpravy softvéru s elektronickým dotazníkom a jeho doplnenia o logické kontroly pri zbere dát. Súčasťou tejto revízie bude zrevidovanie kritérií na vymedzenie spravodajských jednotiek a zrevidovanie jednotlivých obsahových častí. Táto revízia prebehne v participatívnom procese zodpovedných aktérov, s dôrazom na konkrétne účely využívania zisťovaných dát. Zrevidované výkazy budú v spolupráci so ŠÚ SR zaradené do nového programu štátnych štatistických zisťovaní. Súčasťou je aj zhodnotenie, ktoré oblasti zberu dát je možné nahradiť administratívnymi dátami. Napr. kvalitnejšie dáta o hudobných nahrávkach je možné získať prostredníctvom administratívnych dát organizácií kolektívnej správy oproti súčasnému nefunkčnému zoznamu MK SR o slovenských zvukových záznamoch umeleckých výkonov, ktorý revízia odporúča zrušiť.

25. Revízia odporúča ako prvú možnosť zrušenie umeleckých fondov a presunutie ich podpornej činnosti do zriadených dotačných fondov, čím by sa zvýšila podpora umelcov o 1,1 mil. eur. Sú navrhované tri alternatívy vedúce k zvýšeniu podpornej činnosti pre umelcov, prípadne k úpravám povinnosti umelcov prispievať do fondov.

26. Na zvýšenie kvality výstupov vedecko-výskumnej činnosti zriadených organizácií MK SR revízia navrhuje povinnú evidenciu publikačných výstupov v centrálnom registri. To umožní ich porovnanie s ekvivalentnými výstupmi iných kultúrnych inštitúcií a vysokých škôl.

27. Získaním osvedčenia MŠVVŠ SR o spôsobilosti vykonávať výskum a vývoj môžu zriadené organizácie MK SR získať dodatočné zdroje na výskum. Revízia navrhuje uložiť všetkým zriadeným organizáciám MK SR, ktoré dostávajú z kapitoly zdroje na výskum, povinnosť získať toto osvedčenie a povzbudiť ich, aby sa uchádzali o financovanie zo zdrojov Agentúry pre výskum a vývoj.

28. Na zvýšenie efektívnosti vynaložených finančných prostriedkov na dotačnú činnosť prostredníctvom lepšieho posúdenia výsledkov podporených projektov a lepšieho definovania budúcich cieľov dotačných fondov je potrebné zapracovať systematický zber dát o realizovaných projektoch v elektronickom, strojoivo spracovateľnom formáte do procesov vecného vyhodnotenia projektov. Lepšia informovanosť o projektoch podporených MK SR, AVF, FPU či KULT MINOR umožňuje lepší dialóg o významnosti projektov a budúcich prioritách fondov.

29. Monitorovaním a vyhodnocovaním naplňania cieľov dotačného programu Kultúre poukazy a znížením jeho prevádzkových nákladov a byrokratického zaťaženia by sa zabezpečilo adresnejšie a efektívnejšie fungovanie tohto nástroja. Najvhodnejší spôsob poskytovania a vyhodnocovania poukazov je potrebné vybrať na základe analýzy. Monitoring by mal byť súčasťou funkcionality informačného systému, zároveň by mal prebiehať v rámci pravidelného spytovania sa používateľov, napríklad prostredníctvom prieskumov. Znížiť prevádzkové náklady kultúrnych poukazov by bolo možné prostredníctvom informačného systému, ktorý by mal nenáročnú údržbu a bol užívateľsky dostupný. Nový systém by mal ponúkať možnosť elektronickej formy kultúrnych poukazov. Zníženie byrokratickej záťaže sa dá doceliť zrušením každoročnej registrácie škôl. Bude potrebné definovať, či bude stačiť jednorazová registrácia, alebo budú školy dostávať poukazy automaticky. Tento krok súvisí s opatrením o prechode na elektronickú formu kultúrnych poukazov.

Tabuľka 4 Riadiace opatrenia pre politiku kultúrneho dedičstva

Cieľ	Opatrenie	Frekvencia odpočtu	Zodpovednosť	Termín
Zvýšiť kvalitu činnosti múzeí a galérií	30. Zaviesť štandardy múzeí a galérií so systémom akreditácie a monitorovania na Slovensku, ktorému má predchádzať analýza siete múzeí a galérií vzhľadom na geograficko-tematické skupiny	ročne	MK SR – SKD, IKP, SNM a SNG	31. 12. 2021
Zlepšiť stav ochrany zbierok	31. Vypracovať analýzu nákladov a výnosov na zlepšenie stavu depozitárov, výstavných priestorov a dielní štátnych múzeí a galérií na základe pasportizácie súčasného stavu a zlepšenej kvality údajov o stave predmetov v CEMUZ a CEDVU podľa jasne stanovených kritérií na posúdenie fyzického stavu	ročne	MK SR – SKD, IKP, SNM, SNG	30. 6. 2021
Optimalizovať činnosť siete verejných knižníc	32. Revidovať štandardy MK SR pre verejné knižnice	ročne	MK SR – SKD, IKP	31. 12. 2020
	33. Zadefinovať nosnú knižničnú sieť a zoznam pravidelne revidovať na základe kritérií efektivity a dostupnosti	ročne	MK SR – SKD, IKP	31.12. 2021
	34. Zvýšiť počet verejných knižníc, ktoré sú zapojené v jednotnom knižnično-informačnom systéme	ročne	MK SR – SKD, SE, SNK	31.12. 2021
	35. Pripraviť a predložiť na rokovanie vlády SR legislatívny materiál o znížení počtu povinných výťažkov	jednorazovo	MK SR – SKD, IKP	31. 12. 2021
Zvýšiť adresnosť štátnej podpory obnovy pamiatok	36. Vykonať analýzu vhodnosti nástrojov podpory ochrany pamiatok pre súkromné osoby	jednorazovo	MK SR – SKD, IKP MF SR – IFP,	30. 6. 2021
	37. Zvýšiť spoluúčasť žiadateľov o podporu cez OSSD a umožniť viacročnú podporu	jednorazovo	MK SR – SKD, IKP	31. 12. 2021
Zlepšiť stavebno-technický stav pamiatkového fondu	38. Zabezpečiť čerpanie eurofondov na obnovu pamiatok aj vo vlastníctve štátu	jednorazovo	MIRRI SR, MK SR – SKAMI, SORO IROP 3	31. 12. 2020
	39. Predĺžiť projekt obnovy pamiatok nezamestnanými	ročne	MIRRI SR, MPSVR SR, MK SR – SKD, IKP	31. 12. 2021
	40. Prepájať vlastníkov nevyužitých pamiatok so záujemcami o priestory	ročne	PÚ SR, MK SR – SKD, IKP	31. 12. 2021
	41. Zaviesť systematickú kontrolu stavebno-technického stavu pamiatkového fondu	ročne	MK SR – SKD, IKP, PÚ SR	31. 12. 2020
Zvýšiť efektívnosť a transparentnosť činnosti PÚ SR	42. Spracovať a zverejniť metodiky o princípoch rozhodovania o prípadoch stavebno-technického zásahu, ktoré by znižovali subjektívny aspekt rozhodnutí PÚ SR	ročne	PÚ SR, MK SR – IKP, SKD	31. 12. 2022
	43. viesť kompletnú databázu PÚ SR o obnove NKP a ich financovaní	ročne	PÚ SR, MK SR – IKP, SKD	31. 12. 2021
	44. Zaviesť do registra NKP kategorizáciu pamiatkového fondu podľa priority ochrany a obnovy	ročne	PUSR, MK SR – IKP	30. 6. 2022
Zlepšiť prezentáciu a využívanie zdigitalizovaných pamiatkových objektov	45. Pripraviť, zverejniť a realizovať stratégie pre všetky digitalizačné pracoviská s nadefinovanými merateľnými ukazovateľmi	ročne	MK SR – SKAMI, IKP, SKD	31. 12. 2020
	46. Vytvoriť online platformu na sprístupnenie obchodne nedostupných diel	jednorazovo	SNK, NOC, LITA, MK SR – SKD	31. 12. 2020

Politika podpory múzeí a galérií

30. Na zlepšenie kvality múzeí a galérií je potrebné schváliť a zaviesť štandardy múzeí a galérií a spôsob kontroly ich plnenia do súčasnej politiky múzeí a galérií. Na identifikovanie zlepšenia kvality je potrebné aj vypracovať a zverejniť analýzu, pri ktorej by sa metodikou benchmarkovania mohli zbierkotvorné inštitúcie v rámci vlastných referenčných skupín navzájom porovnávať, čo by pomohlo pri odpočte ich výsledkov či hľadaní inšpirácie na zlepšenie výsledkov. Implementácia opatrenia sa uskutoční v spolupráci s profesijnými združeniami, ktoré už od roku 2016 takéto štandardy formulujú. Opatrenie je spojené s novelizáciou súčasnej legislatívy zbierkotvorných inštitúcií, ako aj s posilnením personálnych kapacít na monitoring plnenia štandardov.

31. Na zabezpečenie adekvátnej ochrany zbierok zabráňujúcej ich degradácii je potrebné vypracovať analýzu nákladov a výnosov investovania do depozitárov. Existuje viacero alternatív, akými sa môže zabezpečiť ochrana zbierok. V rámci komplexnosti problematiky je potrebné vypracovať pasportizáciu nielen štátnych, ale aj regionálnych múzeí, galérií a knižníc patriacich pod MK SR, na dosiahnutie možného synergického efektu pri zabezpečení zbierkových depozitárov a knižničných skladov v lokalitách po Slovensku. Pasportizácia sa má realizovať nielen na monitorovanie stavu depozitárov, ale aj výstavných priestorov a dielni na ošetrovanie zbierok. V súvislosti so zlepšením poznania stavu ochrany zbierkových predmetov je potrebné zlepšiť celkovú evidenciu zbierok, údaje o fyzickom stave zbierkových predmetov v centralizovaných systémoch o zbierkach múzeí (CEMUZ) aj galérií (CEDVU) a pravidelne aktualizovať informácie o stave zbierkových predmetov. Je potrebné zvoliť jasnú metodológiu stanovenia kritérií na posúdenie stavu priestorov jednotlivých múzeí a galérií, ako aj zbierkových predmetov, pretože v súčasnosti sa používajú nejednotné postupy posúdenia.

Politika podpory knižníc

32. Revidovaním štandardov MK SR pre verejné knižnice by sa sprehľadnilo a zjednodušilo benchmarkovanie verejných knižníc a zároveň by pri vyjednávaní knižníc s ich zriaďovateľom mohli slúžiť ako podporný argument na zvýšenie financovania. Odporúčané hodnoty by mali byť odvodené aj empiricky, aby boli prijateľnejšie ako argument pri vyjednávaní knižníc so zriaďovateľom. Zároveň by zrevidované štandardy mohli slúžiť na stanovenie kritérií na zaradenie verejnej knižnice do nosnej knižničnej siete.

33. Definovaním nosnej knižničnej siete by sa umožnilo nastavenie iných opatrení knižničnej politiky tak, aby sa preferenčne podporovali väčšie, efektívnejšie knižnice a aby vznikol tlak na optimalizáciu knižničnej siete. Nosná knižničná sieť by mala byť definovaná objektívnymi kritériami efektivity a dostupnosti, pričom takto vytvorený zoznam by sa mohol v pravidelných intervaloch nanovo vyhodnocovať, aby tak motivoval knižnice zvyšovať svoju efektivitu a tým zlepšovať poskytované služby. Knižnice, ktoré dané kritériá spĺnia, by mali mať z toho plynúce výhody a prioritné postavenie, a to aj pri získavaní štátnych zdrojov na nákup knižničného fondu. Iba tie knižnice, ktoré sa stanú súčasťou nosnej knižničnej siete, by mali mať nárok žiadať o zvýšené zdroje na nákup knižničných jednotiek, ktoré revízia identifikovala vo výdavkových opatreniach.

34. Zvýšením počtu verejných knižníc zapojených do jednotného knižnično-informačného systému by sa docielilo, že knižnice a používatelia knižníc by mali prístup k väčšiemu knižničnému fondu, čím by sa zvýšila efektivita poskytovaných služieb. Po prechodnom období by mala byť účasť knižníc v jednotnom systéme nevyhnutnou podmienkou, aby si mohli podávať žiadosti o akúkoľvek štátnu dotačnú podporu. Zároveň by účasť v jednotnom systéme bola nevyhnutnou podmienkou na zaradenie knižnice do nosnej knižničnej siete.

35. Zmiernenie povinnosti odovzdávať povinné výtlačky periodických a neperiodických publikácií na 2 výtlačky a digitálnu kópiu každej publikácie (oproti súčasným 4 až 11 výtlačkom) ušetrí vydavateľom min. 703-tisíc eur ročne a neohrozí cieľ archivovať publikácie ako súčasť kultúrneho dedičstva pre budúcnosť.

Uvoľnením dodacej lehoty výťahov z troch dní na 1 až 3 mesiace vzniknú vydavateľom ďalšie úspory na poštovnom a administratívnych nákladoch.

Politika ochrany pamiatkového fondu

36. Vykonať analýzu vhodnosti nástrojov podpory ochrany pamiatok pre súkromné osoby prostredníctvom finančných nástrojov. Revízia navrhuje vypracovať analýzu s cieľom identifikovať vhodný nástroj, posúdené by mali byť nástroje na strane štátnych výdavkov, ako aj príjmov (napr. daňového zvýhodnenia). V ďalšom kroku by sa po vytvorení vhodného finančného nástroja pre súkromné osoby mohlo zvážiť ich vylúčenie z dotačného programu Obnovme si svoj dom (ďalej OSSD) spojené s realokáciou prostriedkov v rámci OSSD ostatným vlastníkom, ktorí by neboli podporení vybraným finančným nástrojom.

37. Zvýšením miery spolufinancovania pre žiadateľov o podporu z programu OSSD by sa zvýšila miera ich spoluzodpovednosti za výsledok obnovy pamiatky a umožnením vyššej ročnej podpory by sa zvýšila kvalita podporených projektov. Súčasne by mala byť miera spolufinancovania odvodená od poskytnutej dotácie, nie od celkovej žiadanej sumy. Pri zavádzaní opatrenia v programe OSSD treba brať ohľad na typ pamiatky, podprogramu, žiadateľa a prístupnosti pamiatky pre verejnosť. Výsledkom by bolo menej projektov obnovy spolufinancovaných cez OSSD, ale kvalitnejších, udržateľnejších a finančne významnejších.

38. Zabezpečiť čerpania prostriedkov z viacročného finančného rámca na roky 2021 – 2027 vrátane nástrojov EÚ na obnovu pamiatok aj vo vlastníctve štátu by sa docielila lepšia ochrana pamiatkového fondu vo vlastníctve štátu. Začlenenie financovania obnovy národných kultúrnych pamiatok vo vlastníctve štátu do pripravovanej Partnerskej dohody SR na roky 2021 – 2027 by prispelo k rozvoju cestovného ruchu a ďalších služieb vo viacerých regiónoch, kde sa tieto pamiatky nachádzajú. Ide napríklad o hrady a zámky, ktorých obnova má jednoznačný pozitívny vplyv na hospodárstvo celého regiónu.

39. Predĺženie projektu obnovy hradov pomocou nezamestnaných pomôže pokračovaniu obnovy torzálnych pamiatok, pričom by mal byť kladený dôraz na vytvorenie pracovných miest, pri ktorých uchádzači o zamestnanie získajú konkrétne odborné zručnosti a vykonávajú kvalifikovanejšie činnosti. Existujúce programy na obnovu prevažne torzálnych pamiatok prostredníctvom nezamestnaných pomáhajú obnove pamiatkového fondu a môžu prispieť k udržaniu pracovných návykov a rozvoju zručností uchádzačov o zamestnanie.

40. Zaviesť a pravidelne aktualizovať užívateľsky prístupný zoznam nevyužívaných národných kultúrnych pamiatok za účelom prepájať vlastníkov pamiatok, ktorí nemajú pre ne využitie s osobami, ktoré hľadajú priestory pre svoju činnosť. Aktívne hľadanie možností využívania národných kultúrnych pamiatok by prispelo k ich lepšej ochrane a súčasne k rozšíreniu ponuky nových služieb pre verejnosť.

41. Vzhľadom na súčasnú nízku kvalitu dát sa dá vyhodnocovanie úspešnosti politiky ochrany pamiatkového fondu zabezpečiť prostredníctvom definovania reprezentatívnej vzorky pamiatkového fondu, ktorej stavebno-technický stav by sa každoročne vyhodnocoval. V súčasnosti používané dáta PÚ SR o stavebno-technickom stave pamiatok nie sú úplne korektné, keďže reflektujú ich skutočný stav v deň zápisu a nie aktuálny skutočný stav. Pamiatková inšpekcia MK SR a PÚ SR každoročne v rámci svojej bežnej činnosti kontrolujú pamiatkový fond a ak by takáto každoročná kontrola prihliadala na vopred definovanú reprezentatívnu vzorku pamiatkového fondu, tak by sa jej výsledky dali použiť ako zástupná premenná pre stavebno-technický stav celého pamiatkového fondu. Súčasne revízia navrhuje zvýšiť počet zamestnancov pamiatkovej inšpekcie MK SR a dosiahnuť stav počtu zamestnancov porovnateľný s počtom pracovníkov pamiatkovej inšpekcie v Českej republike normovaným na počet obyvateľov.

42. Spracovaním a zverejnením objektívnych metodík PÚ SR o princípoch jeho rozhodovania v prípadoch stavebno-technického zásahu do pamiatky by sa proces rozhodovania PÚ SR stal pre verejnosť transparentnejším a akceptovateľnejším. Zverejnené metodiky znižujú informačnú asymetriu medzi vlastními pamiatok a pracovními PÚ SR a zároveň môžu v prípadných sporoch slúžiť ako podklad a dôkaz o objektivite rozhodnutí PÚ SR.

43. Kvalitnejšia databáza PÚ SR o investíciách do pamiatkového fondu sa dá dosiahnuť nadviazaním užšej spolupráce medzi PÚ SR a inštitúciami, ktoré majú o obnovách dodatočné informácie. Je potrebné nadviazať užšiu spoluprácu medzi PÚ SR a MK SR tak, aby PÚ SR mal presnú informáciu o tom, koľko a akých projektov bolo v danom roku podporených z programu OSSD (odhadujeme, že v databáze PÚ SR sa nachádza iba 20 % realizovaných investícií). Zároveň je potrebné vytvoriť objektívnu metodiku, ktorá by určila jednotné pravidlá na zapisovanie informácií o pamiatkach do databázy PÚ SR. Zavedenie daňových zvýhodnení by predstavovalo motiváciu pre vlastníkov, aby svoj zámer investovať do pamiatok oznamovali Finančnej správe SR.

44. Zavedením kategorizácie pamiatkového fondu do registra NKP podľa priority ochrany a obnovy by sa zjednodušila prioritizácia pri financovaní pamiatok v štátnom vlastníctve. Takýto systém by zjednodušoval aj prioritizáciu pri alokáciách finančných prostriedkov zo štátnych (OSSD) a iných zdrojov. Finálna podoba tejto kategorizácie bude predmetom odbornej diskusie. Je možné vytvoriť viaceré klasifikačné kritériá – napr. pamiatková hodnota, priorita obnovy, stupne náročnosti pamiatkovej obnovy a pod.

45. Zlepšiť prezentáciu a využívanie zdigitalizovaných objektov prípravou a napĺňaním stratégií pre jednotlivé digitalizačné pracoviská, ktoré budú obsahovať merateľné ukazovatele jednoznačne napojené na tento cieľ. Tieto ukazovatele budú pravidelne monitorované a odpočítované. Celkovým cieľom bude zvýšenie hodnoty za peniaze celého procesu digitalizácie, a to nielen spracovania a uchovania kultúrneho dedičstva, ale aj jeho lepšej prezentácie a rozsiahlejšej práce s ním.

46. Sprístupniť verejnosti zdigitalizované obchodne nedostupné diela dohodnutím licenčných podmienok a vytvorením užívateľskej platformy. Nadviazať pri tom na existujúcu spoluprácu medzi SNK a LITA, súčasne využiť všetky už pripravené infraštruktúrne prvky NOC. Za paušálny mesačný poplatok (pôvodný návrh bol v plnej výške 3,5 eura) bude verejnosti umožnený prístup ku všetkým obchodne nedostupným dielam, ktorých počet by mal na konci roka 2021 dosiahnuť vyše 1,4 mil. objektov. Pri použití pripravených infraštruktúrnych prvkov sa náklady odhadujú na 0,5 mil. eur. Pri predpoklade, že návštevníkmi by boli v rovnakom pomere fyzické osoby, ktoré by platili plnú sumu, a študenti, ktorí by mali zľavu, za ročný poplatok (pôvodne navrhovaná plná suma 28 eur, zľavnená 18,40 eura) by pri odvedení väčšej časti príjmu do LITA (73,69 %) prevádzkovateľ získal od jedného užívateľa v priemere 6,10 eura. Predpokladané výdavky by tak dokázali pokryť príjmy od 82-tisíc užívateľov s ročným predplatným.

Tabuľka 5 Riadiace opatrenia pre politiku podpory umenia

Cieľ	Opatrenie	Frekvencia odpočtu	Zodpovednosť	Termín
Zvýšiť návštevnosť predstavení a nákladovú efektívnosť organizácií scénického umenia	47. Zaradiť do kontraktov medzi merateľné ukazovatele cieľov návštevnosti, obsadenosti a tržby zo vstupného s cieľom ich postupného zvyšovania	ročne	MK SR – SE/SKAMI, SU, SKD, SMAAP, zriadené organizácie	31. 12. 2020
	48. Pravidelne vyčíslávať celkové náklady jednotlivých umeleckých súborov pre viacsúborové divadlá pripravením metodiky a úpravou analytického účtovníctva	ročne	MK SR – SE, SU SND, ŠD KE	30. 6. 2021
Zvýšiť kvalitu umeleckého vzdelávania	49. Prijat' a každoročne vyhodnocovať štandardy umeleckého vzdelávania na konzervatóriách	ročne	Sektorová rada pre kultúru vydavateľstvo, MK SR – SU, HC, odborná verejnosť	31. 12. 2021

47. Zvyšovať kultúrnu participáciu v organizáciách scénického umenia (divadiel a hudobných a hudobno-tanečných telies) prostredníctvom zaradenia návštevnosti a obsadenosti do kontraktov zriadených organizácií, taktiež zvyšovať príjmovú sebestačnosť prostredníctvom zaradenia dosiahnutých tržieb zo vstupného medzi merateľné ukazovatele v kontraktoch. Tržby zo vstupného, aj celkové, aj jednotkové na návštevníka, by sa mali postupne zvyšovať, čo je vzájomne prepojené aj so zvyšovaním návštevnosti týchto organizácií.

48. Umožniť vzájomné porovnanie a benchmarkovanie nákladov na jednotlivé divadelné žánre prostredníctvom vytvorenia metodiky a úpravy analytického účtovníctva tak, aby bolo možné celkové náklady organizácie rozčleniť podľa jednotlivých súborov.

49. Zavedením a pravidelným vyhodnocovaním štandardov v oblasti umeleckého vzdelávania sa umožní systematické monitorovanie jeho kvality. V porovnaní stredných a vysokých škôl sa v súčasnosti berú do úvahy iba všeobecné predmety, resp. výskumná a publikačná činnosť. Umelecká úroveň je metodologicky náročnejšia na meranie, existujú však medzinárodné štandardy, ktoré umožňujú takéto vyhodnotenie, minimálne na úrovni konzervatórií. Ich prijatie by slúžilo školám na vlastné hodnotenie a porovnanie s inými školami.

Tabuľka 6 Riadiace opatrenia pre mediálnu a audiovizuálnu politiku

Cieľ	Opatrenie	Frekvencia odpočtu	Zodpovednosť	Termín
Zabezpečiť stabilné a efektívne financovanie RTVS	50. Navrhnuť a implementovať udržateľný model financovania RTVS	ročne	RTVS, MK SR – SMAAP, IKP, MF – IFP	30. 9. 2020
Zabezpečiť verejnoprávnosť a kvalitu RTVS	51. Vytvoriť systém hodnotenia verejnoprávnosti a kvality RTVS s merateľnými ukazovateľmi a ich pravidelné monitorovanie	ročne	MK SR, RTVS, IKP – SMAAP, IKP	31. 12. 2021

50. Na zabezpečenie stabilného a efektívneho financovania RTVS je potrebné kompenzovať výpadok príjmov z úhrad za dôchodcovské domácnosti prostredníctvom možných opatrení, ktoré sa môžu implementovať samostatne alebo kombinovane. Štátny transfer je v zmluve so štátom garantovaný v minimálnej výške 15 mil. eur, čo ale zďaleka nepokrýva náklady na každoročnú činnosť RTVS a vyžaduje si transfery ad hoc až do celkovej výšky 50 mil. eur. Dofinancovanie prostredníctvom transferov vytvára závislosť RTVS od rozhodnutí o výške prideleného transferu, v súčasnosti ešte viac práve dôsledkom výpadku zo

sociálnych úľav. Bude preto nevyhnutné zvážiť a implementovať nový model financovania RTVS, ktorý zaručí stabilné a kontinuálne financovanie tejto inštitúcie.

51. Na to, aby sa zabezpečila verejnoprávnosť a kvalita RTVS, je potrebné merať a zabezpečiť výkon (kvalitu) a verejnoprávnosť RTVS vytvorením systému kritérií hodnotenia a im prislúchajúcich ukazovateľov. Z výskumu EBU vyplýva, že domácnosti sú ochotnejšie platiť úhradu (vznikajú menšie úniky z úhrad) a samotné sadzby úhrad sú vyššie v štátoch, kde je výkon médií silnejší. Ukazuje sa, že verejný súhlas s úhradami je spojený s vnímaním a kvalitou médií. Dobrým príkladom môže byť britská BBC, ktorá definuje kritériá výkonu a súbor merateľných ukazovateľov (sledovanosť; prieskumy dôveryhodnosti a spokojnosti; prieskumy na hodnotenie vplyvu, hodnoty a efektívnosti služieb média na základe publika, so zverejnením výsledkov; fluktuácia zamestnancov; pomer trvalo zamestnaných pracovníkov; podiel repríz a premiér; informovanie verejnosti o tom, ako sa nakladá s ich úhradami a ďalšie). V druhom kroku bude potrebné pravidelné vyhodnocovanie verejnoprávnosti a kvality na základe vytvoreného systému merateľných ukazovateľov.

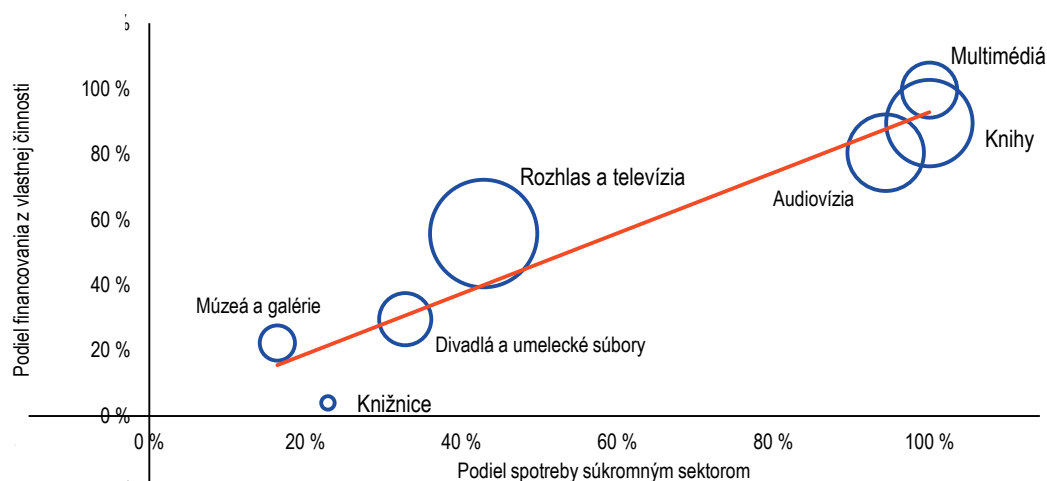
2 Výdavky na kultúru

- Podľa údajov Eurostatu dosiahli slovenské verejné výdavky na kultúru v roku 2018 približne 0,87 % HDP (2,08 % verejných výdavkov). Je to o 0,15 % HDP viac ako priemer členských štátov EÚ, ale zároveň o 0,23 % HDP menej ako priemer v štátoch V4.
- Slovenské výdavky na kultúru v období rokov 2011 – 2017 tvorili 1,83 % z celkových verejných výdavkov, pričom staré členské štáty EÚ alokovali na kultúru 1,47 % a nové členské štáty 2,50 %.
- Podľa údajov MF SR boli v roku 2019 slovenské verejné výdavky na kultúru 623 mil. eur. Podiel verejných prostriedkov alokovaných na kultúru v čase osciluje okolo priemernej hodnoty 1,71 % verejného rozpočtu.
- Najväčší podiel na verejných výdavkoch na kultúru má ministerstvo kultúry (41 %), pričom viac ako desatinu podielu majú aj obce (21 %), RTVS (17 %) a VÚC (11 %).
- Výdavky MK SR boli alokované najmä 30 rezortným rozpočtovým a príspevkovým organizáciám, čo tvorí 55 % celkových výdavkov. Rezort kultúry zároveň priamymi transfermi podporuje cirkvi (15 %), RTVS (11 %) a nezávislé fondy na podporu umenia a kultúry (6 %). Dotácie a iné transfery rezortu tvoria 8 % a výdavky samotného úradu MK SR predstavujú len 5 %.
- Kultúra, ktorá kombinuje verejné zdroje v oblastiach charakterizovaných zlyhaním trhu a súkromné zdroje v oblastiach s fungujúcim trhovým mechanizmom, je zlatým štandardom financovania kultúry v zahraničí.
- Výdavky slovenského súkromného sektora na kultúru pravdepodobne zaostávajú za zahraničím. Porovnateľnosť údajov je obmedzená a bude si vyžadovať ďalšie štúdium.

Ekonomickým dôvodom podpory kultúry z verejných zdrojov je tvorba verejných statkov a pozitívnych externalít, ktoré by bez verejnej podpory, len samotným trhovým pôsobením nevznikli, resp. nie v dostatočnom množstve (Box 1). Kultúra produkuje okrem úžitku pre jednotlivca aj úžitok pre celú spoločnosť. Verejný sektor by sa mal podieľať na financovaní tých kultúrnych verejných statkov, ktorých konzumácia podporuje dosahovanie celospoločenských cieľov ako napríklad zvýšená tolerancia, spolupatričnosť, či národná identita. Výška podpory by mala odrážať spoločenské prínosy statku, ktoré jeho trhovú hodnotu nezohľadňuje (Towse, 2010).

Nastavenie zmiešanej ekonomiky, v ktorej koexistujú verejný a súkromný sektor, sa považuje za finančne najudržateľnejší model financovania kultúry. Na jednej strane je verejná podpora kultúrnych statkov odôvodnená zlyhaním trhu, na druhej strane zvýšenie súkromných zdrojov pôsobí proti problému morálneho hazardu, pri ktorom výlučne verejné financovanie znižuje motiváciu k efektívnemu hospodáreniu a vyššej kvalite (Towse, 2010; Copič, 2011). V oblastiach kultúry, ktoré sú charakterizované zlyhaním trhu alebo majú privysoké fixné náklady, dominujú verejné zdroje (kultúrne dedičstvo a scénické umenie), zatiaľ čo v oblastiach s vyšším počtom poskytovateľov a fungujúcim trhovým mechanizmom dominujú súkromné zdroje (tlač kníh a audiovizuálne médiá). Oblasti kultúry s vyšším podielom súkromných zdrojov dosahujú aj vyššie príjmy z vlastnej činnosti a sú menej odkázané na verejné zdroje (Graf 1).

Graf 1 Vzťah spotreby a financovania v kultúre

Zdroj: Infostat (SÚ KPP, 2017), Kult výkazy (2018).

Poznámka: Veľkosť bublín zodpovedá objemu príjmov z vlastnej činnosti.

Box 1 Zdroje trhových zlyhaní v kultúre, ktoré zdôvodňujú verejné financovanie

Dopyt po kultúre neodráža potenciálny úžitok konzumenta, pretože dopredu nemá dostatok informácií o zážitku zo statku. Na vytvorenie vlastných preferencií a poznania (tzv. consumption capital) potrebuje pozbierať dostatok informácií. Preto štát podporuje dopyt po kultúre, ktorá je menej vyhľadávaná. Múzeá a galérie sú z toho dôvodu sprístupňované napríklad raz mesačne zadarmo.²

Kultúrne statky produkujú dodatočný úžitok spoločnosti, ktorý je ťažko vyčísliteľný³ a nie je obsiahnutý v cene produktu (pozitívne externality). Zážitky z užívania rôznych kultúrnych foriem napríklad zlepšujú sociálne správanie občanov, zvyšujú ich otvorenosť, citlivosť a toleranciu a tým prispievajú k lepšiemu fungovaniu spoločnosti. Zachované kultúrne dedičstvo vytvára pocit spolupatričnosti a národnej identity.

Takéto spoločenské efekty produkujú takzvané záslužné statky,⁴ ktoré pomáhajú dosahovať všeobecne akceptované spoločenské ciele. Pretože spotreba takýchto statkov zaostáva za spoločensky žiadanou hladinou, aj z dôvodu nedostatočných informácií o ich úžitku pre jednotlivca či celú spoločnosť, štát podporuje rôzne formy umenia a snaží sa o zachovanie kultúrneho dedičstva.

Viaceré kultúrne statky majú znaky verejných statkov. Ich spotrebou nie je možné znížiť dostupné množstvo pre ostatných (objekty zbierkotvorných inštitúcií) a s primeranými nákladmi nie je možné vylúčiť akéhokoľvek spotrebiteľa zo spotreby (objekty pamiatkového fondu). S tým súvisí možnosť ich konzumácie bez zaplatenia (free

² Sprístupnenie objektov múzeí (prostredníctvom voľného vstupu alebo v digitalizovanej forme) nielenže zvýšilo návštevnosť a ochotu návštevníkov zaplatiť za budúci vstup, ale podporilo aj ďalšie formy financovania vo forme dobrovoľných príspevkov, spoplatnenia vybraných výstav, predaja sprievodcov a marketingového materiálu v múzejných predajniach (Martin, 2002), (Cowell, 2007), (Kapsalis, 2016).

³ Pri vyčíslňovaní sa používajú metódy kontingenčného oceňovania alebo cost-benefit analýzy (Armbricht, 2017), (Báez & Herrero, 2012).

⁴ (Cwi, 1980) definuje záslužné statky ako statky, ktorých spoločenský význam je príliš dôležitý na to, aby ich poskytovanie bolo ponechané trhu. (Ver Eecke, 1998) argumentuje, že podpora poskytovania záslužných statkov je opodstatnená v prípade, že ich šírenie vedie alebo je potrebné na naplnenie všeobecne akceptovaných spoločenských cieľov.

rider fenomén). Ochota platiť za takéto statky je nízka, čo sa odrazí na nižšej cene, ktorá nepokryje náklady. To odradí ekonomické subjekty a ich poskytovanie potom zvyčajne preberá verejný sektor.

Divadlá, ktoré produkujú vysoko nákladové produkcie (balet, opera), sa vyznačujú znakmi takzvaného prirodzeného monopolu, keď čelia veľmi vysokým fixným nákladom a zároveň veľmi nízkym nákladom na produkciu dodatočného množstva predstavení (hraničné náklady). Vstupu ďalších subjektov na trh bránia práve privysoké fixné náklady, ktoré by bez subvencie zo strany štátu neúmerne zvýšili cenu a tým znížili dopyt po predstaveniach.⁵

Kultúrne inštitúcie produkujúce scénické umenie trpia tzv. Baumolovou chorobou z nákladov, ktorá vysvetľuje rastúce náklady na prevádzku. Produktivita faktoru práce v čase nerastie (typickým príkladom sú divadelné predstavenia, ktoré sú v súčasnosti rovnako produktívne ako kedykoľvek v minulosti), pričom mzdy áno, pretože rast miezd v ostatných sektoroch tlačí na ich rast. Podniky s rastúcou produktivitou môžu zvyšovať mzdy bez vplyvu na ceny produktov, vyššie mzdy v kultúre by sa ale bez rastúcej produktivity odzrkadlili vo vyššej cene vstupného. Stanovenie cien lístkov na dostupnej úrovni si potom vyžaduje subvencovanie.

2.1 Verejné výdavky na kultúru

2.1.1 Medzinárodné porovnanie

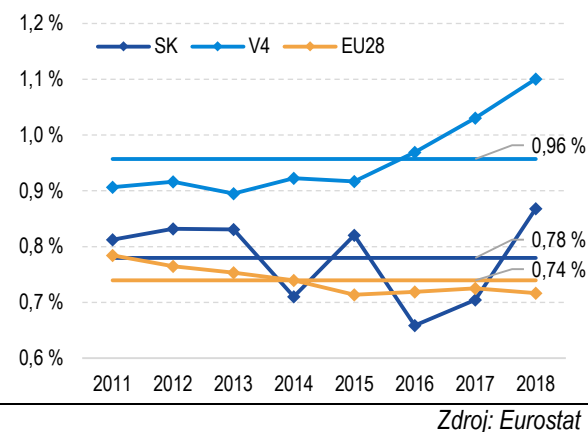
Verejné výdavky Slovenska na kultúru v rokoch 2011 – 2018 sú porovnateľné až mierne vyššie oproti EÚ 28.⁶ V rokoch 2011 až 2018 tvorili verejné výdavky na kultúru 0,78 % HDP, priemer štátov EÚ 28 bol 0,74 % HDP. V pomere k celkovým verejným výdavkom sú verejné výdavky Slovenska na kultúru (1,84 %) v tomto období dokonca vyššie než priemer štátov EÚ 28 (1,56 %) (Graf 2, Graf 3).

Verejné výdavky na kultúru zaostávajú oproti priemeru štátov V4, dôvodom sú predovšetkým vysoké výdavky Maďarska. Štáty V4 minuli na kultúru v rokoch 2011 – 2018 v priemere 0,96 % HDP a 2,23 % verejných výdavkov (Graf 2, Graf 3). Priemerné výdavky V4 sú však výrazne ovplyvnené vysokými výdavkami v Maďarsku (2,20 % HDP, 4,71 % výdavkov). Zaostávanie Slovenska oproti Česku (1,01 % HDP, 2,48 % výdavkov) je výrazne menšie, porovnateľné výdavky na kultúru naopak alokujú v Poľsku (0,89 % HDP, 2,13 % výdavkov) (Graf 4, Graf 5).

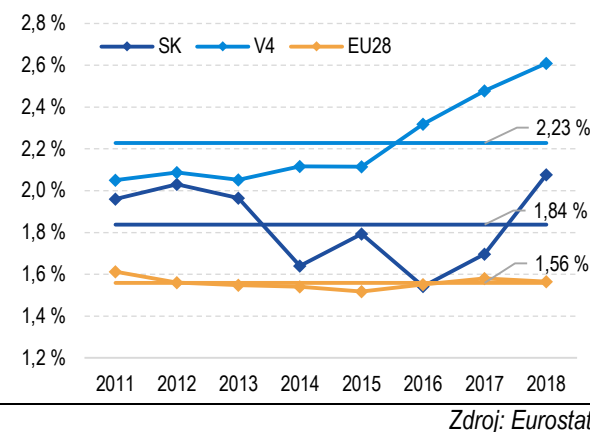
⁵ Dôvodom sú klesajúce priemerné jednotkové náklady monopolu. Prirodzený monopol oproti konkurenčnému prostrediu dosahuje úspory z rozsahu pri každom množstve výstupov, pretože priemerné jednotkové náklady sú pri akejkoľvek počte predstavení z dôvodu vysokých fixných nákladov nad hraničnými nákladmi. Subjekty v konkurenčnom prostredí by stanovili cenu ich produktov na úrovni hraničných nákladov v bode, keď tieto dosiahnu priemerné jednotkové náklady a tým maximalizovali zisk a dosiahli optimálne úspory z rozsahu. V situácii, keď sú priemerné jednotkové náklady stále vyššie ako hraničné náklady tak pre viaceré subjekty na trhu nie je možné maximalizovať zisk a efektívnejší výstup vyprodukuje monopol.

⁶ V Záverečnej správe revízie používame benchmark EÚ 28 aj po odchode Spojeného kráľovstva z EÚ, aby sme zachovali porovnateľnosť s priebežnou správou.

Graf 2 Verejné výdavky na kultúru v rokoch 2011 – 2018 (% HDP)

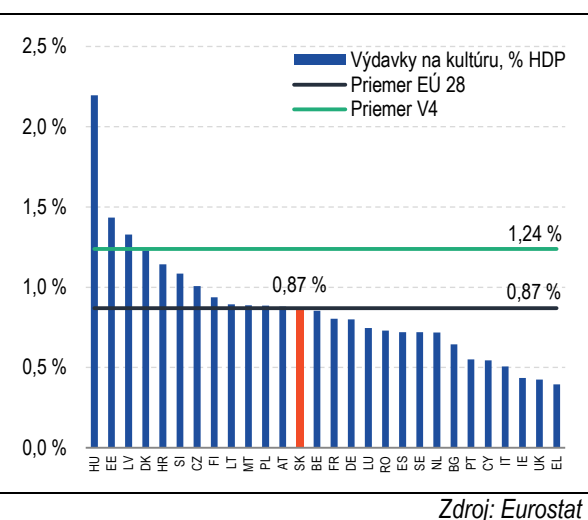

Graf 3 Verejné výdavky na kultúru v rokoch 2011 – 2018 (% verejných výdavkov)

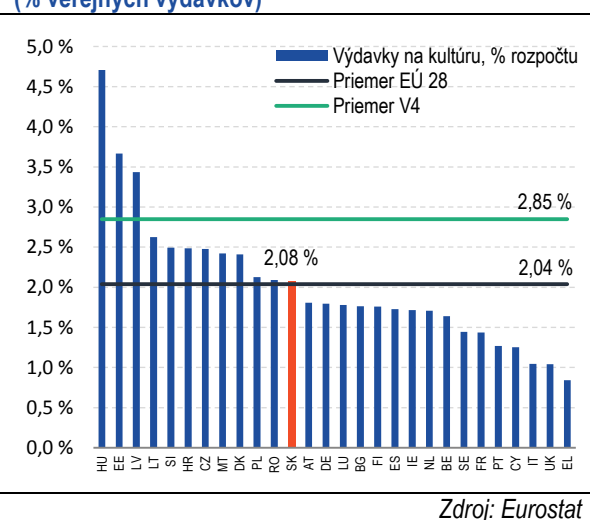

Posledné dostupné medzinárodné dáta z roku 2018 ukazujú, že výdavky Slovenska na kultúru na úrovni 778,9 mil. eur (0,87 % HDP) sú naďalej výrazne pod priemerom voči V4, ale zároveň na úrovni priemeru EÚ.⁷ V pomere k veľkosti ekonomiky Slovensko v roku 2018 alokovalo na kultúru 0,87 % HDP, rovnako ako bol priemer EÚ 28 (0,87 % HDP) a zároveň menej ako V4 (1,24 % HDP) (Graf 4). Verejné výdavky Slovenska na kultúru tvoria 2,08 % verejných výdavkov, pričom priemer EÚ 28 je 2,04 %. Priemer štátov V4 je výrazne vyšší, má hodnotu až 2,85 % (Graf 5).

Graf 4 Verejné výdavky na kultúru v roku 2018 (% HDP)

Graf 5 Verejné výdavky na kultúru v roku 2018 (% verejných výdavkov)

Revízia za výdavky na kultúru považuje tie výdavky medzinárodnej klasifikácie výdavkov verejnej správy COFOG, ktoré kompetenčne patria do činnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky, t. j. okrem kultúrnych služieb (COFOG 08.2) pod kultúru patrí aj audiovizia (COFOG 08.3), podpora cirkví (COFOG 08.4) a výskum o kultúre (COFOG 08.5, 08.6, Box 2).⁸

⁷ Časové rady Eurostatu o verejných výdavkoch Slovenska boli v čase publikovania záverečnej správy „provisional“ a možno teda rátať s ich budúcim prepočítaním. Časové rady o slovenských výdavkoch na kultúru z Eurostatu sa výrazne odlišujú od časových radov o slovenských výdavkoch na kultúru z rozpočtového informačného systému SR. Diskrepanciu možno vysvetliť odlišným zdrojom dát. Štatistický úrad SR, ktorý posielal Eurostatu dáta, totižto posielal dáta z administratívnych zdrojov a nie z RISu.

⁸ Šport a rekreáciu (COFOG 08.1) pod kultúru nezaraďujeme, keďže na Slovensku kompetenčne spadá pod Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Archívy kompetenčne na Slovensku spadajú pod Ministerstvo vnútra SR a v klasifikácii COFOG spadajú pod 01.3 Všeobecné služby.

Box 2 Funkčná klasifikácia výdavkov verejnej správy COFOG

Klasifikáciu výdavkov verejnej správy (SK COFOG) vydal Štatistický úrad SR. Klasifikácia COFOG je súčasťou systému národných účtov a je určená hlavne na potreby štatistického zisťovania a medzinárodného porovnávania štatistických dát. Aktualizovaná verzia medzinárodného štandardu COFOG bola schválená v roku 1999 Štatistickou komisiou Spojených národov a podľa nej bola vypracovaná slovenská verzia klasifikácie COFOG.

Jednotlivé oddiely klasifikácie COFOG pokrývajú všetky oblasti verejnej správy – všeobecné verejné služby; obrana; verejný poriadok a bezpečnosť; ekonomická oblasť (energie, ťažba a výroba, doprava, komunikácia, výskum a vývoj...); ochrana životného prostredia; bývanie a občianska vybavenosť; zdravotníctvo; rekreácia, kultúra a náboženstvo; sociálne zabezpečenie. Základných 10 oddielov sa ďalej člení na skupiny, v prípade väčších oddielov sa skupiny členia aj na detailnejšie triedy a podtriedy (napr. 09 vzdelávanie).

V triede **08 Rekreácia, kultúra a náboženstvo** sa nachádzajú nasledujúce skupiny:

08.1 Rekrečné a športové služby – prevádzkovanie alebo podpora zariadení na aktívnu športovú činnosť alebo športové podujatia (napr. ihriská a štadióny) a zariadení na rekreačnú a športovú činnosť (napr. parky, športové areály, verejné plavárne, cyklistické dráhy, turistické chodníky a i.).

08.2 Kultúrne služby – správa a podpora kultúrnych zariadení (napr. knižnice, múzeá a galérie, divadlá, osvetové strediská⁹, zoologické a botanické záhrady, hvezdárne a planetária), prevádzkovanie a produkcia kultúrnych udalostí (koncerty, predstavenia, výstavy a i.).

08.3 Vysielacie a vydavateľské služby – správa, prevádzkovanie a podpora vysielacích a vydavateľských služieb (napr. televízne a rozhlasové vysielanie, vydávanie novín, časopisov a kníh, zbieranie správ a ostatných informácií a i.).

08.4 Náboženské a iné spoločenské služby – správa náboženských a iných spoločenských oblastí, vybavenie a zariadenie pre náboženské služby, výplaty duchovných a iných činiteľov náboženských inštitúcií.

08.5 Výskum a vývoj v oblasti rekreácie, kultúry a náboženstva – prevádzkovanie organizácií zriadených zákonom, ktoré sa zaoberajú výskumom v oblasti rekreácie, kultúry a náboženstva.

08.6 Rekreácia, kultúra a náboženstvo inde neklasifikované – výdavky v oblasti rekreácie, kultúry a náboženstva, ktoré nemožno zaradiť do kategórií uvedených vyššie.

Eurostat vo svojich metodických usmerneniach za „plne kultúrne“ považuje podtriedy 08.2 a 08.3¹⁰. Vzhľadom na náš domáci kontext (výdavky na cirkvi a náboženské spoločnosti pochádzajú z rezortu kultúry a viaceré inštitúcie MK SR sa zaoberajú výskumom a majú výdavky klasifikované ako výskum v oblasti kultúry), aby sa zahrnuli všetky výdavky na kultúru, **sú v revízii považované za výdavky na kultúru podtriedy 08.2 až 08.6.** Tieto podtriedy sú zahrnuté do výdavkov na kultúru vo všetkých porovnávaných štátoch.

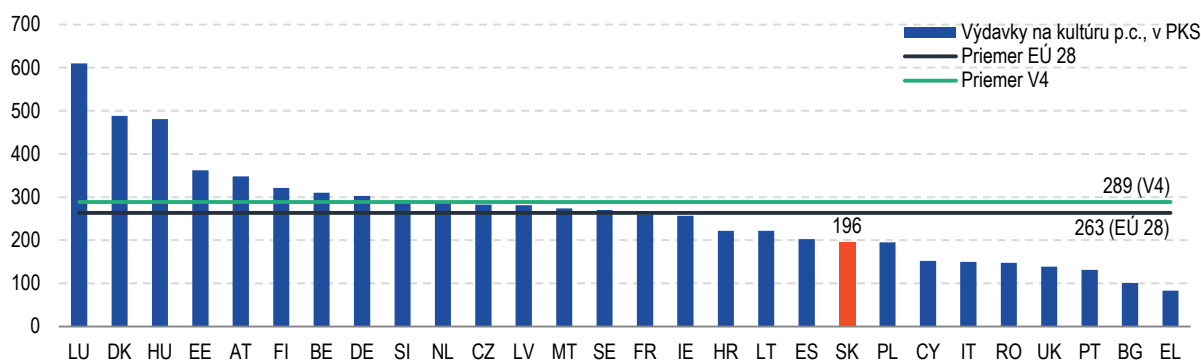
⁹ Terminológia v zmysle Vysvetliviek k štatistickej klasifikácii výdavkov verejnej správy (COFOG) k Vyhláške Štatistického úradu č. 257/2014. Podľa novej terminológie sa od roku 2015 používa termín kultúrno-osvetové zariadenia (podľa zákona č. 189/2015 Z. z.).

¹⁰ Public expenditure on culture, recreation and religion, dostupné online: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/culture/data>

Verejné výdavky na kultúru na jedného obyvateľa

Slovensko zaostáva za váženým priemerom EÚ 28 pri výdavkoch verejnej správy na kultúru na jedného obyvateľa v parite kúpnej sily (Graf 6). V tomto meradle Slovensko dosahuje hodnotu 196 eur na osobu, pričom priemer EÚ 28 je 263 eur na osobu (t. j. výdavky na Slovensku tvoria 75 % celoeurópskej hodnoty, celkovo 20. miesto v EÚ). Ak by si SR stanovila za cieľ dobehnúť EÚ v tomto meradle, vyžadovalo by to zvýšenie o 197 mil. eur na kultúru ročne. Zvýšenie výdavkov na kultúru, ak by nemalo byť na úkor iných výdavkov, by si, samozrejme, vyžadovalo zvýšenie celkových verejných výdavkov Slovenska, pričom nastavenie miery prerozdeľovania je politickým rozhodnutím a miera prerozdeľovania je na Slovensku tradične nižšia ako v zahraničí.

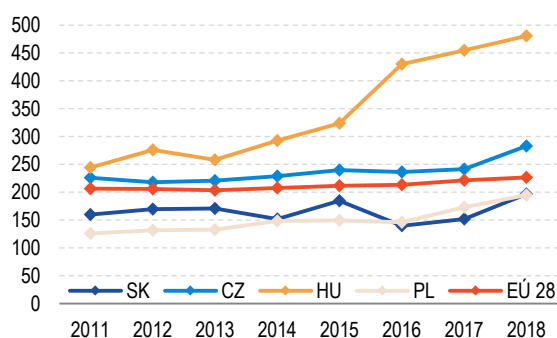
Graf 6 Výdavky verejnej správy na kultúru p. c. v roku 2018 (eur, v PKS)

Zdroj: Eurostat

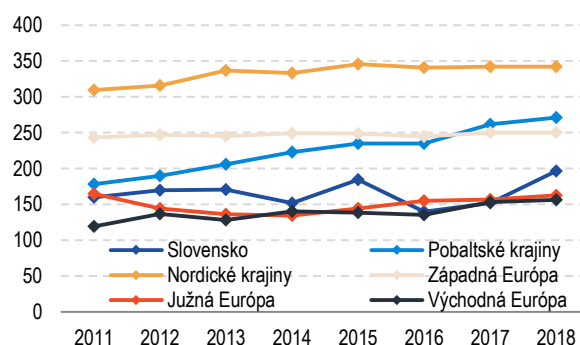
Verejné výdavky na kultúru na jedného obyvateľa v parite kúpnej sily Slovenska sú dlhodobo pod úrovňou Česka a Maďarska a mierne pod priemerom EÚ 28. (Graf 7). V štátoch V4 sú výdavky na kultúru v tomto ukazovateli v posledných rokoch rastúce, na rozdiel od mierneho prepadu Slovenska v rokoch 2016 a 2017. Výrazne výdavky na kultúru rastú v Maďarsku, kde sú výdavky na kultúru p. c. v PKS tretie najvyššie v EÚ 28 (Graf 6) a najvyššie v EÚ 28 z hľadiska podielu na HDP (Graf 4) a aj na verejnom rozpočte (Graf 5). Z dostupných dát sa nedá presne zistiť, čím je to spôsobené. V širšom európskom porovnaní vidieť, že v roku 2018 sú výdavky na kultúru p. c. v PKS na Slovensku nižšie ako severské, pobaltské a západné štáty, ale vyššie ako štáty južnej a východnej Európy. (Graf 8)¹¹.

Graf 7 Vývoj výdavkov na kultúru p. c. v rokoch 2011 – 2018 (eur, v PKS)

Zdroj: Eurostat

Graf 8 Vývoj výdavkov na kultúru p. c. vybraných zoskupení krajín v rokoch 2011 – 2018 (eur, v PKS)

Zdroj: Eurostat

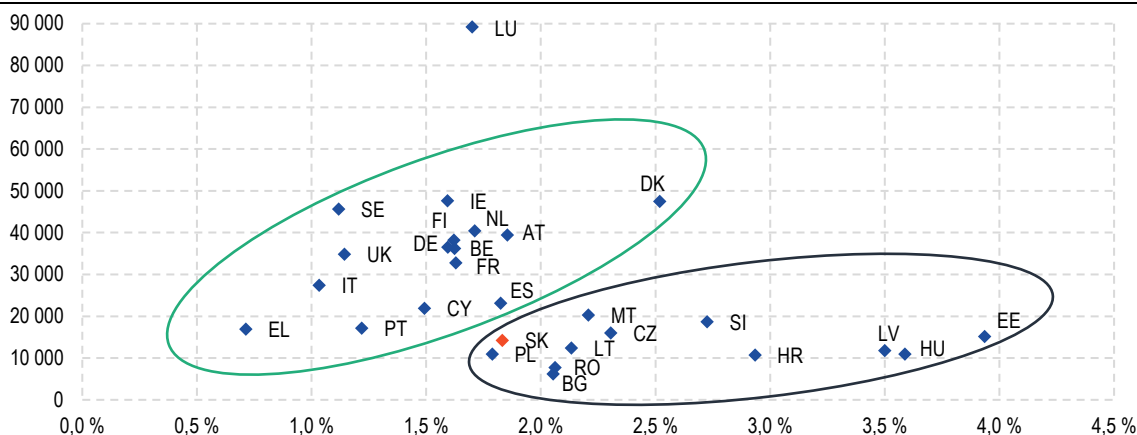
Vysvetlivky sa nachádzajú v poznámke pod čiarou 11.

¹¹ Pod skupinou nordických štátov sa rozumie SE, FI, DK; južná Európa je tvorená ES, PT, IT, EL, CY, MT; pobaltské štáty sú EE, LV, LT; západná Európa je tvorená AT, BE, FR, DE, IE, LU, NL, UK a východná Európa je BG, HR, RO, SI.

Výdavky na kultúru v starých a nových členských štátoch EÚ

V porovnaní s inými novými členskými štátmi Slovensko zaostáva v alokácii verejných zdrojov na kultúru. Z týchto štátov menej ako Slovensko na kultúru alokuje iba Poľsko. Významný je tu prekvapujúci fakt, že chudobnejšie nové členské štáty v rokoch 2011 – 2017 alokovali na kultúru väčší podiel svojich verejných výdavkov ako bohaté štáty (Graf 9). Štáty, ktoré vstúpili do EÚ po roku 2004, alokovali na kultúru v období rokov 2011 – 2017 v priemere 2,50 % verejného rozpočtu, zatiaľ čo tie, ktoré vstúpili do EÚ pred rokom 2004, alokovali na kultúru v rovnakom období iba 1,47 %.

Graf 9 Vzťah medzi HDP p. c. (zvislá os) a podielom verejného rozpočtu alokovaného na kultúru (vodorovná os), priemer v rokoch 2011 – 2017

Zdroj: Eurostat

Poznámka: V šedej elipse sa nachádzajú všetky štáty, ktoré pristúpili k EÚ po roku 2004, okrem Cypru.

Jedným z možných dôvodov nižšej miery verejnej alokácie na kultúru v starých členských štátoch je vysoká miera fixných nákladov kultúrnych služieb.¹² Kultúrne služby poskytované verejnou správou majú relatívne vysoké fixné náklady, ktoré musí každý štát investovať, ak chce tieto kultúrne služby poskytovať. Je vecou prestížia a spoločenského konsenzu, že tieto služby sú pre štát natoľko dôležité, že je potrebné ich financovať bez ohľadu na to, aký bohatý je daný štát. Bohaté štáty tieto fixné náklady dosiahnu už pri nižšej miere alokácie, čo môže vyvolať zdanie, že pre ne je kultúra z hľadiska rozpočtu menej dôležitá. Ďalším možným dôvodom môže byť politické rozhodnutie v nových členských štátoch alokovať väčšiu časť verejného rozpočtu na kultúru. **Bez ohľadu na príčinu týchto rozdielov pri porovnaní slovenskej miery alokácie verejného rozpočtu na kultúru so štátmi, ktoré pristúpili k EÚ až po roku 2004, platí, že slovenské verejné výdavky na kultúru zaostávajú.**

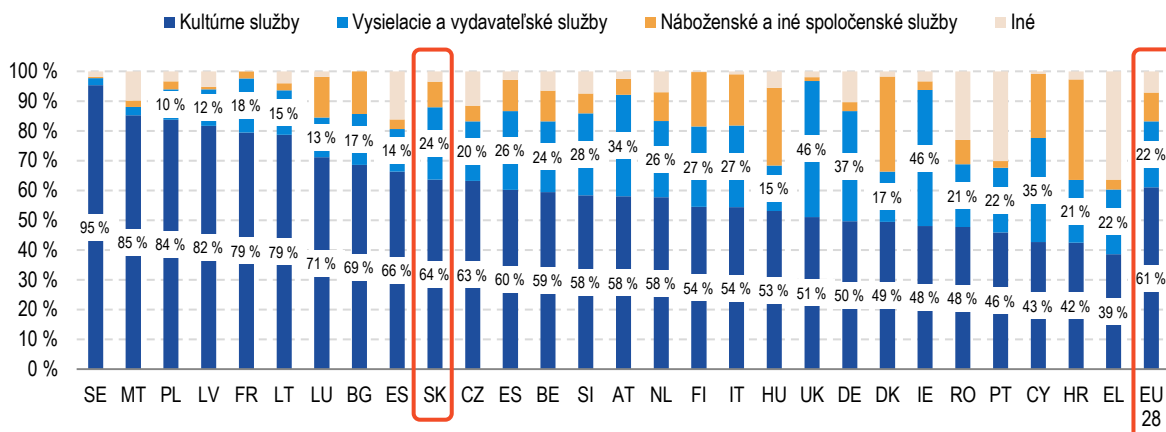
Štruktúra verejných výdavkov na kultúru

Štruktúra slovenských verejných výdavkov na kultúru je podobná priemeru štátov EÚ 28 (Graf 10). Najväčšia časť (64 % SK oproti 61 % EÚ 28) je na Slovensku alokovaná na kultúrne služby, čo sú kultúrne inštitúcie ako divadlá, múzeá, galérie a knižnice a aj rôzne kultúrno-osvetové činnosti a kultúrne podujatia. Na vysielacie a vydateľské služby je alokovaných 24 % oproti 22 % priemeru EÚ 28. Na Slovensku sa daná časť

¹² V ekonomickej teórii sa rozlišujú fixné a variabilné náklady, ktoré spolu tvoria celkové náklady danej inštitúcie. Fixné náklady sú nezávislé od množstva produkcie danej inštitúcie a musia byť vynaložené bez ohľadu na dopytované množstvo produkcie, zatiaľ čo variabilné od množstva produkcie závisia. V kultúrnej ekonomii sa vie, že pamäťové inštitúcie a scénické umenie (t. j. kultúrne inštitúcie prevažne zriaďované štátom) majú vysoký podiel fixných nákladov na celkových nákladoch (Towse, 2010). Nevýhodou tohto fenoménu je, že všetky štáty, ktoré financujú kultúru, bez ohľadu na veľkosť a bohatstvo, musia alokovať výdavky na kultúru vo výške potrebných fixných nákladov, ktoré zaručia minimálnu sieť kultúrnych inštitúcií, ktoré každý štát zriaďuje (verejný rozhlas a televízia, národné divadlo/múzeum/galéria/knižnica a podobne). Chudobnejším štátom tak prirodzene narastie podiel výdavkov na kultúru voči HDP oproti bohatším štátom.

týka prevažne výdavkov RTVS, ktoré sú financované z koncesionárskych poplatkov a z menšej časti z rozpočtu MK SR. Napokon na náboženské služby je na Slovensku alokovaných 9 % oproti priemerným 10 % v EÚ 28. Na Slovensku majú tieto výdavky najmä formu príspevku cirkvám z rozpočtu MK SR.

Graf 10 Výdavky verejnej správy na kultúru podľa oblasti kultúry v roku 2017 (%)

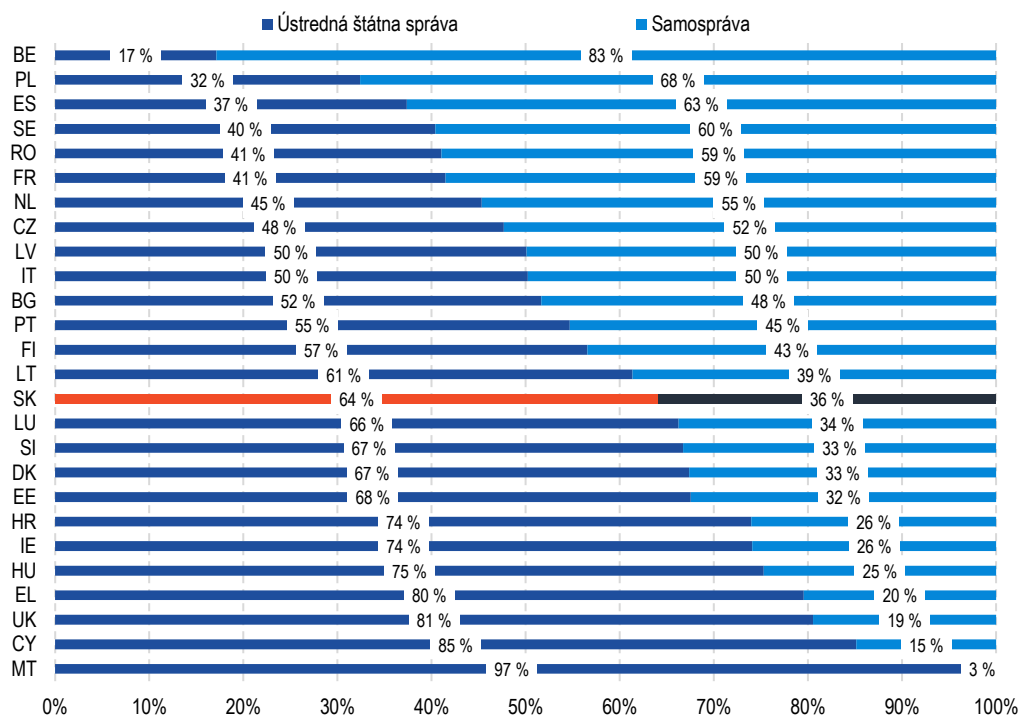

Zdroj: Eurostat

Poznámka: Podľa klasifikácie výdavkov verejnej správy COFOG.

Podiel výdavkov ústrednej štátnej správy a územnej samosprávy na kultúru je v EÚ 28 veľmi rozdielny a pohybuje sa v rozpätí 97,06 % (MT) až 17,12 % (BE) na úrovni ústrednej štátnej správy (Graf 11). Slovensko patrí medzi štáty s väčšou ústrednou štátnou správou v oblasti kultúry (64,12 %), pričom samospráva je napriek tomu významnou súčasťou financovania kultúry na Slovensku (35,88 %). Na porovnanie: celkové výdavky samosprávy tvoria na Slovensku iba 16 % výdavkov verejnej správy.

Graf 11 Výdavky ústrednej štátnej správy a samosprávy na kultúru, priemer v rokoch 2011 – 2017 (%)

Zdroj: Eurostat

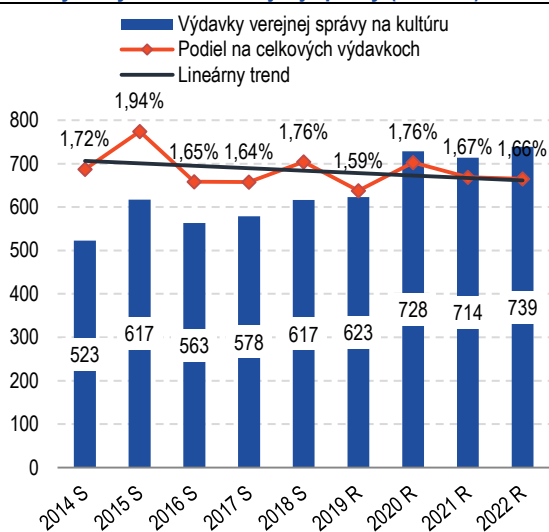
Poznámka: Pre DE a AT neboli dostupné dáta.

2.1.2 Verejné výdavky na kultúru na Slovensku

Verejné výdavky na kultúru na Slovensku v roku 2019 boli 623 mil. eur (Graf 12). Podiel verejných prostriedkov alokovaných na kultúru v čase osciluje okolo priemernej hodnoty 1,71 %. Za výdavky na kultúru sú považované výdavky na kultúrne služby, vysielacie a vydavateľské služby, náboženské a iné spoločenské služby, výskum a vývoj v oblasti kultúry a iné.

Najväčší podiel na verejných výdavkoch na kultúru má ministerstvo kultúry (41 %) (Graf 13). Viac ako desatinu podielu majú aj obce (21 %), RTVS (17 %) a VÚC (11 %). V kultúre pôsobí, okrem RTVS, niekoľko ostatných subjektov verejnej správy, ktoré nezriaďuje priamo ministerstvo kultúry, ale ich finančne podporuje. Ide o Fond na podporu umenia (FPÚ), Audiovizuálny fond (AVF), Fond na podporu kultúry národnostných menšín (Kult MINOR) a Tlačovú agentúru Slovenskej republiky (TASR). Ministerstvo finančne podporuje aj inak nezávislú Maticu slovenskú. Výdavky na kultúru ostatných rozpočtových kapitol sú výdavky kultúrnych organizácií, ktoré patria pod iný rezort (napr. Múzeum obchodu pod MH SR alebo Banské múzeum pod MŽP SR). Väčšinu výdavkov ostatných kapitol však tvoria výdavky na príspevky politickým stranám za volebný výsledok, ktoré sú rozpočtované pod COFOG 8.4 náboženské a iné spoločenské služby. Výdavky na kultúru sú teda značne segmentované medzi rozličné orgány verejnej správy. Vzhľadom na relatívne nízku mieru účasti ministerstva kultúry na verejných výdavkoch na kultúru je jeho možnosť priameho ekonomického ovplyvňovania kultúry na Slovensku obmedzená a ekonomické nástroje treba kombinovať s nástrojmi stanovujúcimi štandardy pre kultúrne inštitúcie a podobnými mäkkými nástrojmi.

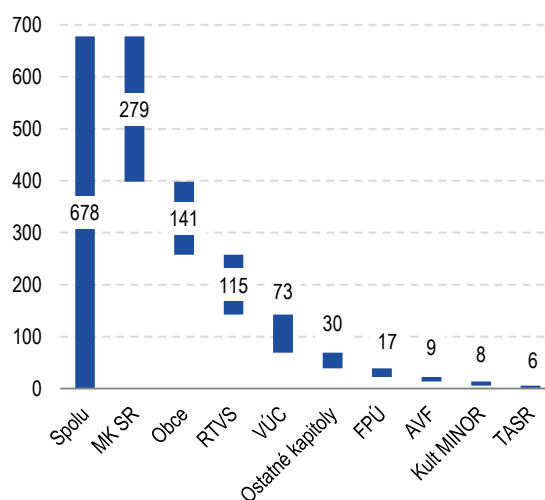
Graf 12 Verejné výdavky na kultúru a podiel na celkových výdavkoch verejnej správy (mil. eur)

Zdroj: RIS

Poznámka: Zobrazujeme konsolidované výdavky verejnej správy.

Graf 13 Nekonsolidované výdavky verejnej správy na kultúru, priemer za roky 2015 – 2018 (mil. eur)

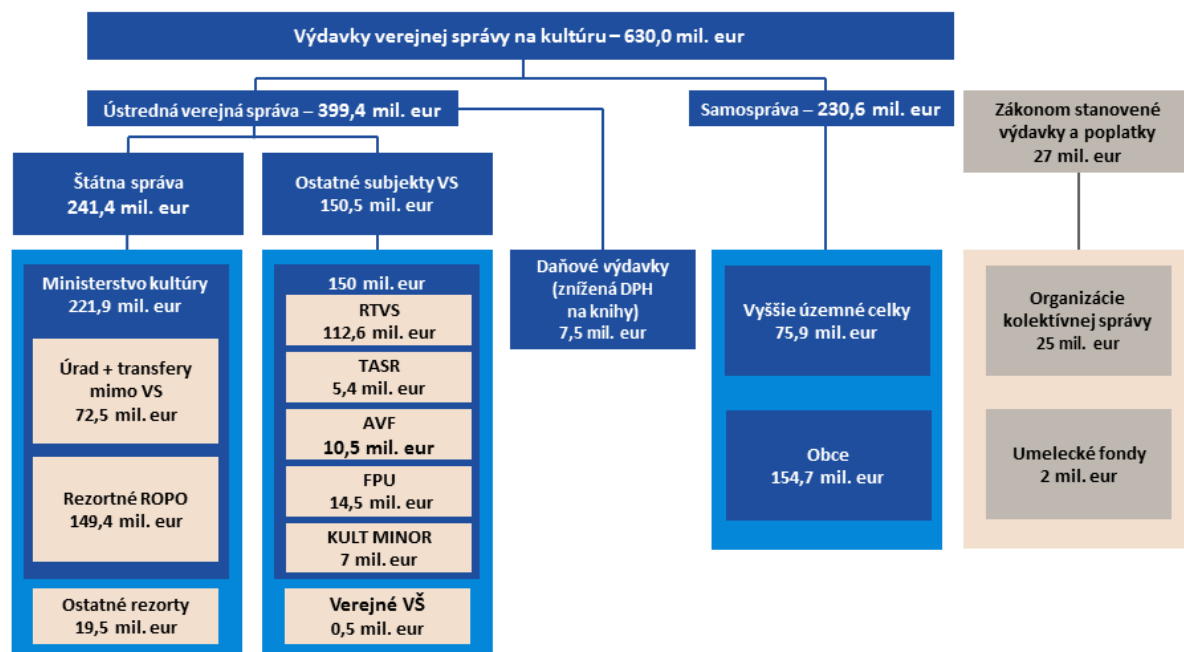
Zdroj: RIS

Poznámka: Zobrazujeme nekonsolidované výdavky, aby bola zobrazená finančná veľkosť jednotlivých tvorcov kultúrnej politiky.

Konsolidované výdavky verejnej správy za kultúru vrátane daňových výdavkov v hodnote 630 mil. eur v roku 2018 je potrebné doplniť o ďalšie, zákonom stanovené zdroje financovania kultúry v hodnote 27 mil. eur (Graf 14). Z nich najväčšia časť (25 mil. eur) pochádza z poplatkov do organizácií kolektívnej správy autorských práv (SOZA, LITA, Slovgram, OZIS, SAPA) na základe autorského zákona. Platcami sú skupiny, ktoré využívajú diela chránené autorským zákonom, napr. prevádzkovatelia ubytovacích

a gastronomických zariadení, organizátori kultúrnych podujatí, poskytovatelia vysielacích služieb a vydavatelia.¹³ Poplatky do umeleckých fondov (Literárny fond, Hudobný fond a Fond výtvarných umení) predstavujú 2 mil. eur. Poplatky platia autori umeleckých diel z autorských odmien, vydavatelia a používatelia diel na základe zákona o umeleckých fondoch.

Graf 14 Konsolidované výdavky verejnej správy na kultúru spolu s daňovými výdavkami a zákonom stanovenými výdavkami a poplatkami v roku 2018 (mil. eur)

Zdroj: RIS

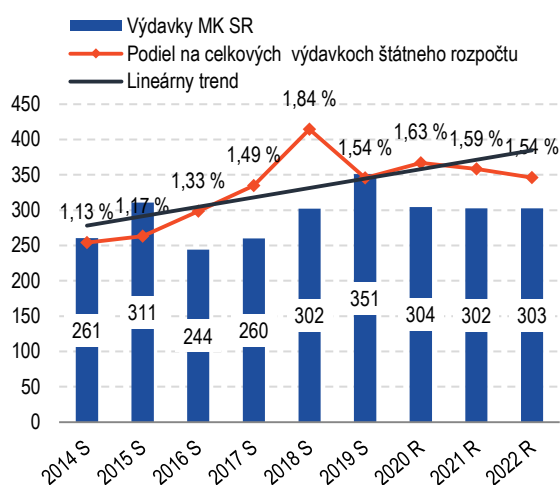
Pre výdavky MK SR a OSVS filtrované cez výdavky organizácie, pre zvyšné výdavky filtrované cez klasifikáciu COFOG 8.2-8.6. Zobrazené sú výdavky na konečnú spotrebu, t. j. výdavky očistené od vzájomných finančných transferov. Najmä výdavky ministerstva kultúry sú nižšie ako v prípade nekonsolidovaných údajov, keďže časť výdavkov ministerstva je vo forme transferov alokovaných do OSVS a do územnej samosprávy.

Výdavky ministerstva kultúry v roku 2019 boli 351 mil. eur (Graf 15). Alokácia ministerstvu kultúry v sledovanom období narástla z 1,13 % podielu na štátnych výdavkoch v roku 2014 na 1,54 % podielu v roku 2019. Nárast je spôsobený najmä vznikom nezávislých fondov na podporu umenia FPÚ a Kult MINOR, zvýšením dotačnej schémy MK SR v programoch Obnovme si svoj dom a Kultúra znevýhodnených skupín a v roku 2019 zvýšením príspevku pre RTVS.

Výdavky samospráv na kultúru v čase narástli z 4,13 % celkových výdavkov samospráv v roku 2014 na 4,22 % v roku 2019 (Graf 16). Územná samospráva alokuje väčší podiel svojich výdavkov na kultúru ako ústredná štátna správa. Zároveň platí, že podiel finančných prostriedkov alokovaných na kultúru ústrednou štátnou správou, ako aj samosprávou v čase narastá.

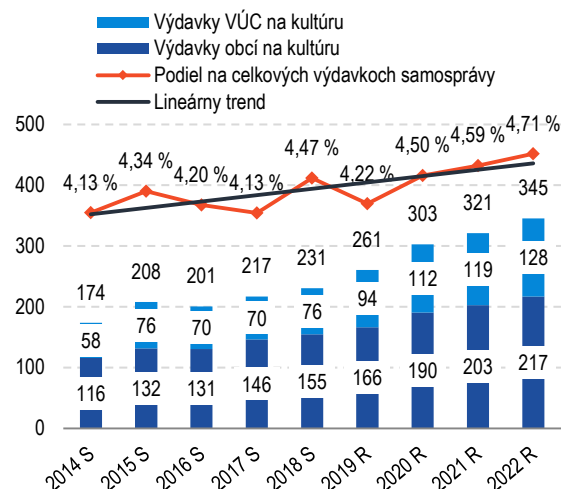
¹³ Príjmy pre organizácie kolektívnej správy sa koncepčne líšia od príjmov pre umelecké fondy. Organizácie kolektívnej správy vykonávajú svoju činnosť síce vo vlastnom mene, ale na účet nositeľov práv – autorov. Hlavné príjmy pochádzajú z licenčných odmien, ktoré sa nelíšia od individuálne dojednaných licenčných odmien.

Graf 15 Výdavky ministerstva kultúry a podiel na celkových výdavkoch štátneho rozpočtu (mil. eur)

Zdroj: RIS

Graf 16 Výdavky samosprávy na kultúru a podiel na celkových výdavkoch samosprávy (mil. eur)

Zdroj: RIS

Pod MK SR patria spravidla kultúrne inštitúcie s celoslovenským významom, zatiaľ čo kultúrne inštitúcie s regionálnym významom patria pod územnú samosprávu, najčastejšie pod VÚC. Ministerstvo kultúry zriaďuje 31 kultúrnych inštitúcií, samospráva zriaďuje 128 múzeí, galérií, divadiel a hvezdární a 1 583 knižníc. Kultúrno-osvetovú činnosť vykonávalo 1 089 samosprávnych subjektov (v roku 2018). VÚC sú najčastejším zriaďovateľom múzeí, galérií, divadiel a najdôležitejších knižníc a kultúrno-osvetových zariadení. Menšie kultúrno-osvetové zariadenia a knižnice sú zriaďované obcami. Väčšinu výdavkov obcí na kultúru však netvoria výdavky na kultúrne inštitúcie, ale výdavky samotných obecných úradov, pravdepodobne na rôzne kultúrne podujatia.

Výdavky MK SR vrátane transferov fondom a ostatným subjektom, ako aj výdavky samospráv na kultúru sumarizuje základný scenár (Tabuľka 7, Tabuľka 8, Box 3). Ten zároveň odhaduje výšku výdavkov na jednotlivé politiky v rokoch 2021 – 2023, a to za predpokladu, že nepríde k zmene politik.

Tabuľka 7 Základný scenár výdavkov na kultúru

	S 2017	S 2018	S 2019	R 2020	ZS 2020	R 2021	ZS 2021	R 2022	ZS 2022	ZS 2023
ŠR a iné zdroje	256	294	347	304	338	302	339	303	350	362
Politika kultúrneho dedičstva	72	77	88	76	96	74	85	74	88	91
Politika podpory umenia	60	63	73	65	71	65	80	65	83	87
Mediálna a audiovizuálna politika	42	50	65	48	49	48	50	48	52	53
Podpora kultúrnych politík	27	45	53	48	49	48	49	48	49	50
Cirkevná politika	44	46	48	52	52	52	54	52	56	58
Koncepčná a riadiaca činnosť	9	10	16	13	17	13	17	13	18	18
IT financované zo ŠR	2	4	5	2	4	2	4	2	4	5
Obce a VÚC	217	251	278	-	283	-	294	-	314	334
Spolu	474	545	625	304	620	302	633	303	665	696

Zdroj: ÚHP

Tabuľka 8 Základný scenár výdavkov na kultúru v členení podľa ekonomickej klasifikácie

	S 2017	S 2018	S 2019	R 2020	ZS 2020	R 2021	ZS 2021	R 2022	ZS 2022	ZS 2023
ŠR a iné zdroje	256	294	347	304	338	302	339	303	350	362
610 Mzdy, platy, ...	55	59	69	72	73	72	79	72	83	87
620 Poistné ...	20	22	25	25	26	25	29	25	30	31
630 Tovary a služby	61	68	76	56	73	56	80	56	82	85
640 Bežné transfery	97	117	144	142	131	142	133	142	137	140
700 Kapitálové výdavky	23	28	32	10	34	8	18	8	18	19
Obce a VÚC	217	251	278	-	283	-	294	-	314	334
Spolu	474	545	625	304	620	302	633	303	665	696

Zdroj: ÚHP

Box 3 Metodika výpočtu základného scenára výdavkov na roky 2020 až 2023

Základný scenár (ZS) predstavuje analytický nástroj na vyčíslenie budúcich výdavkov bez prijatia dodatočných opatrení. Úspora alebo dodatočné výdavky vyplývajúce z revízie vyčíslené voči základnému scenáru vyjadrujú objem prostriedkov navyše alebo možnej úspory voči scenáru v prípade, že by sa neprijali nové rozhodnutia.

Bázou pre ZS na roky 2020 až 2023 sú skutočné výdavky roku 2019. Výdavky súvisiace s kompenzáciami zamestnancov sú do budúcnosti indexované očakávaným rastom miezd, výdavky súvisiace s nákupom tovarov a služieb sú indexované očakávanou infláciou.

Transfery pre fondy a dotačné programy sú prognózované individuálne:

- transfer Fondu na podporu umenia je prognózovaný v zákonnej výške 20 mil. eur ročne,
- transfer Fondu na podporu kultúry národnostných menšín je prognózovaný v zákonnej výške 8 mil. eur ročne,
- transfer Audiovizuálnemu fondu je prognózovaný vo výške príspevku v roku 2019. Prognóza vo výške rozpočtu by nepokryla výdavky na program 5 Podpora audiovizuálneho priemyslu (tzv. filmové vratky), ktoré nie sú rozpočtované, ale podľa zákona ich MK SR musí AVF uhradiť,
- príspevok Matici slovenskej je prognózovaný vo výške príspevku roku 2019, pretože čerpanie tradične prekračuje stanovený rozpočet,
- výdavky na dotačný program Obnovme si svoj dom sú prognózované podľa rozpočtovanej sumy roka 2020, keďže ide o výdavky plne kontrolované MK SR,
- príspevok na podporu kultúry znevýhodnených skupín je prognózovaný vo výške rozpočtu roka 2020,
- príspevok RTVS je na rok 2020 prognózovaný vo výške rozpočtu, ďalej indexovaný rastom miezd a CPI¹⁴ podľa výdavkov RTVS v roku 2018,
- príspevok TASR je prognózovaný vo výške čerpania roku 2019, pretože pravidelne prekračuje rozpočet,
- príspevok na podporu návštevnosti kultúrnych podujatí (kultúrne poukazy) je prognózovaný na úrovni výdavkov roka 2019, keďže výdavky v posledných rokoch nedosahovali rozpočtovanú sumu,
- transfer na prevádzku cirkevných ústredí prognózovaný podľa zákona, báza je skutočnosť roka 2019,

¹⁴ Index spotrebiteľských cien (angl. consumer price index, CPI).

nárast tvorí z 20% výška CPI¹⁵ spred dvoch rokov a z 80 % rast tarifných miezd v danom roku. Rast tarifných miezd do budúcnosti je prognózovaný podľa očakávaného rastu miezd,

- iné bežné transfery sú indexované kombináciou rastu miezd a CPI v pomere 50 % podľa rastu miezd, 50 % podľa CPI.

Kapitálové výdavky majú ako bázu priemer výdavkov rokov 2017 – 2019 v cenách roka 2019. Následne sú indexované podľa očakávaného rastu daňových príjmov, teda kombináciou rastu HDP a elasticity daňových príjmov. Výnimku tvoria výdavky na obnovu SNG, ktoré sú preberané z rozpočtu (na rok 2020 z očakávanej skutočnosti).

Základný scenár zahŕňa výdavky z vlastných zdrojov organizácií rezortu MK SR. Tie sú do budúcnosti indexované očakávaným rastom miezd (pretože ide vo veľkej miere o platby obyvateľstva), v roku 2020 sa predpokladá iba polovičná výška.

Transfery MK SR obciam a vyšším územným celkom sú zahrnuté vo výdavkoch územných samospráv.

Výdavky MK SR z fondov EÚ a spolufinancovania tvorili v rokoch 2017 – 2019 iba približne 1 mil. eur ročne, na nasledujúce obdobie nie sú zatiaľ naplánované, a preto ich základný scenár nezahŕňa.

Základný scenár zahŕňa aj výdavky na kultúru vynaložené obcami a VÚC. Bázu opäť tvorí skutočnosť roka 2019, indexované sú podľa ich zdroja – očakávaným rastom výnosu dane z príjmov fyzických osôb pre obce a VÚC (výdavky z vlastných zdrojov), bez indexovania (zdroje z úverov) a indexované kombináciou rastu miezd a CPI v pomere 50 % podľa rastu miezd, 50% podľa CPI (ostatné zdroje samospráv).

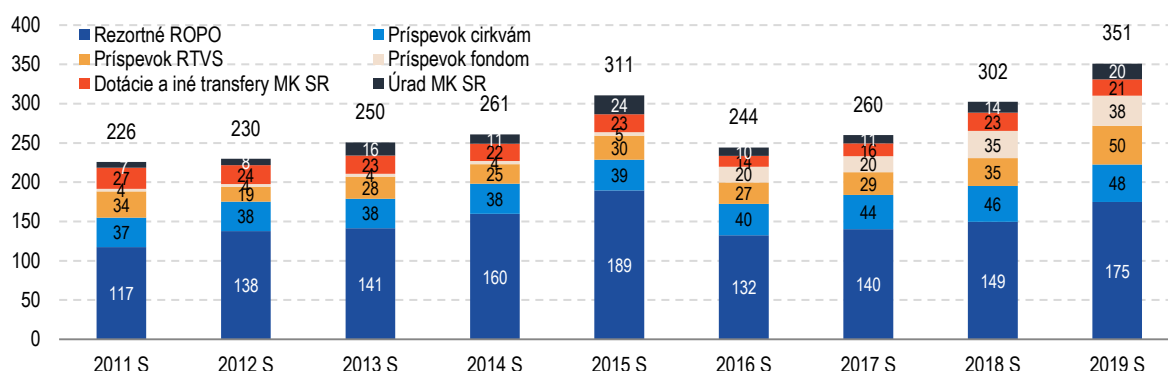
Základný scenár nezahŕňa výdavky z vlastných zdrojov ostatných subjektov verejnej správy – Fondov a RTVS.

Najväčší podiel výdavkov rezortu kultúry (55 %) je alokovaný na fungovanie 30¹⁶ rezortom zriadených rozpočtových a príspevkových organizácií (Graf 17). Rezort kultúry zároveň podporuje priamymi transfermi cirkvi (15 %), RTVS (11 %) a nezávislé fondy podporujúce nezávislú kultúru, ako aj kultúrne inštitúcie zriaďované územnou samosprávou (6 %). Dotácie a iné transfery rezortu tvoria 8 % výdavkov rezortu a výdavky samotného úradu MK SR predstavujú len 5 % výdavkov rezortu. Rezort kultúry podporuje kultúrne oblasti priamo tým, že financuje organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva a prispieva ostatným orgánom verejnej správy, alebo nepriamo tým, že prispieva nezávislým fondom na podporu umenia, ktoré prostriedky prerozdeľujú medzi nezávislé inštitúcie a kultúrne organizácie zriadené územnou samosprávou.

¹⁵ Zákon č. 370/2019 Z. z. o finančnej podpore činnosti cirkví a náboženských spoločností chybne uvádza, že má ísť nie o infláciu, ale o rast inflácie.

¹⁶ V roku 2020 MK SR zriadilo aj Kunsthalle Bratislava, čím sa počet ROPO MK SR zvýšil na 31.

Graf 17 Výdavky rezortu kultúry podľa organizácií (mil. eur)

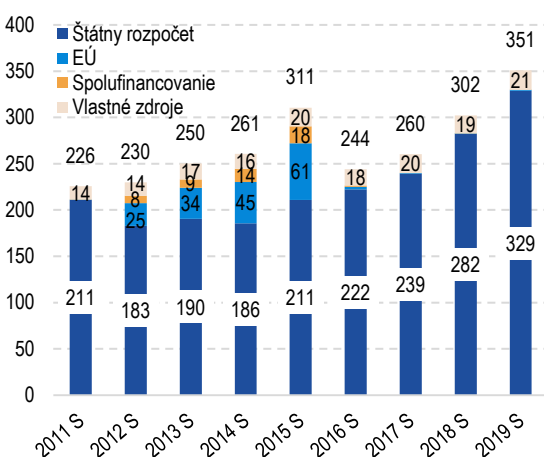

Zdroj: RIS

Výdavky rezortu kultúry sú financované najmä štátnym rozpočtom, v rokoch 2012 až 2015 boli na 15 % financované zo zdrojov EÚ, pričom dlhodobo tvoria vlastné zdroje až 12 % krytia výdavkov rezortu (Graf 18). Výdavky kryté zdrojmi EÚ boli použité na projekt digitalizácie kultúrneho dedičstva. Vlastné zdroje rezortu kultúry sa získavajú najmä predajom vstupného do kultúrnych inštitúcií zriadených ministerstvom.

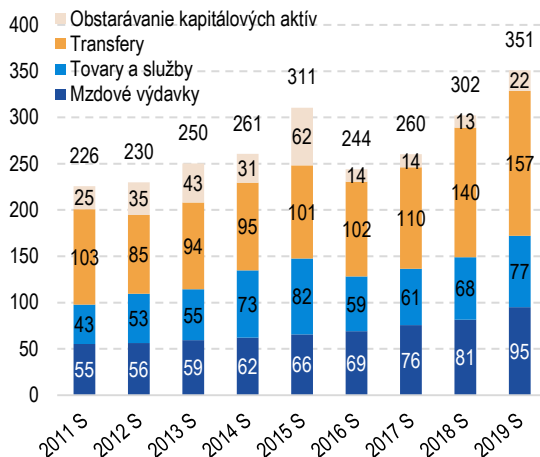
Najväčšiu časť výdavkov rezortu dlhodobo tvoria bežné a kapitálové transfery (41 %) (Graf 19). Mzdové výdavky pre zamestnancov úradu a 30 rezortných ROPO tvoria 25 % výdavkov, na nákup tovarov a služieb je alokovaných 23 % výdavkov a najmenšia časť je alokovaná na obstarávanie kapitálových aktív (11 %).

Graf 18 Výdavky rezortu kultúry podľa zdroja financovania (mil. eur)

Zdroj: RIS

Graf 19 Výdavky rezortu kultúry podľa ekonomickej klasifikácie (mil. eur)

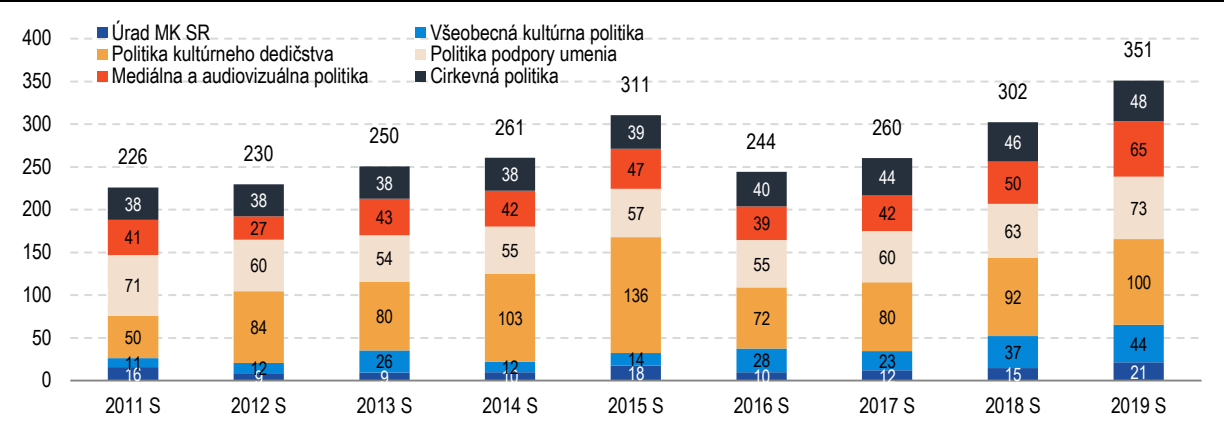
Zdroj: RIS

Výdavky rezortu možno členiť aj podľa kultúrnych politík. Revízia člení kultúrnu politiku na politiku kultúrneho dedičstva, politiku podpory umenia, mediálnu a audiovizuálnu politiku, cirkevnú politiku a všeobecnú kultúrnu politiku (Graf 20)¹⁷. Najväčšou politikou rezortu je politika kultúrneho dedičstva v hodnote 100 mil. eur v roku 2019, následne je to politika podpory umenia v hodnote 73 mil. eur, mediálna a audiovizuálna politika v hodnote 65 mil. eur, všeobecná kultúrna politika v hodnote 44 mil. eur, cirkevná politika v hodnote 48 mil. eur a výdavky na chod ministerského úradu v hodnote 21 mil. eur. Podrobnejšie údaje o politike kultúrneho dedičstva, politike podpory umenia a všeobecnej kultúrnej politike sú znázornené v Graf 21,

¹⁷ Výdavky na jednotlivé politiky definujeme ako výdavky, ktoré smerujú do inštitúcie, ktorá sa primárne venuje výkonu danej politiky. Na príklad výdavky divadelného ústavu považujeme za výdavky politiky podpory divadla, napriek tomu, že divadelný ústav má aj knižnicu. Táto knižnica je však tematicky zameraná na divadelnú činnosť a je preto výkonom politiky podpory divadla.

Graf 22 a Graf 23. Mediálna a audiovizuálna politika je tvorená rezortným SFÚ a príspevkom do RTVS, TASR a AVF. Cirkevná politika je tvorená príspevkom cirkvám podľa príslušného zákona.

Graf 20 Výdavky rezortu kultúry podľa kultúrnej politiky (mil. eur)

Zdroj: RIS

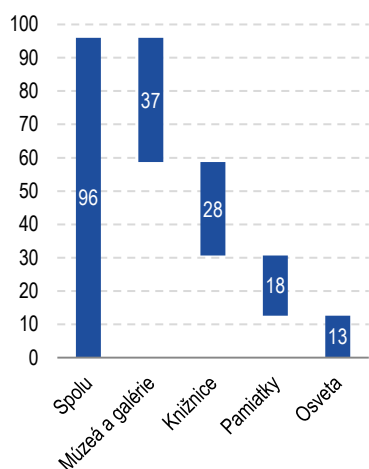
Na politiku podpory kultúrneho dedičstva bolo priemerne v rokoch 2015 – 2019 alokovaných 96 mil. eur, pričom jej najväčšie zložky sú politika podpory múzeí a galérií (39 %) a politika podpory knižníc (29 %) (Graf 21). Politika podpory múzeí a galérií sa realizuje cez rezortné organizácie SNM, SNG, MSNP a STM. Politika podpory knižníc sa vykonáva rezortnými organizáciami SNK, UKB, ŠVK KE, ŠVK BB, ŠVK PO a SKN MH. Politika podpory kultúrno-osvetovej činnosti a tradičnej ľudovej kultúry (19 % podielu) sa realizuje prostredníctvom NOC, ÚLUV, SÚH a transferu do Matice slovenskej. Politika ochrany pamiatkového fondu (13 %) sa vykonáva formou financovania PÚ SR a cez dotačný mechanizmus MK SR Obnovme si svoj dom.

Na politiku podpory umenia bolo priemerne v rokoch 2015 – 2019 alokovaných 62 mil. eur, pričom najväčšia zložka tejto politiky sa týka divadelnej politiky (63 %) a politiky podpory hudby a tanca (31 %) (Graf 22). Politika podpory divadiel sa realizuje financovaním rezortom zriadených inštitúcií SND, ŠDKE, ŠO, DNS, TDSI a DÚ. Politika podpory hudby a tanca sa realizuje financovaním rezortnej SF, ŠFK, ÚSL, SLUK, ŠKO, TDIS a HC. Politika podpory vizuálneho umenia (5 %) sa týka rezortnej BIBIANY a SCD. Politika podpory literatúry (2 %) sa týka rezortného LIC.

Na všeobecnú kultúrnu politiku rezortu kultúry bolo priemerne v rokoch 2015 – 2019 vynaložených 38 mil. eur (Graf 23). Jej najväčšími zložkami sú príspevky do nezávislého FPÚ (48 %) a Kult MINOR (21 %), ktoré podporujú celé spektrum umenia a kultúrneho dedičstva. Ďalej je to rezortný systém prioritných projektov (14 %), cez ktorý bolo v roku 2019 prerozdelených ďalších 8 mil. eur, o ktoré sa mohlo uchádzať 30 rezortných ROPO. Do všeobecnej kultúrnej politiky sa vo väčšej miere zaraďuje ešte aj podpora dopytu po kultúre žiakov základných a stredných škôl cez systém kultúrnych poukazov (6 %).¹⁸

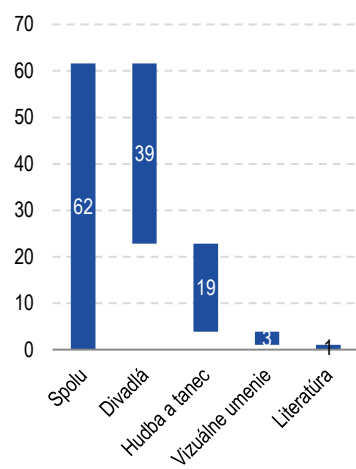
¹⁸ Oblasti s nižšími výdavkami, napr. podpora kultúry znevýhodnených skupín, sú obsiahnuté v kategórii „iné“.

Graf 21 Výdavky rezortu kultúry na politiku kultúrneho dedičstva, priemer za roky 2015 – 2019 (mil. eur)

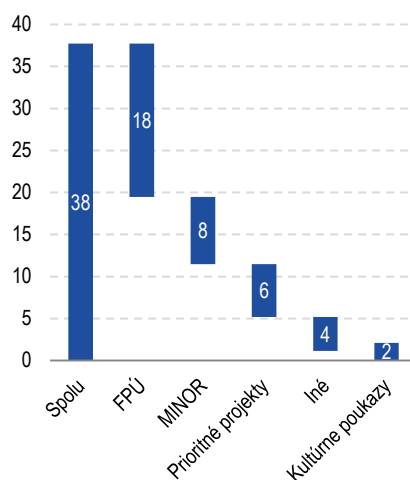
Zdroj: RIS

Graf 22 Výdavky rezortu kultúry na politiku podpory umenia, priemer za roky 2015 – 2019 (mil. eur)

Zdroj: RIS

Graf 23 Výdavky rezortu kultúry na všeobecnú kultúrnu politiku, priemer za roky 2015 – 2019 (mil. eur)

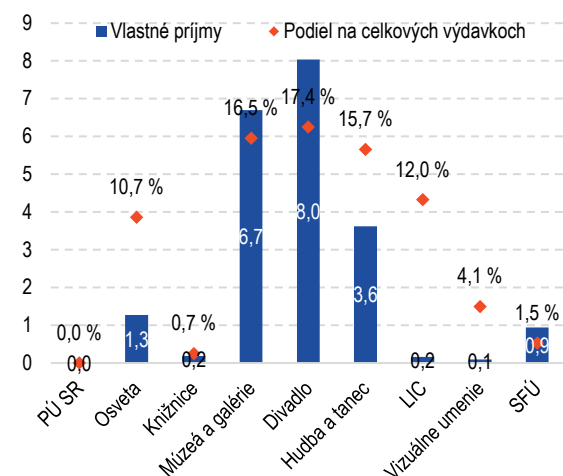

Zdroj: RIS

Z rezortných ROPO si najviac na seba dokážu zarobiť divadlá, múzeá a galérie, ale aj hudobné a tanečné telesá (Graf 24). Divadlá dokážu 17,4 % svojich výdavkov pokryť vlastnými príjmami. Pre múzeá a galérie, ako aj pre hudobné a tanečné telesá to je porovnateľný podiel. Vyjadrené podielom si na seba dokáže značne zarobiť aj LIC (12 %) a organizácie politiky kultúrno-osvetovej činnosti a tradičnej kultúry (10,7 %).

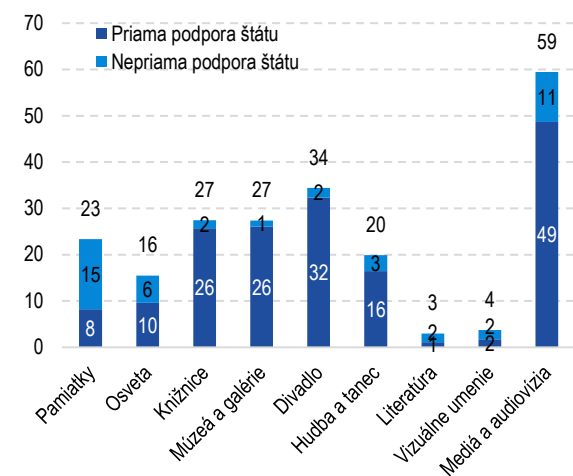
Rezort kultúry podporuje jednotlivé kultúrne oblasti priamo, teda financovaním rezortných ROPO činných v kultúrnych oblastiach a príspevkami pre RTVS a TASR, alebo nepriamo cez dotačný mechanizmus MK SR a cez nezávislé fondy na podporu kultúry (Graf 25). Priamo prerozdelenie rezortu kultúry svojim ROPO činným v jednotlivých kultúrnych oblastiach a cez príspevky RTVS a TASR 170 mil. eur v roku 2018, čo tvorí 80 % podpory rezortu. Nepriamo rezort prerozdelenie 15 mil. eur cez dotačný program Obnovme si svoj dom a ďalších 27 mil. eur cez FPÚ, Kult MINOR a AVF, ktoré sú nezávislé subjekty verejnej správy, ale sú financované príspevkom rezortu kultúry. Rezortné ROPO nemôžu žiadať o nepriamu podporu cez dotačný mechanizmus MK SR alebo cez nezávislé fondy. Preto je nepriama podpora prerozdelená najmä kultúrnym inštitúciám zriadeným územnou samosprávou, organizáciám tretieho sektora alebo súkromným fyzickým osobám.

Graf 24 Vlastné príjmy a ich podiel na celkových výdavkoch ROPO rezortu v roku 2019 (mil. eur)

Zdroj: RIS

Graf 25 Priama a nepriama podpora rezortu kultúry pre jednotlivé kultúrne oblasti v roku 2018 (mil. eur)

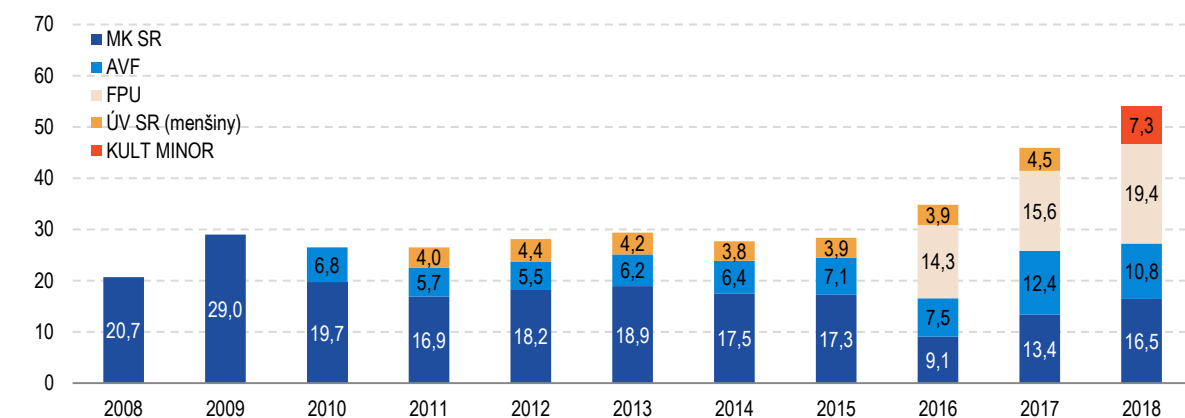

Zdroj: RIS, FPU, Kult MINOR, AVF

Poznámka: Niektoré výdavky nezávislých fondov (31 % z celkových) nebolo možné jednoznačne zaradiť do jednej kultúrnej oblasti a nie sú preto v dátach zohľadnené.

Nepriama podpora rezortu kultúry od roku 2016 narastá, a to aj dôsledkom postupného odčleňovania sa nezávislých fondov od dotačného mechanizmu MK SR (Graf 26). V roku 2010 sa odčlenil AVF, v roku 2016 FPU a v roku 2018 vznikol Kult MINOR transformovaním dotačného mechanizmu Úradu vlády Slovenskej republiky. Vznik nových fondov sprevádzalo zvyšovanie celkových výdavkov rezortu na nepriamu podporu. V rokoch 2017 a 2018 bol zvýšený aj dotačný program Obnovme si svoj dom, ktorý naďalej patrí do pôsobnosti MK SR.

Graf 26 Objem poskytnutej dotačnej podpory z dotačných mechanizmov v rokoch 2008 – 2018 (mil. eur)

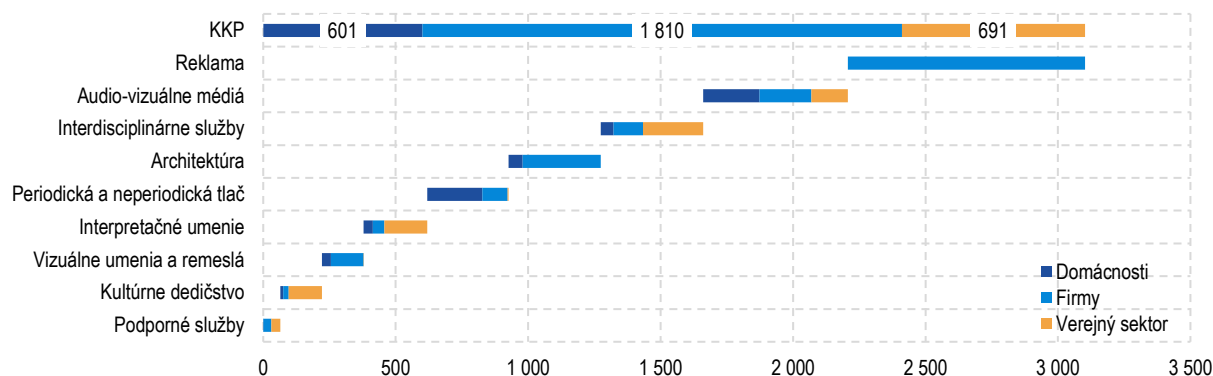
Zdroj: IKP

2.2 Výdavky súkromného sektora na kultúrny a kreatívny priemysel

Dopyt po produktoch a službách kultúrneho a kreatívneho priemyslu v celkovej hodnote 3,1 mld. eur v roku 2017 tvoril firemný dopyt (1,8 mld. eur), dopyt verejného sektora (0,7 mld. eur) a dopyt domácností (0,6 mld. eur) (Graf 27). Jednotlivé produkty a služby KKP majú rozdielnu štruktúru dopytujúcich

subjektov. Pre produkty a služby reklamy, architektúry a vizuálneho umenia¹⁹ je dominantný firemný dopyt, zatiaľ čo v periodickej a neperiodickej tlači je to dopyt domácností. Dopyt verejného sektora je dominantný v interdisciplinárnych službách²⁰, interpretačnom, resp. scénickom umení²¹, kultúrnom dedičstve²² a podporných službách²³. Sektor audiovizuálnych médií²⁴ má zmiešanú štruktúru dopytu.

Graf 27 Dopyt po produktoch a službách KKP v roku 2017 (v mil. eur)

Zdroj: Infostat (SÚ KKP 2017)

Podiel súkromných zdrojov²⁵ v kultúre na Slovensku zaostáva za zahraničím. Súkromný sektor nakupuje menej produktov a služieb kultúry ako v zahraničí. Potenciál existuje aj pri zvyšovaní príjmov z vlastnej činnosti. Najviac zaostáva za európskym priemerom objem investícií do kultúry formou darčovstva a sponzoringu.

Zhruba 80 % produktov a služieb kultúry a kreatívneho priemyslu (KKP)²⁶ na Slovensku nakupuje súkromný sektor, v zahraničí tvorí podiel súkromného sektora viac ako 85 % (Chyba! Nenašiel sa žiaden zdroj odkazov.). Vyplyva to z údajov satelitných účtov kultúry a kreatívneho priemyslu, ktoré je možné porovnávať. Bez vzájomnej harmonizácie ich metodík to je možné pre nízky počet štátov (ČR, NL, AT, USA).²⁷

V Českej republike je podiel súkromného sektora o 7 percentuálnych bodov vyšší. Český satelitný účet kultúry zahŕňa do oblasti kultúrneho dedičstva aj služby cestovných kancelárií, čo prispieva k celkovému vyššiemu podielu súkromných zdrojov. V štátoch s vyšším podielom exportu na ekonomike sa to odráža aj v kultúre. Napríklad v Holandsku a Rakúsku tvorí podiel vývozu statkov kultúry a KPP až pätinu.²⁸ V štátoch s vyšším podielom domácností na ekonomike ako USA vidieť zase najvyšší podiel súkromných zdrojov v kultúre od domácností.²⁹

¹⁹ Vizuálne umenie zahŕňa činnosti súvisiace s malbou, sochárstvom, fotografiou a špecializovaným dizajnom.

²⁰ Interdisciplinárne služby zahŕňajú umelecké vzdelávanie, tlmočnicke a prekladateľské služby a spravodajské agentúry.

²¹ Interpretačné, resp. scénické umenie zahŕňa rôzne formy umeleckých predstavení, ako sú divadelné, tanečné, hudobné, a prevádzku kultúrnych zariadení.

²² Kultúrne dedičstvo zahŕňa služby knižníc, archívov, múzeí a historických miest a pamiatok.

²³ Najmä podporné a administratívne služby pre kultúru poskytované verejnou správou.

²⁴ Pod audiovizuálnymi produktmi a službami sa rozumejú rozhlasové a televízne vysielanie, výroba filmov a zvukových nahrávok, ako aj oblasť počítačových hier.

²⁵ Súkromné zdroje zahŕňajú podporu a príjem zo zárobkovej činnosti získané od jednotlivcov, podnikov a neziskových organizácií, či už investujú, sponzorujú, darujú alebo spotrebúvajú kultúrne statky.

²⁶ Koncept kultúry a kreatívneho priemyslu je oproti definícii kultúry v ostatných častiach revízie širší pretože obsahuje aj ekonomické činnosti, ktoré nie sú priamo súčasťou kultúrnych politík (reklama, architektúra, dizajn).

²⁷ Obsahuje štáty, kde z dostupných údajov bolo možné vyčíslieť podiel súkromného trhu a oblasti satelitného účtu obsahujú porovnateľné oblasti kultúry a kreatívneho priemyslu.

²⁸ Rakúsky satelitný účet KKP obsahuje navyše činnosti zoologických a botanických záhrad, sprostredkovanie reklamnej činnosti a konzultačné služby v oblasti informačných technológií. Oproti slovenskému satelitnému účtu neobsahuje podporné činnosti ako administratívne, odborné, technické a obchodné služby. Satelitný účet KKP Holandska je so slovenským satelitným účtom najmenej porovnateľný. Obsahuje navyše viaceré spotrebné produkty (spotrebná elektronika, optické a fotografické prístroje a zariadenia, šperky, hudobné nástroje a ďalšie), sprostredkovanie reklamných činností a širší pojem umeleckého vzdelávania.

²⁹ Satelitný účet USA obsahuje navyše rôzne činnosti v oblasti dizajnu a obširnejšiu definíciu podporných činností, ktoré obsahujú aj stavebné činnosti, transport a veľkoobchod v oblasti kultúry.

Tabuľka 9 Porovnanie spotreby produktov a služieb KKP verejným a súkromným sektorom (%)

	SR (2017)	ČR (2017)	NL (2015)	AT (2014)	USA (2012)
Súkromný sektor	79	86	95	92	86
Domácnosti	19	20	21	15	32
Firmy	54	65	54	58	49
Export	5	1	20	19	5
Verejný sektor	21	14	5	8	14

Zdroj: Infostat (2017), Český statistický úrad (2017), CBS (2015), IWI a KMU (2017), Kern a kol. (2012)

Viac súkromných zdrojov v kultúre ČR je výsledkom výdavkov v oblasti interpretačného (scénického) umenia, kde je podiel súkromného sektora takmer dvojnásobný (Tabuľka 10).³⁰ Ostatné oblasti satelitných účtov sú slabo porovnateľné, pretože rovnaké produkty sú rozdelené do rozdielnych oblastí.³¹

Tabuľka 10 Podiel verejného a súkromného sektora na spotrebe produktov a služieb KKP v SR a ČR (%)

Produkty a služby KKP	SR (2017)		ČR (2017)	
	Verejný sektor	Súkromný sektor a zahraničie	Verejný sektor	Súkromný sektor a zahraničie
Kultúrne dedičstvo	79	21	59	41
Periodická a neperiodická tlač	1	99	0	100
Vizuálne umenia a remeslá	0	100	1	99
Architektúra	0	100	0	100
Interpretačné umenie	67	33	41	59
Audiovizuálne médiá	25	75	5	95
Reklama	0	100	0	100
Interdisciplinárne služby	53	47	87	13
Podporné služby pre oblasť kultúry a kreatívneho priemyslu	50	50	64	36
SUMA	21	79	14	86

Zdroj: Infostat (SÚ KKP 2017), Český statistický úrad (SÚ KKP 2017)

Výdavky slovenských domácností na kultúru³² zodpovedajú priemeru štátov EÚ,³³ tvoria 3% ich celkových výdavkov (Graf 28). Bohatšie domácnosti na rozdiel od priemerných európskych domácností s vyšším príjmom míňajú na kultúru proporcionálne menej (Graf 29). Zatiaľ čo v SR utratí 20 % domácností s najvyšším príjmom za kultúru dvakrát toľko ako 20 % domácností s najnižším príjmom, v EÚ je to priemerne až 4-krát viac.

³⁰ Český satelitný účet definuje odvetvia KKP, zatiaľ čo slovenský satelitný účet definuje produkty kultúry, ktoré sú potom priradené odvetviu KKP. V oblastiach (O1-O8), ktoré predstavujú jadro sektora kultúry, tvoria produkty KKP väčšiu časť ich celkovej produkcie, a preto je porovnateľnosť agregátnych satelitných účtov zachovaná. V oblasti podporných služieb, kde iba časť ich produkcie patrí pod oblasť KKP, to môže spôsobovať vyšší podiel verejných zdrojov v ČR, keďže mnohé produkty KKP nie sú v odvetví zohľadnené.

³¹ Oblasť kultúrneho dedičstva má skoro dvojnásobný podiel súkromných zdrojov na nákupe produktov kultúry a KKP. Do kultúrneho dedičstva sú v českom satelitnom účte zarátané aj služby cestovných agentúr a kancelárií. Podporné služby na Slovensku zase obsahujú viaceré trhovito orientované položky ako maloobchod s knihami a audiovizuálnymi produktmi či tlmočnicke a prekladateľské služby, ktoré sú v českom satelitnom účte rozdelené do iných oblastí.

³² Výdavky na kultúrne tovary a služby, napr. koncesie, predplatné, vstupenky, nákup kníh, časopisov a periodík, výbavy a technologických zariadení na tvorbu či reprodukciu kultúry, hudobných nástrojov, výtvarných potrieb atď.

³³ Medzinárodné rozdiely medzi výdavkami domácností na kultúru sa čiastočne odvíjajú od príjmov a cenových hladín v jednotlivých štátoch, čiastočne od ponuky, dostupnosti a kultúrnych zvyklostí.

Country	R&D share of GDP (%)
SE	5.0
DE	4.1
CZ	3.8
EE	3.8
AT	3.6
MT	3.2
SI	3.0
IE	3.0
IR	2.9
IL*	2.9
FI	2.9
SK	2.88
LV	2.8
LT	2.7
BE	2.6
RO	2.6
HU	2.3
ES	2.3
LU	2.1
GR	2.1
IT	2.0
PT	1.9
NO	1.8
CY	1.7
SG	1.6

— Vážený priemer EÚ 25: 2,84 %

Dáta za DK, FR, UK nedostupné. Dáta za NL neúplné.

Country	Income (thousands of EUR)
CY	9.5
LT	7.5
PT	7.2
GR	5.7
EE	5.4
ES	4.9
UK	4.3
HU	4.1
LV	3.9
MT	3.9
LU	3.9
DE	3.7
PO	3.4
IR	3.4
AT	3.3
FI	3.3
BE	3.3
SG	3.3
IE	3.2
CZ	3.0
NL*	2.9
SI	2.8
RO	2.5
SK	2.2
SE	2.0

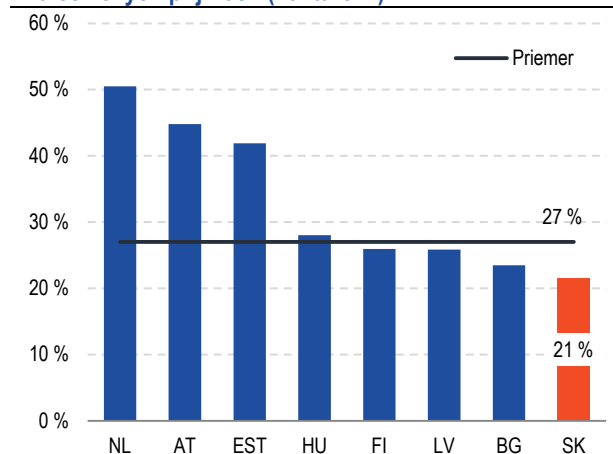
— Vážený priemer EÚ 25: 3,9

Dáta za DK, FR, UK nedostupné. Dáta za NL neúplné.

Výdavky súkromného sektora na sponzorstvo a darcovstvo na Slovensku zaostávajú oproti zahraničiu, pričom jednotné údaje nie sú dostupné ani v tejto kategórii. V roku 2017 sa takouto formou dostali do slovenskej kultúry zhruba 2 mil. eur, zatiaľ čo v Česku býva objem dvoj- až trojnásobný³⁵ (Tabuľka 11). V prepočte na obyvateľa je to zhruba 40 centov, v Česku približne 60 centov. Priemerne investoval súkromný sektor do kultúry prostredníctvom sponzorského vo vybraných štátoch zhruba 5,60 eura. V Holandsku, v kultúre ktorého dominujú súkromné zdroje, to bolo viac ako 17 eur.³⁶

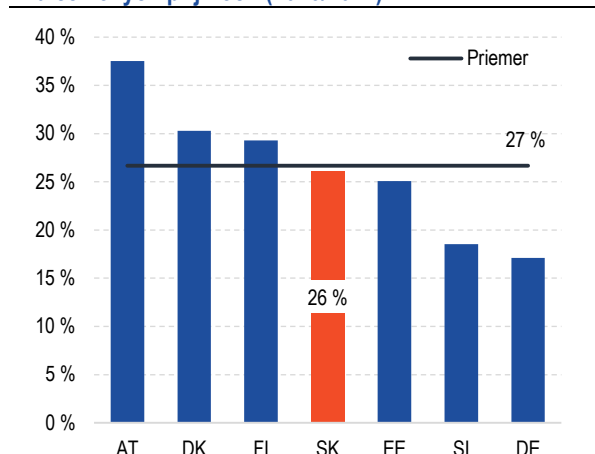
https://kulturmarken.de/system/images/736/original/Causales_studie2014.pdf a údajov Compendia kultúrnych politík.

Graf 30 Podiel vlastných príjmov múzeí a galérií na celkových príjmoch (2016/2017)³⁷

Zdroj: EGMUS

Graf 31 Podiel vlastných príjmov divadiel na celkových príjmoch (2016/2017)³⁸

Zdroj: Štatistické úrady jednotlivých štátov

Tabuľka 11 Sponzorské v kultúre vo vybraných štátoch Európy (mil. eur)

	Investície súkromného sektora do kultúry v mil. eur	V eur na obyvateľa	Rok
Holandsko	287	17,2	2011
Švajčiarsko	121	15,1	2014
Nórsko	66	14,2	2006
Spojené kráľovstvo	816	13,1	2009
Belgicko	89	8,0	2011
Francúzsko	494	7,5	2016
Taliansko	391	6,6	2011
Rakúsko	50	5,9	2013
Litva	13	4,7	2018
Nemecko	350	4,3	2010
Fínsko	17	3,2	2008
Maďarsko	17	1,7	2014
Španielsko	45	1,0	2012
Chorvátsko	4	0,9	2013
Írsko	4	0,9	2010
Česko ³⁹	6,6	0,6	2011
Slovensko	2	0,4	2018
Priemer	146	5,6	

Zdroj: Causales (2014), Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe (2017), Kult (2018)

³⁷ Obsahuje múzeá a galérie podľa definície ICOM (International Council of Museum) pre štáty, pre ktoré boli dostupné údaje za roky 2016, resp. 2017, dostupné online: https://www.egmus.eu/nc/en/statistics/complete_data/

³⁸ Obsahuje divadlá zriadené verejnou správou. Údaje pre Dánsko sú za roky 2017/2018.

³⁹ V roku 2017 bol v médiách zverejnený objem sponzorského vo výške zhruba 4 mil. eur len pre zriadené kultúrne inštitúcie, dostupné online: <https://operaplus.cz/sponzori-daji-statnim-institucim-kulture-desitky-milionu-korun-ročne/>

3 Kultúrne politiky a ich ciele

Hlavnými cieľmi štátnych kultúrnych politík bývajú spravidla podpora, prístupnosť, inkluzívnosť, rôznorodosť a kvalita umenia a kreatívnych aktivít, ochrana a sprístupňovanie hmotného a nehmotného kultúrneho dedičstva a rozvoj kultúrnej a kreatívnej ekonomiky.

V novo schválenom Programovom vyhlásení vlády SR na roky 2020 – 2024 je cieľom kultúrnej politiky „životaschopná a sebavedomá kultúra, ktorá napomáha rozvoju kreatívneho a ekonomického potenciálu Slovenska.“⁴⁰ V úvodnej časti venujúcej sa kultúre sú formulované ciele kultúrnej politiky komplexne, s dôrazom na ich celospoločenský dosah – kultúra pomáha reflektovať súčasné hodnoty, ale aj uchovávať tradície, prekračuje hranice, buduje hodnotový systém, rozvíja kreativitu, podporuje komunikáciu a kritické myslenie, pestuje toleranciu, empatiu a cit pre krásu. Tiež slúži ako prevencia negatívnych sociálnych javov, populizmu i extrémizmu, kultivuje verejný priestor a v konečnom dôsledku prispieva k duchovnému a hospodárskemu rastu spoločnosti. V ďalších častiach programového vyhlásenia sú formulované aj konkrétne opatrenia a ciele pre jednotlivé oblasti kultúry a kreatívneho priemyslu, v niektorých prípadoch aj s merateľnými ukazovateľmi.

Okrem programových vyhlásení vlád boli ciele kultúrnej politiky naposledy explicitne formulované zo strany štátu v roku 2004 v Stratégii štátnej kultúrnej politiky (Zmeček, 2005). O desať rokov vznikla na úrovni ministerstva kultúry Stratégia rozvoja kultúry SR na roky 2014 – 2020, ani tá však neponúkla strategické rámcovanie kultúry a ciele kultúrnej politiky, ale iba sedem prioritných oblastí. Preto pri vypracovaní priebežnej správy revízie výdavkov na kultúru bolo potrebné pomenovať konkrétne ciele kultúrnej politiky, resp. ciele čiastkových kultúrnych politík a ukazovateľov, na základe ktorých sa budú hodnotiť.

Ciele kultúrnych politík uvedené v tejto správe IKP sformuloval na základe:

- existujúcich strategických materiálov,
- materiálov legislatívnej povahy,
- stratégií a definícií medzinárodných združení (IFLA, EGMUS, ICOM),
- zverejnených cieľov zahraničných kultúrnych inštitúcií.

Tieto formulácie považuje revízia za pracovné. Revízia navrhuje, aby sa v participatívnom procese spresnili ciele jednotlivých kultúrnych politík, na základe ktorých by sa následne formulovali merateľné ukazovatele ich naplnenia.

MK SR vykonáva tri hlavné politiky podpory kultúry a cirkevnú politiku. V rámci troch hlavných politík identifikujeme 9 politík (Tabuľka 12).

⁴⁰ Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na obdobie rokov 2020 – 2024, dostupné online: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=477513>

Tabuľka 12 Kultúrne politiky a ich ciele – návrh

Politika kultúrneho dedičstva	Politika podpory múzeí a galérií	Cieľom múzejnej a galerijnej politiky je chrániť a prezentovať zbierkové predmety, ktoré vypovedajú o vývoji spoločnosti a prírody a majú trvalý význam.
	Politika podpory knižníc	Cieľom knižničnej politiky je zabezpečiť prístup k informačným zdrojom a službám, ktoré podporujú informovanosť, vzdelanosť a osobný rozvoj občanov.
	Politika podpory kultúrno-osvetovej činnosti a tradičnej ľudovej kultúry ⁴¹	Cieľom politiky kultúrno-osvetovej činnosti a tradičnej kultúry je zvyšovať kultúrnu a vzdelanostnú úroveň občanov v záujme posilnenia rešpektu k ľudským právam a rozmanitosti kultúrnych prejavov.
	Politika ochrany pamiatkového fondu	Cieľom politiky ochrany pamiatkového fondu je identifikovať, poznávať a chrániť kultúrne pamiatky a ich pamiatkové hodnoty pre súčasnú a budúce generácie, ako aj podporovať pozitívny vzťah verejnosti ku kultúrnemu dedičstvu.
Politika podpory umenia	Politika podpory divadla a tanca	Cieľom politiky podpory divadla a tanca je pestovať, rozvíjať a šíriť divadelné umenie a vytvárať pozitívny vzťah verejnosti k nemu.
	Politika podpory hudby	Cieľom politiky podpory hudby je pestovať, rozvíjať a šíriť hudobné umenie a vytvárať pozitívny vzťah verejnosti k nemu.
	Politika podpory vizuálneho umenia	Cieľom politiky podpory vizuálneho umenia je pestovať, rozvíjať a šíriť vizuálne umenie a vytvárať pozitívny vzťah verejnosti k nemu.
	Politika podpory literatúry	Cieľom politiky podpory literatúry je pestovať, rozvíjať a šíriť literárnu tvorbu v záujme informovanosti, vzdelanosti a osobného rozvoja verejnosti.
Mediálna a audiovizuálna politika		Cieľom audiovizuálnej a mediálnej politiky je vytvárať, uchovávať a sprístupňovať audiovizuálne diela a regulovať verejnoprávne médiá.
Politika podpory cirkví		Cieľom politiky podpory cirkví je finančne podporiť činnosť cirkevných a náboženských spoločností.

Zdroj: IKP

Kultúrne politiky MK SR vykonáva priamo prostredníctvom 30 zriadených kultúrnych organizácií a štyroch špecifických inštitúcií (RTVS, TASR, MS a Danubiana) alebo nepriamo dotačnou a regulačnou činnosťou.

⁴¹ V revízii je táto oblasť analyzovaná v rámci jednej kategórie, zloženej z dvoch oblastí - nehmotného kultúrneho dedičstva a tradičnej kultúry a kultúrno-osvetovej činnosti. Pri separátnom pohľade na tieto politiky je možné ich ciele pomenovať špecifickejšie: cieľom politiky v oblasti ochrany a rozvoja nehmotného kultúrneho dedičstva a tradičnej kultúry je zabezpečiť starostlivosť o nehmotné a živé súčasti kultúrneho dedičstva a tradičnej kultúry, ústne tradície a prejavy, interpretačné umenie, spoločenské zvyky a rituály, tradičné remeselníctvo a artefakty a miesta spojené s týmito prejavmi a ich nositeľmi. Cieľom politiky kultúrno-osvetovej činnosti je zabezpečiť starostlivosť o neprofesionálne umenie a záujmovú umeleckú činnosť, neformálne vzdelávanie v oblasti kultúry a astronómie, dostupnosť a šírenie informácií z vedy a výskumu v oblasti kultúry a astronómie, ako aj zvyšovať kultúrnu a vzdelanostnú úroveň občanov v záujme posilnenia rešpektu k ľudským právam a rozmanitosti kultúrnych prejavov.

Merateľné ukazovatele pre hodnotenie cieľov kultúrnych politík

Na hodnotenie dosahovania cieľov kultúrnych politík je potrebné jasne stanoviť merateľné ukazovatele a pravidelne ich vyhodnocovať. Výber merateľných ukazovateľov by mal byť komplexný (t. j. brať do úvahy perspektívy výkonnosti, efektívnosti, dostupnosti, návštevnosti atď.) a mal by sa uskutočniť v participatívnom procese so všetkými relevantnými aktérmi.

V nasledujúcich podkapitolách, ktoré sa venujú jednotlivým kultúrnym politikám, sú uvedené návrhy merateľných ukazovateľov. Tieto návrhy by mali byť ilustráciou pre budúci proces tvorby ich záväzného definovania a zavedenia do praxe.

MK SR síce prostredníctvom rezortných výkazov zbiera rozsiahly súbor dát o kultúre na Slovensku, ale doteraz neboli určené kľúčové výkonnostné ukazovatele. Základné indikátory kultúrnej participácie⁴², návštevnosti kultúrnych inštitúcií a podujatí, ako aj stavu kultúrneho dedičstva, sú uvedené v [Tabuľka 13](#).

Tabuľka 13 Základné indikátory účasti na kultúre, návštevnosti kultúry a stavu kultúrneho dedičstva

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kultúrna participácia pasívna: kiná, divadlá, koncerty, múzeá, galérie (prieskum EU-SILC – % populácie od 16 rokov)	SK	-	-	-	59,4 %	-	-	-
	EÚ	-	-	-	63,7 %	-	-	-
Kultúrna participácia aktívna: umelecké hobby (aspoň raz za rok) (prieskum EU-SILC – % populácie od 16 rokov)	SK	-	-	-	38,1 %	-	-	-
	EÚ	-	-	-	35,2 %	-	-	-
Návštevnosť múzeí a galérií (štatické zisťovanie Kult – celkový počet návštevníkov v tis.)		3 904	4 495	4 047	3 619	4 125	4 503	-
Návštevnosť divadelných a hudobných podujatí (štatické zisťovanie Kult – celkový počet návštevníkov v tis.)		2 656	2 108	2 621	2 471	2 720	2 835	-
Návštevnosť kín (SFÚ – celkový počet návštevníkov v tis.)		3 421	3 583	4 153	4 592	5 713	6 698	5 976
Čítanie kníh (prieskum MEDIAN SK – % dospeléj populácie)		-	71,6 %	71,3 %	71,7 %	-	-	-
Počet registrovaných používateľov v knižniciach (IFLA – % populácie)	SK	-	-	-	-	-	8,3 %	-
	EÚ	-	-	-	-	-	17,8 %	-
Národné kultúrne pamiatky v nevyhovujúcom stave (PÚ SR – % zo všetkých NKP)		-	-	-	-	-	-	25,8 %

Zdroj: IKP

Jedným z konceptov, ktoré sa pri výbere merateľných ukazovateľov môžu použiť, je nástroj **balanced scorecard** (voľne preložené ako **vyvážená výsledková karta**) (Kaplan & Norton, 1992; 1996). Jeho využívanie pre kultúrne organizácie presadzuje aj Boorsma a Chiaravalloti (2010), v literatúre je opísaných viacero

⁴² Podľa správy Rady Európy miera participácie na kultúre vysoko koreluje s ukazovateľmi tolerance a mierou spoločenskej dôvery, ktoré sú predpokladom humánnej a inkluzívnej spoločnosti. Preto považujeme indikátory participácie a návštevnosti v Tabuľke 1 za zástupné premenné k stanoveným cieľom. Dostupné online: <https://rm.coe.int/cultural-participation-and-inclusive-societies-a-thematic-report-based/1680711283>

skúseností s jeho využívaním v kultúre (Weinstein & Bukovinsky, 2009; Turbide & Laurin, 2009; Walmsley, 2012). Prvé skúsenosti s jeho využitím na Slovensku v oblasti hodnotenia zriadených kultúrnych organizácií má odbor kultúry a cestovného ruchu Košického samosprávneho kraja (Knežová, 2018) (viac v [Box 4](#)).

Ide o komplexný nástroj strategického manažmentu a systém merania výsledkov organizácií, ktorý sa na organizácie pozerá zo štyroch perspektív a ich vzájomných vzťahov:

- **zákaznícka perspektíva** – cieľom je zvyšovať kvalitu služieb pre zákazníka
 - príklady merateľných ukazovateľov: počet návštevníkov; počet účastníkov podujatí; počet registrovaných používateľov služieb; počet výpožičiek; počet predstavení, počet premiér; počet expozícií a výstav; počet akvizícií; počet zrealizovaných výskumných úloh; počet výchovno-vzdelávacích aktivít, počet kultúrno-spoločenských aktivít; stavebno-technický stav pamiatkového fondu,
- **finančná perspektíva** – cieľom je znižovať náklady a zvyšovať mieru samofinancovania
 - príklady merateľných ukazovateľov: celkové náklady, transfer od zriaďovateľa, bežné a kapitálové náklady; príjmy z medzinárodných dotácií; vlastné príjmy (príjmy z hlavnej činnosti; dary a sponzorské príjmy, príjmy z prenájmu),
- **procesná perspektíva** – cieľom je zvyšovanie kvality vnútorných procesov, zvyšovanie vlastnej excelentnosti,
- **perspektíva učenia sa a rastu** – cieľom je systematický a dynamický vlastný rozvoj, zavádzanie inovácií
 - merateľné ukazovatele pre obe perspektívy: počet spoluprác a partnerstiev; počet vzdelávacích aktivít; počet inovácií; počet mediálnych výstupov; napĺňanie vlastnej stratégie rozvoja,
 - zároveň pri pohľade týchto perspektív sa dajú zahrnúť ukazovatele (niektoré merateľné, niektoré skôr kvalitatívne), ktoré budú hodnotiť umeleckú kvalitu organizácií.

Box 4 Hodnotenie výkonnosti zriadených kultúrnych organizácií v Košickom samosprávnom kraji

Odbor kultúry a cestovného ruchu úradu Košického samosprávneho kraja hodnotí činnosť svojich zriadených kultúrnych organizácií na štyroch úrovniach:

- **štandardy** – vyjadrujú požiadavky zriaďovateľa na minimálny objem služieb, ktoré majú kultúrne zariadenia v danom roku zabezpečiť vo verejnom záujme,

- **indikátory vo výročných správach kultúrnych organizácií** – hodnotenie činnosti za predchádzajúci rok. Bol navrhnutý jednotný formát výročných správ pre všetky zariadenia, od roku 2018 je v pilotnej fáze testovania. Hodnotenie je koncepčne založené na štyroch oblastiach balanced scorecard modifikované pre oblasť kultúry. V danej štruktúre zverejnila výročnú správu napr. Východoslovenská galéria,⁴³

- **ukazovatele programového rozpočtu** – niektoré z nich sa prekrývajú s indikátormi vo výročných správach,

- **plnenie cieľov v rôznych strategických dokumentoch** – ako je napr. plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja.

Opatrenie: Zadefinovať ciele kultúrnych politík a merateľné ukazovatele na hodnotenie ich napĺňania. Na dosiahnutie lepších výsledkov v kultúrnej politike je potrebné vykonávať ju na základe kvalitných dát, dôkazov a merateľných ukazovateľov. Preto je tiež nevyhnutné definovať ciele kultúrnej politiky prostredníctvom

⁴³ Správa o činnosti a hospodárení Východoslovenskej galérie, dostupné online: <https://vsg.sk/wp-content/uploads/2019/05/sprava-za-rok-2018.pdf>

formulovania novej stratégie kultúry (na obdobie rokov 2021 – 2030), ktorá bude nadväzovať na revíziu výdavkov na kultúru. Taktiež je potrebné zdefinovať merateľné ukazovatele pre jednotlivé zriadené organizácie. Na základe týchto ukazovateľov by sa mala pravidelne vyhodnocovať úspešnosť jednotlivých politík a efektívnosť zriadených organizácií. Podľa týchto hodnotení je možné následne realizovať ciele intervencie na zlepšovanie stavu.

Štatistické zisťovanie v oblasti kultúry

Štátne štatistické zisťovanie v oblasti kultúry je cenným zdrojom dát na hodnotenie kultúrnych politík. Na zabezpečenie aktuálnosti dát a zvyšovanie ich validity a použiteľnosti bude potrebná revízia vymedzenia spravodajských jednotiek, obsahu výkazov, kontroly zberu a spôsobu analytickej dostupnosti dát.

Štátne štatistické zisťovanie upravuje zákon o štátnej štatistike⁴⁴, konkrétne zisťovania upravuje vykonávajúci predpis, ktorým sa vydáva program štátnych štatistických zisťovaní, vždy na trojročné obdobie⁴⁵. V súčasnosti sa v oblasti kultúry realizuje zber prostredníctvom 18 výkazov Kult (MK SR) a výkazom NM (MK SR) o kultúre národnostných menšín. MK SR uskutočňuje toto zisťovanie prostredníctvom NOC a iných zriadených organizácií (podľa obsahového zamerania výkazu).

Proces tvorby výkazov a zberu údajov pri štatistickom zisťovaní v súčasnosti vykazuje nasledujúce nedostatky:

- **vymedzenie spravodajských jednotiek** – nie je vždy presné a dostatočné vzhľadom na účel zisťovania, problémom býva aj ich vymedzovanie podľa SK NACE kódov (nie vždy zodpovedajú aktuálne realizovanej činnosti),
- **nejednoznačnosť dopytovaných položiek** – niektoré nie sú jednoznačné a možno im porozumieť viacerými spôsobmi, a preto sa následne vyplňajú rozličným spôsobom, priložené metodické pokyny sú často málo spresňujúce (napr. ak sa podujatie skladá zo série viacerých akcií, vykazuje sa návštevnosť za každú akciu osobitne alebo za podujatie ako celok?),
- **obsah dopytovaných oblastí** – niektoré časti prestávajú byť relevantné, iné časti chýbajú (dáta o otváracích hodinách, cenách vstupného, mnohé ďalšie),
- **nahradenie niektorých výkazov administratívnymi dátami** – tie by mohli popísať zisťovaný stav objektívnejšie – napr. výkaz výroba a distribúcia zvukových záznamov hudobných diel by mohol byť nahradený údajmi z organizácií kolektívnej správy autorských práv poskytnutými na báze dobrovoľnej spolupráce,
- **skvalitnenie aplikácie na zber dát** – doplniť o viaceré logické kontroly vpisovaných údajov (nastaviť limity, nepovoliť vpisovanie údajov, ktoré si vzájomne odporujú),
- **zintenzívnenie spätnej kontroly zo strany spracovateľov jednotlivých výkazov,**
- **zvýšenie motivácie spravodajských jednotiek** – prezentovať spravodajským jednotkám dôvody pre samotný zber dát a využívanie zozbieraných údajov.

Opatrenie: Zvýšiť validitu a spoľahlivosť dát štatistického zisťovania prostredníctvom obsahovej a procesnej revízie jednotlivých výkazov. Súčasťou tejto revízie bude zrevidovanie kritérií na vymedzenie spravodajských jednotiek a zrevidovanie jednotlivých obsahových častí. Táto revízia sa uskutoční v participatívnom procese zodpovedných aktérov, s dôrazom na konkrétne účely využívania zisťovaných dát. Zrevidované výkazy budú v spolupráci so ŠÚ SR zaradené do nového programu štátnych štatistických zisťovaní.

⁴⁴ Zákon č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike.

⁴⁵ Aktuálne je to vyhláška ŠÚ SR č. 250/2017 Z. z., ktorou sa vydáva Program štátnych štatistických zisťovaní na roky 2018 až 2020. Vyhláška má ročnú platnosť a je každoročne mierne upravovaná novou vyhláškou (na ďalšie roky bola aktualizovaná vyhláškami č. 266/2018 Z. z. a č. 358/2019 Z. z.).

Zvýšiť validitu zbieraných dát aj úpravu softvéru s elektronickým dotazníkom a jeho doplnenie o logické kontroly pri zbere dát.

3.1 Politika podpory múzeí a galérií

- Cieľom múzejnej a galerijnej politiky je chrániť a prezentovať zbierkové predmety, ktoré vypovedajú o vývoji spoločnosti a prírody a majú trvalý význam.
- V rámci EÚ bolo v roku 2018 Slovensko so skoro 5 mil. návštevníkmi zbierkotvorných inštitúcií až na 19. mieste v návštevnosti na 100-tisíc obyvateľov.
- Nie je možné jednoznačne zhodnotiť, či sú zbierkové predmety vo vyhovujúcom stave, pretože údaje v databázach nie sú kompletne a aktualizované. Na základe odhadov je približne 15 % zbierkových predmetov v nevyhovujúcom stave.
- Aj predmety, ktoré sú vo vyhovujúcom stave, sú značne ohrozené, pretože sú uložené v nevyhovujúcich priestoroch. Minimálne 65 % štátnych depozitárov je v nevyhovujúcom stave. Investície vo výške 22,3 mil. eur by umožnili zlepšiť depozitáre väčšiny múzeí zriadených ústrednými orgánmi štátnej správy do vyhovujúceho stavu.
- Na zlepšenie kvality činností múzeí a galérií je potrebné zlepšiť monitorovanie výsledkov múzeí a galérií. Je potrebné zaviesť štandardy múzeí a galérií, ktoré povedú k vytvoreniu kritérií benchmarkovania.
- Na zlepšenie odhadu potrebných investícií do ochrany zbierok je potrebné zlepšiť informačné systémy o stave zbierok, depozitárnych a expozičných priestorov.

Cieľom múzejnej a galerijnej politiky je chrániť a prezentovať zbierkové predmety, ktoré vypovedajú o vývoji spoločnosti a prírody a majú trvalý význam.

- Nadobúdať predmety kultúrnej hodnoty v súlade so zameraním múzea či galérie (akvizícia).
- Evidovať a skúmať zbierkové predmety podľa odborných zásad (evidencia a výskum).
- Chrániť zbierkové predmety podľa odborných zásad (ochrana).
- Rozvíjať ponuku širokého tematického zamerania múzeí (ponuka).
- Zabezpečovať dostupnosť poznatkov o zbierkovom fonde pre širokú verejnosť (dostupnosť).
- Prezentovať zbierkové predmety pre pochopenie súvislostí ich významu a vytvárať priestor na rozvíjanie komunit (prezentácia a komunita).

Prehľad vybraných ukazovateľov čiastkových cieľov je v [Tabuľka 14](#).

Tabuľka 14 Návrh vybraných ukazovateľov čiastkových cieľov múzejnej a galerijnej politiky

Čiastkové ciele	Vybrané ukazovatele		Poznámka
	Názov ukazovateľa	Hodnota	
Akvizícia	Podiel výdavkov na akvizíciu zo zdrojov od zriaďovateľa	0,61 % (SK), 1,2 % - 5,5 %*	priemer 2016 – 2018 Kult 6, 9 *štandard: Waidacher (1999)
Evidencia	Podiel pridelených evidenčných čísel		
	- v múzeách	80 %	2018 Kult 9
	- v galériách	100%	2019 CEDVU
	Podiel predmetov evidovaných v databázach		
	- CEMUZ	58 %	2019 CEMUZ
	- CEDVU	100 %	2019 CEDVU
Výskum	Podiel roz distribuovaných edičných výstupov z celkového nákladu	-	

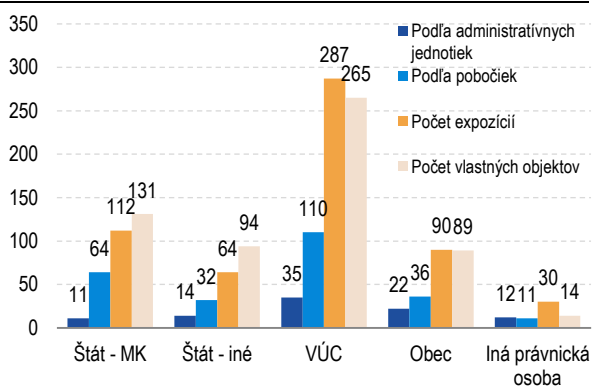
Ochrana	Podiel zbierkových predmetov v nevyhovujúcom stave		
	- v múzeách	15 %	2019 CEMUZ
	- v galériách	1 %	2019 CEDVU
	Podiel nevyhovujúcich štátnych depozitárov		
	- v múzeách	65 %	2017 Muzeologický kabinet
	- v galériách	-	
Ponuka a dostupnosť	Počet typov expozícií	-	
	Podiel expozícií mladších ako 20 rokov		
	- v múzeách	66 %	2018 Muzeologický kabinet
	- v galériách	-	
	Priemerná dĺžka otváracích hodín týždenne		
Prezentácia a komunita	- múzeí	-	
	- galérií	-	
	Počet návštevníkov expozícií a výstav na 100-tisíc obyvateľov	110-tisíc (SR), 144-tisíc (EÚ)	2018 Kult 6, 9, 2004 – 2018 EGMUS
	Počet návštevníkov vzdelávacích podujatí na 100-tisíc obyvateľov	22 775 (SK), 21 761 (CZ)	2018 KULT 6,9 2018 KULT 12 (MK CZ)

Zdroj: IKP

3.1.1 Ponuka a dostupnosť

Na Slovensku je oficiálne registrovaných 119 zbierkotvorných inštitúcií, z toho 94 múzeí a 25 galérií.⁴⁶ Tie realizujú svoju činnosť prostredníctvom 292 pobočiek (252 pobočiek múzeí, 40 pobočiek galérií) v 648 expozíciách v rôznych lokalitách na Slovensku. Existujú aj také múzeá alebo galérie, ktoré sa rozhodli ne byť registrovaným múzeom, ako napr. Galéria Nedbalka, ktorých činnosť nie je zmapovaná.⁴⁷ Zriaďovateľom 90 % registrovaných múzeí a galérií je verejný sektor, v 10 % múzeí a galérií sú zriaďovateľmi iné právnické osoby (Graf 32, Graf 33). Tematicky sú rôzne expozície a výstavy porovnateľné so zameraním múzeí v iných štátoch, avšak otázna je duplicita či absencia niektorých typov múzeí.

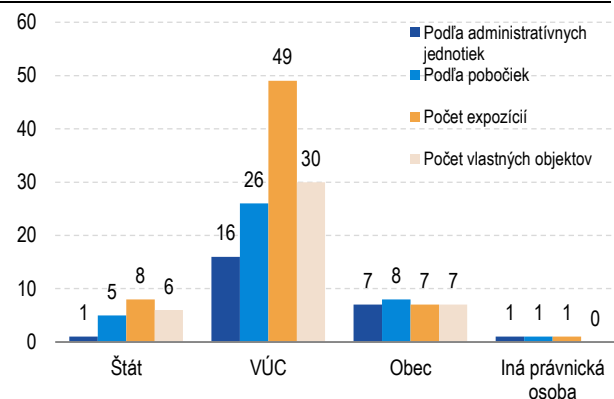
Graf 32 Počet múzeí podľa zriaďovateľa v roku 2018

Zdroj: Register múzeí a galérií, Kult 9

Poznámka: Počet múzeí podľa administratívnych jednotiek⁴⁸ je na základe Registra múzeí.

Graf 33 Počet galérií podľa zriaďovateľa v roku 2018

Zdroj: Register múzeí a galérií, Kult 6, IKP

Poznámka: Počet galérií podľa administratívnych jednotiek je na základe Registra galérií.

⁴⁶ Zákonná definícia galérie je takmer totožná s definíciou múzea, rozdielom je vyhradená špecializácia na všetky disciplíny vizuálneho umenia. V tejto analýze sú analyzované jedine múzeá a galérie so zbierkou, ktoré sú registrované v Registri múzeí a galérií. Predmetom tejto analýzy nie sú: 149 múzejných zariadení zapísaných v evidencii múzejných zariadení a 4 galérie zapísané v evidencii galerijných zariadení, ktoré nadobúdajú predmety kultúrnej hodnoty a sprístupňujú ich verejnosti. Tiež nie sú analyzované múzeá a galérie, ktoré predmety kultúrnej hodnoty nenadobúdajú a vystavujú zapožičané predmety kultúrnej hodnoty alebo autorské diela.

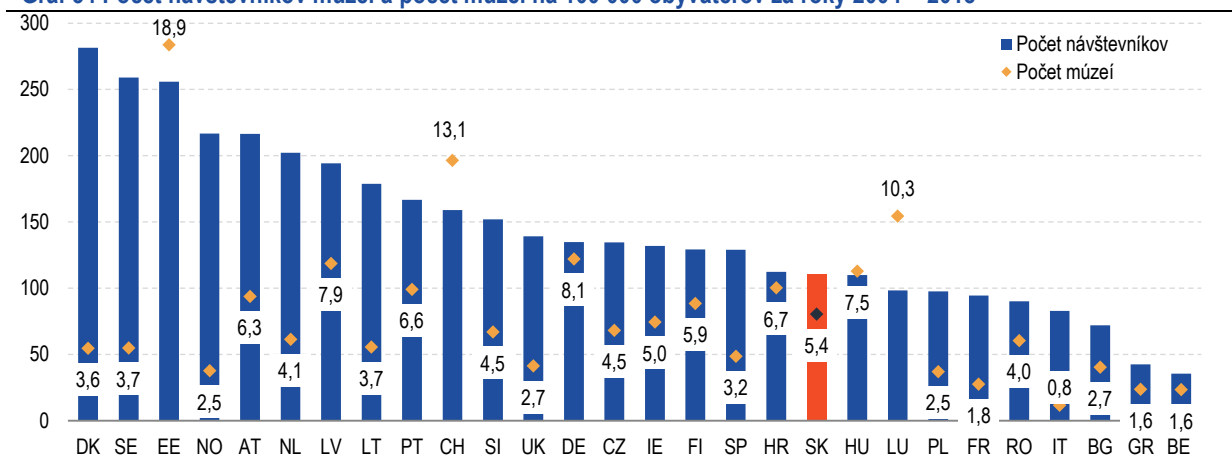
⁴⁷ Keďže tieto inštitúcie nie sú oficiálne registrované, je náročné odhadnúť ich počet, môže ísť o 2 – 3 múzeá a galérie.

⁴⁸ Administratívna jednotka je vymedzenie múzea ako inštitúcie registrovanej v rámci Registra múzeí a galérií. Jedna takáto administratívna jednotka môže realizovať svoju činnosť cez viacero pobočiek.

Výsledky múzeí a galérií v súčasnosti nie sú porovnávané a vyhodnocované so zreteľom na zlepšovanie kvality. Slovensko so 110-tisíc návštevníkmi múzeí a galérií na 100 000 obyvateľov bolo v roku 2018 až na 19. mieste v EÚ. Na vyrovnanie sa priemeru návštevnosti múzeí v štátoch EÚ je potrebné zvýšiť návštevnosť o 30 % (Graf 34). Preto je potrebné zhodnotiť základné činnosti múzeí a galérií pod rôznymi zriaďovateľmi a identifikovať priestory na zlepšenie. Dobrou praxou v zahraničí je existencia platformy na zlepšenie kvality múzeí (Fínska agentúra pre kultúrne dedičstvo, Museumsbund Rakúsko)⁴⁹ s ponukou analytických aj poradenských služieb.

Opatrenie: Vypracovať a zverejniť analýzu výsledkov činností múzeí a galérií vzhľadom na geograficko-tematické skupiny. Je potrebné vypracovať a zverejniť analýzu, pri ktorej by sa metodikou benchmarkovania mohli zbierkotvorné inštitúcie v rámci vlastných referenčných skupín navzájom porovnávať, čo by pomohlo sledovať ich výsledky či hľadať inšpiráciu na zlepšenie kvality. Referenčné múzea či galérie sú skupiny zbierkotvorných inštitúcií, ktoré sa zaoberajú rovnakým materiálom zbierkových predmetov, sú geograficky v podobnej situácii, operujú s podobnou veľkosťou múzea a pod. Pri benchmarkovaní odporúčame použiť ukazovatele na posudzovanie činností múzeí a galérií podľa nových ISO štandardov múzeí⁵⁰ z roku 2019 či iných indikátorov (Knežová, 2017; Amenta, 2010; Kotler, 2008; Jackson, 1994). Sú to napr. ukazovatele o stave zbierok, adekvátnosti priestorov, ponuke doplnkových služieb, realizovaní komerčne úspešných podujatí, hodnotenie spokojnosti návštevníkov a iné.

Graf 34 Počet návštevníkov múzeí a počet múzeí na 100 000 obyvateľov za roky 2004 – 2018

Zdroj: EGMUS

Poznámka: Údaje sú za rôzne roky. Pri týchto štátoch nie je isté, či pri počte múzeí ide o pobočku, alebo nereportovali všetky múzeá: AT, BG, BU, CZ, FR, GR, GE, HU, IT, LT, LU, PO, PT, SP, CH.

Slovenským múzeám a galériám dlhodobo chýbajú jasne nastavené ciele a pravidelná kontrola ich základných činností. Na Slovensku je na registráciu múzea a galérie zo zákona v súčasnosti nutné splniť 4 požiadavky na registráciu: 1. viesť prvostupňovú evidenciu zbierky, 2. vytvoriť podmienky na zabezpečenie zbierky, 3. sprístupňovať zbierky, 4. personálne zabezpečiť činnosti odborníkmi. Zákon následne špecifikuje, čo sú všetky povinnosti múzea a galérie. Avšak v súčasnosti nie je možné komplexne zhodnotiť, do akej miery si múzeá a galérie plnia svoje povinnosti po zaregistrovaní. Podľa „múzejného zákona“⁵¹ má úlohu štátneho dohľadu vykonávať MK SR. MK SR formálne dohliada na všetky múzea a galérie, ale reálne kontroly sa uskutočňujú primárne v múzeách zriadených MK SR. Každý zriaďovateľ môže kontrolu realizovať vo svojom múzeu či galérii. Problematické je, že nie sú prijaté štandardy či iné kritériá, ktoré by určili plnenie zákona, frekvenciu kontrol. Vzhľadom na absenciu kontroly tak dlhodobo neriešené problémy s depozitármi či stavom

⁴⁹ Hodnotenie a odborný rozvoj múzeí Fínsko, dostupné online: <https://www.museovirasto.fi/en/museoalan-kehittaminen/tyokalut-ja-verkostot/museoiden-arviointi-ja-vertaiskehittaminen>; Rakúska múzejná asociácia, dostupné online: <https://www.museumsbund.at>

⁵⁰ ISO štandardy múzeí, dostupné online: <https://www.iso.org/standard/62504.html>

⁵¹ Zákon č. 206/2009 Z. z. o múzeách a o galériách a o predmetoch kultúrnej hodnoty v znení neskorších predpisov (ďalej len „múzejný zákon“).

zbierok nikto nepostihuje finančnými pokutami za porušovanie zákona, napr. pri nedostatočnom zabezpečení ochrany zbierky podľa § 20 „múzejného zákona“ či odobraním statusu múzea vymazaním zápisu múzea alebo galérie z Registra múzeí a galérií SR. Systematická kontrola by pritom viedla aj k pomoci a podpore pre múzeá a galérie. Rozvoj sústavy múzeí a galérií majú zabezpečovať SNM a SNG, ktoré majú v rôznej miere zriadené odborné kapacity na túto činnosť. Na zefektívnenie súčasnej politiky múzeí a galérií je potrebné vytvoriť spôsob spolupráce medzi MK SR, SNM a SNG na jasnej vízii o službách zbierkotvorných inštitúcií pre spoločnosť, ukotvanej v štandardoch múzeí a galérií s jasným spôsobom monitorovania a možnosti rozvíjania služieb. Múzeá a galérie, ktoré sú už v súčasnosti registrované v Registri múzeí a galérií, by mali do určitého obdobia spĺňať stanovené štandardy na potvrdenie akreditácie kvality služieb.

Opatrenie: Zaviesť štandardy múzeí a galérií so systémom akreditácie a monitorovania na Slovensku.

Lepšie definovanie cieľov múzeí a galérií a monitorovanie ich napĺňania je potrebné, aby sa zlepšili ich služby. Zavedenie štandardov má nadviazať na prax európskych krajín (IE, UK) či USA⁵² a Kanady,⁵³ v ktorých sa štandardy múzeí formulujú na pravidelnej báze prostredníctvom akreditačných komisií. Tie určujú, či múzeá spĺňajú vytýčené parametre, napr. či majú sformulovanú dlhodobú stratégiu, alebo zabezpečené opatrenia proti poškodeniu zbierky, či vyhodnocujú spokojnosť návštevníkov a mnohé iné (The Heritage Council, 2017), (Arts Council England, 2018) (Box 5) (ISO 21246:2019).⁵⁴ Štandardy môžu mať rôzne funkcie, v zahraničí sa delia na akreditačné (napr. v Írsku), rozvojové (napr. v Austrálii) a monitorovacie (napr. v Dánsku), (Finish Heritage Agency, 2015). Pri zvolení riešenia na Slovensku je potrebné zvážiť model, ktorý bude najvhodnejší pre legislatívne a spoločenské podmienky.

Cieľom opatrenia je zvýšiť kvalitu múzeí a galérií na Slovensku. Zavedenie štandardov a spôsobu kontroly ich plnenia vedie k systematickému dialógu o rozvoji múzejného aj galerijného sektora, ktorý v súčasnosti na Slovensku neprebíha, v dôsledku čoho nevieme posúdiť výsledky múzeí. Pri príprave opatrenia je potrebné spolupracovať s profesijnými združeniami, ktoré už od roku 2016 takéto štandardy formulujú. Opatrenie je spojené s novelizáciou súčasnej legislatívy týkajúcej sa zbierkotvorných inštitúcií, ako aj s personálnym posilnením kapacít na monitorovanie plnenia štandardov.

Box 5 Írske štandardy múzeí

Írske štandardy múzeí sú zložené zo 7 častí rozdelených do 3 veľkých celkov: A. Manažment inštitúcie; B. Manažment zbierky; C. Služby verejnosti. Akreditačný proces trvá 3 roky a zahŕňa akreditáciu, overenie prihlášky či konzultácie na zlepšenie. Poradná skupina, ktorá udeľuje akreditáciu, je zložená z odborníkov z praxe a akademikov, pričom vydáva odporúčania pre írsku Radu kultúrneho dedičstva. Ak bol múzeu vydaný certifikát, má sa o tri roky prihlásiť opätovne na obhájenie titulu. Toto opätovné prihlásenie je o niečo ľahší proces ako prvé prihlásenie a povinnou je aj návšteva poradnej skupiny na mieste. Po piatich rokoch sa kontrola následne pravidelne opakuje.

3.1.2 Evidencia a výskum

Vplyv expertnej roly múzeí a galérií pri výskume a interpretácii dôkazov z rôznych disciplín je náročné zhodnotiť. Kľúčovým zdrojom hodnoty múzeí je konkrétny zbierkový predmet, ktorý sa pracovníci múzea v rôznych obdobiach rozhodli zapísať do fondu ako hodný ochrany pre súčasné a budúce generácie. Vo vlastníctve

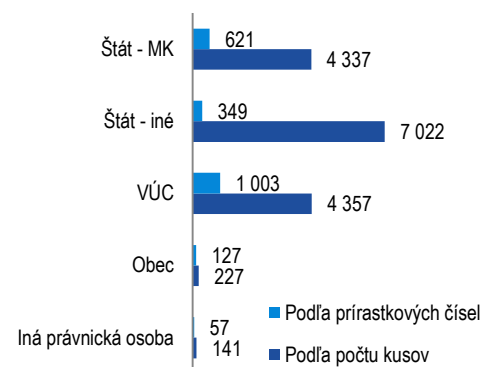
⁵² Základné štandardy múzeí Americkej aliancie múzeí, dostupné online: <https://www.aam-us.org/programs/ethics-standards-and-professional-practices/core-standards-for-museums/>

⁵³ Základné štandardy kanadských múzeí, dostupné online: <https://www.canada.ca/en/heritage-information-network/services/collections-documentation-standards/chin-guide-museum-standards/core-standards-canadian-museums.html>

⁵⁴ V novembri 2019 boli prijaté aj ISO štandardy pre múzeá s určenými ukazovateľmi pre rôzne oblasti pôsobenia.

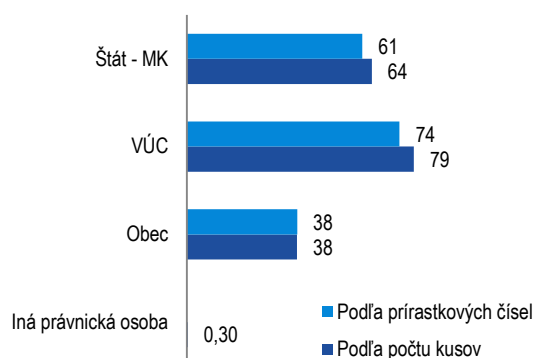
múzeí na Slovensku sa nachádzajú viac ako 2 milióny zbierkových predmetov, ktoré sa skladajú zo 16 mil. kusov, a v galériách je viac ako 170-tisíc zbierkových predmetov (Graf 35, Graf 36). Kultúrna hodnota zbierok je často označovaná za nevyčísliteľnú, avšak pre ilustráciu je možné odhadovať, že spravované zbierky sú v odhadovanej ekonomickej hodnote minimálne 15 mld. eur.⁵⁵, pričom múzeá a galérie nadobúdajú predmety rôznymi spôsobmi.

Graf 35 Počet zbierkových predmetov múzeí podľa zriaďovateľa v roku 2018 (tisíce)

Zdroj: Kult 9

Graf 36 Počet zbierkových predmetov galérií podľa zriaďovateľa v roku 2018 (tisíce)

Zdroj: Kult 6

Výskumná činnosť viazaná k zbierkovému fondu sa vykonáva na niekoľkých úrovniach, ktorých rozsah je problematické zhodnotiť. Evidencia so základným popisom uložených zbierkových predmetov (cez tzv. evidenčné číslo) bola v roku 2018 naplnená na 80 % pri múzeách a na 100 % pri galériách. Chýba však prehľad o tom, ktoré zbierkové predmety majú vypracovaný rozsiahlejší výskumný popis. V ďalších úrovniach výskumu sú interpretácie poznatkov sprístupňované cez vystavovanie či publikovanie edičných a iných výstupov. V roku 2017 mali múzeá a galérie spolu vyše 570 edičných výstupov. Nie je dostupný údaj, či je to uspokojivý počet, ani či sú tieto výstupy dostupné pre návštevníkov a odborných pracovníkov.

3.1.3 Ochrana

Cieľom odbornej ochrany zbierkových predmetov je zastavenie alebo spomalenie prirodzených procesov ich degradácie a zachovanie ich vedeckej, historickej, kultúrnej a umeleckej hodnoty. Nie je možné jednoznačne zhodnotiť, či sú zbierkové predmety vo vyhovujúcom stave, pretože údaje v centralizovaných databázach múzeí – v Centrálnej evidencii múzejných zbierok (ďalej len „CEMUZ“) a galérií v Centrálnej evidencii diel výtvarného umenia (ďalej len „CEDVU“) – sú nekompletné a neaktualizované. Fyzický stav predmetov je uvedený len pri 27 % zbierkových predmetov podľa evidenčného čísla v CEMUZ, pričom v galériách je uvedený pri 74 % zbierkových predmetov v CEDVU. V CEMUZ pritom nie je evidovaná skoro polovica zbierkových predmetov. Taktiež nie je jasné, kedy bol údaj o stave zbierky uvedený, a teda nie je možné posúdiť, či je aktuálny. Je potrebné zlepšiť údaje o fyzickom stave zbierkových predmetov v oboch centralizovaných systémoch a aktualizovať na pravidelnej báze informácie o stave zbierkových predmetov. Bez toho nie je možné posúdiť potrebné opatrenia na ochranu zbierkového fondu na Slovensku.

Opatrenie: Zverejniť údaje o stave zbierkových predmetov v užívateľsky prístupnej forme a zlepšiť kvalitu údajov o stave predmetov v CEMUZ a CEDVU.

⁵⁵ Odhad je výsledkom násobenia počtu zbierkových predmetov podľa prírastkových čísel (2,3 mil. zbierkových predmetov) priemernou cenou nákupov predmetov v rokoch 2016-18 z dotácii FPU (6 635 eur).

Depozitáre v múzeách zriadených ústrednými orgánmi štátnej správy potrebujú odhadom 22,3 mil. eur na dosiahnutie vyhovujúceho stavu.⁵⁶ **Nevyhovujúci celkový stav depozitárov štátnych múzeí neumožňuje múzeám plniť si svoju kľúčovú úlohu ochrany zbierkových predmetov, ktoré sa v nich nachádzajú.** Zo 43 depozitárov štátnych múzeí je 28 v nevyhovujúcom stave na ochranu zbierkových predmetov (Muzeologický kabinet SNM, 2018). Týmto je ohrozených 4,5 mil. zbierkových predmetov podľa počtu kusov, ktoré sa v nich nachádzajú. Predstavujú 41 % všetkých zbierkových predmetov štátnych múzeí.

Tri depozitáre sú vo vyhovujúcom stave, spĺňajú podmienky pre ochranu zbierky. Za ostatných 10 rokov sa zlepšil stav primárne v depozitári v SNM, konkrétne v obnovených priestoroch kasární v Seredi v priestoroch Múzea holokaustu. Pri zvyšných 12 depozitároch štátnych múzeí nie je známy ich stav, rovnako ani pri depozitároch galérií. Pasportizácia depozitárov umožní lepší odhad stavu na zabezpečenie ochrany zbierok a je predpokladom na vykonanie analýzy nákladov a prínosov (CBA) na posúdenie alternatív zlepšenia stavu depozitárov. Jednou z alternatív je vytvorenie jedného centrálného, moderného depozitára po vzore Fínska.⁵⁷ Synergie s depozitármi regionálnych múzeí je tiež potrebné posúdiť. Cieľom je zlepšiť stav ochrannej funkcie múzeí.

Opatrenie: Zaviesť pravidelnú pasportizáciu depozitárov, výstavných priestorov a dielní na ošetrovanie zbierok, na zabezpečenie adekvátnych podmienok na ochranu a bezpečnosť zbierok.

Je potrebné zvoliť jasnú metodológiu stanovenia kritérií na posúdenie jednotlivých stavov, na posúdenie priestorov múzeí a galérií, ako aj zbierkových predmetov, keďže v súčasnosti sa používajú nejednotné postupy posúdenia.

Opatrenie: Vypracovať a zverejniť štúdie uskutočniteľnosti obnovy depozitárov. Zlepšiť stav existujúcich štátnych depozitárov na vyhovujúci.

3.1.4 Akvizícia

Slovenské múzeá a galérie majú na akvizície prostriedky prevažne z „ad hoc“ zdrojov, čo im uberať možnosť systematicky nadobúdať predmety. Celkový priemerný ročný nákup do všetkých zbierok predstavoval v rokoch 2016 – 2018 (KULT) 607-tisíc eur v múzeách a 422-tisíc eur v galériách, pričom pri galériách bola prevažne akvizícia darom. Slovenské múzeá a galérie majú priemerne na akvizíciu 0,61 % nákladov priamo od zriaďovateľa v rámci každoročného kontraktu. Ďalších 1,51 % získavajú z ad hoc zdrojov, čím vzniká závislosť dostupnosti na negarantovaných zdrojoch pri akvizíciách a obmedzuje sa agilnosť zbierkotvorných inštitúcií na sekundárnom (aukčnom) trhu s umením, kde je mnohokrát potrebné rýchlo konať. Nedostatočná akvizíčná činnosť má aj negatívny vplyv na fungovanie slovenského trhu s umením, či trhu s predmetmi kultúrnej hodnoty.

Zbierkotvorné inštitúcie by mali na systematické dopĺňanie svojich zbierok minúť ročne 1,2 – 5,5 % z celkových nákladov na činnosť (Waidacher, 1999). Napriek tomu, že ide o základný cieľ zbierkotvorných inštitúcií, prostriedky na nákup zbierkových predmetov nie sú súčasťou základných výdavkov slovenských múzeí a galérií, ale sú vnímané ako výdavky "navyše". Avšak nákupy prostredníctvom podporných mechanizmov ako dotácie z FPU či prioritné projekty MK SR sú vždy spojené s neistotou pre múzeá a galérie a sú k dispozícii neskoro počas roka.

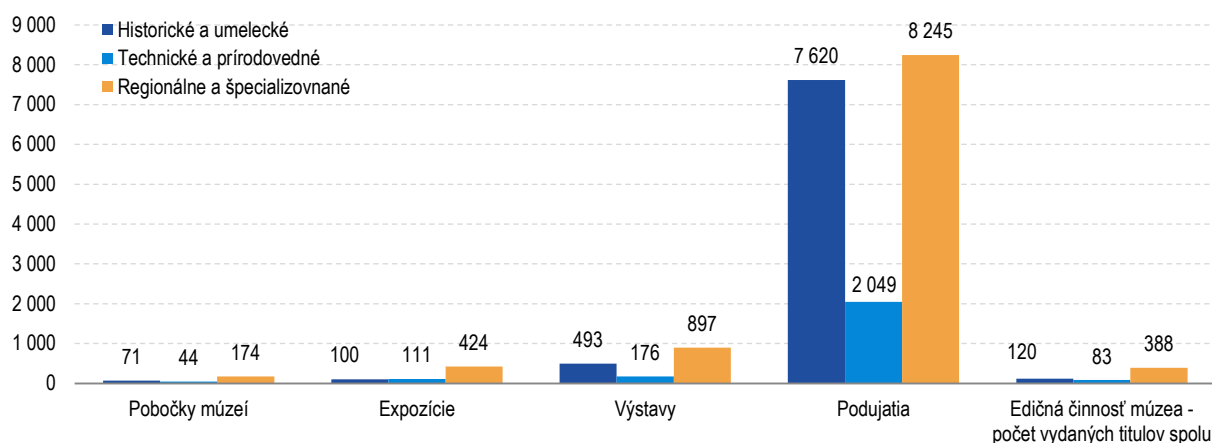
⁵⁶ Odhad je postavený na sume 2 mil. Eur, ktorá bola projektovaná na obnovu depozitára pri nadrozmerných zbierkach v počtoch 35 000 zbierkových predmetov podľa počtu kusov (Prioritný projekt Slovenského technického múzea, 2018). Pri zbierkach bežných rozmerov, bol ako benchmark použitý depozitár v Seredi, ktorý bol zrekonštruovaný za 2 mil. eur. (Slovenské národné múzeum, 2019). V tomto depozitári je uložených 160 000 zbierkových predmetov podľa počtu kusov v normálnych veľkostných rozmeroch. V prípade menších počtov predmetov bola potrebná suma znížená násobkom podľa počtu kusov.

⁵⁷ Centrum zbierok pre Fínske národné múzeum a iné múzeá, dostupné online: <https://www.kansallismuseo.fi/en/collections/kokoelmien-saeilyty>

3.1.5 Prezentácia a komunita

Cieľ prezentovať zbierkové predmety je v súčasnosti ťažko merateľný. Existujú údaje o tom, ktoré expozície sú najnavštevovanejšie alebo ktorý typ múzeí produkuje najviac podujatí (Graf 37), dosah prezentačných výstupov na návštevníkov sa však v súčasnosti nemeria. Tretina expozícií v múzeách je staršia ako 20 rokov (Muzeologický kabinet, 2019). Podľa odporúčaného štandardu by expozícia mala trvať max. 20 rokov (Dolák, 2015). Výnimkou môžu byť „in situ“ expozície, ktoré by sa nemali meniť zo svojej povahy. Akceptácia štandardov múzeí a galérií môže zvýšiť požiadavky na realizáciu expozícií.

Graf 37 Počet pobočiek múzeí a počet výstupov podľa typu múzeí navrhovaného EGMUS v roku 2017

Zdroj: Kult 6, Kult 9

Poznámka: Delenie podľa EGMUS⁵⁸ vypracovalo IKP. V tomto prehľade sú galérie zarátané pod typ „umelecké múzeá“.

3.2 Politika podpory knižníc

- Cieľom knižničnej politiky je zabezpečiť prístup k informačným zdrojom a službám, ktoré podporujú informovanosť, vzdelanosť a osobný rozvoj občanov.
- Slovenské verejné knižnice evidujú 8,3 % populácie ako registrovaných používateľov. V európskom priemere je registrovaných 17,8 % populácie. V počte výpožičiek na 100-tisíc obyvateľov je Slovensko v medzinárodnom porovnaní EÚ 27 na 15. mieste.
- Vzhľadom na neefektivitu menších knižníc existuje priestor na redukciu ich počtu a zadefinovanie nosnej knižničnej siete, ktorá by bola garanciou efektivity a dostupnosti knižničných služieb.
- Zvýšením počtu verejných knižníc zapojených do jednotného knižnično-informačného systému by sa docielilo, že knižnice a používatelia knižníc by mali prístup k väčšiemu knižničnému fondu, čím by sa zvýšila efektivita poskytovaných služieb.
- Zmiernením povinnosti na dva výtlačky a digitálnu kópiu publikácie sa ušetrí vydavateľom minimálne 703-tisíc eur ročne a cieľ archívovať publikácie ako súčasť kultúrneho dedičstva nebude ohrozený.
- Definovanie významu vedeckých knižníc zriadených MK SR by umožnilo korektné vyhodnocovanie ich činnosti oproti súčasnému stavu, keď nie je jasné, či majú poskytovať svoje služby primárne širokej verejnosti alebo špecifickej vedeckej verejnosti.

⁵⁸ EGMUS: Definícia delenia múzeí podľa typu zbierky, dostupné online: https://www.egmus.eu/en/statistics/definitions_explanations/.

Cieľom knižničnej politiky je zabezpečiť prístup k informačným zdrojom a službám, ktoré podporujú informovanosť, vzdelanosť a osobný rozvoj občanov.

- Nadobudnúť kvalitný knižničný fond na fyzických a digitálnych médiách podľa potrieb svojich používateľov (knižničný fond a jeho akvizícia).
- Zabezpečiť dostupnosť informačných zdrojov v rôznych formách pre potreby individuálneho používateľa a čitateľských skupín (výpožičky knižničného fondu).
- Poskytnúť moderné knižničné služby a komunitný priestor pre stretávanie, učenie a výmenu nápadov (knižničné služby).

Prehľad vybraných ukazovateľov čiastkových cieľov je v [Tabuľka 15](#).

Tabuľka 15 Návrh vybraných ukazovateľov čiastkových cieľov knižničnej politiky

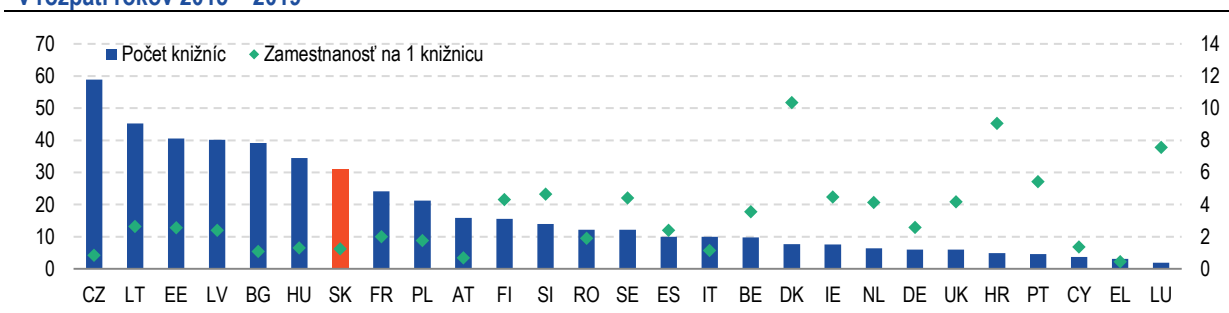
Čiastkové ciele	Vybrané ukazovatele		Poznámka
	Názov ukazovateľa	Hodnota	
Knižničný fond a jeho akvizícia	Podiel ročne zakúpených KJ na celkovom fonde	1,32 % (SR), 7 % (štandard)	2017 Kult 10, IFLA
	Počet verejných knižníc zapojených do KIS3G	14	2020
Výpožičky knižničného fondu	Počet výpožičiek na obyvateľa	2,95 (SR), 3,9 (EÚ)	2017
	Podiel obyvateľstva zaregistrovaného v knižnici	8,3 % (SR), 17,8 % (EÚ)	IFLA
Knižničné služby	Počet návštev knižníc	5 561 486	2017
	Počet podujatí v knižniciach	33 743	Kult 10

Zdroj: IKP

3.2.1 Sieť knižníc

Slovensko má veľa malých knižníc. V počte verejných knižníc na 100 000 obyvateľov sa nachádza na 7. mieste spomedzi krajín EÚ 27 ([Graf 38](#)). Tento výsledok je na Slovensku spôsobený najmä veľkým počtom obecných knižníc, v ktorých pracuje v priemere 0,11 zamestnanca (často ide o knižnice na obecných úradoch s obmedzenými otváracími hodinami). Hustá sieť malých knižníc je dedičstvom postkomunistického priestoru: 8 z 10 krajín s najväčším počtom verejných knižníc sú postkomunistické krajiny. V bývalom Československu ide aj o dedičstvo zákona o verejných knižniciach obecných z roku 1919, ktorý stanovoval povinnosť zriaďovať knižnice v každej obci.

Graf 38 Počet verejných knižníc na 100 000 obyvateľov (ľavá os) a počet zamestnancov na jednu knižnicu (pravá os) v rozpätí rokov 2015 – 2019

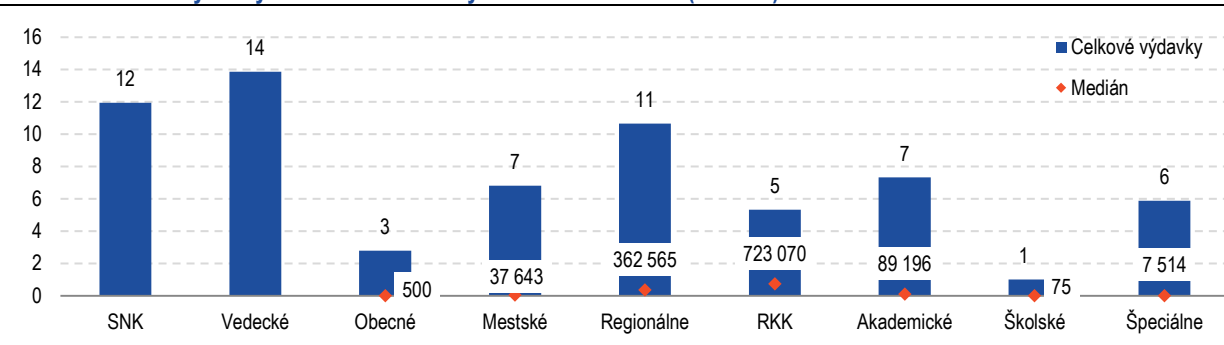

Zdroj: IFLA, IKP

Poznámka: Za Maltu chýbajú dáta.

Napriek tomu sa agregátne výdavky knižníc koncentrujú v knižniciach zriadených MK SR (SNK a časť vedeckých knižníc⁵⁹) a VÚC (regionálne knižnice, RKK⁶⁰), prípadne univerzitami (akademické knižnice) (Graf 39). Knižnice zriadené MK SR mali v roku 2017 výdavky 23,5 mil. eur, zatiaľ čo výdavky knižníc zriadených územnou samosprávou boli 25,6 mil. eur (Graf 39). Pre väčšinu občanov je dostupnosť knižničných služieb zabezpečovaná verejnými knižnicami (obecné, mestské, regionálne knižnice, RKK), zatiaľ čo akademické, školské a špeciálne knižnice obsluhujú špecifické skupiny občanov.

Graf 39 Celkové výdavky knižníc a medián výdavkov v roku 2017 (mil. eur)

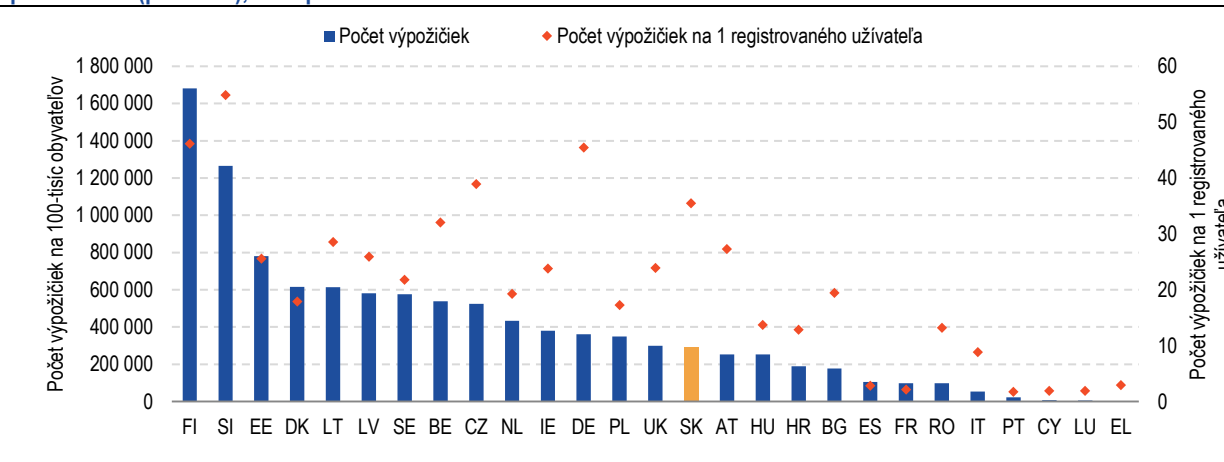

Zdroj: Kult 10, Škol 10

3.2.2 Výpožičky knižničného fondu a dostupnosť siete knižníc

Slovenské verejné knižnice evidujú 451-tisíc registrovaných používateľov, čo predstavuje 8,3 % populácie. V európskom priemere patrí k registrovaným používateľom 17,8 % populácie. V počte výpožičiek⁶¹ na 100 000 obyvateľov je Slovensko v medzinárodnom porovnaní EÚ 27 až na 15. mieste (Graf 40). Na jedného registrovaného používateľa pripadá až 35 vypožičaných kníh za jeden rok, čo je v porovnaní s EÚ 27 nadpriemer (priemer je 21).

Graf 40 Počet výpožičiek verejných knižníc na 100-tisíc obyvateľov (ľavá os) a počet výpožičiek na 1 registrovaného používateľa (pravá os), v rozpätí rokov 2015 – 2019

Zdroj: IFLA, IKP

Poznámka: Za Maltu chýbajú dáta.

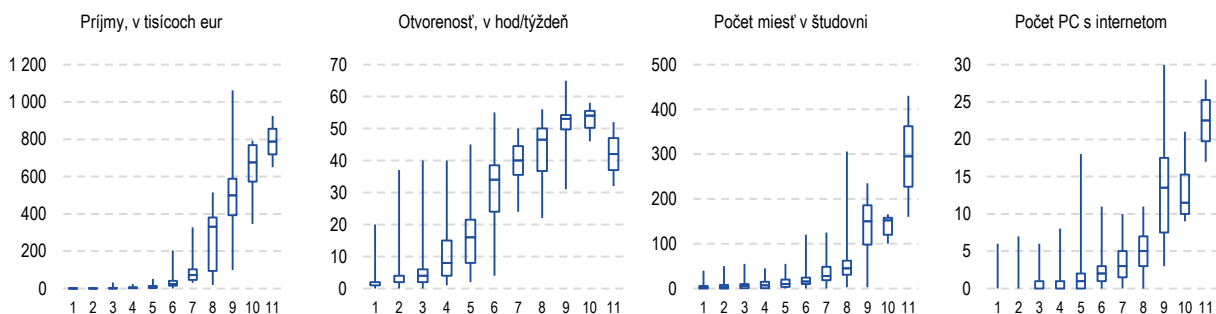
⁵⁹ Ministerstvo kultúry je zriaďovateľom SNK a 4 vedeckých knižníc: UKB, ŠVKKE, ŠVKPO, ŠVKBB. Pod vedecké knižnice sa zaraďujú aj knižnice zriadené ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu: CVTI a Slovenská pedagogická knižnica, ale aj Ústredná knižnica SAV.

⁶⁰ Regionálne knižnice s krajskou pôsobnosťou (RKK).

⁶¹ Výpožičky zahŕňajú knihy, elektronické dokumenty na fyzických nosičoch (napr. CD) alebo iných zariadeniach (napr. čítačka e-knín), alebo časovo obmedzený prenos elektronického dokumentu na používateľa (napr. e-kniha). Započítané sú aj downloady online obsahu, ktorý knižnice ponúkajú.

Väčšie verejné knižnice sú na Slovensku efektívnejšie ako menšie verejné knižnice. Možno to tvrdiť na základe vyhodnotenia ukazovateľov definovaných v metodickom pokyne MK SR na určenie štandardov pre verejné knižnice.⁶² Pri rozdelení do 11 veľkostných kategórií na základe 8 ponukových a dopytových ukazovateľov⁶³ platí, že väčšie knižnice s väčším príjmom ponúkajú občanom lepšie služby (Graf 41) a že občania na to reagujú vyššou návštevnosťou a väčším využívaním knižničných služieb (Graf 42).

Graf 41 Ukazovatele ponuky verejných knižníc, box ploty za rok 2018

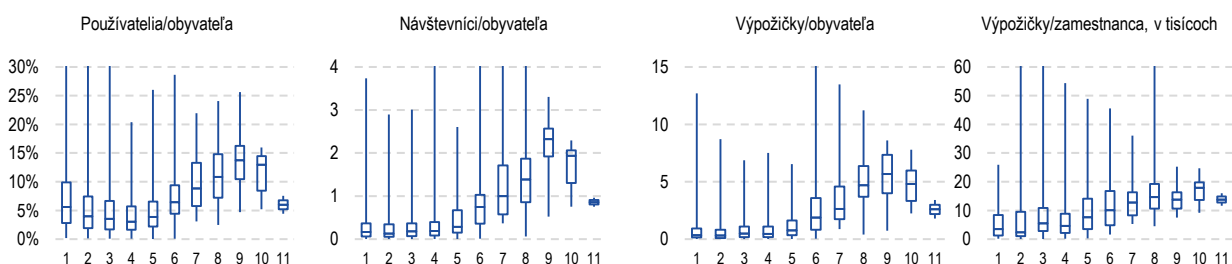

Zdroj: Kult 10, IKP

Poznámka: Čísla na vodorovnej osi predstavujú veľkostné kategórie.

Box ploty⁶⁴ ukazovateľov dopytu majú tvar vlny s maximom v okolí knižníc, ktoré sídlia v obciach s počtom obyvateľov 40- až 60-tisíc (kategória 9) (Graf 42). Väčšie knižnice sú efektívnejšie, aj keď výsledky normujeme na veľkosť sídla knižnice, resp. na počet zamestnancov.

Graf 42 Ukazovatele dopytu po verejných knižniciach, box ploty za rok 2018

Zdroj: Kult 10, IKP

Poznámka: Čísla na vodorovnej osi predstavujú veľkostné kategórie.

Väčšie verejné knižnice sú úspešnejšie pri plnení štandardov stanovených MK SR pre optimálne podmienky fungovania verejných knižníc (Graf 43). Napriek tomu, že žiadna veľkostná kategória nebola pri plnení štandardov uspokojivo úspešná⁶⁵, je vidieť, že väčšie knižnice sú pomerne úspešnejšie⁶⁶, a to napriek tomu, že s veľkostnou kategóriou rastú na základe metodického pokynu MK SR nároky na optimálny výkon knižnice (t. j. štandardy sú náročnejšie). Iba v niektorých prípadoch sa podarilo štandardy naplniť vo viac ako 50 % knižníc danej veľkostnej kategórie.

⁶² Veľkostné kategórie knižníc ako aj indikátory boli vytvorené na základe Metodického pokynu Ministerstva kultúry Slovenskej republiky k určaniu štandardov pre verejné knižnice (č. MK – 1669/2010-10/7472 z 1. júna 2010). Ako sú knižnice rozdelené do 11 kategórií podľa veľkosti sídla, je vidieť v Tabuľke 16.

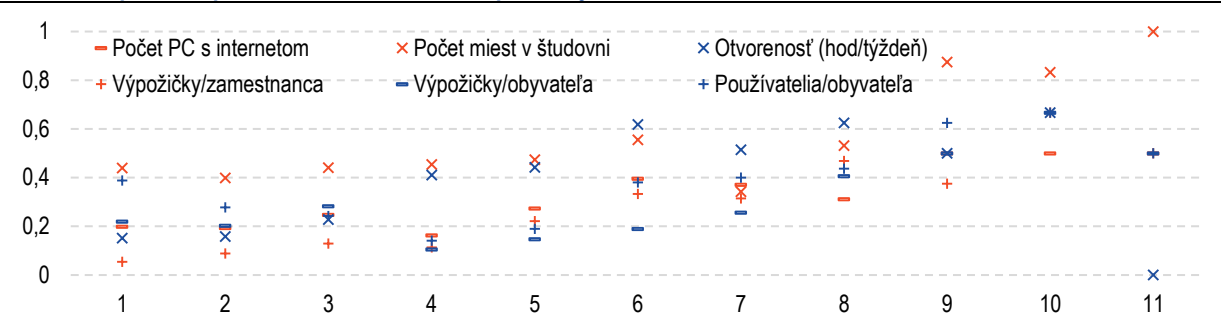
⁶³ Boli vybrané 4 ukazovatele, ktoré opisujú ponuku knižničných služieb (príjem knižnice, otvorenosť počas týždňa, počet miest v študovni a počet PC s internetom) a 4 ukazovatele, ktoré opisujú ako intenzívne občania knižničné služby dopytujú (podiel a počet používateľov a návštevníkov na počte obyvateľov sídla knižnice, počet výpožičiek na jedného obyvateľa sídla a na jedného zamestnanca).

⁶⁴ Box ploty sa skladajú zo stĺpca a tak zvaných fúzov. Začiatok stĺpca predstavuje hodnotu prvého kvartilu, t. j. 75 % knižníc sa nachádza nad danou hodnotou; stred stĺpca predstavuje medián, t. j. 50 % knižníc sa nachádza nad danou hodnotou; a koniec stĺpca predstavuje tretí kvartil, t. j. 25 % sa nachádza nad danou hodnotou. Fúzy označujú minimálne a maximálne hodnoty.

⁶⁵ Iba v päťdesiatich prípadoch dosahujú knižnice danej kategórie v danom ukazovateli nad 50 % úspešnosť plnenia štandardu.

⁶⁶ Knižnice kategórie 1-6 majú priemernú úspešnosť 26,8 %, zatiaľ čo knižnice kategórie 7-11 majú priemernú úspešnosť 46,8 %.

Graf 43 Úspešnosť plnenia štandardov MK SR pre verejné knižnice za rok 2018

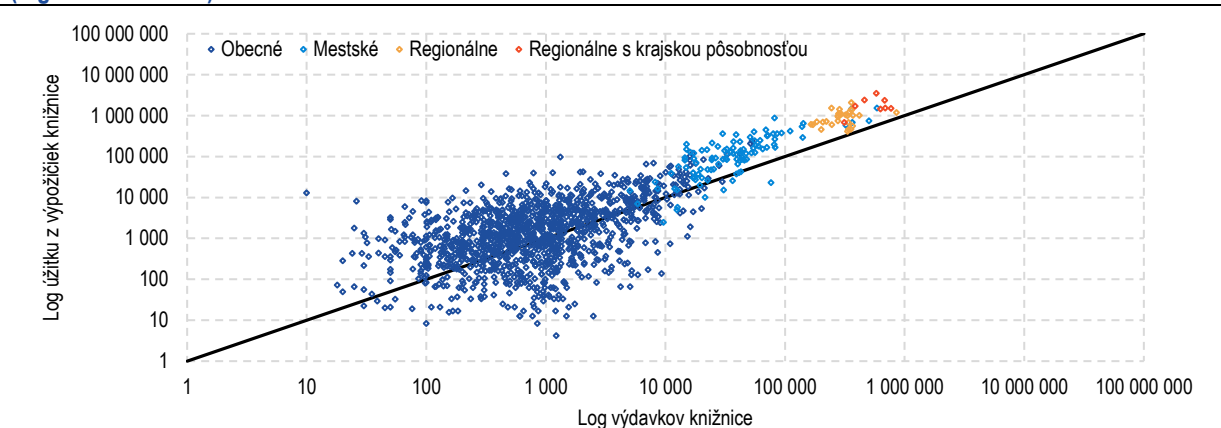
Zdroj: Kult 10, IKP

Poznámka: Čísla na vodorovnej osi predstavujú veľkostné kategórie.

Opatrenie: Revidovať štandardy MK SR pre verejné knižnice. Štandardy platné v súčasnosti sú na benchmarkovanie vhodné, ale dajú sa vylepšiť. Veľkostné kategórie sa dajú zredukovať (pre malé sídla ich je zbytočne veľa) a hranice nastaviť prirodzenejšie tak, aby bol počet knižníc v nich porovnateľnejší. Samotné ukazovatele sa dajú reorganizovať, prípadne vypustiť a nahradiť za iné. Odporúčané hodnoty by mali byť odvodené aj empiricky, aby boli prijateľnejšie ako argument pre vyjednávanie knižníc so svojimi zriaďovateľmi. Dajú sa odstupňovať podľa kvartilov, resp. decilov, čím si budú môcť jednotlivé knižnice a ich zriaďovatelia vypočítať, či sú v danom ukazovateli lepšie, alebo horšie ako 25 %, 50 %, či 75 % knižníc danej kategórie.

Z analýzy návratnosti výdavkov na knižnice (ROI)⁶⁷ vyplýva, že knižnice s väčšími príjmami prinášajú svojim používateľom väčší úžitok, než sú verejné výdavky spojené s nimi. Hodnotu ROI, ktorá je vyššia ako jedna (platí pre knižnice nachádzajúce sa nad čiarou, Graf 44), má 66 % obecných knižníc, 90 % mestských knižníc a 100 % regionálnych knižníc a RKK. V tomto zmysle je sieť verejných knižníc pre čitateľskú verejnosť rentabilná. Z týchto dát vyplýva aj to, že knižnice s väčšími výdavkami sú nákladovo návratnejšie ako knižnice s menšími výdavkami. Návratnosť knižnice sa dá zlepšiť buď znížením jej výdavkov, alebo zvýšením počtu výpožičiek, prípadne zvýšením výdavkov, ak je sprevádzané dostatočne veľkým nárastom počtu výpožičiek.

Graf 44 Porovnanie čitateľského úžitku z počtu výpožičiek verejných knižníc a ich výdavkov v roku 2017 (logaritmická škála)

Zdroj: Kult 10

Poznámka: Pri výpočte boli za extrémne hodnoty a chýbajúce dáta dosadzované najbližšie neextrémne hodnoty a priemery pre daný typ knižnice.

⁶⁷ V takejto analýze (z anglického return on investments, teda návratnosť investície) sa dáva do pomeru úžitok, ktorý knižnica vygeneruje skrz svoje výpožičné služby, kde jedna výpožička má hodnotu priemernej trhovej ceny knihy a náklady knižnice na svoju činnosť. Ak je knižnicou vytvorený úžitok pre používateľov väčší ako výdavky knižnice, tak platí, že používatelia ušetrili peniaze oproti prípadu, že by si vypožičané knihy museli kúpiť na súkromnom trhu.

Pri optimalizácii knižničných služieb je potrebné nájsť kompromis medzi čo najefektívnejšou sieťou verejných knižníc na jednej strane a čo najdostupnejšou sieťou verejných knižníc na strane druhej. V súčasnosti až 83 % slovenských občanov žije priamo v obci, ktorá má zriadenú verejnú knižnicu (Tabuľka 16). Až štvrtina obcí s počtom obyvateľov do 500, ako aj nadpolovičná väčšina obcí s počtom obyvateľov medzi 500 a 1000 má k dispozícii vlastnú obecnú knižnicu. Naopak, najefektívnejšie knižnice (kategória 9 a vyššie) pokrývajú priamo vo svojom sídle iba 16 % občanov. V súčasnosti sa dá na základe dostupných dát povedať, že väčšie knižnice sú efektívnejšie a nákladovo rentabilnejšie ako menšie knižnice, ale nevieme, nakoľko sú obyvatelia menších obcí ochotní navštevovať väčšie knižnice v najbližšom sídle, keď majú možnosť návštevy horšie vybavenej, ale bližšej knižnice priamo pri svojom bydlisku.

Vzhľadom na neefektivitu a nákladovú nerentabilitu menších knižníc existuje priestor na redukciiu ich počtu. Nosná knižničná sieť by mohla byť približne založená na knižniciach zriadených v okresných mestách. Tieto knižnice nielenže pokrývajú značnú časť obyvateľstva, ale tvoria aj prirodzené spádové oblasti. Množina knižníc v okresných mestách sa približne kryje s množinou knižníc kategórie 7 a vyššie.⁶⁸

Tabuľka 16 Dostupnosť verejných knižníc na Slovensku v roku 2018

Kategória knižnice podľa počtu obyvateľov v jej sídle (v tisícoch)	Počet knižníc					% obcí v danej veľkostnej kategórii s knižnicou	% obyvateľstva SR, s knižnicou priamo v sídle a počet knižníc (v zátvorke)
	Obecná	Mestská	Regionálna	Regionálna s krajskou pôsobnosťou	Spolu		
1 do 0,5	291	0	0	0	291	26 % ⁶⁹	83 % (1461)
2 0,5 - 1	393	0	0	0	393	52 %	81 % (1170) ⁷⁰
3 1 - 2	395	0	0	0	395	69 %	76 % (777)
4 2 - 3	140	1	0	0	141	73 %	66 % (382)
5 3 - 5	76	19	0	0	95	83 %	60 % (241)
6 5 - 10	21	41	1	0	63	91 %	53 % (146)
7 10 - 20	1	28	6	0	35	100 %	46 % (83)
8 20 - 40	5	9	17	1	32	100 %	36 % (48)
9 40 - 60	0	2	4	2	8	100 %	20 % (16)
10 60 - 100	0	1	1	4	6	100 %	15 % (8)
11 100 a viac	0	1	0	1	2	100 %	6 % (2)

Zdroj: Kult 10, ŠÚ SR, IKP

Opatrenie: Navrhnuť kritériá pre zaradenie knižnice do nosnej knižničnej siete. Štát potrebuje definovať, ako by mala vyzeráť nosná knižničná sieť. Mal by si určiť, v akých obciach by mali byť lokalizované knižnice tak, aby dokázali poskytovať efektívne služby občanom a zároveň aby bola knižničná sieť čo najdostupnejšia. Vzhľadom na to, že MK SR nie je zriaďovateľom verejných knižníc, tak by mala nosná knižničná sieť iba odporúčací charakter, ale dala by sa ďalej využívať pri nastavení štátnej knižničnej politiky.⁷¹ V skutočnosti proces rušenia menších a neefektívnych knižníc už niekoľko rokov prebieha samovoľne, bez zásahu MK SR.

⁶⁸ Z 83 knižníc kategórie 7 sa 72 z nich nachádza v okresných mestách. Zvyšných 11 sa nachádza v mestách nad 10-tisíc obyvateľov, ktoré nie sú okresnými mestami. Desať okresných miest má menej ako 10-tisíc obyvateľov a preto ich knižnice spadajú do veľkostnej kategórie 6.

⁶⁹ T. j. 25,89 % obcí, ktoré majú 1 až 500 obyvateľov, majú zriadenú verejnú knižnicu.

⁷⁰ T. j. knižnice veľkostnej kategórie 2 a vyššie pokrývajú 81,46 % obyvateľstva SR priamo v sídle ich bydliska, na čo je potrebných 1170 verejných knižníc.

⁷¹ Nosná knižničná sieť je napríklad v revízií použitá pri opatreniach ku dofinancovaniu akvizícií knižničného fondu (navrhujeme aby si o štátnu podporu mohli žiadať iba knižnice v nosnej knižničnej sieti) a pri opatrení pre knižnično-informačný systém (navrhujeme, aby podmienkou pre zaradenie do nosnej knižničnej siete bola účasť v jednotnom knižnično-informačnom systéme).

V rokoch 2013 až 2018 bolo každý rok v priemere zrušených 16 knižníc a 153 knižníc bolo v priemere stagnujúcich (t. j. v danom roku neposkytovali žiadne knižničné služby).⁷²

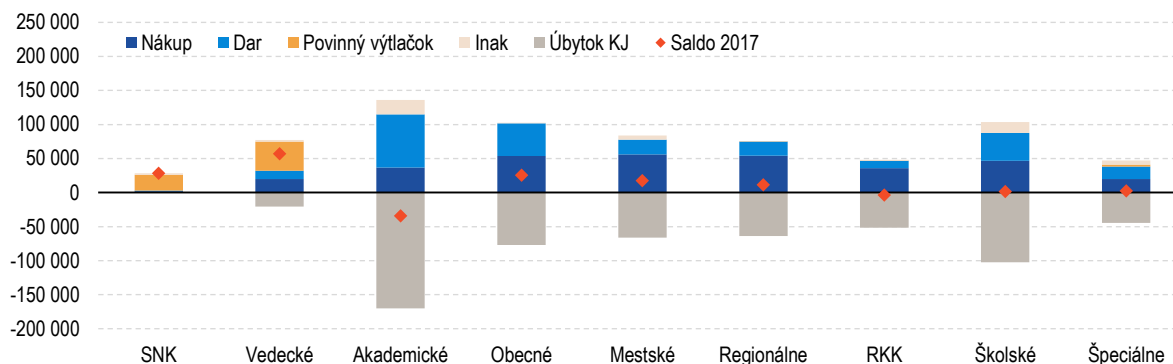
Nosná knižničná sieť by mala byť definovaná cez objektívne kritériá efektivity a dostupnosti a knižnice, ktoré do nej spadajú, by mali z toho ťažiť výhody. Vytvorený zoznam by sa v pravidelných intervaloch vyhodnocoval, aby tak verejné knižnice motivoval k zvyšovaniu efektivity a k zlepšovaniu poskytovaných služieb. Knižnice, ktoré dané kritériá splnia, by mali mať zvýhodnené postavenie aj pri získavaní štátnych zdrojov na nákup knižničného fondu.

Úspory z racionalizácie siete knižníc by sa dali potenciálne nájsť najmä pri rušení obecných knižníc, resp. pri spájaní obecných a školských knižníc. Verejné knižnice vo veľkostnej kategórii 6 a nižšie mali v roku 2018 náklady 5,1 mil. eur, čo tvorilo až 19 % nákladov všetkých verejných knižníc. Tieto knižnice sú pritom často menej efektívne a ich racionalizáciou by sa dali vo verejnom rozpočte nájsť prostriedky, ktoré by vykryli splatenie akvizičného dlhu. Pritom 59 % týchto knižníc sa nachádza v obci, v ktorej sa nachádza aj školská knižnica. Prístupnosť knižničných služieb pre menšie obce je možné riešiť aj pomocou mobilnej knižničnej služby, rozšírením diaľkového prístupu k zdrojom väčších knižníc a podobne.

3.2.3 Knižničný fond a jeho akvizícia

Menej ako polovica akvizície knižničného fondu v slovenských knižniciach sa v roku 2017 realizovala nákupom (46 %), pričom ďalšie významné zdroje akvizície boli dary (36 %), povinné výťažky (10 %) a iné zdroje (8 %, Graf 45). Prostriedky na nákup knižničného fondu sú také nízke, že ak by viaceré typy knižníc nedostávali knižničné jednotky do daru a cez povinné výťažky, ich knižničný fond by sa časom prirodzeným úbytkom knižničného fondu znižoval.

Graf 45 Prírastok a úbytok knižničných jednotiek v roku 2017 (kusy)

Zdroj: Kult 10, Škol 10

Slovenské verejné knižnice by mali na akvizíciu knižničného fondu ročne vynaložiť o 1,8 až 5,5 mil. eur viac (Tabuľka 17). Veľká hustota knižničnej siete teda nespôsobuje iba neefektivitu, ale peniaze takto alokované chýbajú pri akvizíciách knižničného fondu, čo potom znižuje možnosť výberu titulov pre používateľov knižníc. Ak by sa akvizičný dlh počítal iba pre knižnice kategórie 7 a vyššie, tak by dosiahol úroveň 1,5 až 2,9 mil. eur.

⁷² Dáta a výpočty ku verejným knižniciam, ktoré boli v revízií použité boli vždy očistené o zrušené a stagnujúce knižnice.

Tabuľka 17 Akvizičný dlh verejných knižníc, p. a. (tis. eur)

Veľkosť sídla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	Spolu
Metodika												
MK SR ⁷³	5	33	82	59	98	65	280	609	228	317	51	1 827
IFLA ⁷⁴	105	339	739	405	534	430	705	1 231	321	602	61	5 472

Zdroj: Kult 10, IKP

Opatrenie: Dofinancovať akvizície knižničného fondu prostredníctvom štátnych dotácií. Odporúča sa, aby mali na takúto podporu nárok iba tie knižnice, ktoré by sa zaradili do nosnej knižničnej siete. Na takéto dofinancovanie by boli potrebné zdroje do výšky 2,2 mil. eur zo štátneho rozpočtu.⁷⁵ Dotácie na akvizíciu knižničných jednotiek poskytuje od svojho vzniku aj FPU. V rokoch 2016 až 2019 to bolo v priemere 0,7 mil. eur, pričom požadovaná suma bola v priemere 1,2 mil. eur. Výška potrebných zdrojov závisí aj od možného zvýšenia registračných poplatkov pre cieľové skupiny a od nárastu počtu registrovaných používateľov. Ak by sa zdvojnásobil počet registrovaných používateľov slovenských knižníc a tým dosiahol priemer EÚ, na poplatkoch za registráciu by sa vybralo o 0,8 mil. eur viac, čo by čiastočne pomohlo akvizičný dlh splatiť.

Súčasný systém povinných výtlačkov periodík a neperiodík⁷⁶ je neopodstatnene široký, zákonná povinnosť sa dodržiava maximálne na 50 %. Zmyslom inštitútu povinného výtlačku je zabezpečiť systematickú evidenciu publikácií vydaných v tuzemsku a ich úschovu pre budúcnosť, prípadne aj minimálnu dostupnosť (Box 6). Slovenskí vydavatelia majú povinnosť na vlastné náklady poskytnúť všetky publikované knižničné jednotky 4 až 9 knižniciam v 4 až 11 kusoch v závislosti od ich nákladu a typu (knihy) či regionálnej pôsobnosti (periodiká) do troch dní od začiatku ich verejného šírenia. Samostatné pravidlá platia pre e-knihy a audiovizuálne diela. Dôsledkom je neprehľadný systém, ktorý neprimerane zaťažuje vydavateľstvá aj samotné knižnice. Každý recipient povinného výtlačku je povinný ho neobmedzene chrániť a skladovať, a to aj prípadoch, keď predmetné publikácie nezodpovedajú jeho zameraniu (napr. beletria v štátnych vedeckých knižniciach a parlamentnej knižnici). V roku 2018 boli odovzdané výtlačky periodických a neperiodických titulov v odhadovanej hodnote 856-tisíc eur. Nie všetci vydavatelia svoju povinnosť splnili. Pri 100 % plnení by sa táto suma zvýšila na minimálne 1,66 mil. eur⁷⁷.

Na naplnenie archivačnej funkcie by postačovali 2 povinné výtlačky každej publikácie na princípe povinného deponátu. Závažnosť pre vydavateľov by podľa odhadu založeného na priemernej cene za akvizície kníh a periodík v roku 2018 bola najviac 703-tisíc eur. Predĺženie dodacej lehoty na mesačnú alebo štvrtročnú by prinieslo dodatočné úspory na poštovnom a administratívnych nákladoch. Výpadok hodnoty povinných výtlačkov (153- až 957-tisíc eur) by mal byť kompenzovaný zo štátneho rozpočtu. Dôsledné vymáhanie dodržiavania zjednodušeného predpisu o povinných deponátoch by umožnilo získať časť potrebných zdrojov z vybraných pokút za nesplnenie povinnosti.

⁷³ Vypočítané na základe metodického pokynu MK SR k určeniu štandardov pre verejné knižnice, ktoré stanovujú odporúčaný počet prírastkov knižničného fondu na obyvateľa sídla knižnice.

⁷⁴ Vypočítané na základe odporúčania IFLA, podľa ktorého by ročný počet prírastkov knižničného fondu mal predstavovať 7 % z celkového knižničného fondu.

⁷⁵ Vypočítané ako rozdiel medzi finančnými prostriedkami potrebnými na odstránenie akvizičného dlhu pre knižnice kategórie 7 a vyššie, a prostriedkami, ktoré FPU na akvizíciu knižničných jednotiek v súčasnosti už alokuje.

⁷⁶ Zákon 212/1997 Z. z. o povinných výtlačkoch periodických publikácií, neperiodických publikácií a rozmnoženín audiovizuálnych diel v znení neskorších predpisov.

⁷⁷ Ide o minimálny scenár, kde sa každé periodikum odovzdáva iba 4 knižniciam. Tlač s celoštátnou pôsobnosťou má smerovať do 11 knižníc, presné údaje o geografickom dosahu periodík ale nie sú dostupné.

Box 6 Povinné výtlačky v zahraničí

Európske krajiny získavajú od vydavateľov výtlačky v počte od 1 po 19. V Británii⁷⁸ sa odovzdáva 1 výtlačok národnej knižnici, 5 ďalších knižníc môže požiadať o výtlačok rok po publikovaní. Náklady na poštovné znáša štát. Nemecko⁷⁹ podľa spolkové krajiny vyberá spravidla 2 exempláre pre štátnu a 1 pre krajiniskú knižnicu. V Rakúsku⁸⁰ sú recipientmi knižných výtlačkov národná, krajiniská a univerzitná knižnica v príslušnej spolkovkej krajine (spolu 5 kusov). Extrémnym príkladom je Poľsko⁸¹, ktoré zbiera až 19 výtlačkov pre 17 knižníc, každá má povinnosť uchovávať ich minimálne 50 rokov.

Opatrenie: Pripraviť a predložiť na rokovanie vlády SR novelu zákona o povinných výtlačkoch. Revízia odporúča znížiť povinnosť odovzdávania povinných výtlačkov na 2 kusy plus digitálnu kópiu s cieľom ich archivácie pre budúcnosť. Vydavatelia tým ušetrí minimálne 703-tisíc eur. Súčasné uvoľnenie dodacej lehoty výtlačkov z troch dní na 1 – 3 mesiace im ušetrí ďalšie poštovné a administratívne náklady. Kompenzácie vedeckým a RKK knižniciam v hodnote 153- až 957-tisíc eur by im vynahrádili hodnotu publikácií, o ktoré opatrením prídu, a umožnili im lepšie zacieliť akvizície na knižné jednotky, ktoré lepšie vyhovujú potrebám ich používateľov.

Na Slovensku sa napriek snahám nepodarilo zaviesť funkčný a efektívny celonárodný knižnično-informačný systém.⁸² Projekt SNK KIS3G realizovaný už od roku 2002 sa snaží celonárodný knižnično-informačný systém zaviesť.⁸³ V súčasnosti je však do projektu KIS3G zapojených iba 29 knižníc (14 verejných a 15 špecializovaných knižníc štátnych inštitúcií). Funkčný knižnično-informačný systém by pritom umožnil vytvorenie prepojeného knižničného fondu, ktorý by umožňoval knihovníkom a občanom prístup k informáciám o celom knižničnom fonde Slovenskej republiky (resp. k fondu tých knižníc, ktoré sú zapojené). V roku 2018 sa prostredníctvom medziknižničného výpožičného systému medzi verejnými knižnicami vymenilo odhadom 8-tisíc knižničných jednotiek, čo predstavuje iba 0,06 % všetkých výpožičiek. Zefektívnenie knižnično-informačného systému by zredukovalo aj dosah akvizičného dlhu na občana, keď v situácii, že by knižnica nemala dopytovanú knihu v k dispozícii, by si ju mohla vyhľadať vo fondoch iných knižníc a požiadať o prepožičanie.

Opatrenie: Zvýšiť počet verejných knižníc zapojených do jednotného knižnično-informačného systému, čím by sa docielilo to, že knižnice a používatelia knižníc by mali prístup k väčšiemu knižničnému fondu. Je potrebné určiť, prečo súčasný systém väčšina verejných knižníc odmieta. Po prechodnom období by mala byť účasť knižníc v jednotnom systéme nevyhnutnou podmienkou na to, aby si mohli podávať žiadosti o akúkoľvek štátnu dotačnú podporu. Zároveň by účasť v jednotnom systéme bola nevyhnutnou podmienkou na zaradenie knižnice do nosnej knižničnej siete.

3.2.4 Vedecké knižnice zriaďované MK SR

Vedecké knižnice zriadené MK SR sme z niektorých častí analýzy efektivity siete knižníc museli vylúčiť, keďže primárny účel ich činnosti nebol jednoznačný. Nie je jasné, či má ísť o knižnice obsluhujúce širokú verejnosť, alebo má ísť o knižnice obsluhujúce špecifickú vedeckú komunitu. Prítom akademické knižnice univerzít a vysokých škôl majú výhodu v možnosti špecializovať sa na určitú oblasť vedy a výskumu aj pri akvizícií knižných fondov. Akademické knižnice navyše ponúkajú aj prístup k databázam vedeckých publikácií,

⁷⁸ Na základe Legal Deposit Libraries Act z roku 2003.

⁷⁹ Dostupné online: <https://de.wikipedia.org/wiki/Pflichtexemplar>

⁸⁰ Gesamte Rechtsvorschrift für Pflichtablieferungsverordnung, dostupné online: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20006424>

⁸¹ Dostupné online: https://en.wikipedia.org/wiki/Legal_deposit

⁸² SNK spravuje aj druhý knižnično-informačný systém, tak zvaný KIS MaSK, ktorý je zameraný iba na malé a stredné knižnice.

⁸³ Cieľom projektu je podľa webovej stránky SNK: „Vytvoriť štandardné a jednotné prostredie, prostredníctvom spoločných databáz sprístupňovať zdroje kultúrneho a vedeckého dedičstva a tým poskytovať kvalitnejšie knižnično-informačné služby.“, dostupné online: https://www.kis3g.sk/o_projekte.html

ktorý vedecké knižnice neposkytujú⁸⁴. Dôsledkom je, že ak majú vedecké knižnice obsluhovať vedeckú komunitu, nedokážu ponúknuť dostatočne kvalitné zdroje pre vedeckú prácu. Ak majú vedecké knižnice obsluhovať širokú verejnosť, tak by bolo vhodné vyhodnocovať ich činnosť podľa takých istých kritérií ako činnosť verejných knižníc.

Revízia navrhuje zadefinovať primárnu úlohu vedeckých knižníc zriadených Ministerstvom kultúry (UKB, ŠVKBB, ŠVKPO, ŠVKE). Nie je jasné, či má ísť o vedecko-výskumné inštitúcie, ktoré majú poskytovať knižničné služby úzkej vedecko-výskumnej komunite, tak ako naznačuje zákon o knižniciach, alebo či má ísť o verejné knižnice, ktoré majú poskytovať knižničné služby širokej verejnosti.

3.3 Politika ochrany pamiatkového fondu

- Cieľom politiky ochrany pamiatkového fondu je identifikovať, poznávať a chrániť kultúrne pamiatky a ich pamiatkové hodnoty pre súčasnú generáciu a budúce generácie, ako aj podporovať pozitívny vzťah verejnosti ku kultúrnemu dedičstvu.
- Až 25 % pamiatkového fondu sa nachádza v narušenom alebo dezolátnom stavebno-technickom stave.
- Zavedením výdavkového alebo príjmového finančného nástroja (napr. daňové zvýhodnenie) na obnovu pamiatok by sa plošne kompenzovali dodatočné náklady spôsobené ochranou pamiatkových hodnôt a tým by sa zvrátila súčasná situácia, keď štát formou nenárokovateľných dotácií nepodporuje všetkých súkromných vlastníkov rovnakým spôsobom.
- Zavedením finančného nástroja pre súkromných vlastníkov by odpadla potreba ich podpory prostredníctvom programu Obnovme si svoj dom (OSSD), ktorý by sa primárne venoval podpore NKP vo vlastníctve územných samospráv a cirkví.
- Zvýšením miery spolufinancovania pre územné samosprávy a cirkvi v OSSD a podporou viacročných projektov obnovy by sa zvýšila miera spoluzodpovednosti žiadateľov za výsledok obnovy. Tým by sa podporila tiež kvalita podporených projektov.
- Spracovaním a zverejnením metodík PÚ SR o rozhodovaní v prípadoch stavebno-technického zásahu do pamiatky by sa proces rozhodovania PÚ SR stal pre verejnosť transparentnejším a akceptovateľnejším.

Cieľom politiky ochrany pamiatkového fondu je včas identifikovať, poznávať a chrániť kultúrne pamiatky a ich pamiatkové hodnoty pre súčasnú generáciu a budúce generácie, ako aj podporovať pozitívny vzťah verejnosti ku kultúrnemu dedičstvu.

- Zabezpečiť, aby sa čo najmenšia časť pamiatkového fondu nachádzala v narušenom alebo dezolátnom stavebno-technickom stave (stav pamiatkového fondu).
- Poznať a sprostredkovať pamiatkovú hodnotu kultúrnych pamiatok (pamiatkový výskum a dokumentácia).
- Vytvárať pozitívny vzťah verejnosti k pamiatkam (pozitívny vzťah verejnosti).

Prehľad vybraných ukazovateľov čiastkových cieľov je v [Tabuľka 18](#).

⁸⁴ MŠVVŠ SR kupuje centrálnu licenciu na vedecké databázy, ktorú však poskytuje univerzitným knižniciam, SAV a rezortným knižniciam (národný projekt NISPEZ). Štátne vedecké knižnice zriadené MK SR nie sú touto licenciou pokryté.

Tabuľka 18 Návrh vybraných ukazovateľov čiastkových cieľov ochrany pamiatkového fondu

Čiastkové ciele	Vybrané ukazovatele		Poznámka
	Názov ukazovateľa	Hodnota	
Stav pamiatkového fondu	Podiel pamiatok v zlom technickom stave (narušenom alebo dezolátnom)	25,75 %	2018 PÚ SR
	Priemerná podpora OSSD na 1 projekt	23 193 eur	2018 MK SR
Pamiatkový výskum a dokumentácia	Počet realizovaných pamiatkových výskumov	-	2018 PÚ SR
	Počet spracovaných okresov v edičnej rade	3/79	
Pozitívny vzťah verejnosti	-	-	2018 MK SR

Zdroj: IKP

3.3.1 Stav pamiatkového fondu

Zaradením nehnuteľných objektov a huteľných predmetov do pamiatkového fondu vznikajú vlastníkom národných kultúrnych pamiatok dodatočné finančné náklady a administratívne povinnosti, ktoré nie sú štátom kompenzované. Vlastníci národnej kultúrnej pamiatky (NKP) sú povinní na svoje náklady vykonávať základnú ochranu a užívať NKP v súlade s jej pamiatkovou hodnotou. V praxi to znamená, že vlastníci pamiatok musia pri obnovách používať také stavebné materiály a procesy, ktoré schválil Pamiatkový úrad Slovenskej republiky (PÚ SR)⁸⁵ na základe pamiatkového výskumu, ktorý zo zákona⁸⁶ musí financovať vlastník pamiatky pred vykonaním stavebno-technického zásahu. Pamiatkový výskum a špeciálne materiály a postupy, ktoré sú vyžadované kvôli zachovaniu kultúrno-historickej hodnoty pamiatky, predražujú obnovu pamiatkového fondu.

PÚ SR začiatkom roka 2019 na Slovensku evidoval 9 989 nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok a 15 168 huteľných národných kultúrnych pamiatok. Slovensko na rozdiel od Českej republiky nerozlišuje medzi kultúrnymi pamiatkami s lokálnym významom a národnými kultúrnymi pamiatkami. Slovensko nemá zavedený žiadny systém kategorizácie pamiatkového fondu podľa stupňa významnosti. Všetky pamiatky sú tak považované za národné. V Českej republike sú za národné kultúrne pamiatky vládou vyhlasované iba pamiatky s celonárodným významom. V súčasnosti je ich vyhlásených okolo 300. Systém kategorizácie umožňuje pri obmedzených zdrojoch sústrediť sa na najvýznamnejšie pamiatky a zjednodušuje prioritizáciu pri alokáciách finančných prostriedkov zo štátnych a iných zdrojov. Zároveň je na kategorizáciu potrebné naviazať rozdielne kritéria a stupne náročnosti pri pamiatkových obnovách v rozdielnych kategóriách. Takáto diferenciácia sa pozitívne prejaví na rýchlosti a nákladoch obnovy menej významných pamiatok.

Opatrenie: Zaviesť do registra NKP kategorizáciu pamiatkového fondu podľa priority ochrany a obnovy, čím by sa zjednodušila prioritizácia pri financovaní pamiatok v štátnom vlastníctve. Takýto systém by zjednodušoval aj prioritizáciu pri alokáciách finančných prostriedkov zo štátnych (OSSD) a iných zdrojov. Finálna podoba tejto kategorizácie bude predmetom odbornej diskusie. Je možné vytvoriť viaceré klasifikačné kritériá – napr. pamiatková hodnota, priorita obnovy, stupne náročnosti pamiatkovej obnovy a pod.

Približne 75 % nehnuteľných NKP⁸⁷ sa podľa záznamov PÚ SR nachádza v dobrom alebo vyhovujúcom stavebno-technickom stave, zvyšných 25 % fondu sa naopak nachádza v narušenom alebo až dezolátnom stavebno-technickom stave (Graf 46). Tieto výsledky sú však pravdepodobne príliš pozitívne. Pamiatkový úrad totiž nedisponuje databázou, v ktorej by boli pravidelne aktualizované všetky zmeny stavebno-

⁸⁵ Pod PÚ SR rozumieme Pamiatkový úrad so sídlom v Bratislave a všetky krajské pamiatkové úrady.

⁸⁶ Zákon o ochrane pamiatkového fondu, zákon č. 49/2002 Z. z.

⁸⁷ Zvyšok analýzy sa zameriava na nehnuteľné NKP a huteľné NKP zahŕňa iba implicitne. Významná časť huteľného pamiatkového fondu sa totižto nachádza v NKP (prevažne ide o cirkevné predmety v kostoloch, ktoré sú taktiež vyhlásené za NKP) a nevyhnutným predpokladom pre zachovanie hodnoty huteľných pamiatok je ich úschova v nehnuteľnostiach bez stavebno-technických porúch.

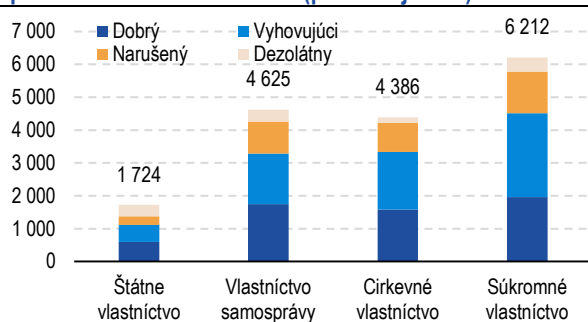
technického stavu. Stavebno-technický stav vedený v databáze vyjadruje stav pamiatky v čase vyhlásenia objektu za kultúrnu pamiatku alebo po nahlásenej obnove pamiatky a nevyhnutne nereflektuje súčasný stav.

Opatrenie: Zaviesť systematickú kontrolu stavebno-technického stavu pamiatkového fondu. Pamiatková inšpekcia MK SR a PÚ SR kontrolujú pamiatkový fond každoročne svojou bežnou činnosťou a ak by takáto každoročná kontrola prihliadala na vopred definovanú reprezentatívnu vzorku pamiatkového fondu, jej výsledky by sa dali použiť ako zástupná premenná pre stavebno-technický stav celého pamiatkového fondu.

Opatrenie: Zefektívniť zber dát PÚ SR. Skvalitnenie databázy PÚ SR o investíciách do pamiatkového fondu sa dá dosiahnuť nadviazaním užšej spolupráce medzi PÚ SR a inštitúciami, ktoré majú o obnovách dodatočné informácie. Je potrebné nadviazať užšiu spoluprácu medzi PÚ SR a MK SR tak, aby PÚ SR mal presnú informáciu o tom, koľko a akých projektov bolo v danom roku podporených cez OSSD (odhadujeme, že v databáze PÚ SR sa nachádza iba 20% realizovaných investícií). Zároveň je potrebné vytvoriť objektívnu metodiku, ktorá by určila jednotné pravidlá na zapisovanie informácií o pamiatkach do databázy PÚ SR. Zavedenie daňových úľav by predstavovalo motiváciu pre vlastníkov, aby svoj zámer investovať do pamiatok oznamovali finančnej správe. Výhľadovo bude preto žiaduce, aby PÚ SR nadviazal kontakt aj s finančnou správou a mal k dispozícii presnú informáciu o tom, koľko súkromných investícií bolo v danom roku vynaložených na obnovu pamiatkového fondu.

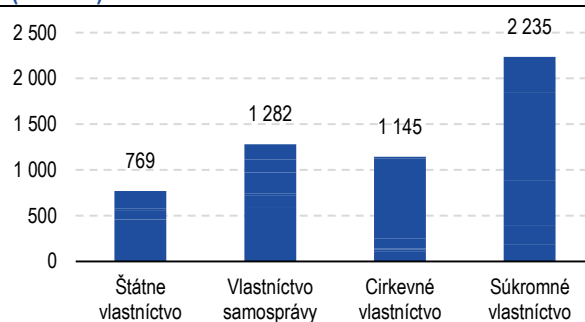
Najväčší finančný dlh⁸⁸ voči pamiatkovému fondu na úrovni 2,2 mld. eur má súkromný sektor (Graf 47). Menší dlh odhadujeme pre územnú samosprávu (1,3 mld. eur), cirkvi (1,1 mld. eur) a štát (0,8 mld. eur). Z hľadiska veľkosti pamiatkového dlhu je teda najzávažnejší dlh súkromných vlastníkov voči svojim pamiatkam. Z hľadiska významnosti pamiatok možno očakávať, že najdôležitejšie pamiatky sa nachádzajú v štátnom vlastníctve.

Graf 46 Stavebno-technický stav pamiatkového fondu podľa vlastníka v roku 2018 (počet objektov)

Zdroj: PÚ SR

Graf 47 Výška pamiatkového dlhu v roku 2018 (mil. eur)

Zdroj: IKP

Štát by mal ísť príkladom ochrany pamiatok vo svojom vlastníctve. Revízia v časti 4.4 Kapitálové výdavky navrhuje opatrenia vytvorenia investičného plánu MK SR a zriadenie centrálnej projektovnej kancelárie. Približne polovica nehnuteľností rezortu MK SR je totižto pamiatkami a minulé skúsenosti nasvedčujú, že finančné prostriedky alokované na kapitálové výdavky nebudú bez dlhodobého investičného plánu a bez projektových

⁸⁸ Pamiatkový dlh je vypočítaný na základe počtu pamiatkových objektov daného typu vynásobený priemernou sumou príspevku na opravu nehnuteľnej pamiatky alokovanej z fondov EÚ určených na obnovu pamiatok v rokoch 2007-2013, váženou podľa stavebno-technického stavu pamiatky (váhy 0 [dobrý], 0,33 [vyhovujúci], 0,66 [narušený], 1 [dezolátny]). V záverečnej správe revízie bol použitý vyšší z dvoch dostupných medzinárodných benchmarkov (fondy EÚ a nórske fondy) nákladov na obnovu pamiatky.

odborníkov využívané efektívne. Vzhľadom na nedostatok finančných zdrojov a veľkosť pamiatkového dlhu je žiaduce, aby bola obnova pamiatok vo vlastníctve štátu financovaná cez fondy EÚ.⁸⁹

Opatrenie: Zabezpečiť alokáciu eurofondov na obnovu pamiatok aj vo vlastníctve štátu.

Relatívne nenákladný a úspešný projekt obnovy hradov s pomocou nezamestnaných by mal pokračovať aj v budúcnosti. Takýmto spôsobom sa podporuje nielen politika ochrany pamiatkového fondu, ale aj politika podpory zamestnanosti (získavanie pracovných zručností znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie).

Opatrenie: Predĺžiť projekt obnovy pamiatok s pomocou nezamestnaných.

Štát by mal vytvárať podmienky, ktoré by motivovali čo najväčší počet jednotlivých súkromných a verejných (územnej samosprávy a cirkvi) vlastníkov, aby narábali so svojím vlastníctvom spôsobom, ktorý bude mať za následok zachovanie pamiatkovej hodnoty ich nehnuteľností. Mal by brať do úvahy aj to, že zásahom do vlastníckych práv neštátnych vlastníkov NKP v rokoch 1939 – 1989 nesie spoluzodpovednosť za súčasný stav týchto NKP.

Na zlepšenie podmienok ochrany pamiatok, ktoré nie sú v štátnom vlastníctve, revízia navrhuje opatrenia, ktoré by mali viesť k zníženiu nákladovosti obnov pamiatok a k zníženiu administratívnej záťaže s tým spojenej. Taktiež by sa mala stimulovať podpora kvalitných projektov obnov pamiatok. Jednou z možností zníženia nákladovosti obnovy pamiatok by mohlo byť plošné zavedenie daňového zvýhodnenia pre súkromných vlastníkov, financované znížením finančnej alokácie dotačného programu Obnovme si svoj dom. Preto je potrebné vykonať analýzu najvhodnejšieho nástroja podpory ochrany pamiatok. Efektívnejší a transparentnejší PÚ SR by viedol k zníženiu administratívnej záťaže. Zvýšenie miery spolufinancovania v dotačnom programe Obnovme si svoj dom by viedlo k podpore kvalitnejších projektov.

Na Slovensku v súčasnosti neexistuje daňové zvýhodnenie pre stimulovanie súkromných investícií do pamiatkového fondu. Mnohé zahraničné krajiny majú pritom rôzne formy daňových výhod na podporu ochrany pamiatkového fondu zavedené. Väčšina vyspelých krajín má zavedenú nejakú formu daňových úľav pre stimuláciu súkromných investícií do obnovy pamiatok alebo do kultúry vo všeobecnosti (Council of Europe, 2003; Arjo & al, 2013). Na zahraničných trhoch s nehnuteľnosťami je súkromný sektor navyše ochotný zaplatiť vyššiu cenu za inak porovnateľný objekt, ktorý je pamiatkou (Rypkema, 2012). To sa dá vysvetliť jednak vyššou prestížou vlastníctva pamiatky, ale aj existenciou daňových zvýhodnení.

Zavedenie daňových zvýhodnení by kompenzovalo zvýšenie nákladov, ktoré sú zvýšené z dôvodu špecifických stavebných postupov a materiálov, ktorých použitie vyžaduje PÚ SR. Zvýšené náklady prirodzene demotivujú súkromný sektor vlastniť a rozvíjať nehnuteľnosti, ktoré sú zároveň pamiatkami, keďže sú s takým vlastníctvom spojené iba zvýšené náklady a byrokratická záťaž bez zodpovedajúceho zväčšenia výhod s tým spojených. Štát by mal vlastníkom pamiatok kompenzovať zvýšenie nákladov, ktoré vznikli z dôvodu uchovania pamiatkovej hodnoty pre budúce generácie a tým motivovať súkromný kapitál vstupovať na trh s pamiatkami.

Daňové zvýhodnenie by mohlo mať stupňovanú formu, t. j. vlastníci pamiatok, ktoré sú sprístupnené verejnosti, by mali mať vyššie daňové zvýhodnenie ako ostatní vlastníci. To by vlastníkov motivovalo hľadať celospoločenské kultúrne alebo ekonomické využitie pamiatkového fondu, čo by následne stimulovalo pozitívny vzťah celej verejnosti ku kultúrnemu dedičstvu. Pri vhodnom nastavení parametrov daňových zvýhodnení by ich

⁸⁹ Dofinancovanie obnovy pamiatok cez fondy EÚ odporúča aj záverečná správa NKÚ z marca 2020 o záchrane a obnove národných kultúrnych pamiatok (NKÚ, 2020).

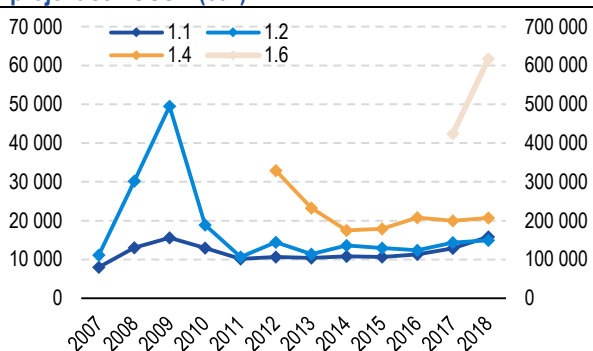
zavedenie mohlo byť rozpočtovo neutrálne, ak by sa znížil objem poskytnutých prostriedkov dotačného programu Obnovme si svoj dom o časť, ktorá v minulom období išla súkromnému sektoru (cca 2,5 mil. eur). Zároveň by súkromní vlastníci prestali byť oprávnenými žiadateľmi OSSD, keďže by mohli plošne čerpať daňové výhody.

Opatrenie: Vykonať analýzu vhodnosti podpory ochrany pamiatok pre súkromné osoby prostredníctvom finančných nástrojov. Účelom analýzy je posúdiť vhodnosť využitia nástrojov na strane výdavkov ako aj príjmov (napr. daňové zvýhodnenia). V ďalšom kroku by sa mohlo zvážiť vylúčenie podpory súkromným osobám z dotačného programu OSSD, čím by sa vytvoril finančný priestor pre ostatných vlastníkov, ktorí by neboli podporení týmito finančnými nástrojmi.

Štátna podpora obnov pamiatkového fondu cez dotačný program Obnovme si svoj dom (OSSD) bola 12 mil. eur v roku 2018. V agregáte a aj v jednotkovej výške je vyplatená podpora príliš malá na to, aby dokázala zabraňovať tvorbe pamiatkového dlhu (Graf 48). Priemerná podpora nehnuteľných pamiatok vyplatená agregátne cez OSSD v podprogramoch⁹⁰ 1.1, 1.2, 1.4 v rokoch 2008 – 2016 bola 5,7 mil. eur a v rokoch 2017 – 2018 dosiahla 10,3 mil. eur po zavedení nového podprogramu 1.6, ktorý financuje komplexné obnovy. Jednotková podpora je v pôvodných troch podprogramoch oproti zahraničným benchmarkom (fondy EÚ, nórske fondy) taktiež zanedbateľne malá, pričom jednotková podpora nového podprogramu 1.6 dosahuje porovnateľné hodnoty ako podpora cez nórske fondy. V rokoch 2017 a 2018 sa to však týkalo iba 7 a 8 podporených projektov.

Podpora cez Obnovme si svoj dom vytvára nesprávne motivačné prostredie, v ktorom je výška spolufinancovania žiadateľov zanedbateľne nízka, čo vytvára zo strany vlastníkov očakávanie, že o pamiatky sa má postarať štát. Problémom sú pokrivené motivácie, keďže minimálna miera spolufinancovania je vo všetkých podprogramoch nastavená na úrovni 5 % a žiadatelia o podporu očakávajú, že štát bude financovať v priemere 92 % hodnoty obnovy (Graf 49). Výška spolufinancovania býva v skutočnosti často vyššia, keďže OSSD zriedkavo podporí predložený projekt v celej jeho výške, ale povinnosť spolufinancovania v nominálnej hodnote uvedenej v projekte ostáva. Na porovnanie, v roku 2018 bol podiel vlastných zdrojov na celkovom predkladanom rozpočte 8,6 %, zatiaľ čo podiel vlastných zdrojov na schválenom rozpočte bol nakoniec 14,8 %. Snaha podporiť čo najviac žiadateľov teda nevedie len k nízkej jednotkovej podpore, ale aj k podpore projektov s nižším celkovým rozpočtom oproti pôvodným zámerom projektov.

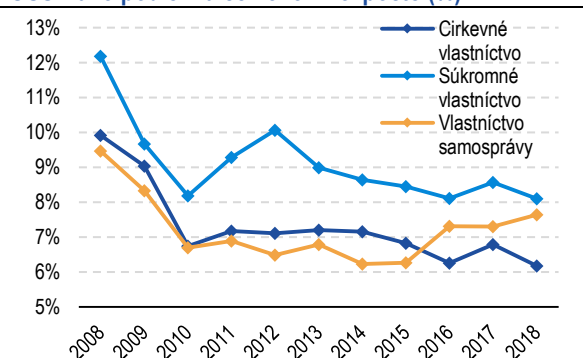
Graf 48 Priemerná výška udelenej podpory na jeden projekt cez OSSD (eur)

Zdroj: MK SR

Hodnoty za podprogram 1.6 sa nachádzajú na pravej osi.

Graf 49 Spolufinancovanie žiadateľov o podporu OSSD ako podiel na celkovom rozpočte (%)

Zdroj: MK SR

Štátne entity nie sú oprávnení žiadatelia.

⁹⁰ Dotačný program OSSD sa delí na podprogramy, podľa ich zamerania: podprogram 1.1 Obnova kultúrnych pamiatok, podprogram 1.2 Obnova kultúrnych pamiatok v lokalitách svetového kultúrneho dedičstva, podprogram 1.4 Obnova historických parkov a architektonických areálov v kritickom stavebnotechnickom stave. Podprogramy 1.3 (aktivity kultúrnej politiky a edičnej činnosti v oblasti ochrany pamiatkového fondu) a 1.5 (transfer pre národný cintorín v Martine) sme z tejto analýzy vyčlenili keďže v nich nejde o podporu obnov pamiatok.

Miera spolufinancovania potrebná na udelenie dotácie na podporu pamiatky je v zahraničí štandardne vyššia ako na Slovensku (Tabuľka 19). Priemernú mieru spolufinancovania je potrebné zvýšiť a brať ohľad na špecifiká rôznych podporných podprogramov. Minimálna miera spolufinancovania by sa mohla mierne upravovať podľa podprogramu, typu projektu (sprístupnenie pamiatky verejnosti alebo nie) alebo žiadateľa. Výrazným zvýšením minimálnej miery spolufinancovania žiadateľov by sa docielilo to, že by boli motivovaní hľadať dlhodobu udržateľné využitie pre svoje vlastníctvo, keďže by išlo aj o vklad ich peňazí a zároveň by sa pravdepodobne znížil počet žiadostí, čím by sa zvýšila jednotková suma podpory bez agregátneho zvýšenia prostriedkov v OSSD. Výsledkom by bolo, že cez OSSD by bolo spolufinancovaných menej projektov obnovy, ale boli by kvalitnejšie, udržateľnejšie a finančne významnejšie. Tieto projekty by mohli v budúcnosti slúžiť ako slovenské príklady dobrej praxe v ochrane pamiatkového fondu.⁹¹

Tabuľka 19 Miera spolufinancovania v dotačných programoch na podporu pamiatkového fondu vybraných štátov

Štát	SK	BE	DK	FR	DE	NL	UK	USA
Miera spolufinancovania	6-12%	5-75%	50-80%	50-60%	10%	30-80%	50-80%	50%

Zdroj: MK SR, (Pickard, 2009)

Kvalitu podporených projektov brzdí aj súčasná nemožnosť získať podporu na dlhšie obdobie, ako je jeden rok. Podľa správy NKÚ je tento časový rámec nevhodný a nedostatočný, pretože rozhodnutie o pridelení finančných prostriedkov ministerstvo zverejňuje až v polovici roka a na samotnú realizáciu prác, ktoré musia byť ukončené do začiatku zimného obdobia, tak zostáva málo času (NKÚ, 2020). Takéto podmienky následne prirodzene vytvárajú prostredie na udeľovanie menej ambiciózných a menej kvalitných projektov.

Opatrenie: Transformovať dotačný mechanizmus OSSD tak, aby sa výrazne zvýšila minimálna miera spolufinancovania pre žiadateľov o podporu a aby sa umožnila viacročná podpora. Je potrebné vytvoriť a uviesť do praxe plán zvýšenia minimálnej miery spolufinancovania a podprogramov viacročnej podpory v závislosti od typu pamiatky, podprogramu, žiadateľa a prístupnosti pamiatky pre verejnosť. Výsledkom by bolo menej projektov obnovy spolufinancovaných cez OSSD, ktoré by ale boli kvalitnejšie, udržateľnejšie a finančne významnejšie. Tieto projekty by mohli v budúcnosti slúžiť ako slovenské príklady dobrej praxe ochrany pamiatkového fondu. Tiež je potrebné zvážiť možnosť, aby bola výška spolufinancovania odvodzovaná z poskytnutej dotácie, nie z celkovej žiadanej sumy.

3.3.2 Pamiatkový výskum a dokumentácia

PÚ SR ročne schváli v priemere 100 architektonicko-historických výskumov a 500 archeologických výskumov rôzneho rozsahu. Pamiatkový výskum sa zo zákona musí vykonať pred začiatkom stavebných prác na obnove pamiatky a musí byť uhradený vlastníkom pamiatky, čo predstavuje pre vlastníkov pamiatok finančnú a byrokratickú záťaž. Realizácia výskumu následne umožní správnu identifikáciu a ochranu pamiatkových hodnôt. Výskum môže vykonávať fyzická osoba s osvedčením o osobitnej odbornej spôsobilosti alebo PÚ SR.

Revízia navrhuje vykonať a zverejniť procesno-organizačný audit PÚ SR, ktorý by zistil nakoľko sú personálne kapacity PÚ SR postačujúce na to, aby si úrad dokázal efektívne plniť svoje zákonné povinnosti a nakoľko sú tieto personálne kapacity vhodne alokované v jednotlivých krajských pamiatkových úradoch.

⁹¹ Slovenský príklad dobrej praxe úspešného zapojenia pamiatok do ekonomiky môže predstavovať napr. Asociácia historických hotelov Slovenska, čo je združenie podnikateľov v hotelierstve, ktorí podnikajú v obnovených historických budovách, zámkoch a kaštieľoch, dostupné online: <https://www.historickehoteleslovenska.sk/>. Dobrým príkladom z verejnej správy môže byť obnovená synagóga v Lučenci, ktorá slúži ako multikultúrne centrum, kde sa organizujú koncerty, výstavy, semináre a podobne, dostupné online: <https://www.lukus.sk/synagoga/>. Ďalším dobrým príkladom je vodný mlyn v obci Dunajský Klátov, ktoré je využívané aj ako múzeum, ktoré popri zachovaní kultúrnej hodnoty technickej pamiatky generuje aj vlastné príjmy, dostupné online: <https://www.dunajskyklatov.sk/obec-68/vodny-mlyn/>.

PÚ SR od roku 2000 reviduje súpis všetkých pamiatok pamiatkového fondu a v súčasnosti je zrevidovaných 91 % nehnuteľných pamiatok a 82 % hnutelných pamiatok. Revízia súpisu je základným nástrojom poznania pamiatkového fondu, pričom takto získané poznatky sa používajú pri ochrane pamiatkového fondu.

Prvý a doteraz posledný knižný súpis pamiatok a ich architektonickej, kultúrno-historickej hodnoty na Slovensku vyšiel v rokoch 1967 – 1969. Propagovanie hodnoty kultúrnych pamiatok je pritom nevyhnutným predpokladom pozitívneho vzťahu verejnosti ku kultúrnemu dedičstvu. Pred približne 15 rokmi sa rozhodol PÚ SR započat knižnú edíciu o pamiatkach Slovenska. Doteraz boli spracované okresy Levoča, Martin a Ružomberok.⁹²

3.3.3 Vzťah verejnosti k pamiatkovému fondu

Dohľad nad dodržiavaním zákona o ochrane pamiatkového fondu zo strany PÚ SR, ako aj zo strany vlastníkov pamiatok má na Slovensku pamiatková inšpekcia MK SR, ktorá má v súčasnosti iba dvoch zamestnancov. Takýto počet zamestnancov nedokáže odborne obsiahnuť všetky oblasti ochrany, obnovy a výskumu pamiatkového fondu. Je to aj výrazne menej ako 15 zamestnancov českej pamiatkovej inšpekcie, pričom veľkosť pamiatkového fondu nie je v Českej republike výrazne väčšia (40-tisíc nehnuteľných pamiatok a 49-tisíc hnutelných pamiatok, Národní památkový ústav) ani po zohľadnení počtu obyvateľov.

Vlastníci pamiatok považujú svoje povinnosti v súvislosti s pamiatkovou ochranou za neprimeranú záťaž a verejnosť neprejavuje dostatočný záujem o svoje kultúrne dedičstvo. Podľa Stratégie ochrany pamiatkového fondu na roky 2017 – 2022 je problémom „negatívne vnímanie statusu národných kultúrnych pamiatok ich vlastníkmi, keď sú zápis objektu do Ústredného zoznamu národných kultúrnych pamiatok a povinnosti z toho plynúce vnímané ako neúmerne zaťaženie vlastníka“ (str. 9), keďže sa zápisom zvýši administratívna a ekonomická záťaž vlastníkov. Obnova objektov podľa rozhodnutí PÚ SR sa predražuje z dôvodu finančnej náročnosti vyžadovaných materiálov a postupov a pre zákonom určenú potrebu prípravnej dokumentácie obnovy, ktorej súčasťou je aj pamiatkový výskum, ktorý musí financovať vlastník pamiatky. Dôsledkom toho je, že „každý rok sa pamiatkový úrad stretáva s väčším odporom vlastníkov voči vyhláseniu ich objektu za kultúrnu pamiatku“ (str. 25). Verejnosť taktiež „nemá vybudovaný pozitívny vzťah voči pamiatkovému fondu pre diskontinuitu vlastníckych vzťahov“ (str. 8).

Zmena negatívneho vzťahu verejnosti voči pamiatkovému fondu je možná aj prostredníctvom zapojenia pamiatkového fondu do bežného kultúrneho a ekonomického života regiónov. Opatrenia v oblasti ochrany pamiatkového fondu by mali viesť k tomu, aby verejnosť prestala vnímať pamiatky ako zbytočnú, štátom vynútenú záťaž a aby sa stali prirodzenou súčasťou kultúrneho a ekonomického života regiónov.

Jedným zo spôsobov, ako „oživiť“ využívanie pamiatkového fondu, je hľadať pre správcov nevyužívaných pamiatok nájomcov, ktorí hľadajú priestory pre svoju činnosť. Takýmto spôsobom sa nielen zvýši povedomie o pamiatkovom fonde, ale nepriamo sa aj podporuje stavebno-technický stav, keďže pamiatky, ktoré sú aktívne využívané, majú prirodzenú tendenciu byť v zachovalejšom stave.

Opatrenie: Zaviesť a pravidelne aktualizovať užívateľsky prístupný zoznam nevyužívaných národných kultúrnych pamiatok za účelom prepájať vlastníkov pamiatok, ktorí nemajú pre ne využitie s osobami, ktoré hľadajú priestory pre svoju činnosť.

⁹² Pre nedostatočnú personálnu alokáciu kapacít na krajských PÚ bude dokončenie projektu pri súčasnom tempe trvať odhadom 395 rokov. Porovnateľná edícia v Nemecku stihla za 90 rokov uspokojivo spracovať jednu tretinu nemeckých okresov, ďalšia tretina bola neaktuálna (Kiesow, 2012, p. 192). Pri zohľadnení veľkosti Nemecka a jeho populácie môžeme odhadnúť, že nemecký výskumný projekt napreduje asi trikrát rýchlejšie než ten slovenský.

Na rýchlosť a transparentnosť rozhodovacieho procesu PÚ SR a tým aj na vzťah verejnosti k ochrane pamiatok vplyva aj neexistencia objektívneho systému pravidiel a princípov, na základe ktorých krajské pamiatkové úrady vydávajú rozhodnutia v konkrétnych veciach. Dôsledkom môže byť frustrácia verejnosti z kontradiktórnych rozhodnutí krajských pamiatkových úradov v podobných prípadoch.

Opatrenie: Vytvoriť a zverejniť objektívne metodiky, ktoré budú znižovať subjektívny aspekt rozhodnutí PÚ SR. Mala by byť vytvorená a zverejnená metodika, ktorá by stanovila objektívne princípy, ktoré by usmerňovali rozhodnutia PÚ SR v konkrétnych prípadoch stavebno-technického zásahu do pamiatky. Existencia zverejnených metodík znižuje informačnú asymetriu medzi vlastníkami pamiatok a pracovníkmi PÚ SR a tieto metodiky môžu zároveň pri prípadných sporoch slúžiť ako podklad a dôkaz o objektivite rozhodnutí PÚ SR.

3.4 Politika podpory divadla

- Cieľom politiky podpory divadla je pestovať, rozvíjať a šíriť divadelné umenie a vytvárať pozitívny vzťah verejnosti k nemu.
- Za posledné obdobie je viditeľný vysoký nárast počtu divadiel podľa štatistického zisťovania (z 58 v roku 2011 na 80 v roku 2018), avšak počet ponúknutých predstavení a divadelných návštevníkov rástol v oveľa menšej miere, kolísavú tendenciu mal aj počet ponúknutých premiér. V týchto ukazovateľoch zaostávame aj za Českou republikou. V roku 2018 bolo na 100-tisíc obyvateľov v zriadených divadlách 2,7 a v nezávislých 2,3 predstavení. V Českej republike to bolo 3,8, resp. 3,4 predstavenia. Počet divákov na 100-tisíc obyvateľov bol v zriadených divadlách 99 a v nezávislých 62, v Českej republike 124, resp. 173.
- Kontrakty zriadených divadelných a hudobno-tanečných organizácií MK SR neobsahujú medzi merateľnými ukazovateľmi počet návštevníkov a obsadenosť. Revízia navrhuje zaradiť tieto ukazovatele do kontraktov a každoročne monitorovať ich vývoj.
- Pre organizácie divadla a tanca zriadené štátom aj územnou samosprávou je priemerná hodnota príjmovej sebestačnosti 21 %, v Českej republike je táto hodnota 25 %. Revízia navrhuje zaradiť medzi merateľné ukazovatele v kontraktoch aj tržby zo vstupného a ich monitorovanie.
- Nezávislé divadlá sú z verejných zdrojov podporované prostredníctvom dotácií z FPU. Všeobecne je potrebné zvýšiť hodnotenie vplyvu dotácií na výstupové ukazovatele podporených projektov, v prípade divadiel na počet ponúknutých predstavení a počet návštevníkov.

Cieľom politiky podpory divadla je pestovať, rozvíjať a šíriť divadelné umenie a vytvárať pozitívny vzťah širokej verejnosti k nemu.

- Zabezpečovať dostupnosť divadelného umenia pre širokú verejnosť (dostupnosť).
- Zabezpečiť rozmanitú ponuku divadelných žánrov (rozmanitosť).
- Udržiavať súčasné a oslovovať nové publikum prostredníctvom aktivít doma i v zahraničí (návštevnosť).
- viesť dokumentáciu a archiváciu divadelných aktivít (evidencia a výskum).

Prehľad vybraných ukazovateľov čiastkových cieľov je v [Tabuľka 20](#).

Tabuľka 20 Návrh vybraných ukazovateľov čiastkových cieľov divadelnej politiky

Čiastkové ciele	Vybrané ukazovatele		Poznámka
	Názov ukazovateľa	Hodnota	
Dostupnosť	Počet premiér na 100-tisíc obyvateľov		
	- zriadené divadlá a hudobno-tanečné súbory	2,7 (SR), 3,8 (ČR)	2018 SR: Kult 10, 5 ČR: Kult 1 (NIPOS)
	- nezávislé divadlá	2,3 (SR), 3,4 (ČR)	
	Počet predstavení na 100-tisíc obyvateľov		
Rozmanitosť	- zriadené divadlá a hudobno-tanečné súbory	99 (SR), 124 (ČR)	
	- nezávislé divadlá	62 (SR), 173 (ČR)	
	Počet ponúknutých divadelných žánrov	-	
	Počet návštevníkov na 100-tisíc obyvateľov		
Návštevnosť	- zriadené divadlá a hudobno-tanečné súbory	24 277 (SR), 31 645 (ČR)	2018 SR: Kult 10, 5 ČR: Kult 1 (NIPOS)
	- nezávislé divadlá	8 391 (SR), 29 146 (ČR)	
	Počet záznamov v eTHEATRE.SK	37 240	
Evidencia a výskum	Počet digitálnych objektov vo Fonde TLK	5 409	2020 SLUK

Zdroj: IKP

3.4.1 Dostupnosť a rozmanitosť

Na Slovensku ku koncu roka 2018 vykonávalo svoju činnosť 80 profesionálnych divadiel (podľa štatistického zisťovania Kult), z toho 27 zriadených (4 štátom⁹³, 23 územnou samosprávou) a 53 nezávislých (reálne ich môže byť viac). MK SR priamo zriaďuje štyri divadlá: Slovenské národné divadlo v Bratislave (SND), Štátne divadlo Košice (ŠD KE), Štátnu operu v Banskej Bystrici (ŠO BB) a Divadlo Nová scéna v Bratislave (DNS). Ide o divadlá trojsúborové (s operným, baletným a činoherným súborom, ako v prípade SND a ŠD KE) alebo o divadlá produkujúce nákladnejšie inscenácie opery, operety a muzikálu (ŠO BB a DNS). MK SR ďalej zriaďuje jednu informačno-dokumentačnú organizáciu, Divadelný ústav (DÚ), ktorý má zároveň aj divadelné štúdio zamerané na súčasnú činohru. MK SR zriaďuje aj 3 hudobno-tanečné umelecké telesá – Slovenský ľudový umelecký kolektív (SLUK), Umelecký súbor Lúčnica a Tanečné divadlo Iľjú Szivek (TDIS).⁹⁴

Nominálne výdavky štátnych inštitúcií divadelnej politiky dosiahli v roku 2019 úroveň 54,6 mil. eur, dlhodobý trend výdavkov je rastúci, aj keď zoberieme do úvahy vplyv inflácie (Graf 50). Výrazný nárast výdavkov ŠD KE v roku 2013 je spôsobený čerpaním dotácií v rámci projektu Európskeho hlavného mesta kultúry. Zvýšenie výdavkov pre SLUK v roku 2015 súvisí s investíciami do digitalizačného pracoviska Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru.

Výrazne nižšie sú výdavky divadiel samospráv, kde výdavky všetkých 23 divadiel dosiahli v roku 2018 hodnotu 26,8 mil. eur. Priemerný výdavok jedného samosprávneho divadla za rok je 1,2 mil. eur. To je výrazne menej ako pre divadlá zriadené MK SR. Divadlá zriadené územnou samosprávou sú však divadlami s menej nákladnou produkciou (činoherné, bábkové a tanečné divadlo), divadlá zriadené MK SR produkujú nákladnejšie operné a baletné inscenácie.

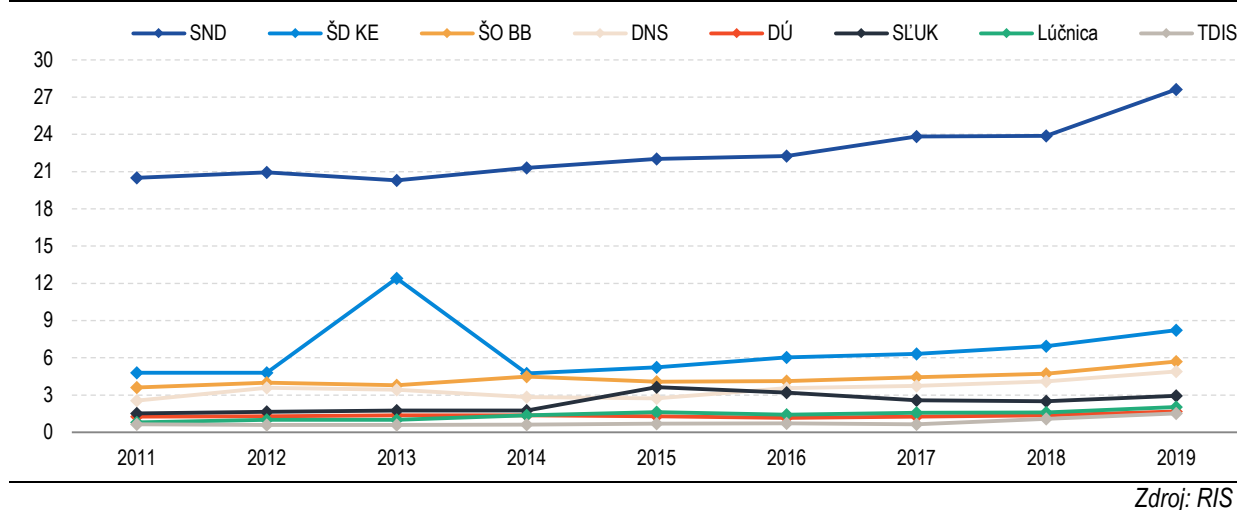
Výdavky všetkých 53 nezávislých divadiel mali v roku 2018 výšku 4,8 mil. eur. Nezávislé divadlá tvoria veľmi heterogénnu skupinu s vysokou variabilitou výdavkov od niekoľko tisíc eur až po vyše 1 mil. eur. Patria sem etablované divadlá ako Štúdio L+S, Radošinské naivné divadlo, divadlo GUnaGU a pod., ktoré majú stály divadelný priestor, vysokú popularitu a divácku návštevnosť. Okrem dotácií z verejných zdrojov (dotačné

⁹³ Pri kategorizácii divadiel vychádzame zo štátneho štatistického zisťovania Kult, ktorý spracováva Divadelný ústav. V registri je k štátnym divadlám zaradené Tanečné divadlo Iľjú Szivek, ktoré v kapitole označujeme za hudobno-tanečné teleso (tak ako SLUK a Lúčnicu). Ďalej je v registri ako štátne divadlo uvedené Štúdio 12, ktoré nemá právnu subjektivitu, samotný Divadelný ústav ho označuje ako „nezávislé divadlo“.

⁹⁴ Tieto hudobno-tanečné umelecké telesá sú zriadené podľa zákona 103/2014 Z. z. o divadelnej činnosti a hudobnej činnosti. V revízii sú zaradené do oblasti divadla, vzhľadom na to, že ide o scénické umenie, ktoré je veľmi blízke alebo aj vyslovene predstavuje súčasné tanečné divadlo. Charakterom svojich potrieb má najbližšie k divadlám.

fondy, príspevky z mesta a pod.) a tržieb zo vstupného majú možnosť získať príjmy od mediálnych a reklamných partnerov⁹⁵. Veľkú časť nezávislých divadiel však tvoria subjekty zriadené občianskymi združeniami, ktorým chýba stály divadelný priestor. Ich možnosti vlastných tržieb zo vstupného aj príjmov z iných zdrojov sú obmedzené a ich činnosť z ekonomického hľadiska je takmer výlučne viazaná na dotácie z verejných zdrojov, v súčasnosti z FPU.

Graf 50 Výdavky inštitúcií divadelnej politiky MK SR v rokoch 2011 – 2019 (mil. eur)

3.4.2 Dostupnosť a návštevnosť

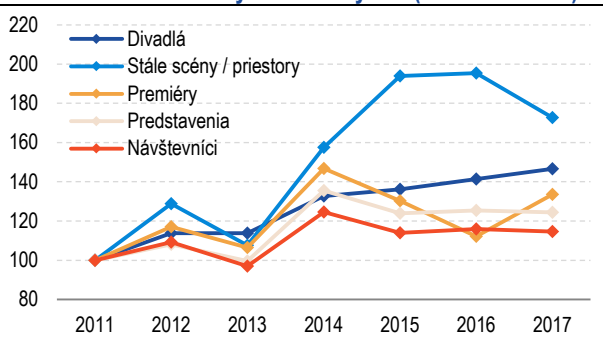
Za posledné obdobie je v oblasti profesionálneho divadla viditeľný vysoký nárast počtu divadiel, od roku 2011 narástol o 47 % (Graf 51). S rastom počtu divadelných subjektov rástol aj počet divadelných scén resp. priestorov, avšak počet ponúknutých predstavení a divadelných návštevníkov rástol v oveľa menšej miere, dokonca medziročne aj kolísal. Kolísavú tendenciu mal aj počet ponúknutých premiér. Ten je často považovaný nielen za kvantitatívny, ale aj kvalitatívny ukazovateľ stavu scénických kultúrnych inštitúcií.

Počet zriadených divadiel sa za posledné obdobie ustálil na čísle 27, za nárastom počtu profesionálnych divadiel tak stojí nárast počtu nezávislých divadiel (t.j. divadiel zriadených iným právnickým subjektom ako štát, VÚC alebo obec), **ktorý sa za posledné obdobie viac ako zdvojnásobil (Graf 52).**

Počet návštevníkov nerastie adekvátne k rastúcemu počtu divadiel (Graf 51). Nezávislé divadlá sú pri porovnaní so zriadenými vo výkonových parametroch charakteristické výrazne nižším počtom návštevníkov aj ponúknutých predstavení. Nižší počet návštevníkov aj ponúknutých predstavení (jedno nezávislé divadlo ponúkne v priemere vyše 50 predstavení za rok, jedno zriadené priemerne takmer 200) okrem iného môže súvisieť s priestorovými možnosťami. V porovnaní so zriadenými divadlami, nezávislé divadlá často nemajú stálu, ale iba prenájatú scénu na vybrané dni, keď realizujú predstavenia, často s nižšou kapacitou.

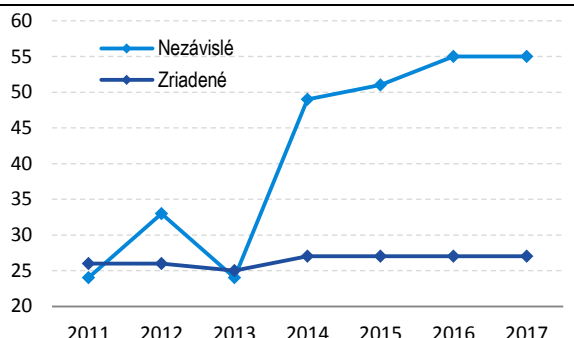
⁹⁵ Podľa štatistického zisťovania Kult získali divadlá z mediálneho a reklamného plnenia v roku 2018 spolu 320-tisíc eur.

Graf 51 Ukazovatele výkonnosti divadiel v rokoch 2011 – 2017 indexované na východiskový rok (rok 2011 = 100)

Zdroj: Kult 12

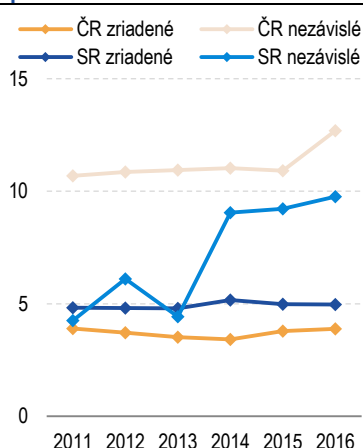
Graf 52 Počet divadelných subjektov podľa zriaďovateľa

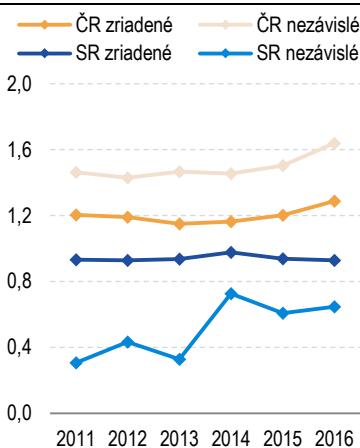
Zdroj: Kult 12

Priame porovnanie výstupových parametrov zriadených a nezávislých divadiel s ČR (NIPOS, 2019)⁹⁶ ukazuje, že v prepočte na počet obyvateľov je v SR mierne vyšší počet zriadených divadiel. Počet nezávislých divadiel je síce nižší, ale v posledných rokoch sa k ČR približuje (Graf 53). V počte ponúknutých predstavení a v počte návštevníkov však SR zaostáva (Graf 54, Graf 55). Kým v SR zriadené divadlá vo všetkých parametroch prevyšujú nezávislé, v ČR dokážu nezávislé divadlá ponúknuť viac predstavení ako zriadené (v ČR tvorí divadelnú bázu aj väčší počet turistov).

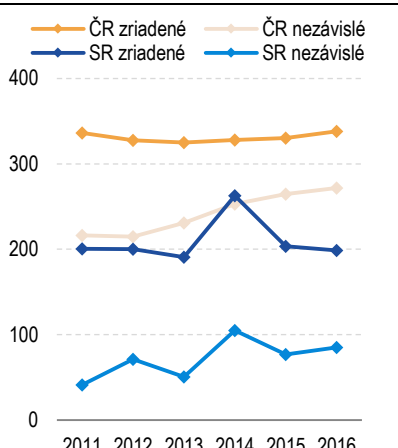
Graf 53 Počet divadelných subjektov na mil. obyvateľov podľa zriaďovateľa v SR a ČR

Graf 54 Počet predstavení na tisíc obyvateľov podľa zriaďovateľa v SR a ČR

Graf 55 Počet návštevníkov divadiel na tisíc obyvateľov podľa zriaďovateľa v SR a ČR

Zdroj: SR Kult 12, ČR: Kult 1

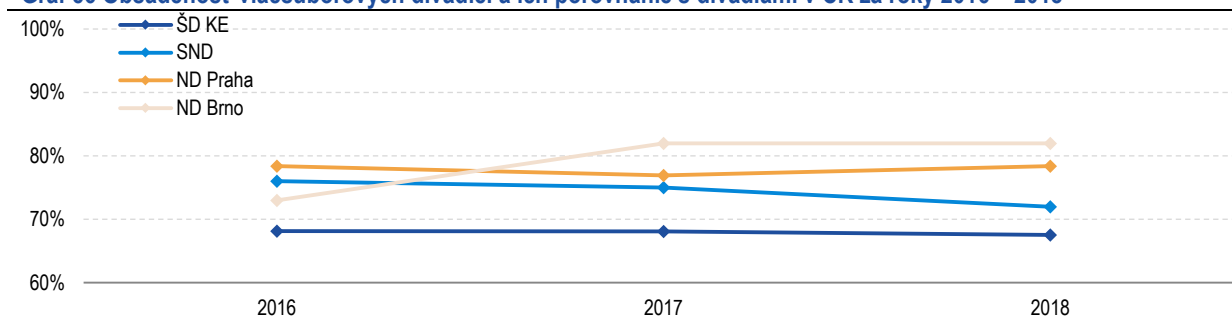
Kontrakty MK SR pre scénické organizácie medzi merateľnými ukazovateľmi neobsahujú požiadavky na počet návštevníkov a obsadenosť. Návštevnosť jednotlivých organizácií je vo výročných správach uvádzaná v rôznej miere detailu (najmenej detailné sú pre TDIS a SND) a v rôznej štruktúre, čo sťažuje získanie dát pre porovnanie návštevnosti. Viaceré organizácie vo výročných správach vôbec neuvádzajú obsadenosť (SND, DNS, Lúčnica, TDIS).

Pri pohľade na obsadenosť našich viacsúborových divadiel, ktoré vzhľadom na ponuku nákladovo náročných žánrov opery a baletu majú spomedzi divadiel najvyššie výdavky, zaostávajú za najväčšími

⁹⁶ Spoločná história SR a ČR aj v štatistickom zisťovaní kultúry umožňuje v niektorých aspektoch priame porovnanie týchto dvoch krajín. Štatistické zisťovanie v oblasti kultúry v ČR realizuje NIPOS (Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, Centrum informací a statistiky kultury) a rovnakým kritériom delí divadlá na zriadené (štátom, krajom, obcou, mestom alebo mestskou časťou) a nezávislé.

českými viacsúborovými divadlami (Graf 56). Aj keď ND Praha sa nachádza v meste s výrazne vyšším počtom obyvateľov a turistov, dopytové podmienky ND Brno a SND sú dostatočne porovnateľné.

Graf 56 Obsadenosť viacsúborových divadiel a ich porovnanie s divadlami v ČR za roky 2016 – 2018

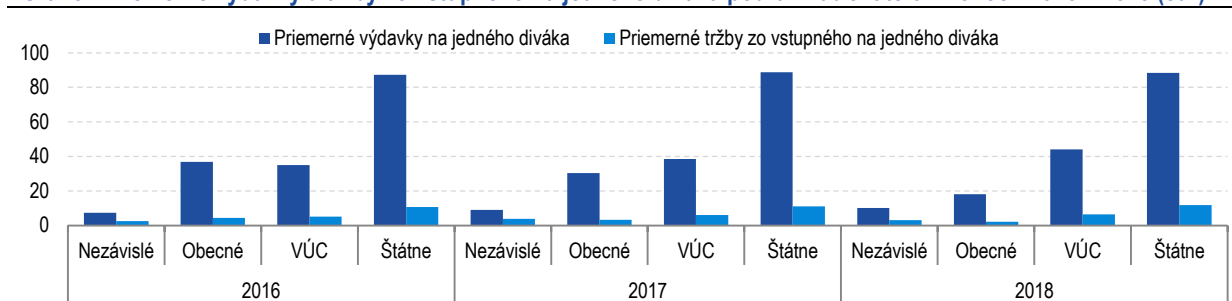
Zdroj: ŠD KE, ND Praha, ND Brno – výročné správy, SND (OReS)

Opatrenie: Zvyšovať kultúrnu participáciu v organizáciách scénického umenia (divadlách a hudobných a hudobno-tanečných telesách) prostredníctvom zaradenia návštevnosti a obsadenosti do kontraktov zriadených organizácií s MK SR. Tiež zjednotiť formu uvádzania návštevnosti a obsadenosti vo výročných správach.

3.4.3 Efektivita a vlastné zdroje

Priemerné náklady na návštevníka a výška tržieb zo vstupného sa odlišujú na základe zriaďovateľa divadla (Graf 57). Nezávislé divadlá dokážu ponúknuť svoje predstavenia za nízke náklady, pričom väčšiu časť z nich dokážu získať na vstupnom (v roku 2018 to bolo 30 %). Najvyššie náklady majú štátom zriadené divadlá (čo je prirodzené vzhľadom na žánre, ktoré ponúkajú), tieto zo vstupného pokrývajú iba 13 % nákladov.

Graf 57 Priemerné výdavky a tržby zo vstupného na jedného diváka podľa zriaďovateľa v rokoch 2016 – 2018 (eur)

Zdroj: Kult 12

Všetky zriadené divadlá dokázali v roku 2018 z príjmov iných ako transfery od zriaďovateľov pokryť 21 % svojich výdavkov, v Českej republike je táto hodnota 25 % (NIPOS, 2019). Táto príjmová sebestačnosť medzi samotnými organizáciami divadla a tanca zriadenými MK SR vysoko variuje (Tabuľka 21). Najnižšia je pre ŠO BB, čo je dané tým, že toto divadlo ponúka iba najnákladnejší žánr hudobného a tanečného divadla (opera, opereta a balet), na rozdiel od viacsúborových divadiel SND a ŠD KE, ktoré majú v ponuke aj menej nákladnú činohru. Najvyššia je pre DNS, ktoré má najväčšie príjmy zo vstupného na návštevníka – divácky atraktívna produkcia je spojená s efektívne nastavenými cenami vstupného – vstupné je relatívne vysoké, ale stále je po ňom dopyt. Relatívne vysoká príjmová sebestačnosť TDIS je daná z výraznejšej miery príjmami z prenájmu, nie tržbami zo vstupného.

Priame porovnanie jednotkových nákladov (napr. náklady na jedno predstavenie) zriadených organizácií divadla a tanca v súčasnosti nie je možné, keďže tieto organizácie nevedia rozčleniť svoje celkové

náklady na jednotlivé umelecké súbory. Nevíme tak napríklad porovnať jednotkové celkové náklady na operné predstavenie troch zriadených divadiel ponúkajúcich operu (SND, ŠD KE, ŠO BB).

Opatrenie: Umožniť vzájomné porovnanie a benchmarkovanie nákladov na jednotlivé divadelné žánre prostredníctvom vytvorenia metodiky a úpravy analytického účtovníctva tak, aby bolo možné celkové náklady organizácie rozdeliť na jednotlivé súbory.

Tabuľka 21 Ukazovatele nákladovej efektivity pre organizácie divadla a tanca zriadené MK SR za rok 2018

	SND	ŠD KE	ŠO BB	DNS	SLUK**	Lúčnica***	TDIS
príjmová sebestačnosť*	18,11 %	15,02 %	4,91 %	43,35 %	14,20 %	22,72 %	26,73 %
príjmy zo vstupného (eur)	3 377 526	646 719	199 665	1 661 205	269 630	198 377	53 819
príjmy zo vstupného na jedného návštevníka (eur)	12,70	8,18	5,75	17,86	2,54	2,58	5,38
celkové náklady na jedno predstavenie	38 637	21 331	40 693	21 245	17 631	21 369	14 909

Zdroj: Finstat, výročné správy

**Pomer všetkých výnosov bez príspevku zo ŠR k celkovým nákladom.*

***Náklady SLUKu zahŕňajú aj náklady digitalizačno-dokumentačného pracoviska Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru,*

***Náklady Lúčnice zahŕňajú aj náklady na prevádzku Domu umenia Piešťany, príjmy zo vstupného a počet návštevníkov sa týkajú iba činnosti umeleckých súborov.*

Zriadené organizácie sa odlišujú aj v príjmoch zo vstupného na jedného návštevníka (Tabuľka 21). Výrazné rozdiely vidieť aj v aktuálnych cenníkoch (Tabuľka 22), tržby zo vstupného sú však ovplyvnené aj rôznymi zľavami, predstaveniami pre detského diváka s nižšími cenami, prípadne aj predstaveniami bez vstupného. Najnižšie jednotkové príjmy zo vstupného dosahujú hudobno-tanečné telesá SLUK a Lúčnica. Tieto nízke jednotkové príjmy pre Lúčnicu môžu byť spôsobené tým, že v rokoch 2018 a 2019 organizačne zabezpečoval jej predstavenia na základe zmluvy o spolupráci externý dodávateľ, ktorý stanovoval ceny vstupeniek a za predstavenie vyplácal Lúčnici garantovaný minimálny honorár.

Tabuľka 22 Ceny vstupeniek zriadených organizácií divadla a tanca v aktuálnej sezóne 2019 – 2020

	Opera	Balet	Činohra	Muzikál	Koncert	Tanečný program
SND	6 - 39 eur	10 - 35 eur	5 - 25 eur	-	10 - 50 eur	-
ŠD KE	3,5 - 20 eur	2,5 - 15 eur	3,5 - 15 eur	-	5 - 20 eur	-
ŠO BB	8 - 12 eur	5 - 9 eur	-	10 - 15 eur	6 - 20 eur	-
DNS	-	-	15 - 23 eur	22 - 43 eur	-	-
SLUK	-	-	-	-	-	15 eur
Lúčnica	-	-	-	-	6 - 15 eur	19 – 49 eur*
TDIS	-	-	-	-	-	15 eur

Zdroj: webové sídla organizácií

Poznámka: Ceny sa týkajú večerných predstavení, bez zliav.

**Cena sa líši podľa miesta hostovania.*

Opatrenie: Zvýšiť príjmovú sebestačnosť zriadených organizácií divadla a tanca prostredníctvom zaradenia dosiahnutých tržieb zo vstupného medzi merateľné ukazovatele v kontraktach. Tržby zo vstupného, aj celkové, aj jednotkové na návštevníka, by sa mali postupne zvyšovať. Zvýšenie príjmov by malo byť postupné a realistické. Okrem zvyšovania návštevnosti ho je možné dosiahnuť aj aktívnejšou prácou s cenotvorbou – diferencovanie cien pre jednotlivé predstavenia (významne s tým pracuje DNS, čiastočne aj

ostatné divadlá); dynamická cenotvorba podľa času nákupu (napr. postupné zvyšovanie cien v priebehu predaja pri predstaveniach s vysokým dopytom); zmena cenovej diferenciácie podľa zón v hľadisku (pristúpil k tomu už balet SND, kde pre predstavenia v Novej budove zredukoval cenové kategórie zo štyroch na tri). Pri odhade s celkovými hodnotami za všetky zriadené organizácie, by pri náraste návštevnosti o 5 % a pri zvýšení tržieb zo vstupného o 10 %, bolo možné zvýšiť príjmy z predaja vstupného za rok pre všetky zriadené organizácie divadla a tanca o 993-tisíc eur.

Relatívne vysoká príjmová sebestačnosť nezávislých divadiel je ich silnou stránkou. Zdrojom ich príjmov, predovšetkým pre malé nezávislé divadlá fungujúce ako neziskové organizácie, sú dotácie z verejných zdrojov. FPU za posledné obdobie zvyšovala počet podprogramov pre divadlo a tanec, ako aj dolnú a hornú hranicu možnej pridelenej dotácie. Na začiatku činnosti FPU boli tri podprogramy pre divadlo a dva pre tanec, v súčasnosti (od roku 2019) ponúka FPU šesť programov pre divadlo a päť pre tanec. Štandardné štipendium sa doplnilo o štipendium pre začínajúcich umelcov. Celková podpora v programoch pre divadlo a tanec vzrástla z roku 2016 z 1,3 mil. eur na 2,2 mil. eur. Z dotačného fondu Kult MINOR bolo v roku 2018 podporené divadelné a tanečné umenie sumou 544-tisíc eur.

Zhodnotiť efekt tejto zvyšujúcej sa podpory bude možné po zavedení opatrenia vedúceho k zvýšeniu hodnotenia vplyvov dotačných systémov.

3.4.4 Evidencia a výskum

Divadelný ústav v rámci svojej činnosti okrem iného spravuje knižnicu, múzeum a divadelný archív so statusom špecializovaného verejného archívu. V rámci OPIS 2 sa zapojil do projektu Digitálna knižnica a digitálny archív, ktorý viedol k vytvoreniu informačného systému o divadle eTHEATRE.SK⁹⁷, ktorý obsahuje verejne dostupnú databázu v kategóriách osobnosti (vyše 22-tisíc záznamov), inscenácie (vyše 13-tisíc záznamov od roku 1920), divadlá a inštitúcie, udalosti a podujatia. DÚ má z povahy svojej činnosti obmedzené možnosti na generovanie vlastných príjmov, pričom jeho výdavky pri prepočte na stále ceny v čase klesajú. DÚ zápasí s priestorovými problémami – pre zbierky svojho muzeálneho fondu nemá priestory na vytvorenie stálnej expozície a organizovanie výstav.

SLUK je popri umeleckej činnosti dokumentačno-informačným pracoviskom pre nehmotné kultúrne dedičstvo s názvom Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru. Digitalizuje zvukové, obrazové a video materiály a vkladá ich do otvorenej online databázy Fond TLK⁹⁸, kde je aktuálne vyše 5-tisíc záznamov. Tiež spravuje zápisy do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva.

3.5 Politika podpory hudby

- **Cieľom politiky podpory hudby je pestovať, rozvíjať a šíriť hudobné umenie a vytvárať pozitívny vzťah verejnosti k nemu.**
- **Hudba patrí k najdostupnejším druhom kultúry, koncerty a festivaly ročne navštívi aspoň 1,6 mil. divákov.**
- **Aj pre rozdiely v činnosti zriadených hudobných inštitúcií je vykazovanie ich výkonnosti nejednotné. Nastavenie jednotných kritérií pri vykazovaní činnosti by umožnilo lepšie porovnanie.**
- **České zriadené hudobné telesá majú na koncertoch vo vlastnej réžii priemernú tržbu 8,8 eura na návštevníka, slovenské 4,7 – 6,5 eura na návštevníka. Zaradenie merateľných ukazovateľov ako**

⁹⁷ eTHEATRE, dostupné na: http://etheatre.sk/du_vademecum/

⁹⁸ Fond TLK, dostupné na: <http://fondtlk.sk/sk/index/>

počet návštevníkov, obsadenosť a výška tržieb zo vstupného do kontraktov zriadených organizácií posilní motiváciu inštitúcií zvyšovať vlastné príjmy.

- Zber štatistických dát o hudobných telesách, nahrávkach a podujatiach je neefektívny a dáta sú nekompletné. Úpravou štatistického zisťovania a spoluprácou s organizáciami kolektívnej správy autorských práv na dobrovoľnej úrovni sa zvýši presnosť týchto dát.
- Kvalita umeleckého vzdelávania v oblasti hudby sa nevyhodnocuje. Zavedením a pravidelným vyhodnocovaním štandardov umeleckých škôl sa umožní systematické monitorovanie ich kvality.

Cieľom hudobnej politiky je pestovať, rozvíjať a šíriť hudobné umenie a vytvárať pozitívny vzťah verejnosti k nemu.

- Zabezpečiť dostupnosť kvalitnej a rozmanitej ponuky hudobného umenia pre širokú verejnosť (dostupnosť).
- Udržiavať súčasne a osloviť nové publikum prostredníctvom aktivít doma i v zahraničí (návštevnosť).
- viesť dokumentáciu a archiváciu hudobných aktivít (evidencia a výskum).

Prehľad vybraných ukazovateľov čiastkových cieľov je v [Tabuľka 23](#).

Tabuľka 23 Návrh vybraných ukazovateľov čiastkových cieľov hudobnej politiky

Čiastkové ciele	Vybrané ukazovatele		Poznámka
	Názov ukazovateľa	Hodnota	
Dostupnosť	Počet koncertov na 100-tisíc obyvateľov	102 (SR)	2018
	- zriadené profesionálne orchestre	7 (SR), 13 (ČR)	SR: Kult 5, 16
	- všetky profesionálne hudobné telesá	19 (SR), 28 (ČR)	ČR: Kult 25 (NIPOS)
Návštevnosť	Počet návštevníkov koncertov na tisíc obyvateľov	293 (SR)	2018
	- zriadené profesionálne orchestre	3,9 (SR), 3,8 (ČR)	SR: Kult 5,16
	- všetky profesionálne hudobné telesá	8,7 (SR)	ČR: Kult 25 (NIPOS)
	Priemerná obsadenosť koncertov na domácej scéne		2018
	- zriadené profesionálne orchestre	81 % (SR)	SR: Kult 5,16
	- všetky profesionálne hudobné telesá	79 % (SR), 71 % (ČR)	ČR: Kult 25 (NIPOS)
Evidencia a výskum	Podiel abonentných vstupeniek	-	
	- zriadené profesionálne orchestre		
Evidencia a výskum	Počet záznamov v databáze Snorka	159 374	2018 HC

Zdroj: IKP

3.5.1 Dostupnosť a návštevnosť

Štát zriaďuje profesionálne inštitúcie klasickej hudby a podporuje pluralitu ponuky dotovaním žánrov, ktoré sa považujú za spoločensky významné, ale finančne nerentabilné. Lokálnu dostupnosť hudobných podujatí všetkých žánrov organizačne zabezpečujú aj územné samosprávy, podnikatelia a tretí sektor.

MK SR zriaďuje 3 profesionálne hudobné inštitúcie: Slovenská filharmónia (3 hudobné telesá), Štátna filharmónia Košice a Štátny komorný orchester Žilina.⁹⁹ Štátom dotované sú aj Symfonický orchester Slovenského rozhlasu a Detský zbor Slovenského rozhlasu. Ponuku súborov klasickej hudby dotvára 1 mestský a 18 súkromných súborov (orchestre, komorné telesá a spevácke zbory). V prepočte na počet obyvateľov má Slovensko porovnateľný počet profesionálnych hudobných telies ako Česká republika.

⁹⁹ Tanečné súbory Lúčnica, SLUK a Ifjú Szivék sú zahrnuté medzi divadelnými, nie hudobnými súbormi.

Ďalšie žánre (ale aj klasická hudba nezriadených subjektov) sa podporujú cez podprogramy dotačných fondov FPU a KULT MINOR, kde kvalitu projektov posudzuje odborná komisia. Ide o klasickú a experimentálnu hudbu, jazz a iné žánre (elektronická hudba, folk, country, gospel, world music a pod.). Podporuje sa tvorba, koncerty a festivaly, medzinárodné aktivity, súťaže, kritika, vzdelávanie a výskum. Výdavky MK SR na politiku hudby prostredníctvom svojich zriadených organizácií a dotačných fondov predstavujú 19,3 mil. eur.

Za rok 2018 sa na Slovensku realizovalo minimálne 5 500 koncertov rôznych žánrov, videlo ich aspoň 1,6 mil. návštevníkov. Ide o konzervatívny odhad, keďže štatistické zisťovanie nepokrýva všetkých organizátorov hudobných podujatí.

Vykazovanie podujatí a návštevnosti štátnych hudobných inštitúcií je nejednotné, je potrebné zlepšiť zber dát. Štátne hudobné inštitúcie vystupujú s vlastnými telesami doma i v zahraničí a tiež organizujú podujatia s hosťujúcimi umelcami, festivaly, súťaže. Ak hovoríme o vystúpeniach vlastných orchestrov, v roku 2018 odohrali dva štátne symfonické orchestre (Bratislava, Košice) a Štátny komorný orchester Žilina 233 podujatí, z toho 20 % v zahraničí (Tabuľka 24). Štatistické zisťovanie nie je dostatočne jasne formulované a pri niektorých typoch vystúpení či podujatí (napr. hudobné súťaže, verejné generálky, vystúpenia hosťujúcich telies zadane MK SR v rámci medzinárodných zmlúv o spolupráci) sa inštitúcie rozhodujú o ich zaradení a kategorizácii ad hoc.

Výkonnosť tiež nie je možné priamo porovnať s českými inštitúciami pre rozdiely v ich činnostiach a vedení výkazov. Česká filharmónia v roku 2018 eviduje 537 koncertov, z toho bolo ale 356 edukačných programov pre menšie publikum bez účasti orchestra Českej filharmónie. Výchovné koncerty u nás organizuje Hudobné centrum, za rok 2018 ich usporiadalo 219. Slovenská filharmónia ako jediná zvyšuje dostupnosť svojich vystúpení tým, že ich šíri cez online stream zadarmo. Ročne publikuje cca 70 záznamov, v roku 2018 mal stream 173-tisíc návštev.¹⁰⁰

Tabuľka 24 Podujatia a návštevnosť slovenských telies (2018)

	Slovenská filharmónia – symfonický orchester	Štátna filharmónia Košice	Štátny komorný orchester Žilina
Koncerty/vystúpenia hudobného telesa			
Spolu	90	60	83
V tuzemsku	72	48	67
V zahraničí	18	12	16
Návštevnosť v SR			
Počet návštevníkov	39 667	24 020	30 001
Obsadenosť	82 %	72 %	87 %

Zdroj: Kult 5

Kontrakty hudobných inštitúcií s MK SR medzi merateľnými ukazovateľmi neobsahujú požiadavky na počet návštevníkov a obsadenosť. Podobne ako divadlá sa aj hudobné inštitúcie v kontraktach zaväzujú k cieľovému počtu podujatí, nie však k počtu návštevníkov. Návštevnosť je dôležitým indikátorom dosahu pôsobenia inštitúcie a je potrebné ju zahrnúť do plánovania.

Revízia navrhuje zjednotiť formu uvádzania návštevnosti a obsadenosti vo výročných správach hudobných inštitúcií. Zaradiť návštevnosť a obsadenosť do kontraktov zriadených organizácií.

¹⁰⁰ Video archív Slovenskej filharmónie, dostupné online: <https://stream.filharmonia.sk/>

3.5.2 Efektivita a vlastné zdroje

Žiadna zo slovenských hudobných inštitúcií nedosahuje mieru sebestačnosti Českej filharmónie, najviac sebestačný je Štátny komorný orchester Žilina (Tabuľka 25). Okrem umeleckej činnosti majú inštitúcie príjmy z prenájmov, z reklamy a pod. Česká filharmónia má ako jediná významný príjem z darov (viac ako 1 mil. eur), vlastné výnosy tvoria 42,3 % jej nákladov (priemer 2016 – 2018). Nie každá inštitúcia má rovnaké možnosti vedľajších príjmov, výzvou je ale aj tvorba výnosov z vlastnej umeleckej činnosti. V roku 2018 zarobila z tuzemských vystúpení vlastného orchestra Slovenská filharmónia priemerne 6,5 eura na návštevníka¹⁰¹, Štátna filharmónia Košice 4,8 eura a Štátny komorný orchester Žilina 3,7 eura. Priemerná tržba českých zriadených orchestrov (19 telies) z koncertov vo vlastnej réžii bola 8,8 eura na návštevníka. Porovnanie nezohľadňuje odlišnosti v kúpnej sile, turizme, ani kultúrnej tradícii vo vzťahu k vážnej hudbe. V kontraktach hudobných inštitúcií s MK SR sa tržby zo vstupného nenachádzajú. Plánujú sa v nich celkové vlastné príjmy, ich zloženie sa ale nekonkretizuje.

Opatrenie: Zaradiť plánované tržby zo vstupného medzi merateľné ukazovatele v kontraktach hudobných inštitúcií.

Tabuľka 25 Sebestačnosť slovenských a českých súborov, priemer za roky 2016 – 2018

	Česká filharmónia	Filharmonie Brno	Slovenská filharmónia	Štátna filharmónia Košice	Štátny komorný orchester Žilina
Výnosy mimo transferov (v mil. eur)	5,6	0,8	1,7	0,3	0,4
Náklady (v mil. eur)	12,9	4,2	11,3	2,6	1,4
Nákladová sebestačnosť (%)	42,3 %	17,5 %	15,3 %	12,5 %	21,9 %

Zdroj: Finstat, výročné správy

3.5.3 Evidencia a výskum

Zber štatistických dát o hudbe je neefektívny a dáta majú medzery. Obmedzenia štatistického zisťovania o činnosti hudobných telies a umeleckých súborov (Kult 5) sú naznačené vyššie. Zisťovanie o verejných podujatiach profesionálnej hudobnej kultúry (Kult 16) sú nespoľahlivé jednak pre neúplnosť spravodajských jednotiek, jednak pre metodologické nezrovnalosti (napr. niektoré festivaly uvádzajú návštevnosť ako počet predaných permanentiek, iné spočítavajú návštevníkov každého koncertu zvlášť). Štatistika o hudobných nahrávkach (Kult 19) nezahŕňa všetkých vydavateľov a najmä nevypovedá dostatočne o konzumácii domácich skladieb, pretože sa zameriava na nosiče, ktoré sú na ústupe, a online nahrávky, ktoré sa čoraz viac distribuujú cez streamingové služby ako Spotify, eviduje len čiastočne. MK SR navyše vedie nefunkčný Zoznam slovenských zvukových záznamov umeleckých výkonov¹⁰². O zápis do tohto zoznamu je potrebné požiadať MK SR písomne. Za rok 2019 pribudlo iba 13 záznamov, štatistické zisťovanie Kult pritom eviduje 423 záznamov.

3.5.4 Umelecké vzdelávanie

Chýba systematické hodnotenie kvality umeleckého vzdelávania na všetkých stupňoch.¹⁰³ Umelecké vysoké školy a akadémie sú pre svoje špecifiká málokedy sledované v medzinárodných rankingoch univerzít, kde je ťažiskom výskumná činnosť. QS World University Ranking¹⁰⁴ v kategórii Performing Arts (scénické umenie)

¹⁰¹ Iba koncertné cykly SF.

¹⁰² Podľa § 3 a zákona č. 103/2014 Z. z. o divadelnej činnosti a hudobnej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 40/2015 Z. z. o audiovizíii a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý nadobudol účinnosť 1. júla 2015.

¹⁰³ Meranie výsledkov umeleckého vzdelávania v súčasnosti vecne prináleží do pôsobnosti MŠVVŠ SR.

¹⁰⁴ World university ranking, dostupné online: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/university-subject-rankings/2018/performing-arts>

vyhodnocuje iba povesť inštitúcie medzi akademikmi a medzi zamestnávateľmi, nie publikačnú činnosť. Slovensko sa v stovke najlepších neumiestnilo, otázne je, či naše školy boli do hodnotenia zaradené. Určitým indikátorom je atraktivita školy pre študujúcich zo zahraničia. V roku 2019 mali hudobné odbory vysokých škôl 23 % študentov s iným ako slovenským občianstvom, priemer verejných vysokých škôl bol 4,7 %.¹⁰⁵ V Rakúsku v roku 2018 na umeleckých vysokých školách študovalo 48,3 % cudzincov,¹⁰⁶ priemer verejných vysokých škôl bol 26,4 %.^{107,108}

Rankingy stredných škôl spravidla nezahŕňajú konzervatóriá (je ich 18) alebo porovnávajú iba výsledky žiakov vo všeobecných predmetoch ako slovenčina. O kvalite umeleckého vzdelávania na úrovni základných a základných umeleckých škôl je ešte menej informácií. Hodnotenie umeleckých predmetov a odborov je výzvou v každej krajine, existujú ale národné a minimálne pri stredoškolskom hudobnom vzdelávaní aj medzinárodné štandardy,¹⁰⁹ ktoré by takéto hodnotenie umožnili.

Opatrenie: Prijat' a pravidelne vyhodnocovať štandardy umeleckého vzdelávania na konzervatóriách.

3.6 Mediálna a audiovizuálna politika

- Cieľom audiovizuálnej a mediálnej politiky je vytvárať, uchovávať a sprístupňovať audiovizuálne diela a regulovať verejnoprávne médiá.
- Po spustení dotačnej činnosti AVF v roku 2010 narastá filmová produkcia, každý rok vznikne v priemere o 3 premiéry viac, v roku 2019 malo premiéru až 30 slovenských filmov. Slovenské filmy vidí v priemere každý rok o 26-tisíc divákov viac, výšky tržieb slovenských filmov narástli z 0,4 mil. eur v roku 2012 na 1,2 mil. eur v roku 2018.
- Stabilita vo financovaní RTVS je neistá kvôli výpadku úhrad za služby verejnosti od dôchodcov a poberateľov dávky v hmotnej núdzi. Na základe výpadku od dôchodcov za 1. kvartál sa odhaduje na rok 2020 výpadok vo výške 11 mil. eur, pričom počet neplatiacich dôchodcov stúpne z 280-tisíc až na 345-tisíc.
- Revízia navrhuje opatrenia na kompenzáciu výpadku príjmov z úhrad za domácnosti dôchodcov, ktoré sa môžu implementovať samostatne alebo kombinovane.

Cieľom audiovizuálnej a mediálnej politiky je vytvárať, uchovávať a sprístupňovať audiovizuálne diela, a regulovať verejnoprávne médiá.

- Podporovať pôvodnú tvorbu a uvádzanie audiovizuálnych diel (tvorba).
- Dokumentovať, uchovávať a sprístupňovať audiovizuálny fond (dokumentácia).
- Podporovať a regulovať pôsobenie verejnoprávných médií (verejnoprávne médiá).

Prehľad vybraných ukazovateľov čiastkových cieľov je v [Tabuľka 26](#).

¹⁰⁵ Štatistická ročenka absolventov VŠ, CVTI 2018, dostupné online: https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia/statisticka-rocenka-vysoke-skoly.html?page_id=9596

¹⁰⁶ Statistik Austria: Belegte ordentliche Studien an Universitäten der Künste und Privatuniversitäten mit künstlerischem Schwerpunkt nach Geschlecht und Staatsangehörigkeit im Wintersemester 2017/18, dostupné online:

https://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/kultur/ausbildung_weiterbildung/index.html

¹⁰⁷ Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung, dostupné online: <https://unidata.gv.at>

¹⁰⁸ V prípade Rakúska sa na počte zahraničných študentov podieľa okrem kvality škôl a prístupných štipendijných programov aj vysoký podiel (16 %) cudzincov v populácii.

¹⁰⁹ Napr. Standards for Pre-college Music Education pracovnej skupiny európskych a národných asociácií hudobných škôl. Systém testovania schopností v oblasti hudobného vzdelávania ponúka napríklad aj britská hudobno-vzdelávacia inštitúcia ABRSM (The Associated Board of the Royal Schools of Music).

Tabuľka 26 Návrh vybraných ukazovateľov čiastkových cieľov mediálnej a audiovizuálnej politiky

Čiastkové ciele	Vybrané ukazovatele		Poznámka
	Názov ukazovateľa	Hodnota	
Tvorba	Počet premiér slovenských filmov	30	2018 AVF
	Podiel divákov slovenských filmov	4,2 %	
	Podiel tržieb slovenských filmov	3,7 %	
Dokumentácia	Počet záznamov v IS SK CINEMA	20 714	2019 AVF
	Podiel zostávajúcich materiálov na digitalizáciu	-	
Verejnoprávne médiá	Vnímanie dôveryhodnosti	-	4. kvartál 2019, MEDIAN SK
	Sledovanosť	-	
	Vnímanie objektívnosti spravodajstva (RTVS)	22,7 %	

Zdroj: IKP

3.6.1 Tvorba

Jedným z cieľov audiovizuálnej a mediálnej politiky je podporovať výrobu pôvodnej audiovizuálnej tvorby, rozširovať ju a sprístupňovať divákovi. Na tento účel v roku 2010 vznikol Audiovizuálny fond (AVF), odkedy sa výrazne zvýšil počet premiér slovenských filmov v kinách (z 8 filmov priemerne v rokoch 2003 – 2009 na počet 30 v roku 2018, každý rok vzniknú v priemere o 3 premiéry viac). K tvorbe audiovizuálnych diel prispieva aj fond KULT MINOR, ktorý pridáva dotácie národnostným menšinám a FPU, ktorý podporuje neprofesionálnu tvorbu.

Viditeľným výstupom audiovizuálneho priemyslu je filmová produkcia. Rastúci trend je možné sledovať aj v diváckej atraktivite, aj v komerčnej úspešnosti slovenských filmov. Slovenské filmy vidí v priemere každý rok o 26-tisíc divákov viac, a v roku 2018 dokázali priťahovať 4,2 % všetkých divákov kín. Výšky tržieb slovenských filmov narástli z 0,4 mil. eur v roku 2012 na 1,2 v roku 2018 a vytvorili kinám 3,7-ný podiel % zo všetkých tržieb. Z hľadiska filmovej produkcie bol špecifický rok 2017, keď sa v rebríčku 10 najnavštevovanejších filmov umiestnili 4 slovenské filmy¹¹⁰, čím sa zvýšila návštevnosť aj tržby. Tento trend je možné pozorovať najmä po vzniku (AVF), ktorý v roku 2018 sumou 10,5 mil. eur podporil spolu 332 žiadostí. V koprodukciiach v 2/3 filmov bol slovenský partner majoritným producentom.

Jedným z programov AVF na podporu filmovej produkcie sú od roku 2015 tzv. filmové vratky (*angl. cash rebate*).¹¹¹ Na základe neho AVF vracia filmovým tvorcom 33 % z oprávnených výdavkov (t. j. výdavky, ktoré neboli z verejných zdrojov a boli minuté na Slovensku). Nárok na vratky majú všetky subjekty, ktoré zaregistrujú svoj projekt a ten splní vopred dané podmienky (minimálna výška oprávnených výdavkov, ktorá je aktuálne 150 alebo 300-tisíc eur podľa druhu filmovej tvorby a splnenie tzv. kultúrneho testu). Do roku 2018 boli vratky vyplatené siedmim projektom zo 48 zaregistrovaných, dokopy v hodnote 1,3 mil. eur pri sadzbe 20 % z oprávnených výdavkov¹¹².

3.6.2 Dokumentácia

Ďalším cieľom je dokumentovať, archivovať a digitalizovať audiovizuálny fond, čomu sa venuje pracovisko Rozhlasu a televízie Slovenska (RTVS) a najmä Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý slúži ako informačno-dokumentačná organizácia zriadená MK SR.

¹¹⁰ Na prvom mieste film Všetko alebo nič s počtom divákov 341-tisíc, na druhom mieste film Čiara s počtom divákov 329-tisíc, na štvrtom mieste Únos s 279-tisíc divákmi a na desiatom mieste Cuky Luky Film so 116-tisíc divákmi.

¹¹¹ Program upravuje Vyhláška MK SR č. 165/2014 o filmovej produkcii, ktorá je vykonávacím predpisom k § 22a ods. 2 zákona č. 516/2008 Z. z. o audiovizuálnom fonde. Analýza tohto nástroja a predikcia dopadu vyššej sadzby vratiek (z 20 % na 33 %) v komentári IKP 1/2019 je dostupná online: <http://www.mksr.sk/ministerstvo/institut-kulturnej-politiky/publikacie-325.html>

¹¹² V septembri 2019 Národná rada SR schválila vládny návrh zákona o audiovizuálnom fonde s navýšením sadzby vratiek z 20 % na 33 %.

SFÚ sa v roku 2011 zapojil do národného programu Digitálna audiovizia v rámci operačného programu OPIS 2, ďalej do projektu systematickej obnovy audiovizuálneho dedičstva a do projektu informačného systému SK CINEMA, v ktorom v roku 2019 pribudlo 20 714 nových záznamov. Vo všetkých týchto projektoch SFÚ dosahuje požadované merateľné ukazovatele.

Program Digitálna audiovizia v rámci operačného programu OPIS 2 bol ukončený v polovici roka 2016 s 1000 zdigitalizovanými projektmi. Aktuálne prebieha päťročná fáza udržateľnosti, keď sa ročne zdigitalizuje minimálne 50 filmových objektov, v roku 2018 to bolo až 63 objektov.

SFÚ ani RTVS neumožňuje on-line streaming filmov zo svojich archívov, lebo by tým prišli o príjmy z iných možností distribúcie. RTVS však sprístupňuje archív autorských relácií rozhlasu aj televízie. Ďalšími spôsobmi sprístupňovania filmového fondu sú: televízne vysielanie, vydávanie DVD nosičov a projekcie v kinách.

3.6.3 Financovanie a kvalita verejnoprávnych médií

Ďalším cieľom audiovizuálnej a mediálnej politiky je podporovať verejnoprávne médiá a nastavovať kritériá plnenia ich verejnoprávnych úloh. MK SR pravidelným transferom prispieva RTVS a spravodajskej agentúre Tlačová agentúra Slovenskej republiky (TASR) na ich činnosť

Verejnoprávne médiá majú plniť svoje špecifické poslanie – prinášať rozmanitý a kvalitný obsah, prispievať k upevňovaniu demokracie a sociálnej súdržnosti, interkultúrnemu dialógu a vzájomnému porozumeniu. **To, ako kvalitne dosahujú svoje poslanie, vo veľkej miere závisí od zabezpečenia adekvátneho a stabilného financovania, kde proces rozhodovania o výške financií nezasahuje do autonómie média (Rada ministrov EÚ, 2012).**

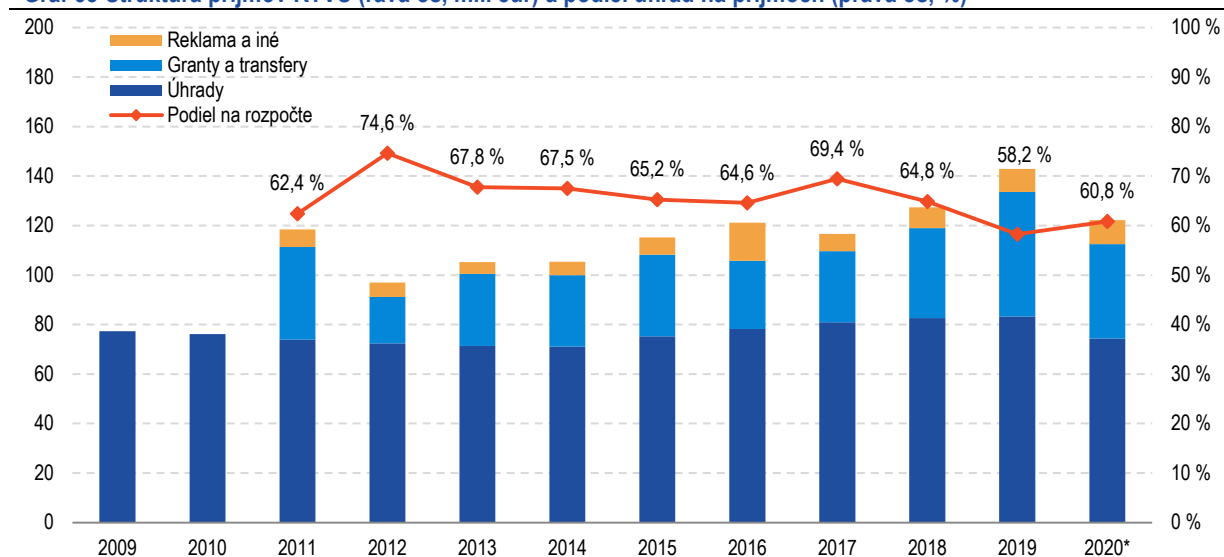
Na Slovensku zabezpečuje rozhlasové a televízne verejnoprávne vysielanie RTVS¹¹³ prostredníctvom troch televíznych kanálov (Jednotka, Dvojka, Trojka, má pribudnúť Štvorka) a jedenástich rozhlasových staníc.

Rozpočet RTVS (Graf 58) je tvorený najmä z úhrad za služby verejnosti, tzv. koncesionárskych poplatkov (Box 7), v priemere 66 %. Nasledujú transfery z MK SR a dotácie, najmenšiu časť tvoria príjmy z reklamy a ostatné príjmy¹¹⁴. MK SR zastupuje štát, tzv. zmluvou so štátom. Zmluva definuje záväzok štátu poskytnúť príspevok RTVS na realizáciu nových pôvodných programov vo verejnom záujme, vybraných investičných projektov, na zabezpečenie vysielania do zahraničia a na záväzok RTVS tieto veci vykonať.

¹¹³ Podľa zákona o Rozhlase a televízii Slovenska a o zmene a doplnení niektorých zákonov, č. 232/2010 Z. z.

¹¹⁴ Z celkových príjmov sú vylúčené príjmové finančné operácie, ktoré v ekonomickej klasifikácii podľa metodiky ESA 2010 predstavujú schodok (-), v roku 2019 je to 35 mil. eur.

Graf 58 Štruktúra príjmov RTVS (ľavá os, mil. eur) a podiel úhrad na príjmoch (pravá os, %)

Zdroj: Výročné správy RTVS, IKP

Poznámka: Údaje za 2020 sú očakávaná skutočnosť (podľa návrhu rozpočtu na rok 2020).

Podiel úhrad na celkových príjmoch je v čase mierne rozkolísaný. Dôvodom je každoročne meniac sa výška výberu úhrad¹¹⁵ (71 – 83 mil. eur) rovnako aj nestabilný štátny transfer (18,7 až 50 mil. eur), ktorého výška je každoročne nanovo navrhovaná a schvaľovaná.

Box 7 Úhrada za službu verejnosti (tzv. koncesionársky poplatok) a jej platcovia

Úhrada za službu verejnosti je poplatok (daňový príjem), ktorý podľa zákona č. 340/2012 Z. z. slúži na zabezpečenie služieb verejnosti v oblasti rozhlasového a televízneho vysielania poskytovaných Rozhlasom a televíziou Slovenska. Povinnosť platiť ho vyplýva fyzickej osobe, ktorá je evidovaná dodávateľom elektriny vo výške 4,64 eura a zamestnávateľovi, ktorý zamestnáva aspoň troch zamestnancov. Výška sa pohybuje od 4,64 eura do 464,70 eur podľa počtu zamestnancov. Oslobodenie od platenia poplatku majú osoby žijúce v domácnosti s osobou ŤZP alebo samotné osoby ŤZP. Od januára 2020 k nim patria aj poberatelia dôchodkových dávok, ktorí nemajú príjem zo zárobkovej činnosti a nežijú v domácnosti s osobou s pravidelným príjmom zo zárobkovej činnosti a taktiež poberatelia dávky v hmotnej núdzi. Do decembra 2019 títo dôchodcovia a poberatelia platili poplatok s 50 % zľavou z jeho výšky, čo predstavovalo 2,32 eura.

Novela zákona o úhradách, ktorá oslobodzuje väčšinu dôchodcov od platenia úhrad¹¹⁶, bude mať v roku 2020 negatívny vplyv na celkové príjmy RTVS vo výške 11 mil. eur¹¹⁷ a počet neplatiacich dôchodcov stúpne z 280-tisíc až na 345-tisíc.¹¹⁸ Takéto nastavenie úhrad za službu verejnosti nebude v budúcnosti udržateľné, pretože z dôvodu demografického úbytku a starnutia populácie bude výpadok v rozpočte každoročne narastať, čo bude predstavovať riziko pri zabezpečovaní stabilného a vyrovnaného rozpočtu.

¹¹⁵ Suma z výberu úhrad sa mení v závislosti od úspešnosti vymáhania úhrad od neplatičov a od potenciálnej zmeny výšky samotnej úhrady z dôvodu zmeny legislatívy.

¹¹⁶ Zákon č. 340/2012 Z. z. o úhrade za služby verejnosti poskytované Rozhlasom a televíziou Slovenska a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

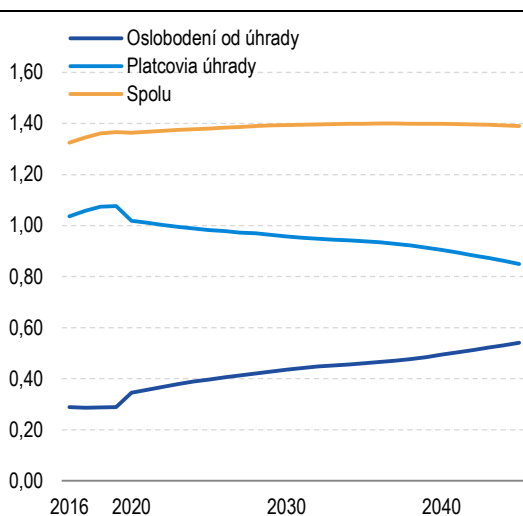
¹¹⁷ Podľa interného dokumentu RTVS z platiteľov s polovičnou sadzbou (2,32 eura) tvorí výpadok 8,1 mil. eur a z platiteľov s potenciálnym oslobodením s plnou sadzbou (4,64 eura) sa odhaduje výpadok do výšky 3 mil. eur.

¹¹⁸ Z toho 288 046 pôvodne platiacich polovičné sadzby a 54-tisíc skrytých dôchodcov platiacich doteraz plnú sadzbu. Počet platiacich klesne na 1 mil. domácností. Do úvahy neberieme výpadok za poberateľov dávky v hmotnej núdzi, keďže ide o nízky počet, o ktorom nie sú dostupné presné údaje.

Z dlhodobého hľadiska sa bude podiel úhrad na príjmoch znižovať, pretože bude klesať počet platiacich z dôvodu starnutia populácie. Podľa predikcie Eurostatu sa očakáva, že ľudí vo veku 65+ (čo vo veľkej miere pokrýva práve skupiny obyvateľov oslobodených od platenia poplatkov) bude o 20 rokov o 420-tisíc viac, (24,57 % celkovej populácie). Populácia od 16 do 64 rokov bude naopak klesať. V tomto zmysle bude klesať aj podiel platiacich a oslobodených (Graf 59). V roku 2030 bude počet neplatiacich 436-tisíc, počet platiacich domácností by sa znížil na 950-tisíc (o 70 % oproti dnešným 1,4 miliónom platiacich).

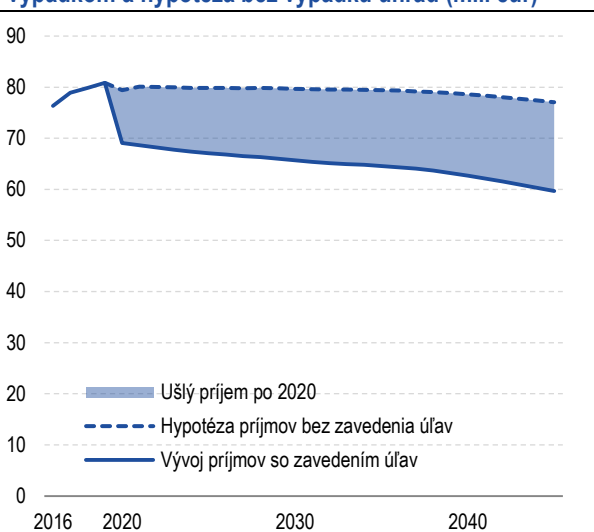
Ušlé príjmy sa budú v čase zvyšovať. V roku 2030 bude výpadok 14 mil. eur a v roku 2040 16 mil. eur. Trend výberu úhrad ukazuje v budúcnosti medziročný pokles o 0,43 mil. eur. Ak by nenastala zmena vo výbere úhrad, v roku 2030 by boli celkové príjmy z úhrad 80 mil. eur (domácnosti a firmy). S očakávaným výpadkom je prognóza celkového výberu úhrad vo výške 65,6 mil. eur (Graf 60).

Graf 59 Vývoj počtu platcov úhrad RTVS (mil. eur)

Zdroj: Eurostat, RTVS, IKP

Graf 60 Vývoj príjmov RTVS z úhrad s očakávaným výpadkom a hypotéza bez výpadku úhrad (mil. eur)

Zdroj: RTVS, IKP

Rast celkových príjmov RTVS by sa v čase výrazne spomalil, trend by sa znížil z 2,3 mil. eur (2011 až 2019) na 241-tisíc eur (ak uvažujeme aj o inflácii v budúcnosti, tak by zrejme stagnoval), čo by spôsobilo značný schodok v rozpočte RTVS a malo dosah na plnenie zmluvy so štátom. Podiel úhrad na celkových príjmoch by v čase tvoril stále menšiu a menšiu časť (klesol by z 62 % v roku 2021 na 53 % v roku 2040).

Istá kompenzácia výpadku úhrad zo strany štátu nastala navýšením transferu RTVS, ktorý ale neposkytuje dlhodobé riešenie. V roku 2019 z dôvodu sociálnych úľav bolo zo štátneho rozpočtu na kompenzáciu uvoľnených 12 mil. eur a v roku 2020 ďalších 8 mil. eur (transfer tak v roku 2019 tvoril 45 mil. eur, v roku 2020 31 mil. eur). V schválenom rozpočte verejnej správy na roky 2020 – 2022 sa uvádza navýšenie transferu o 8 mil. eur aj na roky 2021 a 2022. Už v prvej polovici roku 2020 je však výpadok z úhrad vo výške takmer 11 mil. eur, vyčlenené prostriedky (kompenzácia od štátu) – 8 mil. eur na rok – sú teda nedostatočné. Uvedené navýšenie transferu v rozpočte na roky 2021 a 2022 je nielen nedostatočné, ale krátkodobé a nekonceptné, pretože nie je legislatívne garantované do budúcnosti (výška transferu je ukotvená rozpočtom iba na najbližšie dva roky, na ďalšie obdobie už nie) a rozhodnutie, že výpadok bude vykrytý transferom, bolo spravené bez hlbšej analýzy iných možností.

Štátny transfer je v zmluve so štátom garantovaný v minimálnej výške 15 mil. eur, čo ale zďaleka nepokrýva každoročnú činnosť RTVS a vyžaduje si transfery ad hoc až do celkovej výšky 50 mil. eur.

V rokoch 2012 – 2020 transfer kolíše, jeho podiel na celkovom rozpočte tvorí 19 až 50 mil. eur, čo je 19 – 35 %. Dofinancovanie prostredníctvom transferov vytvára závislosť RTVS od prijatých rozhodnutí o výške prideleného transferu v súčasnosti ešte viac, a to práve dôsledkom výpadku príjmov kvôli sociálnym úľavám. Bude preto nevyhnutné zvážiť a implementovať nový model financovania RTVS, ktorý zaručí jej stabilné a kontinuálne financovanie.

Tabuľka 27 Opatrenie – kompenzácia výpadku príjmov RTVS

Cieľ	Opatrenie	Odhad úspor (+), resp. nákladov (-)	Zdroj financovania	Zodpovednosť	Termín
Zabezpečiť stabilné a efektívne financovanie RTVS	Kompenzovať výpadok úhrad za službu verejnosti				
	a) Nastaviť vyššiu sadzbu za úhradu	0 až +10,5 mil. eur ročne	súkromné osoby	RTVS, MK SR	30. 7. 2020
	b) Kompenzovať štátnym transferom	0 až -10,5 mil. eur ročne	ŠR	RTVS, MK SR	30. 7. 2020
	c) Zvýšiť vlastné príjmy	0 až + 11 mil. eur	súkromné firmy	RTVS	31. 12. 2020
	d) Financovanie zo ŠR	- 122 mil. eur	ŠR	MF SR, MK SR	

Zdroj: IKP

Opatrenie: Navrhnuť udržateľný model financovania RTVS. Kompenzovať výpadok príjmov z úhrad za dôchodcovské domácnosti prostredníctvom možných opatrení, ktoré sa môžu implementovať samostatne alebo kombinovane.

Prvá možnosť ako kompenzovať ušlý príjem je navýšenie sadzby za úhradu na jednu domácnosť. Zo súčasných 4,64 eura by mala stúpnuť na hodnotu 5,60¹¹⁹ eura od roku 2021. Navýšenie úhrady na 5,60 eura je výpočet kompenzácie výpadku príjmu z úhrad dôchodcov, nie je to kompenzácia celkového rozpočtu RTVS tak, aby bolo zabezpečené plnohodnotné financovanie. Revízia odporúča, aby RTVS v súčinnosti s MK SR stanovili spôsob zvyšovania poplatku. Buď každoročne tak, aby vykryval stanovený ušlý príjem (v priemere je to o 4 centy ročne viac, v bežných cenách), alebo na štvorročnej báze. Východiskom by mala byť plánovaná novela zákona o úhrade za služby verejnosti poskytované RTVS z roku 2016, ktorá podrobne opisuje tento koncept. Výška sadzby úhrad pre domácnosti na Slovensku je jedna z najnižších v EÚ a nebola valorizovaná od r. 2003. Výška sadzby by pod vplyvom inflácie v roku 2018 bola 6,87 eura (namiesto 4,64 eura). Priemer v štátoch EÚ je 146,44 eura ročne, na Slovensku 55,68 eura, čím sa Slovensko zaradilo na posledné miesto aj v rámci štátov V4. Česi platia mesačne 7,23 eura, Poliaci 5,31 eura, v Maďarsku boli úhrady formálne zrušené a výpadok nahradil štátny rozpočet. Z prieskumu Európskej vysielacej únie (angl. European Broadcasting Union, EBU) vyplýva, že zvyšovanie výšky úhrady nemá vplyv na výpadok z neplatenia úhrad (EBU, 2019, s. 10). Naopak, existuje pozitívna korelácia medzi výškou úhrady a podielom na mediálnom trhu. Adekvátna výška úhrady garantuje stabilné financovanie médií, ktoré tak môžu strednodobo plánovať svoju činnosť (EBU, 2019, s. 12).

Druhou z možností ako kompenzovať ušlý príjem je zvýšenie štátneho transferu s cieľom zabezpečiť ochranu nezávislosti RTVS, a to stanovením maximálneho stropu transferu s ohľadom na celkový rozpočet. V súčasnosti je v zmluve so štátom garantované minimum štátneho transferu pre RTVS vo výške 15 miliónov eur ročne, ale transfer predstavuje 19 až 50 mil. eur. Ak by štát transferom vykryval očakávaný výpadok plánovaných príjmov v plnej výške, transfer by tvoril 34,5 % z celkových príjmov RTVS v roku 2020 a až 40 % v roku 2040, čo môže predstavovať riziko stále väčšej závislosti RTVS od štátu (Graf 61). Oproti priemeru štátov EBU (Tabuľka 28) je podiel štátneho transferu na celkových výdavkoch už dnes dvakrát vyšší (29 % oproti 15 % priemeru EBU). Napriek tomu, že všetky verejnoprávne médiá sú vo veľkej miere odkázané na verejné príjmy,

¹¹⁹ Výpočet úhrady: k 4,64 eurám sa pripočíta výška výpadku z úhrad za daný rok vydelená počtom platiacich domácností a počtom 12 mesiacov.

vždy je zdrojom ich príjmu jeden dominantný systém financovania – úhrada (koncesionárskych poplatkov) alebo verejné prostriedky poskytnuté štátnym rozpočtom alebo iným transferom. Existuje iba päť krajín vrátane Slovenska, kde majú úhrady aj verejné prostriedky významný podiel (>10 %) ¹²⁰. Poľsko a Česko majú prevládajúce príjmy z úhrad za služby (príjmy zo štátu vo výške 1 % a 0,5 %). Maďarsko je špecifický prípad, kde sú koncesionárske poplatky v plnej sume hradené štátom, transfer tak tvorí až 76 % všetkých príjmov.

Tabuľka 28 Príjmy RTVS v roku 2018 (mil. eur, %) a priemer EBU štátov v roku 2018 (%)

Štruktúra príjmov	RTVS (mil. eur)	RTVS (%)	EBU priemer (%)
Úhrady	82,5	64,9 %	62,7 %
Dotácie a transfery	36,4	28,6 %	15,1 %
Reklama	3,9	3,1 %	9,8 %
Komerčný príjem – prenájom a iné	1,5	1,2 %	8,9 %
Iné	2,8	2,2 %	3,6 %
Príjmy RTVS spolu, bez príjmových fin. operácií	127,1	100 %	100 %
Finančné operácie	20,1		-
Spolu príjmy	147,2	116 %	-

Zdroj: RTVS, EBU

Revízia navrhuje ako tretiu alternatívu navýšiť iné príjmy (najmä z reklamy) uvoľnením časových reklamných limitov, v ktorých RTVS zaostáva. Priemerný štát EBU z reklamy získava až 9,8 % svojich príjmov, pričom ďalších 12,5 % získava z iných komerčných príjmov (prenájom, a iné). Reklama v RTVS pritom tvorí len 3,1 % všetkých príjmov. V rámci štátov V4 je to druhý najnižší podiel. Česká republika má príjem z reklamy 2 %, no z iného komerčného príjmu má až 7 %. Maďarská televízia z reklamy získava 6 %, a z komerčných a iných príjmov má 18 %. Reklama v poľskej televízii tvorí až 33 % všetkých príjmov a ďalších 20 % tvoria iné komerčné príjmy. RTVS by mala taktiež zvážiť možnosť ponuky streamingu metódou VOD (video na požiadanie, angl. video on demand).

V súčasnosti má RTVS nastavený časový limit na reklamu 3 % vysielačieho času v rozhlase a 0,5 % v televízii ¹²¹ (a 2 % vysielačieho času na telenákup). ¹²² V rebríčku štátov podľa obmedzenia reklamného priestoru je Slovensko v druhej najprísnejšej ¹²³ kategórii zo štyroch. Príjmy za reklamu celkovo tvoria v priemere 4,15 % (cca 4,7 mil. eur ročne). Čiastočne je možné zvýšiť svoje príjmy aj uvoľnením vysielačieho času na reklamu, napr. 5 % v rozhlase a 1,5 % v televízii. To by znamenalo ďalšie príjmy v hodnote 1 mil. eur z odvysielanej reklamy v rozhlase a 10 mil. eur z reklamy v televízii. Navýšenie časového limitu na reklamu by malo negatívny efekt na príjmy súkromných vysielačov.

Štvrtou alternatívou ako kompenzovať ušlý príjem RTVS je opatrenie, ktoré by zmenilo spôsob financovania RTVS. Financovanie by bolo nastavené ako príjem s fixnou sumou – s prípadnou indexáciou tejto sumy v čase.

Opatrenie: Revízia odporúča znížiť medzeru z nevybraných úhrad efektívnejším vymáhaním. Na to bude potrebné zhodnotiť aj iné existujúce modely výberu (platba spolu s účtom za elektrinu, externá firma, ktorá by úhrady vyberala a ďalšie (EBU, 2019). RTVS vybrala v posledných rokoch o 9 mil. eur menej úhrad, než by mala (Graf 62). Výnosy z domácností tvorili 85 % celkových výnosov z koncesíí. Iba 82 % domácností ¹²⁴ a

¹²⁰ Albánsko, Bosna a Hercegovina, Maroko, Srbsko a Slovensko (Harmann & Cimino, 2019).

¹²¹ V rámci štátov V4 sme na tom podobne ako Česi, (0,5 % vysielačieho času na staniciach čt2 a čt4). Podstatne väčší reklamný priestor má Poľská (20 %) a Maďarská televízia (10 – 20 %). Francúzsko a Írsko má limit 10 %, Nórsko a Taliansko 4 %, Dánsko a Britská BBC sú naopak úplne bez reklamy.

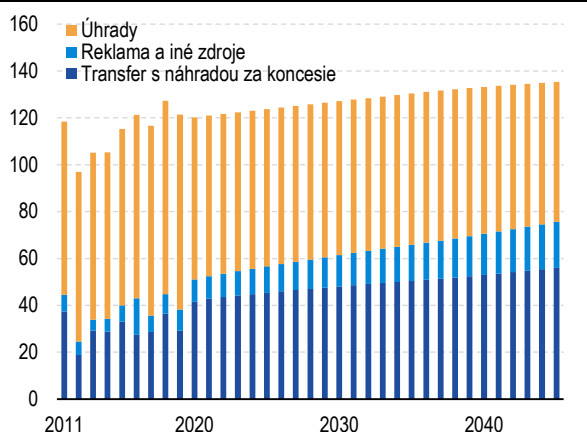
¹²² Obchodný model RTVS 2020, dostupné online: http://cdn.srv.rtvs.sk/a542/file/item/sk/0002/obchodny_model_2020_media_rtvs.mEHo.pdf

¹²³ Kategória zahŕňa štáty, ktoré majú limit 10 % vysielačieho času, ide o 16% krajín pri rozhlase a 17 % krajín pri TV.

¹²⁴ Podľa údajov finančného auditu RTVS je úspešnosť výberu z domácností 65 %, čo je spôsobené inou metodikou výpočtu.

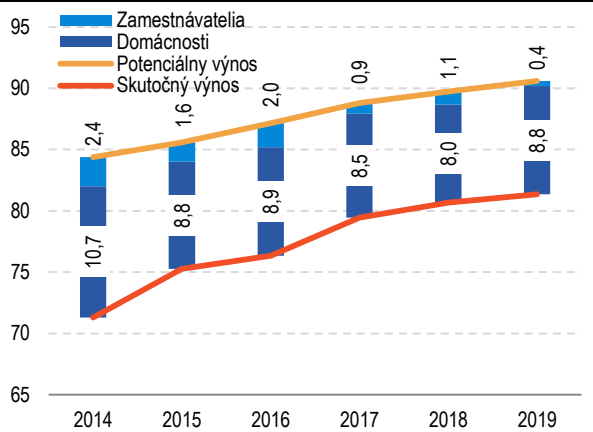
zamestnávateľov povinných platiť poplatky ich skutočne platilo. Medzeru vo výbere úhrad z domácností tvorilo takmer 300-tisíc neplatičov koncesionárskych poplatkov¹²⁵. Medzera vo výbere úhrad od organizácií je v priemere odhadnutá vo výške 1 mil. eur. Počet platiacich zamestnávateľov by pri efektívnejšom výbere poplatkov mohol narásť o približne 12-tisíc. Po roku 2020 sa medzera z úhrad domácností zníži o výber úhrad od dovtedy neplatiacich dôchodcov vo výške približne 5 mil. eur. Z 9,2 mil. eur klesne medzera na 4,2 mil. eur. Miera úniku bude približne 6 %.

Graf 61 Vývoj príjmov RTVS pri zvýšení štátneho transferu (mil. eur)

Zdroj: RTVS, IKP

Graf 62 Rozdiel skutočných a potenciálnych výnosov z úhrad z domácností a zamestnávateľov (mil. eur)

Zdroj: EU SILC, ŠÚ SR, RTVS, register organizácií

Zníženie nákladov RTVS by bolo možné aj postupným zavádzaním titulkovania cudzojazyčných programov, ktoré sú dnes dabované, čo zároveň zlepšuje jazykové kompetencie obyvateľstva a podporuje ekonomický rast (Box 8). Titulkovanie namiesto dabingu by umožnilo ročnú úsporu zhruba 640-tisíc eur a prispelo k zlepšeniu znalosti anglického jazyka o 7 až 23 bodov v testovaní TOEFL. To by malo pozitívny vplyv na rôzne oblasti ekonomiky a podporilo jej rast.

Box 8 Titulky alebo dabing?

Nahradenie dabingu titulkami by ušetrilo približne 640-tisíc eur ročne, pretože minúta dabingu je podstatne drahšia ako minúta titulkov.¹²⁶ V rokoch 2018 – 2019 zaplatila RTVS za realizáciu dabingu a za licencie na jazykové verzie, ktoré jej umožnili použiť už existujúci dabing programov, priemerne 870-tisíc eur.¹²⁷ Ak by ich nahradila titulkami, ročné náklady by boli vo výške zhruba 230-tisíc eur.¹²⁸

V krajinách, kde sú programy titulkované, je znalosť anglického jazyka o 28 % lepšia ako priemer v krajinách, ktoré používajú dabing. Titulky prispievajú k zlepšeniu znalosti anglického jazyka meranej v testovaní TOEFL¹²⁹ priemerne o 7 až 23 bodov (Micola, Banal-Estañol, Fenoll, & Bris, 2016).¹³⁰ Najvyšší

¹²⁵ Interný podklad Inštitútu finančnej politiky.

¹²⁶ Minúta dabingu stojí zhruba 8-násobok minúty titulkovania. Jednotkové ceny vyjadrujú odhad na základe dostupných údajov. Cena za minútu dabingu (20,60 eura) je vypočítaná z celkových ročných nákladov RTVS na interne vyprodukovaný dabing vydelenej celkovou minútážou za rok 2018. RTVS nezadáva dabing externým dabingovým spoločnostiam, v prípade už existujúceho dabingu licencuje jazykové verzie. Cena za minútu titulkovania (2,60 eura) je vypočítaná z celkových ročných nákladov na skryté titulky vyprodukované externými spoločnosťami, vydelenej odhadnutou celkovou minútážou za rok 2018. Táto cena zahŕňa tvorbu titulkov a preklad.

¹²⁷ Výpočet vychádza z údajov RTVS. Za roky 2018 a 2019 bol priemer nákladov na interný dabing 190-tisíc eur, na externý dabing 540-tisíc eur a jazykové verzie 140-tisíc eur.

¹²⁸ Výpočet vychádza z nákladov za skryté alebo otvorené titulky (priemer 2018 – 2019 je 420-tisíc eur), ktoré obsahuje 64 % programov. Dodatočné náklady na otitulkovanie ostatných programov by boli 230-tisíc eur.

¹²⁹ Test of English as a Foreign Language, ktorý sa vykonáva buď písomnou alebo internetovou formou, je vylepšenou verziou pôvodného papierového testu TOEFL a obsahuje okrem čítania, písania a počúvania s porozumením aj hovorenú časť. Výsledky internetového testu v SR v roku 2017 boli priemerne 90 bodov. Pre porovnanie Slovinsko, ktoré má za sebou tiež históriu socializmu, ale v minulosti zvolilo formu prekladu titulkovaním, vykazuje priemernú znalosť anglického jazyka vo výške 93 bodov. Rovnaké rozdiely možno vidieť pri porovnaní Španielska (85) a Portugalska (87) alebo Rakúska (98) a Holandska (100), kde Portugalsko a Holandsko audiovizuálne diela titulkujú.

efekt má titulkovanie na počúvanie s porozumením. Efekt na znalosť anglického jazyka dokonca viacnásobne prerástol pozitívny efekt vyšších výdavkov do vzdelávania.¹³¹ Titulkovanie prispieva aj k rýchlejšiemu osvojovaniu cudzieho jazyka u detí (Koolstra & Beentjes, 1999), posilňuje čitateľské kompetencie a rozvíja slovnú zásobu v materinskom jazyku (Koolstra, van der Voort, & van der Kamp, Television's impact on children's reading comprehension and decoding skills> A three-year panel study, 1997).

Forma prekladu audiovizuálnych diel závisí od rozšírenosti materinského jazyka a politického režimu štátu v minulosti¹³² (Danan, 1991; Szarkowska, 2005). Krajiny s väčšími a rozšírenejším jazykmi¹³³ sa rozhodli pre dabing.¹³⁴ Menšie štáty s menej rozšírenými jazykmi reagovali na stúpajúci počet importovaných programov lacnejšou formou prekladu titulkovaním (Gottlieb, 1997; Danan, 1991).¹³⁵ Autoritárske režimy¹³⁶ preferovali dabing, čím sa snažili podporovať ich stratégiu nacionalizmu (Danan, 1991; Szarkowska, 2005).

Slovensko patrí medzi krajiny so silnou tradíciou dabingu. V televíznom vysielaní sa cudzojazyčné filmy a programy spravidla dabujú; ak sú navyše určené pre deti a mládež do 12 rokov, dabing je povinný. Špecifikom je preberanie českých jazykových verzií, rozšírené po vzniku samostatnej SR z praktických dôvodov a podľa zákona o štátnom jazyku¹³⁷ dodnes prípustné pre programy vyrobené do roku 2008. Kiná naopak využívajú (s výnimkou detských filmov) slovenské alebo české tituly.

Prípadné zavedenie titulkovania by si vyžadovalo aj zohľadnenie dlhodobých spoločenských preferencií (customer habits), ktoré sú bežným javom na trhu a ich zmena si vyžaduje postupné a pomalé zavádzanie (Fogg & Hreha, 2010) a vytvorenie dlhodobého spoločenského konsenzu. Ak by na titulkovanie prešli iba niektoré televízie, kvôli diváckej preferencii dabingu¹³⁸ by konkurenčnú výhodu získali tie, ktoré by v dabingu pokračovali. Výpočet úspory nezahŕňa ušlý príjem dabingových štúdií a hercov, pre ktorých ide o významný zdroj príjmov a podporuje ich obsadzovanie v iných ako dabingových rolách.

Lepšia znalosť anglického jazyka prispieva k hospodárskemu rastu (Ginsburgh, Melitz, & Toubal, 2017; Ku & Zussman, 2010; Lee, 2012; Ufier, 2015). Zvýšenie znalosti anglického jazyka krajiny o 1 bod v testovaní TOEFL môže zvyšovať čistý vývoz krajiny o 0,8 až 1,9 percentuálneho bodu (Ufier, 2015). Angličtina je globálny jazyk všeobecne používaný v rôznych oblastiach ekonomiky (medzinárodný obchod, financie, turizmus, veda a technológia, reklama, kultúra atď.) a zároveň najčastejšie vyučovaný cudzí jazyk na svete (Graddol, 1997; Graddol, 2006; Melitz).

¹³⁰ Efekt prekladu pomocou titulkovania je odhadnutý vo výške 7 bodov (0 – 120) v písomnom teste a 23 bodov (0 – 120) v internetovom testovaní (Micola, Banal-Estañol, Fenoll, & Bris, 2016). Efekt je očistený o premenné, vplyvajúce na znalosť jazyka v krajine ako výdavky na vzdelávanie, ekonomické veličiny, blízkosť jazyka angličtiny a pod. a jeho hodnota je očakávaná v dlhodobom horizonte. Štáty s titulkovaním mali priemere o 1,5 bodu (0-120) vyššie výsledky v písomnom teste a o 6,5 bodov (0-120) vyššie výsledky v internetovom testovaní. Priemer štátov s dabingom bol 51,3 v písomnom teste a 76,2 v internetovom teste. Do analýzy boli zaradené vybrané krajiny z celého sveta, v Európe je to 14 štátov (bez Slovenska). Znalosť anglického jazyka je v štúdií meraná medzinárodným testom TOEFL. Vplyv spôsobu prekladu bol meraný dummy premennou (dabing vs. titulkovanie). Pri odhadovaní vplyvu titulkovania na znalosť cudzieho jazyka vzniká problém tzv. endogenity. Tá vznikne, lebo historické a politické okolnosti a vývoj v krajine mali vplyv nielen na znalosť anglického jazyka, ale aj na rozhodnutie o spôsobe prekladu, čo vedie ku skresleniu výsledkov. Z toho dôvodu štúdia namiesto spôsobu prekladu používa tzv. inštrumentálnu premennú (veľkosť jazyka v minulosti), ktorá je nezávislá od historických udalostí v krajine a zároveň dobre popisuje zvolený spôsob prekladu, čím sa zabezpečí neskreslený odhad vplyvu titulkovania na znalosť anglického jazyka.

¹³¹ Efekt titulkovania dosiahol veľkosť koeficientu zhruba 23, zatiaľ čo koeficient výdavkov do vzdelávania má výšku 0,5.

¹³² Toto rozdelenie sa udialo v období druhej svetovej vojny a po nej (1930 – 1950), keď nemý film nahradili filmy so zvukom. Televízia potom prebrala spôsob prekladu audiovizuálnych diel od kín v krajine. Spôsob prekladu v krajinách odvtedy ostal nezmenený aj v prípade, že krajiny na určitý čas zmenili ich politický režim (Szarkowska, 2005). To súvisí na jednej strane so silnou preferenciou divákov už zvoleného spôsobu prekladu (customer habits) a na druhej strane s organizáciou ekonomiky podľa spôsobu prekladu (titulkovanie je drahšie v krajinách dabingu a dabing stojí priemerne viac v krajinách, kde sa audiovizuálne diela bežne titulkujú) (Media Consulting group, 2007).

¹³³ Francúzsko, Španielsko, Nemecko, Rakúsko, Švajčiarsko

¹³⁴ Okrem toho existuje preklad formou voiceover, t. j. prednes preloženého scenára jediným rozprávačom cez pôvodnú zvukovú stopu, rozšírený v Poľsku. Jeho dopad na ekonomiku krajiny a znalosti cudzích jazykov je rovnaký ako pri dabingu.

¹³⁵ Holandsko, Flámsko, Švédsko, Portugalsko, Grécko, Slovinsko

¹³⁶ Nemecko, Taliansko, Španielsko, Japonsko

¹³⁷ Zákon NR SR č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

¹³⁸ Interné prieskumy televízie Joj, citované z <https://www.interez.sk/sef-dabingu-tv-joj-branislav-mitka-odvazim-sa-tvrdit-ze-slovensky-dabing-je-kvalitnejši-ako-cesky/>

Z výskumu EBU vyplýva, že domácnosti sú ochotnejšie platiť úhradu (menšie úniky z úhrad) a sadzby samotné sú vyššie v štátoch, kde je „výkon médií“ silnejší. Ukazuje sa, že verejný súhlas s úhradami je spojený s vnímaním a kvalitou médií (EBU, 2019). Dobrým príkladom môže byť britská BBC, ktorá definuje kritériá výkonu a súbor merateľných ukazovateľov (sledovanosť prieskumy dôveryhodnosti a spokojnosti; prieskumy na hodnotenie vplyvu, hodnoty a efektívnosti služieb média na základe publika, so zverejnením výsledkov; fluktuácia zamestnancov; podiel trvalo zamestnaných pracovníkov; pomer repríz a premiér; informovanie verejnosti o tom, ako sa nakladá s ich úhradami; a ďalšie).

Opatrenie: Merat' výkon (kvalitu) a verejnoprávnosť RTVS vytvorením systému hodnotiacich kritérií a merateľných ukazovateľov a ich pravidelným vyhodnocovaním. V druhom kroku bude potrebné vykonávať opakovane (raz za rok) vyhodnocovanie verejnoprávnosti a kvality na základe vytvoreného systému merateľných ukazovateľov.

3.7 Politika podpory cirkví

- Cieľom politiky podpory cirkví je finančne podporiť činnosť cirkví a náboženských spoločností.
- Podľa posledného sčítania ľudu v roku 2011 sa 76 % obyvateľov SR prihlásilo k niektorej z registrovaných cirkví v SR, oproti roku 2001 podiel veriacich klesol o 8 p. b.
- Cirkvi a náboženské spoločnosti štát podporuje priamym príspevkom z rozpočtovej kapitoly MK SR, ako aj cez daňové úľavy a účelové dotácie. Výška štátneho príspevku od roku 2013 stúpa, v roku 2019 dosiahla výšku 47,7 mil. eur, čo zodpovedá 17 % výdavkov z rozpočtovej kapitoly MK SR. Obnovu pamiatok v cirkevnom vlastníctve štát podporil ďalšími 6,5 mil. eur.
- Európske štáty používajú rôzne modely financovania cirkví, okrem priameho príspevku zo štátneho rozpočtu napríklad prostredníctvom daní alebo príspevkov a darov veriacich.

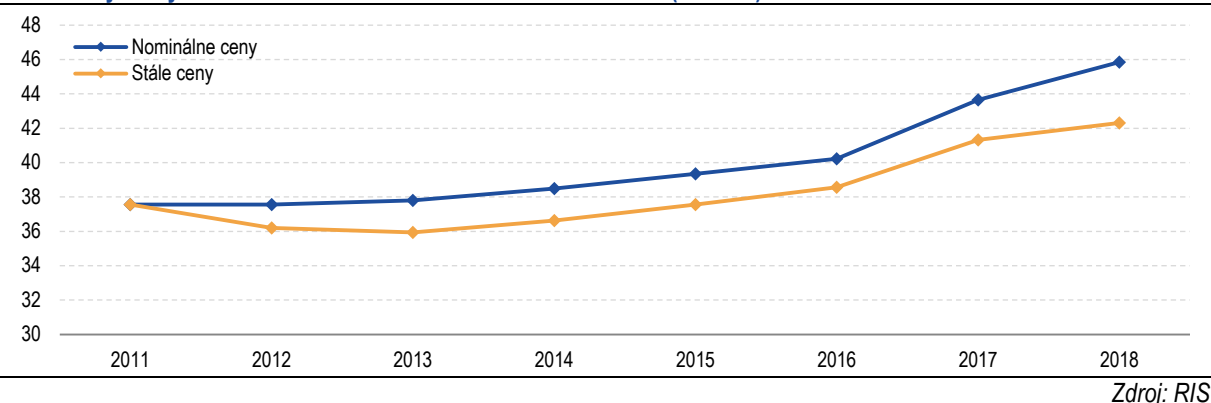
Na Slovensku je registrovaných 18 cirkví a náboženských spoločností, podľa sčítania ľudu (2011) sa k nim hlási 4,0 mil. veriacich. Dominantným vierovyznaním je rímskokatolícke (3,3 mil. veriacich), za ním nasleduje evanjelické augsburského vyznania (316-tisíc veriacich) a gréckokatolícke (207-tisíc veriacich), zvyšných 180-tisíc je rozdelených medzi menšie cirkvi. Údaje o vierovyznaní sa zisťujú v sčítaní ľudu v 10-ročnom cykle. V roku 2021 prebehne sčítanie obyvateľov a budú k dispozícii aktuálne údaje.

Počet obyvateľov, ktorí sa hlásia k cirkvám, klesá. Za obdobie desiatich rokov (sčítanie v roku 2001 a 2011) klesol pomer obyvateľov prihlásených k nejakému náboženstvu ku všetkým obyvateľom z 84 % na 76 %. V roku 1991 bolo paradoxne prihlásených ešte menej veriacich – 72,8 % z celkového obyvateľstva SR. Tento výsledok však súvisí s metodologickou zmenou v zisťovaní: otvorená otázka, použitá v roku 1991, bola od roku 2001 nahradená výberom jednej možnosti zo zoznamu registrovaných cirkví, alebo možnosti „bez vyznania“.

V roku 2019 boli cirkvi podporené z kapitoly MK SR štátnym príspevkom vo výške 47,7 mil. eur. To zodpovedá 17 % všetkých výdavkov kapitoly MK SR (281 mil. eur). Výška štátneho príspevku cirkvám sa do roku 2019 stanovovala v zákone o štátnom rozpočte na príslušný rok, výraznejší nárast nastal od roku 2016 (Graf 63). Príspevok bol určený na platy duchovných¹³⁹ a prevádzku ústredí.

¹³⁹ Platy duchovných upravuje nariadenie vlády SR č. 299/2007 Z. z.

Graf 63 Výdavky MK SR na činnosť cirkví v rokoch 2011 – 2018 (mil. eur)

Od roku 2020 je v platnosti nová zákonná úprava¹⁴⁰, ktorou sa uvoľnila účelovosť štátneho príspevku a zaviedlo sa jeho automatické zvyšovanie. Štátny príspevok slúži na podporu financovania rôznych činností, na bohoslužobné aktivity, výchovné aktivity, kultúrne aktivity a charitatívne aktivity cirkví, na náklady cirkví súvisiace s výkonom jej činnosti v postavení zamestnávateľa a na prevádzkové náklady cirkví. Celková suma príspevku cirkvám je odvodená od sumy v roku 2019, každoročne sa bude automaticky zvyšovať s rastom inflácie a valorizáciou plátov vo verejnej službe.¹⁴¹ Indexovaná suma sa bude následne rozdeľovať na základe počtu veriacich. Znamená to postupnú transformáciu prerozdelenia štátneho príspevku výlučne podľa počtu veriacich, nie duchovných, a teda prerozdelenie v prospech väčších cirkví, ktoré mali doteraz nižší príspevok v prepočte na veriaceho oproti malým cirkvám. Niektoré cirkvi a náboženské spoločnosti o štátny príspevok nežiadajú vôbec a pri prerozdeľovaní štátneho príspevku sa s nimi nepočíta (Kresťanské zbory, Náboženská spoločnosť Jehovovi svedkovia, Cirkev Ježiša Krista svätých neskorších dní, Bahájske spoločenstvo). Zákon však umožňuje ich opätovné zapojenie do systému financovania.

Štát podporuje cirkvi aj prostredníctvom daňových úľav a účelových dotácií. Príjmy z kostolných zbierok, cirkevných úkonov a príspevky od členov cirkví sú v registrovaných cirkvách a náboženských spoločnostiach oslobodené od dane z príjmu. Zo sakrálnych stavieb neplatia cirkvi daň z nehnuteľností.

Na obnovu pamiatok v cirkevnom vlastníctve získali cirkvi v roku 2019 dotácie v úhrnnej výške 6,5 mil. eur prostredníctvom dotačného programu Obnovme si svoj dom. Ide o 53 % celkovej alokácie na program. V majetku cirkví sa nachádza 26 % všetkých pamiatkových objektov v SR a 93 % pamiatkových predmetov je uložených v sakrálnych stavbách (oltáre, liturgické predmety a pod.). Sakrálné stavby sú spravidla využívané na svoj pôvodný účel a cirkvi im venujú starostlivosť, čomu zodpovedá aj celkovo dobrý stav týchto pamiatok – v lepšom stave sú iba meštianske domy.

Ďalšími zdrojmi finančného zabezpečenia sú príspevky veriacich, dary od fyzických a právnických osôb, výnosy z vlastného majetku, výnosy z vlastnej činnosti, výnosy z verejných zbierok a pod. Tieto údaje sa však nezverejňujú. Štátny príspevok tvorí v priemere zhruba 25 – 50 % príjmov väčších cirkví¹⁴², v prípade menších cirkví a náboženských spoločností aj viac ako 90 %¹⁴³.

¹⁴⁰ Zákon č. 370/2019 Z. z. o finančnej podpore činnosti cirkví a náboženských spoločností.

¹⁴¹ V zmysle zákona č. 370/2019 Z. z. sa do úvahy berie 20 % indexu CPI (vyjadreného v percentách) za rok, ktorý dva roky predchádza príslušnému rozpočtovému roku a 80 % miery zvýšenia základnej stupnice platových taríf zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme (vyjadrenej v percentách) schválenej na rok, na ktorý sa príspevok štátu určuje.

¹⁴² V závislosti od použitej metodiky výpočtu.

¹⁴³ Podľa cirkevného odboru MK SR.

Box 9 Spôsoby financovania cirkvi

Financovanie štátom

Okrem Slovenska tento spôsob používajú aj v Grécku, Belgicku, Chorvátsku či Maďarsku. V Grécku v roku 2018 prijali legislatívnu úpravu, v ktorej mzdy duchovných prestali byť naviazané na mzdy v štátnej službe. Štátny príspevok (200 mil. eur) sa už nebude zvyšovať v prípade nárastu počtu duchovných.

V Českej republike od roku 2013 prebieha vyrovnanie štátu s cirkvami. V priebehu 30 rokov sa štát zaviazal vrátiť v reštitúciách cirkvám 56 % ich bývalých majetkov. Za majetky, ktoré sa z nejakých dôvodov nevrátia, štát vypláti náhrady, a v prechodnom období bude podporovať cirkvi príspevkom, ktorý bude postupne klesať. Po vyrovnaní už cirkvi nebudú mať nárok na žiaden príspevok od štátu.

Financovanie členmi

- **Dary, zbierky a dobrovoľné príspevky.** Sú väčšinovým zdrojom financovania napríklad v Holandsku a vo Veľkej Británii, ktorá má tiež významné výnosy zo svojho historického majetku. Z dobrovoľných príspevkov veriacich žijú aj poľské cirkvi, vrátane najväčšej katolíckej. Poľský štát priamo prispieva iba na cirkevné školstvo, zdravotné a sociálne služby podľa rovnakých podmienok ako analogickým verejným inštitúciám. Daňovníci sa môžu na dobrovoľnej báze rozhodnúť, že časť ich odvedenej dane z príjmu pôjde cirkvi.
- **Cirkevné dane.** V Nemecku a škandinávskych krajinách je cirkevná daň **povinná** pre všetkých dospelých členov väčšinových cirkví (prípadne s výnimkami pre nízkopríjmové skupiny), ktorí ju platia ako zvláštnu daň navyše popri svojich ostatných daniach. Výška cirkevnej dane sa odvodzuje buď z celkového zdaniteľného príjmu (zhruba 1 - 2 %) alebo iba z vyrubenej dane z príjmu (v rozmedzí 8 – 21 %). Príslušnosť k cirkvi sa určuje spravidla krstom a ak chce byť občan z daňovej povinnosti vylúčený, musí sa z cirkvi odhlásiť. Výnos z cirkevných daní tvorí asi 75 % výnosov škandinávskych cirkví, v Nemecku je to približne polovica.
- **Iné daňové riešenia.** V Taliansku štát z celkovej sumy vyzbieraných daní z príjmu vyčlení 0,8 %, tzv. otto per mille, a každý daňovník si môže vybrať, či svojich 0,8 % dane použije na financovanie činnosti cirkvi alebo niektorej štátnej humanitárnej organizácie (Pew Research Center, 2019). Podobne v Španielsku môžu daňovníci odviesť katolíckej cirkvi 0,7 % zaplatenej dane.

Väčšina štátov tiež nejakým spôsobom prispieva na historické budovy kostolov, či už zo štátneho rozpočtu, alebo rozpočtov územných samospráv. Často používaným nástrojom podpory sú aj daňové úľavy pre cirkvi, duchovných, ale aj súkromných prispievateľov (napr. v USA si darca môže odpísať časť hodnoty svojho daru z daní).

4 Prierezové problémy kultúrnych politík

4.1 Hodnotenie programovej štruktúry MK SR

Súčasná programová štruktúra umožňuje pomerne dobre sledovať vecné určenie výdavkov na najnižšej úrovni, nie však spoločný zámer, ku ktorému majú prispievať. Štruktúra tak neprispieva k sledovaniu výsledkov politík. To je však zároveň čiastočne spôsobené problematickým definovaním výsledkových ukazovateľov a cieľov kultúrnej politiky. Zvýšenie zrozumiteľnosti a posilnenie sledovania výdavkov podľa vecného určenia by bolo možné dosiahnuť preskupením výdavkov na základe kultúrnej politiky, pod ktorú patria. Nová štruktúra, ktorá by zoskupila výdavky sledujúce rovnaký výsledok, by následne uľahčila formuláciu merateľných výsledkových ukazovateľov.

V programovej štruktúre nie je možné sledovať výsledky kultúrnych politík. Podobne ako v iných kapitolách je formulácia ukazovateľov ovplyvnená požiadavkou na ich formuláciu na najnižšej úrovni programovej štruktúry. Chýba sledovanie strategických výsledkov na úrovni kapitoly. Programová štruktúra tak obsahuje vysoký počet merateľných ukazovateľov (69), žiaden z nich nie je orientovaný na výsledok. Často sa merajú čiastkové aktivity, napríklad rozširovanie databáz, aktualizácie informačných systémov či organizácia kultúrnych podujatí. Štvrtina ukazovateľov je len logická a vyjadruje vykonanie aktivity. Posilnenie orientácie na výsledok by priniesla definícia cieľov jednotlivých kultúrnych politík a formulácia výsledkových ukazovateľov na úrovni kapitoly, ako aj na úrovni kultúrnych politík.

Na posilnenie vecného sledovania výdavkov a následného priradenia výsledkových ukazovateľov by bolo vhodné výdavky preskupiť podľa kultúrnych politík, na ktoré sú vynakladané. Výdavky kapitoly MK SR sú vecne rozdelené do troch programov. Najväčší z nich (Tvorba, šírenie, ochrana a prezentácia kultúrnych hodnôt) obsahuje 77 % výdavkov kapitoly a jeho zámerom je „zvýšenie kultúrneho povedomia občanov v oblasti ochrany a prezentácie kultúrneho dedičstva, umeleckej tvorby a poskytovania kultúrnych služieb“. Na najnižšej úrovni prvkov je program rozdelený podľa oblastí ako napríklad múzeá a galérie, knižnice či médiá, čo umožňuje sledovať alokáciu výdavkov podľa vecných oblastí. V záujme zvýšenia zrozumiteľnosti celého programu programovej štruktúry a ďalšieho posilnenia vecného sledovania výdavkov by však bolo vhodné existujúce prvky preskupiť podľa kultúrnych politík. Bolo by tak možné určiť celkový objem výdavkov smerujúcich do jednotlivých politík. K tým by bolo následne možné zadať ciele a merateľné ukazovatele.

V programe Tvorba a implementácia politík sú kombinované administratívne výdavky úradu MK SR s transferovými schémami, čo narúša vecné sledovanie výdavkov. Program Tvorba a implementácia politík obsahuje približne pätinu výdavkov kapitoly (76 mil. eur). Rozpočtujú sa v ňom najmä prevádzkové výdavky úradu ministerstva, transfer pre cirkvi, ako aj rôzne transfery, o ktorých sa rozhoduje počas roka. Z programovej štruktúry ale nie je jasné, prečo sú transfery zaradené pod programom tvorby a implementácie politík. Vzhľadom na to, že sledujú podobný cieľ ako výdavky v hlavnom programe, by bolo vhodné pri tvorbe novej štruktúry prehodnotiť ich presun na základe kultúrnej politiky, kam vecne patria.

Revízia navrhuje zachovanie troch existujúcich programov pri posilnení vecného sledovania výdavkov na úrovni podprogramov a prvkov. Reorganizácia by mala umožniť sledovať všetky výdavky, ktoré sa vynakladajú s podobným zámerom. Následné stanovenie výsledkových indikátorov by tak umožnilo sledovať mieru dosiahnutia daného zámeru. V prvom programe navrhujeme rozpočtovať všetky výdavky spojené s kultúrnou politikou. V druhom programe by sa mali sústreďovať výdavky spojené s administratívnou rezortu. Tretí, medzirezortný program by slúžil na rozpočtovanie IT výdavkov, rovnako ako v súčasnosti.

V rámci existujúceho programu Tvorba, šírenie, ochrana a prezentácia kultúrnych hodnôt navrhujeme zaviesť podprogramy podľa kultúrnych politík (Tabuľka 29). Zároveň navrhujeme vytvoriť podprogram Podpora kultúrnych politík, v rámci ktorého sa budú rozpočtovať výdavky na prvky, ktoré nie je možné

jednoznačne priradiť k jednej z kultúrnych politík. Ide najmä o výdavky, ktoré sa rozdeľujú medzi viacero kultúrnych politík. Na najnižšej úrovni navrhujeme ponechanie veľkej časti existujúcich prvkov.

V rámci programu Tvorba a implementácia politík navrhujeme ponechať len prvky, v ktorých sa rozpočtujú výdavky spojené s administratívou rezortu. Prvky, na ktorých sa v doterajšej praxi rozpočtovali transfery a dotačné programy (napríklad Rozvoj slovenského knihovníctva, Rozvoj múzeí a galérií), sa odporúčajú presunúť do programu Tvorba, šírenie, ochrana a prezentácia kultúrnych hodnôt (napríklad na prvky Knížnice a knižničná činnosť a Múzeá a galérie).

Opatrenie: Vypracovať a implementovať novú programovú štruktúru MK SR, ktorá bude zameraná na výsledky kultúrnych politík.

Tabuľka 29 Návrh novej programovej štruktúry MK SR

Program	Podprogram	Prvok	2019, mil. eur
Tvorba, šírenie, ochrana a prezentácia kultúrnych hodnôt	Politika podpory umenia	Divadlá a divadelná činnosť	37
		Hudba, koncertná činnosť a umelecké súbory	20
		Výtvarné umenie, fotografia, architektúra a dizajn	2
		Podpora literatúry	1
	Politika kultúrneho dedičstva	Múzeá a galérie	36
		Knížnice a knižničná činnosť	26
		Ochrana pamiatkového fondu	9
		Kultúrno-osvetová činnosť	8
		Nehmotné kultúrne dedičstvo a tradičná kultúra	2
		Podpora aktivít Matice slovenskej	2
	Cirkevná politika	Príspevok na prevádzku cirkevných ústredí	45
		Slovenská katolícka charita	2
		Diakonia ECAV	0
		Ústredie diakonie Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku	0
	Mediálna a audiovizuálna politika	Rozhlas a televízia Slovenska	50
		Príspevok Audiovizuálnemu fondu	7
		Médiá a audiovizia	6
		Systematická obnova audiovizuálneho dedičstva realizovaná SFÚ	2
	Podpora kultúrnych politík	Príspevok Fondu na podporu umenia	23
		Obnovme si svoj dom	12
		Podpora kultúrnych aktivít RO a PO	9
		Fond na podporu kultúry národnostných menšín	8
		Podpora kultúrnych aktivít v zahraničí	1
		Projekt informatizácie kultúry	1
		Podpora návštevnosti kultúrnych podujatí	2
		Kultúra znevýhodnených skupín a debarierizácia kultúrnej infraštruktúry	1
		Koncepčná a riadiaca činnosť	16
Tvorba a implementácia politík	Technická pomoc IROP PO 3	Technická pomoc IROP PO 3	1
Informačné technológie financované zo štátneho rozpočtu	Informačné technológie financované zo štátneho rozpočtu	Podporná infraštruktúra	4
		ORES – Podpora prezentácie kultúrno-osvetovej činnosti	0
		Systémy vnútornej správy	0
		Špecializované systémy	0

Zdroj: RIS, ÚHP

4.2 Dotačné a umelecké fondy

Dotačné a umelecké fondy sa od seba líšia, spoločná je pre ne podporná činnosť pre umelcov. Transformácia vybraných programov dotačnej schémy MK SR na nezávislé dotačné fondy predstavuje jednu z najväčších zmien v rámci kultúrnej politiky v posledných rokoch. V roku 2010 začal poskytovať dotácie Audiovizuálny fond (AVF) ako prvý zákonom zriadený nezávislý kultúrny fond. V roku 2016 začal svoju dotačnú činnosť Fond na podporu umenia (FPU), napokon v roku 2018 svoje dotácie začal poskytovať Fond na podporu kultúry národnostných menšín (KULT MINOR). Dotácie sú naďalej poskytované aj z dotačnej schémy MK SR. Záverečná správa porovná dotačné modely z hľadiska procesov aj výsledkov.

Dotačná schéma MK SR bola v minulosti jediným dotačným nástrojom určeným na podporu umenia a kreatívneho priemyslu. Od roku 1991 fungovala v podobe štátneho fondu Pro Slovakia, do súčasnej podoby ju upravil zákon č. 434/2010 Z. z.¹⁴⁴ Žiadosti posudzuje komisia pozostávajúca z 3 – 11 členov (vždy nepárny počet). V súčasnosti sa dotácie poskytujú v troch programoch:

1. **Obnovme si svoj dom** – podpora ochrany, obnovy a rozvoja kultúrneho dedičstva,
2. **Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva** – podpora kultúrnych aktivít osôb so zdravotným postihnutím alebo inak znevýhodnených skupín obyvateľstva,
3. **Kultúrne poukazy** – podpora kultúrnej participácie žiakov a študentov základných a stredných škôl.
4. **Podpora miestnej a regionálnej kultúry** – je súčasťou dotačnej schémy MK SR od roku 2020.

Dotačné fondy majú formu verejnoprávnej nezávislej inštitúcie a sú zriadené zákonom¹⁴⁵. Ich vznik vychádzal z princípu tzv. predĺženej ruky (angl. arm's length principle), ktorý sa bežne využíva na vo verejnej správe vo svete. Rozhodovanie o poskytnutých dotáciách je podľa pravidiel definovaných v zriaďovacom zákone nezávislé od MK SR. Príslušné zákony upravujú otázky činnosti a orgánov fondu; fungovania odborných komisií, ktoré posudzujú žiadosti; poskytovania finančných prostriedkov; žiadateľov a podávania žiadostí; financovania a hospodárenia fondu a i. Princíp predĺženej ruky sa bežne využíva v kultúrnej politike pri vytváraní nástrojov dotačnej podpory (Hillman Chartrand & Caughey, 1989; Towse, 2010).

Celkový objem poskytnutej dotačnej podpory (z dotačnej schémy MK SR aj zo zriadených fondov) za posledné obdobie výrazne rástol, v porovnaní s rokom 2008 sa do roku 2018 viac ako zdvojnásobil (z 20,7 mil. eur na 54,0 mil. eur). Rozšírila sa programová štruktúra a ponúkli sa nové formy dotačnej podpory (štipendiá na tvorbu určené pre fyzické osoby v AVF a FPU). Vznik zriadených fondov sprevádzalo zvýšenie počtu žiadostí, zvýšenie počtu schválených žiadostí a zvýšenie sumy poskytnutej na podpornú činnosť (Tabuľka 30).

¹⁴⁴ Zákon č. 434/2010 Z. z.¹⁴⁴ o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.

¹⁴⁵ AVF – zákon č. 516/2008 Z. z. o Audiovizuálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov; FPU – zákon č. 284/2014 Z. z. o Fonde na podporu umenia a o zmene a doplnení a č. 434/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky v znení zákona č. 79/2013 Z. z.; KULT MINOR – zákon č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Tabuľka 30 Zmeny pred začiatkom a po začiatku pôsobenia zriadených fondov

	Počet žiadostí		Počet podporených žiadostí		Schválená suma (mil. eur)	
	pred začiatkom pôsobenia fondu*	začiatok pôsobenia fondu**	pred začiatkom pôsobenia fondu*	začiatok pôsobenia fondu**	pred začiatkom pôsobenia fondu*	začiatok pôsobenia fondu**
AVF	261	488	112	251	3,8	6,0
FPU	3 995	4 946	2 419	2 959	9,3	16,5
KULT MINOR	1 897	2 079	1 269	1 400	4,1	7,3

Zdroj: MK SR, AVF, FPU, ÚV SR, KULT MINOR

* Poznámka: Ročný priemer za tri roky pred začiatkom činnosti fondu, programy boli poskytované z dotačnej schémy MK SR (v prípade KULT MINOR z ÚV SR).

**Poznámka: Priemer za prvé tri roky činnosti fondu (v prípade KULT MINOR iba za jeden rok činnosti fondu).

Proces rozhodovania o poskytnutých dotáciách

Vo všetkých fondoch aj v dotačnej schéme MK SR hodnotia predložené žiadosti odborné komisie. Zloženie týchto komisií a ich fungovanie upravujú priamo zákony, ktoré fondy zriaďujú, a príslušné interné smernice. Kvalita hodnotenia jednotlivých komisií je posilnená zverejňovaním zoznamu ich členov a ich rozhodnutí. V prípade zriadených fondov o celkovom smerovaní fondov navyše rozhodujú správne rady, ktoré sú taktiež zložené z predstaviteľov jednotlivých oblastí umenia a kultúry. Na základe nominácií menuje členov správnych rád minister v rôznej periodicite.

Situácia je mierne odlišná v KULT MINOR, kde má činnosť odborných komisií charakter akejsi samosprávy. Zaslané žiadosti sú hodnotené osobitne za jednotlivé menšiny. Každá z aktuálne podporovaných 13 menšín má svoju odbornú radu, s výnimkou maďarskej a rómskej, ktoré majú tri odborné rady pre každú prioritnú oblasť. Odborné rady majú päť členov, nadpolovičnú väčšinu rady menuje riaditeľ na základe návrhu z kandidátov zvolených zhromaždením organizácií príslušných menšín, zvyšných členov menuje riaditeľ bez návrhu. Samostatná odborná rada sa vytvára pre program interkultúrny dialóg a porozumenie, vymenúva ju priamo riaditeľ fondu.

Rozhodnutia zriadených fondov aj dotačnej schémy MK SR sú zverejnené – na webových sídlach sú publikované zoznamy všetkých žiadateľov s informáciami o projektoch a rozhodnutiach o podporení alebo nepodporení žiadostí. Líšia sa však v rozsahu zverejnených informácií a spôsobe pridelenia dotácie. Všetky zriadené fondy zverejňujú aj slovné zdôvodnenia v prípade nepodporenia projektu, prípadne iných problémov.

Spoločným problémom zriadených dotačných fondov je:

- **nedostatok hodnotiteľov** – odborné komisie sa v niektorých programoch neobmieňajú dostatočne často, lebo nie je dostatočný počet odborníkov pre danú oblasť, prípadne chýba záujem o účasť v komisiách;
- **možná prítomnosť konfliktu záujmov** – jednotlivé zákony, ktoré zriaďujú fondy, definujú konflikt záujmov odlišne, v praxi nie je možné úplne sa vyhnúť situácii, že v niektorých programoch sú členovia komisií súčasne spolupracovníci subjektov, ktoré žiadajú o dotáciu.

Napríklad v FPU sa pri riešení problému možného konfliktu záujmov postupuje tak, že sa takýto hodnotiteľ do komisie ani nezaradí. V prípade, že sa konflikt záujmov zistí neskôr v procese činnosti odbornej komisie, je takýto člen komisie vylúčený z hodnotenia všetkých žiadostí v programe.

Evaluácia podpornej činnosti fondov

V súčasnosti je problematické zhodnotiť vplyv dotačných systémov v kultúre, pretože absentujú dáta o podporených projektoch v použiteľnej forme. V súčasnosti musia prijímatelia v každom dotačnom fonde reportovať vyhodnotenie obsahovej stránky realizovaných projektov hlavne vo forme textu, nie vo forme štruktúrovaných dát. Výsledky len vo forme textov sú náročné na plošné spracovanie, sú rozličné a líšia sa (Tabuľka 31) v škále informácií, ktoré o výstupoch projektov prijímatelia uvádzajú. V rámci podpory z dotačných systémov je známa hlavne suma podpory, oblasť investície a počet podporených projektov či sídlo žiadateľa. To však nie je postačujúce, lebo nie je zrejmé, koľko ľudí malo úžitok z podporených činností, ani špecifikácie jednotlivých aktivít, čo zabraňuje posúdeniu nástroja dotačných systémov a ich efektivity v napĺňaní cieľov a možnosti porovnania s inými nástrojmi.

Opatrenie: Na zvýšenie efektívnosti vynaložených finančných prostriedkov na dotačnú činnosť prostredníctvom lepšieho posúdenia výsledkov podporených projektov a lepšieho definovania budúcich cieľov dotačných fondov je potrebné zapracovať systematický zber dát o realizovaných projektoch do procesov vecného vyhodnotenia projektov.

V zahraničnej praxi (Box 10) sa v rámci podporených projektov zbierajú štruktúrované dáta cez aplikáciu pre prijímateľov, ktoré sa dajú ľahko exportovať (napr. vo formáte .csv, .xls). Príklad aspektov projektov, ktoré je potrebné sledovať na vyhodnotenie projektov:

- spresnenie počtu výstupov s uvedeným žánra (v rámci hudby išlo o jazz, klasiku, experimentálnu hudbu a iné);
- spresnenie počtu obyvateľov na ktorých mali aktivity dosah (napr. počet participantov či návštevníkov, veková štruktúra návštevníkov, počet zapojených občanov zo znevýhodnených skupín);
- uvedenie lokality, kde sa aktivita realizovala;
- distribúcia kreatívnych produktov, ktoré vznikli z podpory (napr. CD, publikácie, hry);
- uvedenie počtu nových priestorov pre kultúru;
- špecifikácia budov, ktoré sa obnovovali so špecifikáciou, akým spôsobom sa znovu využívajú, čím prispeli k rozvoju lokality.

Box 10 Zber dát o podporených projektoch

V teórii dotačných fondov (Towse, 2010) ako nástroja predĺženej ruky sa kladie vysoký dôraz na rozhodovanie o prerozdeľovaní verejných zdrojov, zabezpečenie čo najvyššej odbornosti a transparentnosti prostredníctvom odborníkov, avšak len málo sa teória zameriava na meranie konkrétnych vplyvov podporených činností.

V praxi sa už rôzne Arts Councils (rady pre podporu umenia) začali zameriavať aj na hodnotenie projektov po ich realizácii, nielen po finančnej, ale aj po obsahovej stránke. V prvom rade je dôležité zabezpečiť zber dát konzistentným spôsobom, na čo upozornila aj analýza hodnoty za peniaze írskoho Arts Council (DCHG, 2015). Následne v roku 2016 začala organizácia Arts Council prostredníctvom novej stratégie zlepšovať zber dát, po dlhších debatách o výbere správnych názvov jednotlivých polí na meranie a od roku 2019 spustili elektronický

systém, pričom majú prvé výsledky o vplyve podpornej činnosti¹⁴⁶. Napr. v Arts Council majú možnosť prezentovať, koľko detí v predškolskom veku v roku 2019 bolo na predstaveniach súčasného tanca v Dubline vďaka podpore z verejných zdrojov.

Tabuľka 31 Prehľad spôsobu zbierania informácií o realizovaných projektoch podporených dotačnými fondmi v kultúre v súčasnosti (február 2020)

Dotačný systém	Reportovanie realizovaných projektov	Link na registračný systém
Dotačná schéma MK SR	Zber dát v textovom formáte v rámci registračného systému – využitie nahrávania wordových dokumentov.	https://ds.culture.gov.sk
AVF	Zber dát v textovom formáte v rámci registračného systému. O niektorých programoch niektoré dáta preberajú zo SFÚ (návštevnosť filmov, počet ocenení).	http://registracia.avf.sk
FPU	Zber dát v textovom formáte v rámci registračného systému.	https://podpora.fpu.sk
KULT MINOR	Zber dát v textovom formáte v rámci registračného systému.	https://podpora.kultminor.sk

Zdroj: IKP

Kultúrne poukazy

Kultúrne poukazy predstavujú pre základné a stredné školy spôsob finančnej úľavy z výšky vstupného do vybraných kultúrnych inštitúcií. Obe strany, školy a kultúrne inštitúcie, si o ne môžu požiadať tak, že sa zahlásia do dotačného programu Kultúrne poukazy. Tento program vznikol s cieľom zvýšiť návštevnosť kultúrnych inštitúcií žiakmi základných a stredných škôl a zároveň vychovať študentov k pravidelnému navštevovaniu aj v budúcnosti bez motivovania takýmito poukazmi (tzv. demand-side incentives).

Každý študent a učiteľ prihlásenej školy dostane 4 poukazy v celkovej hodnote 4 eurá (1 euro = 1 poukaz). Ročne MK SR vyčlení na kultúrne poukazy 3 mil. eur, z toho reálne použitých (nahlásených a preplatených) bolo v roku 2019 v hodnote 2,3 mil. eur. Rozdelilo si ich 744-tisíc študentov a učiteľov z 2 879 škôl. V priemere je zapojených 75 % všetkých škôl, ak nerátame špeciálne základné a stredné školy, je to 90 % škôl. V priemere sa tak vyčerpá 75 % všetkých prostriedkov určených na kultúrne poukazy.

Schéma v súčasnej podobe nie je jednoducho vyhodnotiteľná, je nákladná na administráciu a trpí zbytočnou byrokraciou.

Deklarovanými cieľmi dotačného programu¹⁴⁷ je vytvárať podmienky na aktívnu účasť kultúrnych inštitúcií vo výchove a vzdelávaní školskej mládeže, vytvárať prehľad záujmu detí a mládeže o kultúru a monitorovať návštevnosť kultúrnych inštitúcií touto vekovou kategóriou¹⁴⁸. Monitorovanie, ktoré malo byť zabezpečené informačným systémom pre kultúrne poukazy, je v súčasnej podobe neadekvátne. Zistiť presný dosah programu, napr. ktoré školy uplatnili koľko poukazov v ktorých kultúrnych inštitúciách systém neumožňuje. Obmedzená podoba systému ostáva nevyužívaná – odborníkmi, školami, kultúrnymi inštitúciami či verejnosťou, pretože systém neponúka možnosť hlbšej analýzy participácie mladšej generácie, študentov základných a stredných škôl.

¹⁴⁶ Measurement and evaluation, dostupné online: <http://www.artscouncil.ie/Arts-in-Ireland/Strategic-development/Measurement-and-evaluation/>

¹⁴⁷ <https://www.kulturnepoukazy.sk/kp20/index.html>

¹⁴⁸ Informácia pre žiadateľov o poskytnutí dotácie z rozpočtovej kapitoly Ministerstva kultúry Slovenskej republiky v programe Kultúrne poukazy na rok 2020 (kultúrne inštitúcie).

Na spracovanie agendy kultúrnych poukazov sú v súčasnosti potrebné až 3 informačné systémy zavedené v roku 2006, okrem nich sú zapojené ďalšie 2 systémy MK SR (Nuntio a Štátna pokladnica SR)¹⁴⁹. Poukazy sa školám distribuujú výhradne v tlačenej podobe. Prevádzkové náklady na informačné systémy spolu s nákladmi na tlač kultúrnych poukazov a na ich personifikáciu a distribúciu tvoria približne 165-tisíc eur ročne, čo pri distribuovaných preukazoch vo výške 2,3 mil. eur predstavuje približne 7 %. Dotačné fondy AVF a KULT MINOR majú prevádzkové náklady vo výške 5 %, vo FPU je to 3,5 % z celkového rozpočtu.

V súčasnosti sa školy musia každoročne nanovo registrovať na stránke www.kulturnepoukazy.sk, aby následne získali poukazy pre študentov. Zároveň ak školy nestihnú termín registrácie, strácajú nárok na poukazy.

Opatrenie: Zabezpečiť adresnejší a efektívnejší program kultúrnych poukazov monitorovaním a vyhodnocovaním jeho cieľov, najmä záujmu detí a mládeže o kultúru, a znížením prevádzkových nákladov a byrokratického zaťaženia.

Monitoring a vyhodnocovanie napĺňania cieľov by mali byť súčasťou funkcionalít nového informačného systému a zároveň by sa mali uskutočňovať v rámci pravidelného dopytovania používateľov, napríklad prostredníctvom prieskumov.

Zvýšiť nákladovú efektívnosť kultúrnych poukazov je možné prostredníctvom nového informačného systému. Je potrebné nahradiť súčasný informačný systém umožňujúci iba tlačенú verziu poukazov novým systémom, ktorý bude mať nenáročnú údržbu, bude užívateľsky dostupný a ktorý bude mať nižšie náklady bez vplyvu na kvalitu. Nový systém by mal ponúkať možnosť elektronickej formy kultúrnych poukazov a mal by obsahovať analytické nástroje na vyhodnocovanie úspešnosti kultúrnych poukazov.

Zníženie byrokratickej záťaže sa dá doceliť zrušením každoročnej registrácie škôl. Bude potrebné zadefinovať, či bude stačiť jednorazová registrácia, alebo budú školy dostávať poukazy automaticky. Tento krok súvisí s opatrením o prechode na elektronicкую formu kultúrnych poukazov a mal by obsahovať analytické nástroje na vyhodnocovanie úspešnosti kultúrnych poukazov.

Umelecké fondy

Umelecké fondy poskytujú podporu umelcom podobne ako zriadené fondy, na podpornú činnosť ale použijú v priemere iba 45 % z celkových príjmov (2018). Hoci sa umelecké fondy – Literárny fond, Hudobný fond a Fond výtvarných umení – svojou históriou, činnosťou aj zdrojmi príjmov odlišujú od zriadených dotačných fondov, majú spoločné hlavne poslanie. Tým je poskytovať podpornú činnosť pre umelcov. Umelecké fondy podporujú tvorivú literárnu, vedeckú a umeleckú činnosť a vytvárajú materiálne podmienky na vznik nových diel a umeleckých výkonov. Poskytujú podporu vo forme štipendií, osobitne dlhodobých, tvorivých odmien, ocenení, cestovných príspevkov, pôžičiek na podporu tvorivej činnosti a iné formy podpôr¹⁵⁰.

Hlavným zdrojom príjmov umeleckých fondov sú povinné príspevky príjemcov autorských odmien a odmien výkonných umelcov, príspevky za použitie diel a príspevky za použitie vrátane tzv. voľných diel¹⁵¹. Výška odvodu do umeleckých fondov je 2 % z hrubých príjmov autorských odmien a odmien výkonných (reprodukčných) umelcov. Príspevok používateľov diel je vo výške 1 – 2 % z príslušného základu, napr. 1 % z utrženého vstupného pri uvedení divadelnej hry alebo 2 % úhrnných príjmov za predané zvukové či audiovizuálne snímky. Asi 40 % celkových príspevkov do fondov (900-tisíc eur) je od RTVS. Zo sumy vybraných

¹⁴⁹ Podrobnejšie o existujúcich obmedzeniach súčasného stavu píše dokument Analýza spracovania agendy kultúrnych poukazov (Soitron, 2019).

¹⁵⁰ Podľa § 2 ods. 3 písmeno b) zákona č. 13/1993 Z. z. o umeleckých fondoch.

¹⁵¹ Pojem voľné dielo v dokumente odkazuje na význam podľa § 9 Autorského zákona, <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2015/185/#paragraf-9>.

koncesionárskych poplatkov RTVS platí 1 %, ktoré si delia fondy v pomere 50 % pre Literárny fond, 35 % pre Hudobný fond a 15 % pre Fond výtvarných umení. Za použitie voľných diel platí rozhlas 0,14 % a televízia 0,1 % z koncesionárskych poplatkov, iní používatelia podiel z autorských odmien. Ďalším zdrojom príjmov umeleckých fondov sú výnosy z podnikania, dary, dotácie, sponzorské príspevky, dedičstvo a pod.

Na podpornú činnosť sa v roku 2018 využilo v priemere menej ako polovica vyzbieraných príspevkov (1,1 z 2,3 mil. eur). Na rozdiel od zriadených dotačných fondov nemajú umelecké fondy v zákone explicitne stanovené, akú časť svojho rozpočtu musia využiť na podpornú činnosť. V roku 2018 sa v tom umelecké fondy veľmi líšili – na podpornú činnosť použili 27 % až 57 % z celkových výdavkov (Box 11). Zvyšok využili na prevádzku, prípadne na svoju inú činnosť (napr. vydavateľskú, poradenskú, obchodnú).

Úspešnosť výberu príspevkov je nízka, autori ani používatelia diel nie sú motivovaní príspevkami platiť. Medzeru vo výbere príspevkov nie je možné presne vyčíslieť pre komplikovanosť poplatkového systému a nedostatok čiastkových informácií. Je ale možné predpokladať, že výpadok je značný; ak by sa vzala do úvahy iba jedna skupina povinných platcov, a to vydavatelia kníh a periodík, pri 100 % splnení povinnosti by podľa posledných dostupných dát (Eurostat, 2015) mali prispieť 2 mil. eur, čo činí takmer celú sumu vybranú v súčasnosti vo všetkých umeleckých fondoch dokopy.

Jedným z dôvodov vysokého výpadku výberu príspevkov je nízka informovanosť, druhým neochota platiť, ktorá môže mať viacero príčin. Systém povinných príspevkov do umeleckých fondov nemá ekvivalent u iných profesií, čo možno vnímať ako znevýhodnenie umelcov, organizátorov podujatí a predajcov. Pre autorov diel je technicky možné vytvoriť dielo a ponúknuť ho aj inak ako prostredníctvom autorských zmlúv (napr. fakturáciou autorských služieb, ak sú živnostníkmi). Pre niektorých používateľov sú pravidlá nastavené zbytočne prísne. Kritikmi sú najmä vydavatelia, pre ktorých je základom poplatku predajná cena celého nákladu, nie iba predaných produktov. Pre iných je predpis definovaný natoľko vágne, že nie je zrejmé, ako ho dodržať: ustanovenia sa napríklad vzťahujú „v primeranej miere“ aj na odmeny výrobcov nenahratých nosičov.¹⁵² A napokon, kontrolné mechanizmy na vymáhanie príspevkov sa v praxi málo využívajú. Motiváciu prispievať znižuje aj spôsob prerozdeľovania podpory, ktorý je skôr formálny a nemá jasne stanovené kritériá, na základe ktorých sa podpora prideliuje.

Je potrebná revízia zákona o umeleckých fondoch, jeho cieľa a spôsobu fungovania. Prvým krokom je prehodnotiť, či majú mať tvorcovia a používatelia umenia povinnosť vytvárať podporný fond pre svoju komunitu odvádzaním časti svojich príjmov. Ak áno, podmienky platenia musia byť nastavené tak, aby boli jednoznačné, prehľadné a aby zaťaženie bolo rovnomerné naprieč skupinami povinných platcov a aby bola podpora prerozdeľovaná na základe jasných a transparentných kritérií.

Ak sa systém podporného fondu v nejakej podobe zachová, je potrebné zefektívniť jeho prerozdeľovanie. Umelecké fondy v súčasnej podobe spotrebujú veľkú časť zdrojov na vlastnú prevádzku, čo znižuje objem finančných prostriedkov na podporu umelcov. Zriadené dotačné fondy poskytujú priamu podporu s nižšími nákladmi. Umelecké fondy by mali mať strop na prevádzkové náklady podobne ako dotačné fondy, v opačnom prípade je efektívnejšie presunúť ich podpornú činnosť do dotačných fondov.

Ak by sa výnosy z príspevkov do umeleckých fondov presunuli do zriadených dotačných fondov a použili na priamu podporu, mohlo by sa umelcom rozdeliť ročne o 1,1 mil. eur viac. Zriadené dotačné fondy môžu totiž použiť na prevádzku najviac 5 % svojich príjmov (FPU len 3,5 %)¹⁵³. Zo súčasného objemu výnosov z príspevkov do umeleckých fondov (2,3 mil. eur) by sa v prípade presunu podpornej činnosti do FPU mohlo

¹⁵² Podľa § 25 zákona č. 13/1993 Z. z. o umeleckých fondoch.

¹⁵³ Z tohto pravidla sú vyňaté niektoré vlastné príjmy. Preto sa aj pri výpočtoch 3,5 % z príjmov umeleckých fondov berú do úvahy iba príjmy z príspevkov, nie vlastné príjmy z iných činností.

použiť na prevádzku iba 80-tisíc eur. Pri administrácii podpory cez FPU by bolo možné prerozdeliť podobné dotácie (900-tisíc eur) ako v súčasnosti dávajú umelecké fondy (1,1 mil. eur) už vtedy, ak by zo všetkých povinných platcov prispieval iba RTVS. Odhadom 100-tisíc eur by MK SR ušetrilo tým, že by do umeleckých fondov neprispievali ani zriadené organizácie MK SR.

Sekundárne činnosti ako edičné a ďalšie aktivity by mohli prebrať zriadené organizácie MK SR (Hudobné centrum, Literárne informačné centrum), ktoré sa podobným aktivitám už venujú. Odhad dodatočných nákladov si vyžaduje predovšetkým rozhodnutie, či tieto služby ponechať, alebo zdroje radšej vložiť do priamych dotácií. Prípadné zrušenie umeleckých fondov by si vyžadovalo aj rozhodnutia o ich majetku, predovšetkým o pobytových zariadeniach Literárneho fondu a predajni Hudobného fondu, ale aj o zbierkach diel v ich vlastníctve. Akákoľvek transformácia sa musí udiať v spolupráci so zástupcami dotknutých umelcov, dotačnými fondmi, Hudobným a Literárnym informačným centrom, prípadne ďalšími ROPO MK SR. Zvýšenie rozpočtu fondov a iných zriadených organizácií o vyzbierané príspevky od autorov a používateľov nesmie mať za následok zníženie ich zdrojov.

Revízia odporúča ako prvú možnosť zrušenie umeleckých fondov a presunutie ich podpornej činnosti do zriadených dotačných fondov, čím by sa zvýšila podpora umelcom o 1,1 mil. eur. Tento krok by si vyžadoval analýzu presunu jednotlivých činností z umeleckých fondov do zriadených, ako aj novelu zákonov o zriadených fondoch.

Druhou možnosťou je úplné zrušenie fondov a aj povinnosti do nich prispievať. To by znamenalo nižšiu podporu pre umelcov v objeme 1,1 mil. eur ročne, ale na druhej strane odpadnutie platobnej povinnosti v celkovej výške 2,3 mil. eur ročne.

Tretia možnosť je ponechať umelecké fondy, ale revidovať systém príspevkov a prerozdelenia podpory. Ak by sa mali umelecké fondy zachovať, bolo by potrebné jasné a spravodlivé vymedzenie povinností platcov a väčšia informovanosť, ako aj transparentnejší systém rozdeľovania podpory a určenie maximálnej výšky prevádzkových nákladov podobne ako pri dotačných fondoch.

Opatrenie: Vypracovať a predložiť na rokovanie vlády SR novelu zákona o umeleckých fondoch, alebo tento zákon zrušiť a ich podpornú činnosť preniesť do zriadených fondov, prípadne zriadených organizácií MK SR, čo si tiež vyžiada úpravu ich zákonov a štatútov.

Box 11 Umelecké fondy

Zákon č. 13/1993 Z. z. o umeleckých fondoch zriadil tri umelecké fondy ako národnokultúrne verejnoprávne inštitúcie:

- **Literárny fond** – pre odbor tvorivej činnosti v oblasti slovesnej, divadla, filmu, rozhlasu, televízie a zábavného umenia,
- **Hudobný fond** – pre odbor tvorivej činnosti v oblasti hudby,
- **Fond výtvarných umení** – pre odbor tvorivej činnosti v oblasti výtvarných umení.

Literárny fond v roku 2018 hospodáril s výnosmi 1,45 mil. eur, z toho 1,39 mil. eur pochádzalo z príspevkov podľa zákona. Z toho bolo na priamu podpornú činnosť použitých 767-tisíc eur, čo je 55 % príjmov z príspevkov.

Hudobný fond v roku 2018 hospodáril s výnosmi 555-tisíc eur, príspevky podľa zákona tvorili 457-tisíc eur, vlastné príjmy tvorili 18 % všetkých príjmov. Na podpornú činnosť fond prerozdělil 111-tisíc eur, tie boli navyšené o 14-tisíc eur z rezervného fondu tvoreného zo zisku fondu, spolu na podpornú činnosť použil fond 125-tisíc eur,

teda 27 % príjmov z príspevkov.

Fond výtvarných umení v roku 2018 dosiahol výnosy vo výške 413-tisíc eur¹⁵⁴. Na priamu dotačnú činnosť bolo poskytnutých 205-tisíc eur, resp. 50 % príjmov.

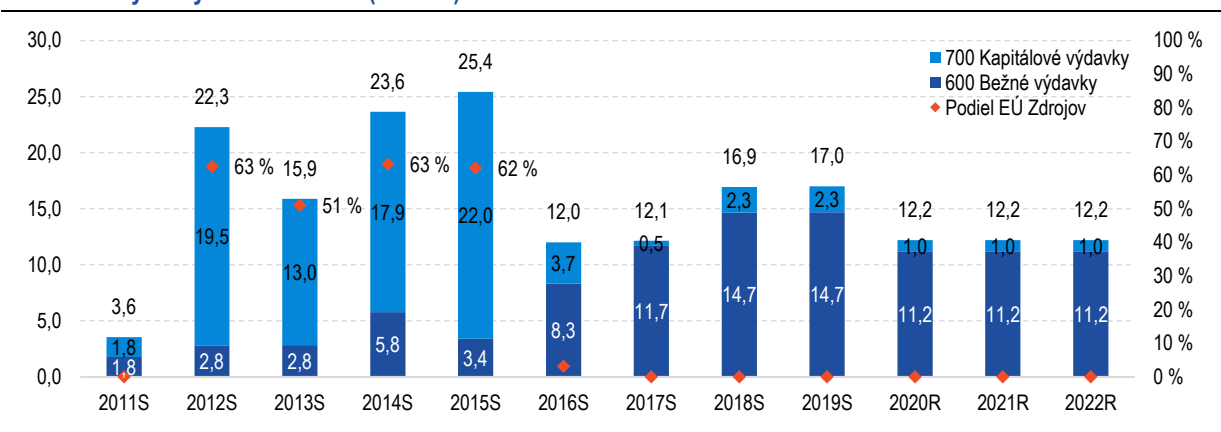
Podrobnosti fungovania umeleckých fondov upravujú ich štatúty, ktoré rada fondu predkladá na schválenie ministromi kultúry. Činnosť umeleckých fondov má charakter umeleckej samosprávy. Členovia výborov sekcií sú volení registrovanými tvorivými združeniami a profesijnými organizáciami pôsobiace v príslušnej tvorivej oblasti, rady sú následne tvorené predstaviteľmi výborov sekcií.

4.3 Informačné systémy

Priemerná výška IT výdavkov kapitoly Ministerstva kultúry SR (MK SR) je v rokoch 2011-19 16,5 mil. eur (4,7 % rozpočtu)¹⁵⁵ (Graf 64). Celková výška IT rozpočtu zodpovedá priemeru iných rezortov, podiel patrí medzi najvyššie. Na financovaní sa významne podieľajú zdroje EÚ, ktoré tvoria 36 % celkových a 60 % investičných IT výdavkov. Značná časť výdavkov na IT je spojená s výdavkami na digitalizáciu kultúrneho dedičstva diskutovanej v kapitole 4.9.

Výdavky v rozpočte verejnej správy na roky 2020-22 nezahŕňajú plánované investície zo štrukturálnych fondov. Pamiatkový úrad SR, rozpočtová organizácia MK SR, plánuje realizovať projekt „Pamiatkový informačný systém“ (PAMIS), ktorý má digitalizáciou procesov šetriť čas zamestnancov. Investičné náklady sú odhadované na 12,5 mil. eur a ročné prevádzkové náklady na 1,2 mil. eur, pričom projekt môže priniesť časovú úsporu zamestnancov až do 43 FTE¹⁵⁶ (0,9 mil. eur ročne, v roku 2027). Hodnotenie odporúča, aby sa po implementácii informačného systému upravil počet FTE venujúcich sa optimalizovaným agendám v súlade s meranými prínosmi a počtom podaní, alebo aby sa využili voľné kapacity na zníženie nadčasov alebo zvýšenie počtu vybavených konaní. Očakávané úspory bude potrebné monitorovať a zohľadniť v rozpočte organizácie.

Graf 64 IT Výdavky rezortu MK SR (mil. eur)

Zdroj: RIS, ÚHP

Najväčšia časť rozpočtu (6,8 mil. eur, 44 %) je alokovaná na nákup externých IT služieb (Tabuľka 32). Podiel výdavkov na nákup externých služieb údržby a rozvoja softvéru a ďalších IKT služieb zodpovedá priemeru

¹⁵⁴ Pre nedostatok dát o podrobnej štruktúre príjmov všetky výpočty vychádzajú zo zjednodušeného predpokladu, že všetky výnosy FVU pochádzajú z príspevkov.

¹⁵⁵ IT výdavky sú výdavky celej rozpočtovej kapitoly MK SR, filtrované podľa programovej klasifikácie (0EK) a podľa ekonomickej klasifikácie (vybrané IKT kódy EKRK).

¹⁵⁶ Ekvivalent plného pracovného úväzku (full-time equivalent). Analýza dostupná on-line: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/hodnota-za-penize/hodnotenie-investicnych-projektov/hodnotenie-investicnych-projektov.html>

ostatných rozpočtových kapitol ministerstiev. Podľa výsledkov hodnotenia výkonnosti DataCentra¹⁵⁷ je možné aj špecializované IT služby zabezpečiť internými kapacitami, s výraznou úsporou nákladov, bez vplyvu na kvalitu. V materiály „Ľudské zdroje vo verejnej správe¹⁵⁸“, sa uvádza, že na MK SR sú interné kapacity vytvorené najmä na oddelení prevádzky, najväčším nedostatkom sú chýbajúce kapacity na strategické riadenie IT.

Tabuľka 32 Najväčšie nákladové položky (mil. eur)

Položka	2017	2018	2019	Podiel
Služby v oblasti IKT, údržba a rozvoj softvéru	4,9	7,7	7,7	44%
Rutinná a štandardná údržba výpočtovej techniky	4,2	3,9	4,4	27%
Ostatné	3,0	5,4	4,9	29%

Zdroj: RIS, ÚHP

Opatrenie: Zanalyzovať ekonomickú efektívnosť preberania externých IT služieb do internej správy a vytvoriť časový harmonogram implementácie.

Zmenou prevádzkového modelu predajného a rezervačného systému sa dajú znížiť IT výdavky najmenej o 0,75 mil. eur za 5 rokov. Ministerstvo kultúry prevádzkuje vlastný systém na predaj a rezerváciu vstupeniek. Rovnaké služby je možné poskytovať aj s využitím licenčného softvéru alebo prostredníctvom portálov komerčných predajcov vstupeniek. Nákladovo najefektívnejšia alternatíva je prechod na licenčný softvér (Tabuľka 33), niektoré zriadené organizácie už toto riešenie využívajú (SFÚ, SLUK). Úsporný potenciál pre obdobie 2019-2023 odhadovaný na 0,75 mil. eur (0,15 mil. ročne) bude aktualizovaný v štúdiu uskutočniteľnosti, aj voči alternatívnym riešeniam. Predpokladanú úsporu je možné zvýšiť lepšou špecifikáciou požiadaviek a vyjednávaním o zvýhodnených podmienkach, na základe nadštandardného obratu z predaja vstupeniek.

Tabuľka 33 Náklady na predaj a rezerváciu vstupeniek v rokoch 2019 – 2023 (mil. eur)

Alternatíva	Náklady
Pokračovanie v prevádzke vlastného systému s nutným rozvojom	1,7
Predaj vstupeniek prostredníctvom ticketingových spoločností	3,2 - 4,3
Prenájom licencovaného riešenia	1,0

Zdroj: IKP

Opatrenie: Optimalizovať systém pre predaj a rezerváciu vstupeniek v zriadených organizáciách MK SR. Spracovať záväzný plán na zmenu predajného a rezervačného systému podľa výsledkov analýzy. Aktualizovať analýzu nákladovej efektivity alternatívnych riešení.

Výdavky na IT nie sú koncentrované na úrade ministerstva, porovnateľnú výšku majú ďalšie 3 rozpočtové organizácie (Tabuľka 34). Na úrad ministerstva kultúry pripadá v rokoch 2015-19 v priemere 26 % IT výdavkov, porovnateľnú výšku majú IT výdavky ďalších 3 rozpočtových organizácií (tie sa do veľkej miery týkajú digitalizačných projektov). Od roku 2020 majú byť IT výdavky Univerzitnej knižnice v Bratislave a Slovenskej národnej knižnice vyššie ako výdavky úradu ministerstva.

Tabuľka 34 Priemerné ročné IT výdavky rozpočtovej kapitoly (mil. eur)

Organizácia	2015-2019	2020-2022
Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky	4,3	2,4
Univerzitná knižnica v Bratislave	3,9	2,5
Národné osvetové centrum	3,5	2,1
Slovenská národná knižnica	2,4	3,1
Ostatné	2,7	2,0

Zdroj: RIS, ÚHP

¹⁵⁷ Hodnotenie výkonnosti Datacentra, dostupné online: https://finance.gov.sk/files/archiv/92/Hodnotenie_vykonnosti_DataCentra_web.pdf.

¹⁵⁸ Ľudské zdroje vo verejnej správe, dostupné online: <https://platforma.slovensko.digital/uploads/short-url/7nmziofRZBteCxvzYj2BKRllaTx.pdf>.

Nedodržovanie pravidiel rozpočtovania IT výdavkov bráni ich detailnejšiemu porovnaniu v čase, alebo medzi organizáciami. Podľa metodického pokynu k OEK majú byť IT výdavky správcov kapitol a ich rozpočtových a príspevkových organizácií, ktoré sú financované zo štátneho rozpočtu, evidované v medzirezortnom programe OEK¹⁵⁹. Metodický pokyn OEK dodržiava len úrad ministerstva kultúry, ktorý v súlade s metodickým pokynom rozpočtuje v priemere 79 % IT výdavkov. Ostatné rozpočtové organizácie neevidujú IT výdavky v medzirezortnom programe vôbec (Tabuľka 35).

Tabuľka 35 Výdavky na IT financované zo štátneho rozpočtu v medzirezortnom programe OEK

Organizácia	Výška výdavkov (mil. eur)	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Úrad MK SR	3,1	77%	83%	89%	76%	76%	76%
Ostatné organizácie	10,4	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Spolu	13,5	15%	21%	28%	15%	15%	15%

Zdroj: RIS, ÚHP

Opatrenie: Implementovať rozpočtovanie podľa metodického pokynu OEK vo všetkých rozpočtových a príspevkových organizáciách MK SR.

Nízka kvalita údajov neumožňuje zhodnotiť návratnosť prevádzkovaných IS. Ministerstvo prevádzkuje alebo plánuje vytvoriť 74 informačných systémov¹⁶⁰. Údaje o nákladoch a používaní IS (počet podaní, počet používateľov, podiel elektronických podaní a pod.) sú dostupné v nízkej kvalite, alebo vôbec. Informačné systémy s ročnými výdavkami nad 100-tisíc eur majú byť podľa OEK rozpočtované ako samostatné položky, v rozpočte verejnej správy je takto evidovaný 1 IS. Centrálny metainformačný systém MetalS má slúžiť ako miesto na agregovanie údajov o jednotlivých IS, vrátane nákladov a merateľných výsledkových ukazovateľoch. Údaje o východiskových a cieľových hodnotách merateľných ukazovateľov sú dostupné pre 1 IS, aktuálne údaje nie sú uvedené.

Opatrenie: Do MetalS pravidelne nahrávať údaje o nákladoch a používaní jednotlivých IS.

Ekonomicky efektívne zabezpečenie servisných IT služieb vyžaduje porovnať súčasný model a rozsah nákupu s ďalšími alternatívami, vrátane možnosti zabezpečenia internými kapacitami.

V roku 2017 uzatvorilo ministerstvo kultúry 5-ročnú zmluvu o poskytovaní servisných IT služieb pre úrad a 30 organizácií v hodnote 15,8 mil. eur s DPH¹⁶¹. Servisné služby sú objednávané ako mesačný paušál pre jednotlivé organizácie, v relevantných prípadoch môžu byť rozšírené o služby poskytnuté nad rámec paušálu.

Z dostupných materiálov nie je možné overiť, či sú jednotkové ceny a objem externých služieb nastavené efektívne a či je ich nákup od jedného dodávateľa pre organizácie na celom území SR nákladovo najefektívnejšia alternatíva. Priemerná jednotková cena IT špecialistov 918 eur s DPH (celkovo 3,5 mil. eur) je vyššia ako cena bežná pre slovenský verejný sektor vo výške 672 eur s DPH. Znížením jednotkových cien na referenčnú úroveň sa dá v novej zmluve dosiahnuť ročná úspora 0,2 mil. eur. Už teraz je možné znížiť náklady vyžadovaním preukázania ekonomickej návratnosti služieb čerpaných nad rámec paušálu.

Nákladovo efektívne zabezpečenie servisných IT služieb na ďalšie obdobie vyžaduje spracovanie štúdie uskutočniteľnosti. Jedným z východiskových predpokladov pri spracovaní tejto štúdie je stanovenie priorít pri nakladaní s digitálnymi dátami, ktoré sú výsledkom procesov digitalizácie artefaktov, reprezentujúcich kultúrne dedičstvo Slovenska. Je potrebné porovnať všetky relevantné alternatívy zabezpečenia služieb, vrátane vybudovania interných kapacít, a vytvoriť čo najpresnejší odhad potrebného množstva a rozpočtu.

¹⁵⁹ Metodický pokyn ÚPVII na rozpočtovanie nákupu IT v rámci medzirezortného programu OEK Informačné technológie financované zo štátneho rozpočtu, dostupné online: https://drive.google.com/file/d/15pFGMX80gV_5AUZM-Flu0Z7TaQxJdVRx/view?usp=sharing

¹⁶⁰ Centrálny metainformačný systém verejnej správy SR, dostupné online: <https://metais.vicemier.gov.sk/cilist/ISVS>

¹⁶¹ Zmluva o poskytovaní servisných služieb, dostupné online: <https://www.crz.gov.sk/index.php?ID=2910679&l=sk>

Opatrenie: Spracovať štúdiu uskutočniteľnosti na identifikovanie najefektívnejšieho spôsobu zabezpečenia IT servisných služieb po vypršaní existujúcej zmluvy.

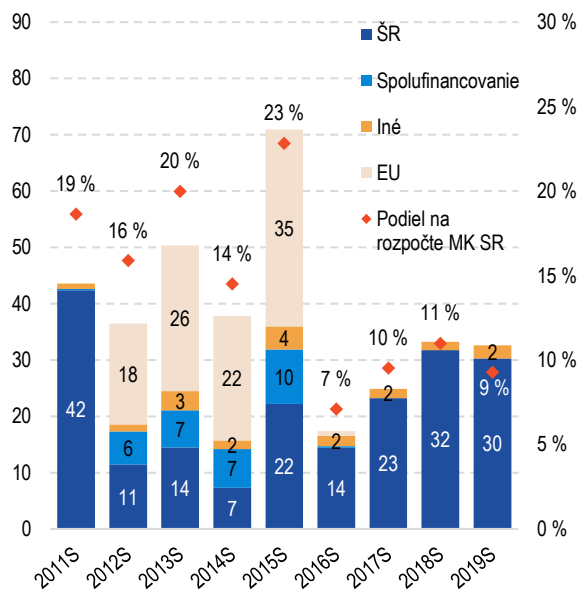
Opatrenie: Pred čerpaním služieb nad rámec paušálu preukázať ekonomickú návratnosť objednávaných služieb.

4.4 Kapitálové výdavky

Investície kapitoly ministerstva kultúry tvorili v rokoch 2011 – 2019 približne 14 % rozpočtu kapitoly (priemerne okolo 39 mil. eur ročne) (Graf 65). Investície boli financované prevažne zo štátneho rozpočtu. V rokoch 2012 – 2015 došlo k navýšeniu investícií najmä pre významnejšie financovanie digitalizácie kultúrneho dedičstva z európskych zdrojov. Projekty digitalizácie sú do konca roku 2021 vo fáze udržateľnosti. V budúcich rokoch plánuje ministerstvo financovať investície najmä zo zdrojov štátneho rozpočtu (9,9 mil. eur v roku 2020 a po 8 mil. eur v rokoch 2021 a 2022).

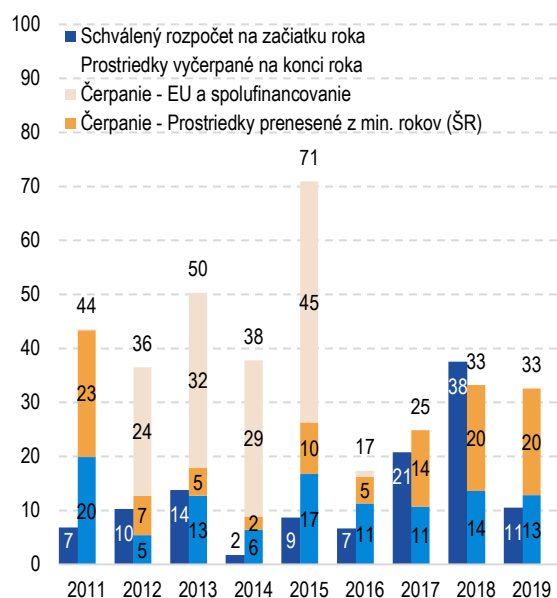
Čerpanie kapitálových výdavkov na konci roka pravidelne vysoko prevyšuje schválený rozpočet na začiatku roka, čo je spôsobené najmä fondmi EÚ a prenosmi nevyčerpaných výdavkov z minulých rokov (Graf 66). Investičný rozpočet schválený kapitolou ministerstva kultúry na začiatku roka tvoril priemerne len 39 % z celkových kapitálových výdavkov vyčerpaných na konci daného roka. Najväčšie rozdiely boli v rokoch 2012 až 2015 spôsobené najmä investičnými projektmi podporenými z EÚ fondov (55 % rozdielu), ktoré nie sú rozpočtované v kapitole MK SR. Ďalšie rozdiely tvoria najmä prenesené zdroje z predchádzajúcich rokov (45 % rozdielu, nevyčerpané v roku, v ktorom boli pôvodne rozpočtované). Ak ministerstvo kultúry dlhodobo nevie, s akým investičným rozpočtom môže počas najbližších rokov hospodáriť, neumožňuje mu to efektívne plánovať budúce investície.

Graf 65 Kapitálové výdavky MK SR podľa zdrojov financovania v rokoch 2011 – 2019 (ľavá os, mil. eur) a podiel na celkovom rozpočte kapitoly MK SR (pravá os, %)

Zdroj: RIS, ÚHP

Graf 66 Miera čerpania investičného rozpočtu v rokoch 2011 – 2019 (mil. eur)

Zdroj: RIS, ÚHP

Ministerstvo kultúry nemá v súčasnosti vypracovaný dlhodobý plán investícií. Investície sa vyberajú a realizujú najmä na základe potrieb počas roka. Najvýznamnejšie investície do obnovy kultúrnych pamiatok sú

schvaľované priamo vládou počas roka (napr. sanácia havarijného stavu Spišského hradu – 4,8 mil. eur, 2019¹⁶²). Z diskusií s ministerstvom kultúry vyplýva, že rizikom absencie menších investícií do udržiavania vyhovujúceho stavu majetku a kultúrnych pamiatok je neskoršia potreba veľkých investícií do komplexnej obnovy pre ich dlhodobý zlý stav. Podľa vyjadrenia ministerstva kultúry limitujú prípravu a realizáciu investičných projektov nedostatočné kapacity organizácií MK SR. Efektívna správa majetku a dobre nastavený dlhodobý investičný proces sú dôležité pre postupné dobíhanie modernizačného dlhu vyčísleného v revízií.

Dlhodobý nedostatok investícií do obnov, reštaurovania či rekonštrukcií kultúrnych pamiatok a zbierkových predmetov viedol k postupnému kumulovaniu modernizačného dlhu. Pamiatkový dlh na objektoch vo vlastníctve štátu sa odhaduje na 222 – 769 mil. eur (1,6 – 4,7 mld. eur súkromné, cirkevné a vlastníctvo územných samospráv).

Samotné zvýšenie investícií neprinesie očakávané výsledky, ak projekty nebudú mať prioritu a nebudú dlhodobopripravované. Dobrým príkladom je pasportizácia budov vo vlastníctve MK SR a pripravovaný dlhodobý investičný plán pre 24 vybraných národných kultúrnych pamiatok. Ministerstvo kultúry plánuje predložiť investičný plán na rokovanie vlády SR. Jeho schválením by sa mal vytvoriť dlhodobý plán systematických investícií do obnovy kultúrnych pamiatok.

Investičný plán by mal byť zoznamom plánovaných investícií v kultúre vrátane projektov, ktoré sú v skorej fáze prípravy. Služi ako nástroj strategického plánovania, ktorý umožňuje transparentné plánovanie a prípravu investícií už od počiatočnej fázy. Vytvorenie investičného projektu a jeho zaradenie do plánu od momentu začatia projektovej prípravy alebo vzniku štúdie uskutočniteľnosti umožňuje lepšie plánovanie budúcich rozpočtových výdavkov.

Opatrenie: Pripraviť a predložiť na rokovanie vlády SR dlhodobý investičný plán pre národné kultúrne pamiatky vo vlastníctve MK SR a jeho podriadených organizácií. V nadväznosti pripraviť a predložiť rokovanie vlády SR dlhodobý investičný plán pre všetok nehnuteľný majetok vo vlastníctve MK SR a jeho podriadených organizácií.

V súčasnosti nie je dostupná metodika, ktorá by kvantifikovala prínosy dobrého stavu národných kultúrnych pamiatok. Všeobecný rámec na prípravu a hodnotenie investičných projektov poskytujú metodické usmernenia MF SR,¹⁶³ ktoré sú vo vybraných oblastiach doplnené sektorovými metodikami. Sektorové metodiky je potrebné doplniť vo všetkých oblastiach, kde je potrebné špecifikovať individuálny prístup k príprave projektov alebo výpočtu prínosov. Revízia odporúča dopracovať metodiky na prípravu štúdií uskutočniteľnosti a ekonomickej analýzy v kultúre. Pri spracovaní metodík je potrebné zamerať sa najmä na pravidlá na tvorbu a výber alternatív a objektívnu kvantifikáciu budúcich prínosov. Revízia taktiež odporúča, aby prípravu štúdií uskutočniteľnosti a ekonomickej analýzy v čo najväčšej miere vykonávali zamestnanci analytickej jednotky MK SR. Analytickú jednotku odporúčame dobudovať tak, aby nebolo potrebné externe objednávať služby na prípravu štúdií uskutočniteľnosti a ekonomických analýz.

Opatrenie: Dopracovať metodiky na prípravu štúdií uskutočniteľnosti a ekonomickej analýzy v kultúre. Zakomponovať prípravu štúdií a ekonomickej analýzy do práce analytických jednotiek MK SR.

Organizácie ministerstva kultúry nemajú dostatočné kapacity na prípravu investičných projektov a dokumentácie. Rozpočtové a príspevkové organizácie sú často bez dostatočných kapacít na technických pozíciách (projektanti, architekti a pod.) limitované pri príprave investičných projektov a posudzovaní dodávaných

¹⁶² Návrh na finančné zabezpečenie sanácie havarijného stavu Spišského hradu, dostupné online: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/24237/1>

¹⁶³ Metodické usmernenie o postupe pri príprave investícií a projektov investičného charakteru a Rámec na hodnotenie verejných investičných projektov v SR, dostupné online: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/hodnota-za-peniaze/hodnotenie-investicnych-projektov/hodnotenie-investicnych-projektov.html>

výkonov z externého prostredia. Zvyšuje sa tak riziko, že projekt bude realizovaný nadštandardnými riešeniami, pričom rovnaké výsledky by bolo možné dosiahnuť efektívnejšími alternatívami.

Projektová kancelária má potenciál vytvoriť dostatočné interné kapacity, avšak nie všetky organizácie ministerstva kultúry realizujú projekty pravidelne, vlastné kapacity by tak nemuseli využiť naplno. Projektovú kanceláriu je vhodné budovať ako spoločné centrum na ministerstve, ktoré poskytuje služby všetkým podriadeným organizáciám.

Opatrenie: Vytvoriť centrálnu projektovú kanceláriu, ktorá bude internými kapacitami na technických pozíciách zabezpečovať prípravu investičných projektov a potrebnej dokumentácie pre podriadené organizácie MK SR, s cieľom zvýšiť efektívnosť prípravy projektov. Náklady na vznik a prevádzku sa podľa štúdie MK SR odhadujú na 1,7 mil. eur ročne, odhad je potrebné aktualizovať a doplniť o zdôvodnenie nákladov.

4.5 Zlepšenia riadenia rozpočtových a príspevkových organizácií

V spôsobe riadenia MK SR chýba orientácia na dlhodobé dosahovanie výsledkov svojich zriadených organizácií (ďalej ROPO). Cieľom riadenia ROPO ako národných kultúrnych inštitúcií je zabezpečiť autorskú slobodu pre tvorbu a činnosti organizácie a zvýšiť transparentnosť, nezávislosť a efektívnosť fungovania na dosahovanie najlepších výsledkov. Vzťahy medzi MK SR a zriadenými ROPO sú zvyčajne zamerané na formálnu kontrolu, spolupráca na strategickom plánovaní je len veľmi obmedzená, formovaná obdobím jedného roka. To spôsobuje, že aj pri vymedzení cieľov kultúrnej politiky Slovenska, ich implementácia je často formálna.

Štáty ako Írsko, Fínsko, Dánsko, či Estónsko, majú lepšie výsledky v participácii na kultúrnych službách, pričom disponujú podobnými nástrojmi kultúrnej politiky ako Slovensko¹⁶⁴. Jednou z príčin môžu byť aj zavedené prvky riadenia, ktoré MK SR v súčasnosti nevyužíva (Box 12). Prvky ako výberový proces riaditeľa, definovanie funkčného obdobia a strategické plánovanie je potrebné zaviesť do praxe, resp. zmodernizovať.

Výber a odvolanie riadiaceho pracovníka

Medzi ROPO existujú značné rozdiely v pravidlách výberu či odvolávania riadiacich pracovníkov či schvaľovania plánov, čo spôsobuje nejasnosť očakávaní od organizácií. V súčasnosti upravujú riadiacu činnosť ROPO ako verejných inštitúcií primárne tri zákony. Zákon o verejnej službe¹⁶⁵ platí pre všetkých, má však dve výnimky pre kultúrne organizácie. Jednu na základe zákona o divadelnej činnosti¹⁶⁶ pre divadelné a hudobné inštitúcie a druhú na základe zákona o audiovizíi¹⁶⁷. Vytvorili sa tak tri skupiny ROPO (Tabuľka 36).¹⁶⁸ Existuje aj štvrtá skupina zriadených organizácií MK SR, ktorú tvorí jedine Pamiatkový úrad, nakoľko je to organizácia vykonávajúca špecializovanú štátnu správu. Pamiatkový úrad riadi generálny riaditeľ, ktorého po prerokovaní s Pamiatkovou radou vymenúva a odvoláva minister¹⁶⁹. Menovanie je na dobu neurčitú.

¹⁶⁴ Primárne ide o nástroje kombinácie priameho zriaďovania kultúrnych inštitúcií a nepriamej finančnej podpory kultúrnych oblastí prostredníctvom nezávislých fondov.

¹⁶⁵ Zákon č. 552/2003 Z. z. o výkone práce vo verejnom záujme a o zmene a doplnení niektorých zákonov §5.

¹⁶⁶ Zákon č. 103/2014 Z. z. o divadelnej činnosti a hudobnej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁶⁷ Zákon č. 40/2015 o audiovizíi a o zmene a doplnení niektorých zákonov § 5, ods. 3; a § 25, ods. 7.

¹⁶⁸ Existuje aj štvrtá kategória kultúrnych organizácií v rezorte kultúry týkajúca sa organizácií zriadených zákonom (RTVS, TASR, FPU, AVF, KULT MINOR, Matica slovenská), pričom každá má pre svoje potreby navrhnutý výberový proces. Táto analýza sa primárne zaoberá hlavne vzťahom MK SR ku zriadeným ROPO.

¹⁶⁹ Zákon č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu § 9, ods. 4.

Tabuľka 36 Procesy riadenia ROPO na MK SR, k februáru 2020, v zátvorke počet ROPO

Proces	Skupina 1: Múzeá, knižnice, informačno-dokumentačné ROPO (19)	Skupina 2: Divadelné a hudobné inštitúcie (10)	Skupina 3: SFÚ (1)
Výber a odvolanie riadiaceho pracovníka	Malo by prebehnúť výberové konanie. Nie je jasné, aký je spôsob zostavenia výberových komisií. Odvolať ho môže minister kedykoľvek.	Vybrať riadiaceho pracovníka môže minister aj bez výberového konania s odbornou komisiou. Nie je jasné, aký je spôsob zostavenia výberových komisií. Odvolať ho môže minister kedykoľvek.	Riadiaceho pracovníka vyberá a odvoláva vymenovaná rada SFÚ. Rada SFÚ je stály orgán so schvaľovacou právomocou (Box 12).
Dĺžka pôsobenia vedúceho pracovníka	dobu neurčitú	5 rokov (možnosť predĺženia)	5 rokov (možnosť predĺženia)
Strategické plánovanie	bez zverejnenej stratégie	bez zverejnenej stratégie	Absentuje stratégia, zverejnená je len vízia riadenia riaditeľa: „Projekt riadenia a rozvoja SFÚ 2018 – 2023“ ¹⁷⁰ .
Tvorba obsahu a rozpočtu	Proces tvorby ukazovateľov o činnosti z kontraktu je na báze dohody riaditeľa s vecnou sekciou MK SR a tvorby rozpočtu na základe dohody so sekciou rozpočtu ministerstva. Reálne prebieha kontrola odborným úradníkom ministerstva, ktorý sa fyzicky zúčastňuje každoročného verejného odpočtu činnosti.		
Kontrola			Rada minimálne štyrikrát do roka má možnosť schvaľovať plánovaný rozpočet a odpočty vo výročných správach. Výber a zmena riadiaceho pracovníka je možná po 5 rokoch.

Zdroj: zákon č. 552/2003 Z. z.; zákon č. 103/2014 Z. z.; zákona č. 40/2015; IKP

Súčasná nastavenie výberu a odvolania riaditeľov ROPO spôsobuje neistotu pre riadiacich pracovníkov, pričom výber je z hľadiska transparentnosti a odbornosti možné zlepšiť. Odvolanie riadiaceho pracovníka môže nastať pri prvej aj druhej skupine ROPO kedykoľvek priamo ministrom, bez udania dôvodu. Výberové konania pri prvej a druhej skupine ROPO sa realizujú podľa smernice č. 1/2012¹⁷¹, v ktorej nie je jasne stanovené zloženie výberovej komisie. Pri druhej skupine ROPO s divadelnou a hudobnou činnosťou bolo navyše zavedené v roku 2014 aj právo vymenovať riadiaceho pracovníka priamo ministrom, súčasná právna úprava dovoľuje nahradiť výberové konanie priamym menovaním. Nastavenie funkčného obdobia nie je rovnaké pre všetky ROPO (Tabuľka 36). ROPO venujúce sa divadelnej a hudobnej tvorivej činnosti a SFÚ majú zo zákona stanovených štatutárnych zástupcov na obdobie päť rokov. Ostatných 19 ROPO má riaditeľov vymenovaných na dobu neurčitú¹⁷². K februáru 2020 bolo 11 riaditeľov ROPO v pozícii viac ako 10 rokov, pričom traja riadiaci pracovníci viac ako 20 rokov. Výberové konania prebiehajú pokiaľ predchádzajúci riaditeľ odstúpi, napr. z dôvodu odchodu do dôchodku. Rozhodnutie o tom, či majú byť mandáty riaditeľov(-iek), ktorí sú menovaní na päť rokov predĺžené, vydáva ministerka spolu s generálnym riaditeľom sekcie umenia MK SR na základe neverejných podkladov koncepcií riadiaceho pracovníka za minulé a budúce obdobie.

V rámci opatrenia odporúčame nastaviť povinný proces výberových konaní po uplynutí päťročného funkčného obdobia pre všetkých riadiacich pracovníkov ROPO, zmenami v legislatíve či iným nástrojom. Opatrenie je

¹⁷⁰ Projekt riadenia a rozvoja SFÚ, dostupné online: <http://www.sfu.sk/slovensky-filmovy-ustav-o-nas/organizacna-struktura/rada-sfu>

¹⁷¹ Smernica MK SR č. 1/2012 o výberovom konaní na voľné pracovné miesto pri výkone práce vo verejnom záujme

¹⁷² Proces výberu riaditeľov je dôležitý aj v rámci organizácií, ktoré majú riaditeľov na viacerých pobočkách, napr. SNM menuje 18 riaditeľov pobočiek svojich špecializovaných múzeí. Tieto procesy taktiež nie sú jasne formulované a skôr je výber viazaný na dobu neurčitú.

podmienené postupnou implementáciou, ktorá nenaruší odbornú a spôsobilú činnosť ROPO. Nároky na výber riadiacich pracovníkov vo verejných inštitúciách podmienené výberovým konaním s odbornou výberovou komisiou odporúča aj diskusná štúdia Rozpočet 2.0 (Hagara, Kišš, & Ódor, 2019), z dôvodu celkového zlepšenia transparentnosti a odbornosti vo verejnej správe. V rámci opatrenia je potrebné zaviesť jasné pravidlá na výber členov výberovej komisie vo forme zverejnenej smernice, a to špecifikovaním, aké profesie majú byť zastúpené medzi členmi výberovej komisie¹⁷³ pre každú organizáciu, zverejňovať nominácie na členov komisie, z ktorej si minister vyberá, či realizovať výber verejným vypočúvaním. Kvôli eliminovaniu politických zásahov do činnosti organizácie je taktiež nutné jasne definovať, za akých podmienok nastane situácia na odvolanie riadiaceho pracovníka zriaďovateľom počas päťročného funkčného obdobia. V prípade, že niektorá z ROPO je pripravená, je tiež vhodné umožniť doplniť k právnej forme ROPO model „zapájanej rady“, ktorá nie je štatútom, ale má rozhodovacie právomoci (viď rada SFÚ) (Box 12).

Opatrenie: Z dôvodu zvýšenia orientácie na výsledky očakávaných od riadiacich pracovníkov ROPO je potrebné postupne zaviesť päťročné funkčné obdobie pre riadiacich pracovníkov so zlepšeným procesom výberového konania.

Dlhodobé plánovanie

ROPO majú problémy riadiť svoju činnosť, keďže MK SR nevytvára pre zriadené inštitúcie podmienky na dlhodobý rozvoj. Spôsob, akým MK SR riadi plánovanie bežnej činnosti, rozvoja, aj kontrolu činnosti ROPO, má iba jednoročný charakter bez širšej odbornej diskusie. V súčasnosti MK SR nevyžaduje sformulované a zverejnené stratégie rozvoja.

1. ROPO v súčasnosti každý rok v diskusii s vecnou sekciou ministerstva stanovuje obsahovú stránku činností prostredníctvom ukazovateľov v kontrakte a so sekciou rozpočtu ministerstva pripravuje rozpočet.
2. Na rozvoj môžu ROPO získať financie prostredníctvom málo efektívneho nástroja prioritných projektov (viď nižšie) či prostredníctvom rozpočtových opatrení na základe ad hoc prijatých nelegislatívnych materiálov.
3. Kontrola činnosti ROPO sa realizuje skôr formálne aj pri každoročných odpočtoch činností.

Realizovaním týchto riadiacich procesov len v rozmedzí jedného roka absentuje priestor na širšiu diskusiu odborníkov o cieľoch kultúrnych politik a činnosti národných kultúrnych inštitúcií či hodnotenia ich výsledkov a vplyvov na spoločnosť.

Stratégia je klasický riadiaci nástroj, ktorý reflektuje pozíciu inštitúcie a jej želanú rolu v spoločnosti (tzv. mission a vision statement). Zohľadňuje širšie poslanie v rámci politiky, z ktorej je financovaná, zohľadňuje súčasné trendy v činnostiach, kontinuálne rieši otázky komu organizácia slúži, a akým spôsobom môže svojou činnosťou vplyvať na spoločnosť. Tejto stratégii má následne podliehať ich riadenie. Pri výbere riadiaceho pracovníka je nutné zohľadňovať, či je schopný(-á) realizovať formulovanú stratégiu svojou víziou riadenia, ktorá by mala byť zverejnená. Strategické plánovanie platí nielen pre súkromné firmy, ale aj pre verejné inštitúcie (Johnson, Scholes, Whittington, & Pyle, 2011). Pri verejných inštitúciách je žiaduce aj zverejnenie takýchto strategických materiálov. Európske verejné kultúrne inštitúcie majú dlhoročnú prax zverejňovania svojich stratégií (napr. Írsko, Dánsko, Estónsko). V Írsku pripravili po rozsiahlych odborných debatách so stakeholdermi (zúčastnenými stranami) a odborníkmi 15-ročnú stratégiu pre Írske národné múzeum, ktorú po každých piatich rokoch postupne definuje čiastková stratégia na päť rokov s odpočtom aktivít.¹⁷⁴ Je dobrou praxou zo strany

¹⁷³ Napr. 1 odborník na manažment, 2 odborníci na odbornú pôsobnosť – domáci a zahraniční, 1 zástupca zamestnancov, 1 zástupca zriaďovateľa.

¹⁷⁴ Corporate Information of the National museum of Ireland, dostupné online: <https://www.museum.ie/Corporate-Media/Corporate-Information>

zriaďovateľa podporiť zriadené organizácie vo formulácii stratégií s relevantnou expertízou (v súčasnosti aj prebiehajúci proces na KSK, BA Magistrát).

Opatrenie: Na zlepšenie výsledkov a rozvoja ROPO je potrebné zaviesť nástroj strategického plánovania vo formulovanej a zverejnenej stratégii. Revízia odporúča sformulovať a zverejniť strategický dokument na 6 – 9 rokov v každej rozpočtovej a príspevkovej organizácii MK SR.

Finančný nástroj na rozvoj ROPO tzv. prioritné projekty sú málo motivujúcim nástrojom. Ročne sa prostredníctvom prioritných projektov rozdelí medzi ROPO priemerne cca. 7 mil. eur (cca. 1/4 celkovej sumy žiadaných projektov a 4,8 % sumy rozpočtov ROPO). Cieľ prioritných projektov je nejasný. Na jednej strane sú prioritné projekty vnímané ako výdavky nad rámec kontraktov so zriaďovateľom. Na druhej strane ich ROPO nesprávne vnímajú ako „dofinancovanie“ hlavných činností.¹⁷⁵

Je potrebné lepšie stanoviť ciele tohto finančného nástroja, pretože ciele prvkov v programovom rozpočtovaní sú len výstupové a následné priority MK SR sú postavené ako dofinancovanie rozpočtov. Je tiež potrebné dopracovať administratívnu transparentnosť a hospodárnosť tohto nástroja vypracovaním zásad poskytovania prostriedkov, ako aj zásad hodnotenia prostriedkov v rámci prvkov prioritných projektov, keďže v súčasnosti nie je stanovený jednotný postup na ich prerozdelenie. Rozhodovanie o prioritných projektoch by malo prebehnúť v čase formulovania jednoročných kontraktov inštitúcií, čo umožní organizáciám efektívnejšie plánovanie. Pri realizovaní opatrenia je nutné tvorbu rozpočtu upraviť tak, aby dofinancovanie bežných činností ROPO, akými sú akvizície či činnosť múzea, bolo bežnou súčasťou rozpočtu v kontrakte a nie možnosťou na financovanie prostredníctvom prioritných projektov.

Opatrenie: Na zlepšenie rozvoja národných kultúrnych inštitúcií je potrebné zaviesť efektívnejší spôsob prerozdelenia prioritných projektov v čase formulovania kontraktov medzi ROPO a MK SR.

Je potrebné zväziť využitie existujúcich právnych foriem (rozpočtové a príspevkové organizácie) ako aj adaptáciu formátu verejných výskumných inštitúcií pre potreby ROPO v kultúre. Hlavné problémy ROPO ako viacročného garantovaného financovania, uvedenie viacerých zriaďovateľov či hľadanie spôsobov pre viaczdrojové financovanie (v zahraničí sa diskutuje napr. aj o partnerstvách verejného a súkromného sektora) je potrebné ďalej analyzovať. Pokus uviesť novú právnu formu verejno-kultúrnej inštitúcie sa v Čechách s podobnou právnou formou príspevkových organizácií nepodaril,¹⁷⁶ hlavne kvôli nevyjasneným vzťahom viacerých zriaďovateľov.

Opatrenie: Na odstránenie bariér rozvoja kultúrnych inštitúcií je potrebné vypracovať analýzu právnych foriem vhodných pre kultúrne inštitúcie.

Box 12 Iné právne formy a ich riadenie prostredníctvom rady

Právna forma ROPO legislatívne ukotvená v zákone o rozpočtových pravidlách¹⁷⁷ v súčasnosti umožňuje zvoliť štatutárny orgán zriaďovateľovi, pričom orgán štatutára má byť špecifikovaný v zriaďovacej listine. Existuje preto priestor, pokiaľ je organizácia pripravená na takýto spôsob riadenia, aj na zvolenie rady a jej prípadného pôsobenia. Orgán rady je bežnou súčasťou riadenia kultúrnych inštitúcií v zahraničí. V európskej praxi zriadených kultúrnych inštitúcií sa prikláňajú k modelu rozhodovania na princípe predĺženej ruky, keď

¹⁷⁵ Priorita MK SR pre prvok 08T0103 na rok 2020: „Udržanie kontinuity umeleckých projektov, ktoré nie sú organizácie schopné vykryť z rozpočtových zdrojov a sú financované ako prioritné projekty, pritom sú súčasťou hlavného predmetu činnosti.“ V praxi prostredníctvom prioritných projektov ROPO bežne financujú svoju hlavnú činnosť ako výstavy, celková činnosť múzea, predstavenia, akvizície zbierok a knižničných jednotiek či sanácia havarijného stavu budov, kým vedľajšie výdavky a drobné investície hradia z bežného rozpočtu.

¹⁷⁶ Uznesenie vlády Českej republiky zo dňa 23. 5. 2016 č. 460 k senátnemu návrhu zákona o verejných kultúrnych inštitúciách, dostupné online: <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNA9LJ3HPS>

¹⁷⁷ Zákon č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

odborníci a dôležití stakeholderi (zúčastnené strany) majú rozhodovať o riadení organizácie. Tieto modely sú niekedy spojené so zmenou právnej formy na nadácie so správnou radou tvorenou zo stakeholderov (Estónsko¹⁷⁸, Nórsko¹⁷⁹), na štátny holding (Rakúsko), či uplatnenie tohto princípu v legislatíve príspevkových organizácií (Litva¹⁸⁰, Írsko¹⁸¹). Princíp spočíva v tom, že ku každej inštitúcii existuje vymenovaná rada, zložená z rôznych odborníkov, či zástupcov stakeholderov, ktorá rozhoduje o dôležitých otázkach organizácie. V rôznej miere je štatutárny orgán ponechaný rade, alebo riadiacemu pracovníkovi.

Hlavná úloha rady organizácie je dohliadať na dlhodobé poslanie organizácie a zabezpečiť jeho plnenie. Miera zapojenia rady do činnosti organizácie môže byť vykonávaná na úrovni od „pasívnej rady“, ktorá len schvaľuje predložené plány, cez „zapájanú radu“ ktorá vytvára dialóg o organizácii, až po aktívny štatutárny orgán riadiaci organizáciu (Nadler, 2004). Miera zapájania rady býva ukotvená v príslušných smerniciach. V rôznych štádiách činnosti je potrebné aktivizovať aj rôzne úlohy rady. Zvyčajné roly rady (Block, 2018):

- Zabezpečiť formulovanie misie a vízie organizácie.
- Schvaľovať strategické politiky a plány organizácie, rozpočtu, a zabezpečiť monitoring ich plnenia.
- Vybrať riadiaceho pracovníka, posúdiť či plní dohodnuté ciele organizácie s možnosťou jeho odvolania.
- Službiť ako sociálny kapitál organizácie, či vytvárať zmysluplné partnerstvá pre fundraising.
- Hodnotiť svoju činnosť.

Úspech efektívnej rady organizácie závisí vo vysokej miere od skúseností a stupňa zapájania sa jej jednotlivých členov (Sonnenfeld, 2002). S tým je spojených viacero problémových tém, ktoré je potrebné zvážiť pre každú organizáciu zvlášť.

Rady v kultúrnych organizáciách na Slovensku:

SFÚ má zriadenú radu (od roku 2008), tá vyberá riaditeľa, ktorý je štatutárnym orgánom. Rada sa stretáva štyrikrát za rok a schvaľuje ročné plány a rozpočty SFÚ. Zo zápisníc je evidentné, že rada sa stretáva a prerokúva tieto činnosti. V rámci zápisníc nie sú nejaké zásadné pripomienky smerom k riaditeľovi, avšak na druhej strane členovia rady majú možnosť pýtať sa riaditeľa, ako chce reagovať aj na nové trendy (napr. o VOD zápisnica z 26. 6. 2019¹⁸²). Proces o tom, ako sa vyvíja organizácia, je preto otvorenejší pre kontrolu ako tomu je pri ostatných ROPO, ktoré nemajú inštitút rady. Orgán rady je päťčlenný, pričom dvoch členov vymenováva minister priamo pre a troch členov vymenúva na základe nominácií z audiovizuálneho priemyslu. Jedným z nedostatkov voľby je, že nie sú zverejnené nominácie uchádzačov, ktorých minister zvažoval pri výbere členov rady (viď kapitolu 4.2) V prípade, že niektorá z ROPO je pripravená, je možné prejsť na nový spôsob právnej formy ROPO a zvoliť napr. model „zapájanej rady“, ktorá nie je štatutárom, ale má rozhodovacie právomoci (viď rada SFÚ).

¹⁷⁸ Ministerstvo financií Estónska: Analýza národných úloh, kapitola 4.9 (estónsky); máj 2016

¹⁷⁹ Nórske štatistiky múzeí, EGMUS plenár 2014, dostupné online:

https://www.egmus.eu/fileadmin/intern/2015_The_Hague/Norway_Arts_Council_EGMUS_Meeting_Nov_2015.pdf

¹⁸⁰ Návrh zákona na zmenu právnej formy múzeí, Litva, paragraf 26. dostupné online: [https://www.e-](https://www.e-tar.lt/portal/en/legalAct/5e5f01d0d85311e8a1baff673bb7216a)

[tar.lt/portal/en/legalAct/5e5f01d0d85311e8a1baff673bb7216a](https://www.e-tar.lt/portal/en/legalAct/5e5f01d0d85311e8a1baff673bb7216a)

¹⁸¹ Zákon o národných kultúrnych inštitúciách, Írsko, 1997, dostupné online: <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1997/act/11/enacted/en/print>

¹⁸² Zápisnice Rady SFÚ, dostupné online: <http://www.sfu.sk/slovensky-filmovy-ustav-o-nas/organizacna-struktura/rada-sfu>

Potenciál zvýšenia vlastných príjmov

Zdroje z vlastných príjmov zriadených príspevkových organizácií tvorili v období 2017 až 2019 spolu priemerne 16 % všetkých výdavkov, pričom pri porovnaní s analogickými organizáciami je táto sebestačnosť nižšia ako v Českej republike. Pri postupnom raste vlastných príjmov je potenciál ich zvýšenia na úroveň 6,8 mil. eur ročne.

Vlastné príjmy zriadených príspevkových organizácií¹⁸³ sa od seba navzájom výrazne líšia. Sú dané aj predmetom činnosti – najvyššie príjmy majú organizácie scénického umenia a tiež múzeá, ktoré majú možnosť získať ich z predaja vstupného. Najnižšie sú pri dokumentačno-informačných organizáciách, ktorých možnosti sú v tomto smere obmedzené. Pri porovnaní sebestačnosti vybraných príspevkových organizácií so sebestačnosťou analogických organizácií v Čechách (Tabuľka 37), je potenciál zvýšenia vlastných príjmov 6,8 mil. eur ročne. Reálna možnosť dosiahnuť zvýšené príjmy závisí od viacerých faktorov, akými sú: úprava cenotvorby, postupné zvyšovanie návštevnosti, zvyšovanie vlastných príjmov z vedľajších činností, hľadanie iných zdrojov vlastných príjmov a pod. Takisto je nutné počítať s postupným zvyšovaním vlastných príjmov v priebehu niekoľkých rokov.

Tabuľka 37 Odhad potenciálu zvýšenia vlastných príjmov v zriadených príspevkových organizáciách MK SR

	Celkové výdavky (mil. eur)	Vlastné príjmy (mil. eur)	Sebestačnosť v SR	Sebestačnosť v CZ	Potenciál vlastných príjmov (mil. eur)	Potenciálne zvýšenie (mil. eur)
divadlá a hudobno-tanečné telesá (7 organizácií)	44,8	8,3	18,6 %	25,2 %*	11,3	3,0
hudobné telesá a organizácie (4 organizácie)	16,6	2,7	16,5 %	37,0 %**	6,1	3,4
múzeá a galérie (4 organizácie)	35,1	5,8	16,4 %	17,6 %*	6,2	0,4
					Spolu	6,8

Zdroj: RIS, 2018

Poznámka: *Štatistické zisťovanie Kult ČR 2018 (NIPOS)

**Priemerná sebestačnosť Českej filharmonie Praha a Filharmonie Brno podľa výročných správ.

Opatrenie: Postupné zvyšovanie vlastných príjmov zriadených organizácií MK SR.

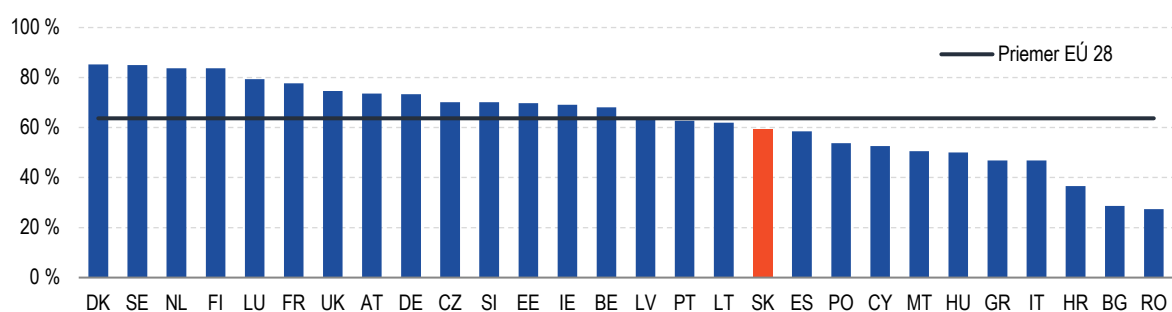
4.6 Kultúrna participácia a zvyšovanie dopytu po kultúre

Údaje o kultúrnej participácii sú k dispozícii, ale chýbajú konkrétne informácie o faktoroch, ktoré sa podieľajú na zvyšovaní či znižovaní kultúrnej participácie. Rovnako je dostupných iba minimum informácií o návštevníkoch kultúrnych inštitúcií a o tom, ako svoje návštevy hodnotia. Dôsledkom toho je, že absentujú dáta, na základe ktorých by sa dalo zistiť, ako kultúrnu participáciu účinne zvyšovať.

Z medzinárodných porovnaní vyplýva, že Slováci vyhľadávajú kultúrne podujatia menej ako priemerný občan EÚ. Podľa posledného prieskumu EU-SILC v roku 2015 navštívilo aspoň raz nejakú kultúrnu inštitúciu alebo podujatie (kino, divadlo, koncert, múzeum, galériu) 59,4 % slovenských respondentov vo veku 16 a viac rokov. Európsky priemer je pritom 63,7 %, v Českej republike je to až 70,2 % (Graf 67).

¹⁸³ Táto časť sa venuje iba príspevkovým organizáciám, keďže v rozpočtových organizáciách možno predpokladať obmedzené možnosti vytvárania vlastných príjmov.

Graf 67 Pasívna účasť na kultúre v roku 2015

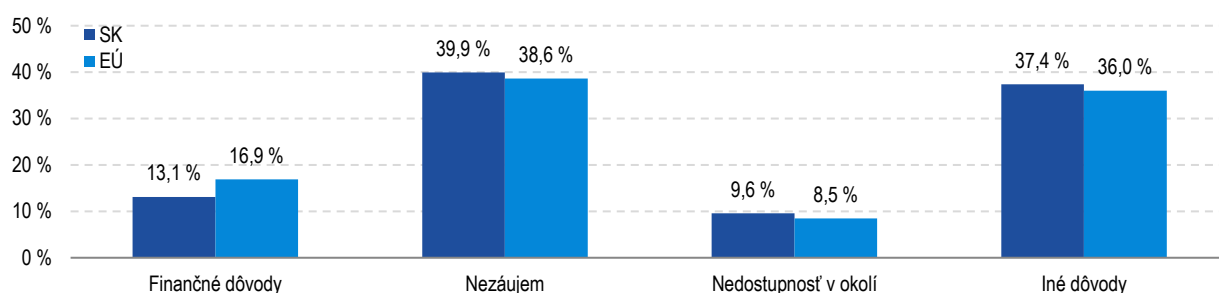

Zdroj: Eurostat

Poznámka: Podiel respondentov, ktorí navštívili aspoň raz za posledný rok kino, divadlo, koncert, múzeum, alebo galériu.

Tento prieskum však neponúka odpovede na otázky o tom, čo ľudí motivuje na kultúrnu participáciu. Zisťoval iba dôvody neúčasti na kultúre (Graf 68). U Slovákov je to v porovnaní s priemerom EÚ častejšie nezájum a vnímaná absencia kultúrnych inštitúcií a podujatí v okolí. Naopak, oproti priemeru EÚ, je to menej často z finančných dôvodov. Napriek použitiu všeobecných kategórií z výskumu však nie je jasné, čo všetko patrí medzi iné dôvody, ani to, aké sú pravé dôvody nezájumu. Ďalším obmedzením je skutočnosť, že oblasť kultúrnej participácie sa v prieskume hodnotí periodicky iba každých päť rokov.

Graf 68 Dôvody neúčasti na kultúre

Zdroj: EU-SILC, 2015

Z dôvodu absencie relevantných prieskumov a dát v súčasnosti nepoznáme faktory, ktoré majú vplyv na zvyšovanie kultúrnej participácie. Na spoznanie potrieb a názorov návštevníkov, aj v oblasti kultúrnych organizácií, je najvhodnejším nástrojom prieskum trhu (Kolb, 2013), ktorý je možné realizovať viacerými spôsobmi (voľne podľa správy WPF – TDC (2016):

- marketingové hĺbkové prieskumy (deep dives market studies),
- zber a kvantitatívna analýza dát z miest predaja (point-of-sales data),
- dlhodobé prieskumy pri odchodoch návštevníkov (exit surveys) a po skončení podujatí (post-performance surveys).

Marketingový hĺbkový prieskum

V kultúre chýba hĺbkový prieskum zameraný na detailné správanie, potreby a očakávania návštevníkov, ktorý by mal viac marketingový charakter než sociologický. Takýto prieskum by mal mať svojim obsahom najbližšie k tzv. Usage & Attitude surveys (Kelly, 2012) a zameriavať by sa mal na nasledujúce okruhy:

- návštevy kultúrnych inštitúcií a podujatí – frekvencia návštev, dôvody návštev, spôsob návštevy,

- hlavné motivátory a bariéry návštev (hodnotenie dostupnosti, faktory záujmu a nezájmu),
- hodnotenie spokojnosti s navštívenými inštitúciami a podujatiami,
- vnímanie a postoj k jednotlivým zriadeným kultúrnym inštitúciám,
- využívané a preferované komunikačné kanály pri získavaní informácií o kultúrnych inštitúciách a podujatiach,
- rozhodovací proces a nákup vstupného, cenová citlivosť pri platbe vstupného.

Výsledkom prieskumu by bolo:

- spoznanie aktuálnych návštevníkov – ich popis a prípadná segmentácia,
- odhad potenciálu ďalších návštev,
- spoznanie kľúčových faktorov, ktoré ovplyvňujú návštevnosť,
- identifikácia faktorov, ktoré sa podieľajú na spokojnosti s návštevou,
- konkrétne odporúčania vedúce k zvyšovaniu návštevnosti.

Prieskum by mal byť uskutočnený na reprezentatívnom výbere populácie (aby zachytil aj ľudí nenavštevujúcich kultúrne inštitúcie a podujatia), metódou osobných rozhovorov.

Prikladom takého prieskumu je írsky národný prieskum, ktorý realizoval Arts Council v roku 2018¹⁸⁴. Prieskum sa uskutočnil na výbere 1 068 respondentov starších ako 16 rokov. Zisťoval návštevnosť kultúrnych podujatí a inštitúcií, spokojnosť, postoje ku kultúre a umeniu a i. Výstupom bola aj segmentácia návštevníkov (podľa počtu rôznych typov podujatí a inštitúcií, ktoré navštevujú), s odporúčaniami na prácu s jednotlivými segmentmi.

Box 13 Prieskumy v oblasti kultúry Národného osvetového centra

V roku 2016 NOC zrealizovalo prieskum s názvom *Kontinuálny sociologický výskum spotreby kultúry v Slovenskej republike* (Mrva, Pietsch, Vojteková, & Kováčik, 2016; Šedovič & Hergezelová, 2018). Prieskum sa uskutočnil na reprezentatívnej vzorke obyvateľov SR starších ako 18 rokov (na základe kvótnych znakov pohlavie, vek, vzdelanie, národnosť, typ a miesto bydliska; veľkosť vzorky bola 1 111 respondentov) a na vzorke žiakov 4. ročníka (663 respondentov) a 8. ročníka (665 respondentov) základných škôl. Zber bol realizovaný metódou osobného dopytovania použitím papierového dotazníka. Prieskum sa zameriaval na frekvenciu návštev rôznych kultúrnych podujatí a inštitúcií. Zisťoval tiež obľúbenosť jednotlivých oblastí kultúry, vnímania dostupnosti, spokojnosti a výdavkov na kultúru. Zámerom bolo, aby bol takýto prieskum kontinuálny, nemáme však informáciu, že by sa v tomto prieskume pokračovalo.

NOC realizoval aj ďalší prieskum, ktorý bol sociologicky širšie koncipovaný, s názvom *Kultúra a hodnotová orientácia obyvateľov Slovenskej republiky* (Mrva, 2018) so zberom dát v roku 2017. Výskum sa uskutočnil metódou osobného dopytovania s využitím elektronického dotazníka, výber bol reprezentatívny pre obyvateľov starších ako 16 rokov (na základe kvót pre pohlavie, vek, miesto bydliska a vzdelanie), veľkosť vzorky bola 1 008 respondentov. Spotreba kultúry však bola iba menšia časť samotného prieskumu – prieskum sa zameriaval na vnímanie kultúry v širších spoločenských a hodnotových súvislostiach, akými sú: vkus v kultúre, vnímanie rodiny, hodnotenie spoločensko-historických osobností a udalostí a dôvery (Gajdoš, Mathias, Mrva, Révészová, Šedovič, & Vanoch, 2019).

¹⁸⁴ Public attendance, participation and engagement with the arts in Ireland, dostupné online: <http://www.artscouncil.ie/Arts-in-Ireland/Strategic-development/National-public-survey/>

V minulosti realizovalo NOC dva prieskumy, ktoré sa venujú aj kultúrnej participácii (Box 13). Spomínané výskumy len v obmedzenej miere priniesli informácie o tom, aké sú faktory podieľajúce sa na kultúrnej participácii. Takisto nepriniesli konkrétne odporúčania na tvorbu kultúrnych politík (častočne ich však načrtli) či pre činnosť jednotlivých kultúrnych inštitúcií.

Zbieranie dát z miest predaja a z návštevy inštitúcie

Zvýšiť zber dát na mieste predaja a pri návšteve v inštitúcii alebo na podujatí môže prispieť k lepšiemu poznaniu skladby návštevníkov a využívaní služieb inštitúcie. Dôsledná analýza týchto dát môže viesť ku konkrétnym odporúčaniam ako zvyšovať návštevnosť a akým spôsobom poskytovať svoje služby.

V súčasnosti sú k dispozícii dáta o návštevnosti kultúrnych inštitúcií zo štátneho štatistického zisťovania v kultúre (KULT– MK SR). Ide o agregované dáta o ročnej návštevnosti. Väčšina kultúrnych inštitúcií má však minimálne alebo žiadne informácie o skladbe svojich návštevníkov. Čiastočné informácie niektoré inštitúcie vedia získať z dát o predaných kategóriách lístkov (koľko z predaných lístkov bolo v kategórii pre deti, pre študentov, pre dôchodcov a pod.) a z dát o čase predaja (pracovné dni, víkendy, sviatky a pod.).

Pri predaji vstupného by mali kultúrne inštitúcie rozšíriť zbierané dáta o čo najväčšie množstvo premenných. Pri offline predaji je pomerne jednoduchou možnosťou zistiť u kupujúceho jeho PSČ (WPF - TDC, 2016), čím sa jednoduchým spôsobom zachytia geografické informácie o návštevníkovi, pričom je možné na mieste zaznačiť aj skutočnosť, či je návštevník domáci alebo zahraničný. Pri on-line nákupe je situácia ešte jednoduchšia – pri registrácii kupujúceho je možné registračný formulár doplniť o rôzne socio-demografické údaje.

Dôsledná analýza dát z predaja dokáže priniesť viaceré informácie o vzorcoch nákupného správania návštevníkov. Írsky Arts Council od roku 2019 zbiera dáta z nákupných kanálov desiatich spolupracujúcich organizácií.¹⁸⁵ Z nazbieraných dát vytvára správy o celkovom počte predaných vstupeniek, o používaní nákupných kanálov (pokladňa, web, telefón a pod.) alebo o čase zakúpenia lístkov pred podujatím.

Súčasná bežne rozšírená technologická prostriedky umožňujú sledovať správanie návštevníka priamo v inštitúcii. Príkladom je Národná technická knižnica v Prahe¹⁸⁶, kde každý návštevník prechádza cez turniket (zaregistrovaný prostredníctvom preukazu, nezaregistrovaný prostredníctvom tzv. voľnej vstupenky, ktorú si vytlačí z automatu pred turniketmi). Knižnica má tak presný prehľad, koľko mala návštevníkov, v ktorých dňoch a presne v ktorých hodinách, aká dlhá bola ich návšteva.

Dotazníkové opytovanie návštevníkov priamo v inštitúciách a na podujatiach

Priamym zisťovaním údajov od návštevníkov podujatí sa zabezpečí spätná väzba o skladbe návštevníkov, dôvodoch ich návštevy, spokojnosti s podujatím aj o celkovom hodnotení zážitku z návštevy, o využívaných službách a minútých výdavkoch pri návšteve, o efektívite komunikačných kanálov kultúrnej inštitúcie. Výstupy môžu viesť k odporúčaniam vedúcim k zlepšeniu celkového zážitku návštevníka a k zvyšovaniu jeho lojality.

¹⁸⁵ Box Office reporting and insights project, dostupné online: <http://www.artscouncil.ie/boxofficecollectionproject/>

¹⁸⁶ Registrace a volný vstup, dostupné online: <https://www.techlib.cz/cs/2691-registrace-a-volny-vstup>

Zhodnotenie návštevy v kultúrnej inštitúcii alebo na kultúrnom podujatí nie je možné bez priameho zisťovania informácií od návštevníka. Existuje viacero možností, ako získať spätnú väzbu o návšteve kultúrnej inštitúcie:

- automatické elektronické dotazníky nachádzajúce sa pri výstupe – návštevník pri odchode na dotykovej obrazovke odpovie na pár krátkych otázok,
- opytovanie papierovým alebo elektronickým dotazníkom prostredníctvom anketára – anketár pri odchode poprosí návštevníka, aby odpovedal na niekoľko krátkych otázok,
- papierový dotazník, ktorý je návštevníkovi k dispozícii – po jeho vyplnení má možnosť dotazník odovzdať na príslušné miesto,
- elektronický dotazník zaslaný návštevníkovi – v prípade, že má inštitúcia k dispozícii mailovú adresu návštevníka (viaceré inštitúcie si vytvárajú mailing list svojich návštevníkov).

Takéto zisťovanie môže byť k dispozícii počas celého roka, resp. počas každého podujatia, prípadne je možné ho zrealizovať vo vlnách raz, prípadne niekoľkokrát ročne. Každá z vyššie uvedených metód má svoje výhody aj nevýhody, jej využívanie závisí predovšetkým od možností danej inštitúcie.

Dotazníkovým zisťovaním je však možné realizovať aj pomerne náročné prieskumy s prepracovanými výstupmi. V Dánsku v roku 2013 realizovalo spoločný výskum 208 múzeí, galérií, hradov, zámkov, či miest historického významu.¹⁸⁷ Jednotlivé spolupracujúce inštitúcie zozbierali 100 až 800 dotazníkov (spolu bolo k dispozícii až takmer 52-tisíc kusov dotazníkov). Pre návštevníkov týchto inštitúcií boli dotazníky k dispozícii v papierovej aj elektronickej podobe. Dotazník zisťoval demografické údaje o návštevníkoch, ich spokojnosť, znalosť o výstavách, hodnotovú orientáciu a vzťah ku kultúre. Výsledkom bola okrem iného aj segmentácia návštevníkov podľa ich správania, očakávaní a preferencií. Vo Varšave v roku 2016 realizovali dotazníkový prieskum návštevníkov kultúrnych inštitúcií (30 inštitúcií – divadlá, múzeá a galérie, koncertné sály a pod.) na vzorke 5 098 respondentov.¹⁸⁸ Prieskum sa zameriaval na rozličné aspekty správania a postoje návštevníkov. V Katoviciach skombinovali údaje z priameho opytovania návštevníkov v 18 rozličných kultúrnych inštitúciách s údajmi získanými z návštevnosti webových stránok týchto inštitúcií.¹⁸⁹

Dotazníkové zisťovanie informácií od návštevníkov v organizáciách zriadených MK SR nie je zásadnou novinkou, niektoré inštitúcie ho aj uskutočňujú. Ide však o skôr izolované snahy s rôznou intenzitou a spôsobom využívania získaných informácií, aj s rôznym obsahovým zameraním zisťovania. Napr. Štátna opera v Banskej Bystrici vo svojom mesačnom informačnom bulletine Suflér ponúka dotazník Divácka cena, kde diváci môžu hodnotiť sólistov a predstavenia. V minulosti SND zasielalo návštevníkom na konci sezóny elektronický dotazník, ktorý sa pýtal na rôzne stránky spokojnosti s návštevou, diváci mali možnosť hodnotiť aj inscenácie a umelcov.

Aby bolo možné sledovať vývin spokojnosti v čase a porovnať ju aj medzi jednotlivými kultúrnymi inštitúciami, malo by byť takéto zisťovanie pre všetky zriadené inštitúcie do určitej miery unifikované a štandardizované. To sa môže uskutočniť zavedením povinnosti použiť sadu jednotných otázok s predpísanou frekvenciou dopytovania určitého výberu návštevníkov. Odpovede na tieto otázky by bolo možné naprieč jednotlivými inštitúciami porovnávať a sledovať ich zmeny v čase – v dlhodobom horizonte. Ostatné časti zisťovania aj celkový spôsob dopytovania by bol v autonómii kultúrnej inštitúcie.

Opatrenie: Spoznaním potrieb a vzorcov správania aktuálnych a potenciálnych návštevníkov priniesť odporúčania na zvýšenie kultúrnej participácie. Pravidelný prieskum správania a potrieb návštevníkov,

¹⁸⁷ Museums – Knowledge, Democracy, Transformation, dostupné online: https://issuu.com/jacobthorekjensen8/docs/ks_bruger_en

¹⁸⁸ Správa o návštevníkoch varšavských kultúrnych inštitúcií, dostupné online: <https://www.nck.pl/badania/raporty/raport-z-badania-publicznosci-warszawskich-instytucji-kultury>

¹⁸⁹ Katowice's cultural ecosystem, dostupné online: <https://dataforculture.eu/en/about/>

rozšírenie zberu dát pri predaji vstupeniek a pri návšteve v kultúrnej inštitúcii a monitorovanie spokojnosti vytvoria silnú bázu na stanovenie konkrétnych krokov, ktoré zvýšia návštevnosť v jednotlivých organizáciách.

4.7 Nástroje na stimuláciu súkromných zdrojov v kultúre

Podiel súkromných zdrojov v kultúre na Slovensku je nižší ako v zahraničí (Chyba! Nenašiel sa žiaden zdroj odkazov.). Jeho zvýšenie by bolo možné stimulovať rôznymi nástrojmi a mechanizmami, ktoré motivujú prílev financií od domácností, podnikov alebo neziskového sektora. Základným prvkom verejnej intervencie v tejto oblasti je daňová politika (Box 14).

Súkromné financovanie kultúry je možné zvyšovať rôznymi spôsobmi (Box 15):

- zvyšovaním dopytu po kultúre (znížená DPH, poukazy, daňové zvýhodnenia pri nákupe umeleckých predmetov),
- stimuláciou priamych investícií podnikateľského sektora do kultúry, ktoré sa spájajú s očakávaním investičných výnosov, propagácie mena alebo iných zvýhodnení pre investora (sponzoring, verejno-súkromné partnerstvá, vyrovnávacie dotácie, prevod umeleckých diel),
- stimuláciou darovania prostredníctvom filantropie, ktorá sa na rozdiel od priamych investícií uskutočňuje bez nároku na finančnú protihodnotu (podnikové a individuálne darcovstvo, nadácie),
- vytváraním nových zdrojov súkromného financovania (bankové režimy, crowd-funding a fundraising platformy),
- podporou sprostredkovateľskej činnosti (umelecké a obchodné organizácie) alebo
- účelovým použitím daní (lotériové fondy, daňová asignácia).

Voľba nástrojov závisí do vysokej miery od cieľov kultúrnej politiky štátu, ktoré súvisia s jeho sociálnym modelom, tradíciou a ekonomickými predpokladmi. Štáty severského modelu a Holandsko zdôrazňujú štedrú podporu umelcov, umelecké vzdelávanie, kvalitu, sociálnu spolupatričnosť a rovnosť. Tento model financovania zdôrazňuje kooperáciu verejného a súkromného sektora. Štáty s rozsiahlym kultúrnym dedičstvom smerujú priority kultúrnej politiky na jeho zachovanie (Taliansko, Grécko, Malta, Cyprus), a preto rôznou formou daňovo zvýhodňujú súkromné investície do jeho obnovy. Ekonomický potenciál kultúry je zvýrazňovaný v konzervatívnych a liberálnych štátoch (Spojené kráľovstvo, Dánsko, Rakúsko, Holandsko). To viedlo k snahám zvyšovať príjmy z vlastnej činnosti zvyšovaním kvality. Štáty strednej a východnej Európy do veľkej miery prebrali tento model, zatiaľ skôr ako cieľ bez zavedenia rozsiahlejších opatrení (Klamer, 2010).

Štáty anglosaského modelu kultúrnej politiky ako Spojené kráľovstvo a Holandsko majú najefektívnejšie nástroje na stimulovanie súkromných zdrojov v kultúre (Copič, 2011), čo sa pretavilo do vysokého podielu súkromného sektora na financovaní kultúry. Holandská kultúrna politika sa zakladá na premise, podľa ktorej sa štát dištancuje od posudzovania umenia a preberá iba úlohu sprostredkovateľa. Nepriama podpora kultúry vo forme daňových zvýhodnení pritom dosahuje rovnakú výšku ako priama podpora vo forme transferov a dotácií (Hemels, 2017). Finančné podnety a programy na stimuláciu súkromných zdrojov sa prejavili na vysokom podiele súkromného sektora (Tabuľka 10). Verejné dotácie sú naviazané na splnenie určitých podmienok na cielené zvyšovanie dopytu po kultúre u nového publika (mladí ľudia a etnické menšiny). Sponzorský zákon chráni prijímateľov pred neželaným vplyvom sponzorov na výstupy a zároveň poskytuje daňové úľavy až do výšky 150 % výdavku sponzora. Uprednostňuje aj pravidelné platby v nižšej hodnote, čím motivuje široké spektrum menších sponzorov dlhodobo podporovať kultúru.

V Holandsku existuje okrem toho tradícia daňovo zvýhodnených nadácií na stimuláciu kultúrneho podnikania, agentúr na podporu spolupráce kultúrnych inštitúcií s ekonomickým sektorom a bánk poskytujúcich zvýhodnené

financovanie v kultúre (Triodos bank). Výdavky na obnovu a zachovanie kultúrneho dedičstva sú zároveň odpočítateľné z daňového základu.

V Spojenom kráľovstve kultúrna politika zdôrazňuje prínos kultúry do jeho ekonomiky a stavia na tradícii financovania kultúry súkromnými zdrojmi. Kultúrne organizácie v Spojenom kráľovstve nezriaďuje verejná správa ako v mnohých európskych štátoch, ale majú formu charitatívnej organizácie (a tým nepriamo status verejnoprospešnej organizácie), ktorá dostáva verejné dotácie (arm's length model). Program stimulácie spolupráce kultúry a podnikového sektora (Arts & Business) má za úlohu zvyšovanie súkromných investícií, informovanosti a výmenu zručností medzi sektormi. Častou formou investícií, ktoré sa opierajú o rôzne daňové zvýhodnenia, sú verejno-súkromné partnerstvá, sponzoring a darcovstvo. Medzi pomerne novšie zdroje príjmov v kultúre patria lotériové fondy a crowd-funding.

Kultúrna politika na Slovensku nedefinuje stratégiu na zvýšenie súkromných zdrojov a využíva iba malý počet nástrojov na stimuláciu súkromných zdrojov, čo sa prejavuje v nižšom podiele súkromných zdrojov na financovaní kultúry (**Chyba! Nenašiel sa žiaden zdroj odkazov.**). Zodpovedajúc európskemu štandardu stimuluje dopyt znížená DPH na knihy a periodiká, čo predstavuje daňové výdavky v hodnote 7,5 mil. eur. Ďalšie existujúce nástroje sa využívajú slabo. Príčinou môže byť nízky počet oprávnených subjektov (daňová asignácia), chýbajúce daňové zvýhodnenie súkromného sektora (darcovstvo a sponzoring) či slabá tradícia súkromnej podpory kultúry.

Objem daňovej asignácie do oblasti kultúry tvoril v roku 2018 menej ako 1 mil. eur z celkového objemu 68 mil. eur. Assignácia predstavuje možnosť fyzických a právnických osôb venovať 2 % z daní inštitúciám v neziskovom sektore. V kultúre sú to poväčšine menšie združenia na podporu kultúry, súbory, nadácie, umelecké školy a podobne. Väčšie zriaďované a nezávislé kultúrne inštitúcie nie sú oprávnené získavať prostriedky z asignácie. Presný objem asignácie v kultúre a podiel oprávnených subjektov z dostupných údajov nie je možné vyčíslieť.¹⁹⁰ Možnosť daňovej asignácie nevyužilo celkovo zhruba 800-tisíc osôb a 27-tisíc firiem (10 %). Medzera možnej asignácie tak dosiahla spolu najmenej 20,9 až 23,7 mil. eur. Z toho 18,2 mil. eur pre FO a 2,7 – 5,5 mil. eur pre PO (IFP).

Sponzoring a darcovstvo¹⁹¹ nie sú v súčasnom nastavení daňovo zvýhodnené a tvoria menej ako 1 % príjmov kultúrnych inštitúcií (**Chyba! Nenašiel sa žiaden zdroj odkazov.**).¹⁹² V praxi sa sponzoring skutočňuje na základe zmluvy o reklame, ktorá je daňovo zvýhodnená. Sponzor si môže daňovo uplatniť časť výdavkov¹⁹³, ktorá vďaka reklame zvyšuje jeho príjmy. Pre neziskové organizácie v kultúre je alternatívou charitatívna reklama,¹⁹⁴ pri ktorej je aj prijímateľ oslobodený od dane z príjmu do výšky 20-tisíc eur.

¹⁹⁰ Oprávnené sú iba kultúrne inštitúcie s právnou formou neziskovej organizácie. Zhruba desatina spravodajských jednotiek štatistického zisťovania Ministerstva kultúry SR (711) má právnú formu neziskovej organizácie, z ktorých iba zanedbateľná časť získala prostriedky asignáciou (41 organizácií v celkovom objeme 51-tisíc eur). Okrem toho obsahuje zoznam prijímateľov asignácie aj menšie neziskové organizácie aktívne v oblasti kultúry, ktoré nie sú súčasťou štatistického zisťovania ministerstva kultúry (odhad najmenej 380). Tieto získali prostriedky v odhadovanej výške 875-tisíc eur. Údaje nerozlišujú oblasti činnosti neziskových organizácií a odhad bol uskutočnený použitím kľúčových slov (divadlo, múzeum, galéria, súbor, knižnica, knihy, hudba, muzika, zvuk, osвета, film, kultúra, art) v zozname prijímateľov. Celkový počet menších neziskových organizácií v kultúre môže byť o niečo vyšší.

¹⁹² Darcovstvo predstavuje venovanie materiálnej pomoci bez nároku na protihodnotu. Sponzoring poskytuje propagačné služby sponzorovi.

¹⁹³ Objem sponzoringu v kultúre na základe údajov štatistického zisťovania v oblasti kultúry prostredníctvom výkazov Kult predstavoval v roku 2018 približne 2 mil. eur, najviac v oblasti knižných publikácií a audiovizuálneho priemyslu. V oblastiach, ktorými sa bližšie zaoberá revízia (divadlá, múzeá a galérie, knižnice, hudba) predstavoval objem zdrojov príjmov zo sponzoringu 650-tis. eur a v podujatiach nimi organizovaných (divadelné a hudobné festivaly) ďalších 280-tis. eur. Najviac príjmov prostredníctvom sponzoringu sa podarilo získať divadlám a galériám.

¹⁹⁴ V tom prípade je potrebné formálne naplniť plnenie z reklamy. Daňovo uznateľná je tak iba časť výdavkov, ktorá priamo slúži na dosiahnutie, zabezpečenie alebo udržanie zdaniteľných príjmov sponzora vďaka reklame.

¹⁹⁴ Inštitút charitatívnej reklamy bol do nášho právneho poriadku zavedený novelou č. 344/2017 Z. z. zákona o dani z príjmov. Oproti príjmom z obvyčajnej reklamy zvýhodňuje neziskový sektor, ak sú predmetom jeho činnosti verejnoprospešné služby.

Tabuľka 38 Sponzorské v kultúre ako zdroj príjmov za rok 2018 (tis. eur)

	Spolu	Transfery a dotácie	Sponzorské	Ostatné príjmy	Výnosy (tržby)
Neperiodické publikácie	113 719	13 762	426	13 098	86 433
Audiovizia	93 944	17 796	346	1 527	76 722
Divadlá	73 918	55 215	324	3 128	15 251
Kultúrno-osvetová činnosť	73 524	54 709	312	1 303	17 201
Galérie	11 982	10 677	219	266	820
Verejné podujatia profesionálnej hudby	39 385	23 577	186	602	15 020
Divadelné festivaly	2 070	1 516	91	18	446
Hudobné telesá a umelecké súbory	9 552	8 128	47	217	1 160
Knižnice	60 288	57 930	33	696	1 629
Múzeá	63 356	47 923	33	2 854	12 547
Zvukové záznamy	5 069	353	14	608	4 094
Multimediálny priemysel	41 180	178	14	254	40 748
Astronomické zariadenia	3 100	2 699	4	131	266
Špecializované dizajnérske činnosti	10 584	1 117	3	37	9 427
Spolu	601 670	295 578	2 052	24 739	281 764

Zdroj: KULT (2018)

Najväčšou nevýhodou sponzoringu na základe zmluvy o reklame v kultúre je, že skutočný objem takto venovaných prostriedkov pre prijímateľa je nižší ako v prípade sponzoringu, keďže účelom takejto zmluvy je poskytnutie reklamy, nie podpora prijímateľa. Pretože maximálne plnenie za poskytnutie reklamy nie je ustanovené, ako to býva v sponzorských zákonoch, značná časť príjmov ide na výrobu reklamy.¹⁹⁵ Na rozdiel od sponzoringu v športe nie sú náklady na reklamu ohraničené. Pri sponzoringu by náklady na výrobu reklamy by mali tvoriť iba zanedbateľnú časť poskytnutých prostriedkov (**Chyba! Nenašiel sa žiaden zdroj odkazov.**).

V športe sponzorský zákon definuje pravidlá, ktoré stanovujú strop nákladov na uvádzanie sponzora (10 % sponzorského) a daňovo zvýhodňujú sponzora aj prijímateľa. Pri splnení stanovených podmienok¹⁹⁶ umožňuje uplatniť sponzorské ako daňový výdavok, pričom pre prijímateľa je daňovo neutrálny. V praxi sa to týka iba subjektov, ktorých daňová povinnosť je nenulová a zákon stanovuje aj kritériá transparentnosti sponzoringu (zverejňovanie zmlúv, zmluva o sponzoringu), čo redukuje využívanie sponzoringu v šedej ekonomike (**Chyba! Nenašiel sa žiaden zdroj odkazov.**).

Opatrenie: Zanalyzovať nastavenie daňového zvýhodnenia sponzoringu v kultúre s cieľom stimulovať súkromné zdroje v kultúre prostredníctvom sponzorstva. Analýza by mala zohľadniť súčasný objem prostriedkov v kultúre prostredníctvom zmlúv o reklame a optimálny daňový mix v rámci daňového systému Slovenska (motivácia sponzorov, cieľové skupiny, výška daňového zvýhodnenia, forma, ohraničenie a pod.) transparentnosť a príklady dobrej praxe zo zahraničia.

¹⁹⁵ V SNG napríklad tvoria náklady na reklamu 10 – 40 % sponzorského. Pri väčších daroch je to zhruba 30 %.

¹⁹⁶ Sponzor má následne nárok spájať svoje meno so športovým účinkovaním prijímateľa sponzorského, pričom náklady na uvádzanie sponzora nesmú presiahnuť 10 % hodnoty sponzorského.

Tabuľka 39 Rozdiely financovania prostredníctvom zmluvy o darovaní, reklame a sponzorstva

	Dar	Reklama	Sponzorstvo (šport)
Hlavný účel	Podpora prijímateľa bez nároku na protihodnotu	Podpora trhového uplatnenia sponzora	Podpora prijímateľa s protihodnotou propagácie jeho mena
Daňová úľava pre poskytovateľa	Nie. Okrem filantropických motívov nastavenie nemotivuje k darcovstvu.	Nie je limitovaný hospodárskym výsledkom, poskytovateľ si môže znížiť základ dane aj v prípade straty. Aj v prípade, že poskytovateľ reklamy dlží na daniach.	Iba pre platcov dane (ziskové spoločnosti), je nutné zdokladovať použitie nákladov príjmom. V prípade dlhov na daniach, poistnom a konkurzu nie je možné.
Daňová úľava pre prijímateľa	Daňovo neutrálny príjem.	Iba v prípade charitatívnej reklamy.	Daňovo neutrálny príjem.
Skutočný objem prostriedkov pre prijímateľa	Znížený o daň z príjmu.	Veľká časť prostriedkov ide na výrobu reklamy a často aj sprostredkovateľskú províziu. Iba malý objem takto poskytnutých prostriedkov ostáva prijímateľskej organizácii na svoju činnosť. Znižuje sa o daň z príjmu.	Maximálne 10 % prostriedkov môže byť použitá na náklady propagácie sponzora. Zvyšné prostriedky prijímateľ musí použiť na dohodnutý účel.
Transparentnosť	Zmluvné strany nie sú povinné zverejňovať zmluvu ani iné informácie.	Zmluvné strany nie sú povinné zverejňovať zmluvu ani iné informácie.	Zmluvné strany sú povinné zverejňovať zmluvu o sponzorstve a zdokladovať použitie prostriedkov na podporu športu.

Zdroj: Spracovanie ÚHP podľa (Sepeči, 2016)¹⁹⁷

Box 14 Daňové zvýhodnenia pre kultúru v zahraničí

Z daňových zvýhodnení pre poskytovateľa sú v zahraničnej praxi najčastejšie využívané **daňové úľavy** sponzorstva a darcovstva, ktoré znižujú základ dane. Ich efekt na motiváciu investora závisí od progresivity zdanenia v krajine a výšky stropu výdavkov, ktoré si sponzor, resp. darca, môže uplatniť. Štáty s nižšími daňami z príjmu majú zvyčajne vyšší strop uplatniteľných výdavkov (USA) a naopak, štáty s progresívnejším a vyšším zdanením uplatňujú nižšie stropy (Nemecko). Problémom s daňovými stimulmi z hľadiska prerozdelenia je, že často zvýhodňujú vyššie príjmové skupiny oproti nižším príjmovým skupinám („upside-down“ efekt daňových stimulov).

Negatívnym redistribučným efektom („upside-down“ efekt) sa dá predísť **daňovým bonusom**, ktorý priamo znižuje výšku dane, a tak nezávisí od výšky príjmu. Vo väčšine prípadov do výšky určitého stropu daru a daňového záväzku. Daňový bonus predstavuje zároveň najvyššie zaťaženie verejného rozpočtu (Francúzsko, Kanada).

Holandsko naproti tomu vytvorilo systém, ktorý zvýhodňuje práve strednú vrstvu. Daňovo zvýhodnené sú nižšie pravidelné ročné platby po dobu najmenej 5 rokov až do 100 % výšky zdaniteľných príjmov. Efektívne náklady sponzorstva a darcovstva sú v tomto prípade pri porovnaní systémov USA a Nemecka najnižšie (Hemels, 2017).

¹⁹⁷ Čo je lepšie pre šport i spoločnosť – zmluva o reklame alebo zmluva o sponzorstve v športe, dostupné online: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/co-je-lepsie-pre-sport-i-spolocnost--zmluva-o-reklame-alebo-zmluva-o-sponzorstve-v-sp.htm>

Ďalším spôsobom, ako predísť „upside-down“ efektu, je **daňová asignácia** často využívaná vo východnej Európe, ktorá oproti úľave a bonusu nepredstavuje dodatočné daňové výdavky. Zároveň vo verejných zdrojoch iba prerozdeľuje a neprináša dodatočné súkromné zdroje.

Pre zbierkotvorné inštitúcie je relevantné **daňové zvýhodnenie darov v naturáliách**. Sem patrí napríklad možnosť darovať vlastné umenie. Austrália umožňuje darcom celú trhovú hodnotu daru (pre múzeá, knižnice, galérie) odpočítať zo základu dane, Spojené kráľovstvo, Holandsko a USA zohľadňujú dary v naturáliách rovnako ako peňažné sponzorské plnenia a stanovujú stropy. Oproti peňažným plneniam sú komplikovanejšie, pretože je potrebné trhové ohodnotenie daru.

Daňové zvýhodnenie pre prijímateľa sa používa najmä v oblasti charitatívnych organizácií a zvyšuje motiváciu organizácií hľadať si sponzora. V Spojenom kráľovstve môžu prijímajúce charitatívne organizácie dostať pri prijatí daru 25 % jeho hodnoty vo forme daňovej úľavy (gift aid scheme).

Box 15 Vybrané nástroje na stimuláciu súkromných investícií v kultúre

Dopyt po kultúre

Na zvýšenie dopytu po kultúre sa používa **znižená sadzba DPH** na nákup kultúrnych statkov. Takéto opatrenie majú skoro všetky štáty Európy v rôznom rozsahu (v rozmedzí 4 % až 15 %) najčastejšie na nákup kníh a periodík alebo návštevu umeleckých predstavení. Niektoré štáty oslobodili vybrané kultúrne statky od DPH úplne (Holandsko, Írsko, Nemecko, Bulharsko, Lotyšsko). Dopyt stimulujú aj **poukazy**, ktoré sa je možné použiť na kultúrne účely (Holandsko). Na Slovensku dostávajú žiaci a učiteľov základných a stredných škôl poukazy na úhradu vstupného alebo služieb zapojených kultúrnych inštitúcií (divadlá, múzeá, galérie, knižnice a pod.). Dánsko podporuje **nákup umeleckých diel** podnikmi, ktoré si môžu znížiť ich výdavky o 25 % ceny diela.

Priame investície

Na podporu priamych investícií do kultúry poskytuje veľký potenciál podnikové **sponzorstvo**, ktoré je založené na poskytnutí propagačnej a reklamnej služby sponzorovi. V štátoch centrálnej a východnej Európy (Česká republika, Litva, Lotyšsko, Slovensko, Slovinsko) sú výdavky firiem na sponzorské považované za reklamné výdavky. Daňovo uznateľná je v takomto prípade iba časť výdavkov, ktorá priamo slúži na zvyšovanie zisku firmy vďaka reklame. Ďalšie štáty podporujú potenciál sponzoringu osobitnou legislatívou a daňovými zvýhodneniami (Dánsko, Holandsko, Írsko, Veľká Británia, Rakúsko, Taliansko, Portugalsko, Grécko a Malta).

Sponzorský zákon v Holandsku napríklad definuje pravidlá sponzoringu (sponzori nemôžu ovplyvňovať činnosť prijímajúcej kultúrnej inštitúcie, definuje verejnoprospešné organizácie v kultúre, ktoré potom umožňujú prístup k daňovým zvýhodneniam). Holandský systém sponzorov motivuje najnižšími efektívnymi nákladmi vynaloženými na sponzorské, keď si podniky môžu uplatniť až do 150 % výdavkov ako daňovú úľavu. Najviac zvýhodňuje nižšie pravidelné ročné platby, ktoré sú poskytované po dobu najmenej 5 rokov. Tým láka sponzorov zo strednej vrstvy a menšie podniky a pôsobí proti upside-down efektu progresívneho zdanenia, keď z daňových stimulov najviac profitujú subjekty s najvyššími príjmami.

V prípade potreby infraštruktúrnych investícií, pri ktorých je nákladová efektívnosť nadradená možnosti zhoršenia kvality v dôsledku znižovania nákladov, sa v kultúre často využívajú **verejno-súkromné partnerstvá** (public-private partnership, PPP). V Belgicku je vytvorená špeciálna schéma podpory organizácií a otvorených výziev, ktorá podporuje infraštruktúrne investície do kultúry s dôrazom na inováciu. Ročne vygeneruje objem zhruba 55 mil. eur. PPP-projekty sú časté aj vo Veľkej Británii, kde umožňujú daňové zvýhodnenia zapojených, v Írsku

(hudobné projekty), v Rakúsku (múzeá) a v Portugalsku, Nemecku a Maďarsku (kde majú tzv. 1 % pravidlo na obnovu pamiatkového fondu, podľa ktorého stavebné firmy, ktorým sú udelené koncesie na veľké verejné projekty, musia darovať 1 % z ich služieb či výnosov na tieto účely).

Vyrovňavajúce granty

Vyrovňavacie granty (matching funds) znamenajú situáciu, keď je na súkromnú investíciu v hotovosti alebo v naturáliách naviazaná verejná podpora z grantov. Vo Veľkej Británii rôzne schémy podľa veľkosti prijímajúcej organizácie poskytujú verejnú podporu za každú investovanú libru súkromným sektorom. Súkromní investori sú viac motivovaní investovať do kultúry, ak sú uistení, že projekt je súčasne podporený z verejných financií a prijímatelia sú motivovaní hľadať dodatočné zdroje v súkromnej sfére. Podporou zmiešaného financovania sa zlepšuje finančná udržateľnosť a môže pozitívne vplývať aj na kvalitu výstupov.

Filantropia

Podpora priamych investícií prostredníctvom filantropie, ktorá predstavuje venovanie finančnej či materiálnej pomoci bez nároku na protihodnotu, sa uskutočňuje prevažne daňovými zvýhodneniami darcovstva. **Podnikové darcovstvo** je podporované v štátoch anglosaskej kultúrnej politiky a štátoch východnej Európy okrem Slovenska (Maďarsko, Česká Republika, Poľsko, Estónsko, Lotyšsko, Slovinsko). **Nadácie/fondy**, ktoré buď darujú finančné prostriedky iným organizáciám alebo ich využívajú na vlastné charitatívne účely majú v niektorých štátoch vlastnú právnu formu a zvýhodnený prístup k daňovým úľavám (Dánsko, Nemecko, Lotyšsko, Maďarsko, Taliansko). Vybudovaný systém nadácií v oblasti kultúry majú vo Veľkej Británii a Holandsku a prostredníctvom bankových nadácií v oblasti filantropie v Taliansku a Španielsku. **Individuálne darcovstvo** býva napríklad v štátoch, ktoré vyberajú dedičskú daň¹⁹⁸, podporované jej znížením v prípade darovania objektov s kultúrnou hodnotou (Nemecko, Taliansko a Grécko).

Účelovo viazané dane/osobitné predpisy

Ďalším zdrojom financovania kultúry, ktorá kombinuje verejné a súkromné zdroje, sú rôzne formy účelovo viazaných daní. **Lotériové fondy** predstavujú záväzok lotériových spoločností použiť na verejnoprospešné účely určitú časť ich ziskov, ktoré sú potom prerozdelené do rôznych fondov (charita, vzdelávanie, zdravie, kultúra). V Holandsku a vo Veľkej Británii predstavujú dôležitý zdroj financovania verejnoprospešných aktivít. V Taliansku sú určené na zachovanie a obnovu kultúrneho dedičstva. **Daňová asignácia** alebo venovanie % z daní predstavuje dôležitý pilier financovania neziskového sektora v štátoch strednej a východnej Európy (Maďarsko, Poľsko, Slovensko, Litva, Rumunsko, Slovinsko). Na Slovensku má ale iba malá časť kultúrnych inštitúcií právnu formu neziskovej organizácie. Najčastejšia kritika tohto systému tvrdí, že potenciál tohto opatrenia nie je vyčerpaný a veľká časť oprávnených subjektov prostriedky na tento účel nevenuje.

Ďalšie zdroje súkromného financovania

Medzi ďalšie zdroje súkromného financovania patrí najmä **crowd-funding**, kde sa prostredníctvom digitálnych platforiem zbierajú mikropríspěvky od veľkého počtu využitím online platforiem. Tieto formy sú vo veľkej miere využívané vo Veľkej Británii a v Holandsku. V Španielsku je crowd-funding daňovo zvýhodnený. V Holandsku a Taliansku existuje tradícia takzvaných **bankových režimov**, keď banky poskytujú zvýhodnené financovanie na kultúrne účely. Banka Triodos v Holandsku poskytuje výhodnejšie úrokové miery kultúrnym inštitúciám a financuje

¹⁹⁸ Dane z pozostalosti vyberajú iba niektoré štáty (FR, DE, UK, US, ES, EL, IT, BE, FI, DK, PL).

výstavbu a renováciu múzeí a divadiel.

Agentúry na podporu spolupráce

Podpora sprostredkovateľských mechanizmov medzi kultúrnymi inštitúciami a ekonomickým sektorom sa uskutočňuje prostredníctvom **umeleckých a obchodných organizácií**, ktoré zvyšujú informovanosť a prepájajú a poskytujú informácie o možných zdrojoch financovania pre kultúrne inštitúcie. Takéto agentúry majú dlhú tradíciu v Belgicku, Holandsku, Rakúsku, Nemecku, Írsku, Spojenom kráľovstve a vo Švédsku.

Zdroje: (Compendium, 2018)¹⁹⁹, (Copič, 2011)

4.8 Benchmarking úspor v bežných výdavkoch rezortu kultúry

Bežné výdavky rezortu kultúry v roku 2019 boli 318,5 mil. eur (Graf 69). Najväčšiu časť bežných výdavkov rezortu kultúry tvoria bežné transfery (v priemere 43 % výdavkov), potom sú to mzdové výdavky (29 %) a výdavky na nákup tovarov a služieb (28 %). Potenciálne úspory možno z pohľadu rozpočtovej kapitoly kultúry hľadať vo výdavkoch na tovary a služby a tiež v mzdových výdavkoch. Úspory v bežných transferoch by bolo nevyhnutné hľadať priamo v inštitúciách, do ktorých transfery prúdia. Revízia detailne analyzovala 16 % výdavkov na tovary a služby v podobe výdavkov na štandardnú a rutinnú údržbu systémov digitalizačných pracovísk. Možné sú pritom aj ďalšie úspory v bežných výdavkoch, ktoré neboli revíziou detailne zmapované.

Revízia identifikovala úsporné opatrenia na výdavkoch na rutinnú a štandardnú údržbu digitalizačných služieb (8 mil. eur, viac v kapitole 4.9). Ďalšia úspora bežných výdavkov je podmienená podrobnejšou analýzou ostatných výdavkov na tovary služby a analýzou bežných výdavkov na samotnom úrade MK SR. Možné úspory v mzdových výdavkoch sú aj v centralizácii podporných a prierezových činností, ich vyčíslenie je podmienené vykonaním aktualizácie procesného auditu v zriadených rozpočtových a príspevkových organizáciách MK SR (Box 16).

¹⁹⁹ Compendium of Cultural policies & trends, dostupné online: <https://www.culturalpolicies.net/>

Box 16 Procesný a profesijný audit organizácií MK SR

Audit 33 organizácií ministerstva kultúry z roku 2008²⁰⁰ navrhol opatrenia vedúce k zníženiu 25 % zamestnancov (906 úväzkov). Opatrenia boli implementované len čiastočne. Zavádzaním efektívnejších postupov, zmenou spôsobu organizácie práce a centralizáciou vybraných podporných procesov do Centrálnej servisnej organizácie (CSO) mohol rezort podľa auditu spoločnosti Centire znížiť počet zamestnancov o štvrtinu.

Centrálna servisná organizácia, ktorá vznikla (transformáciou z už existujúcej Správy kultúrnych zariadení) na základe odporúčania auditu, zabezpečovala telekomunikačné služby, zahraničné pracovné cesty alebo prenájom priestorov. Plánom bolo postupne rozšíriť rozsah poskytovaných služieb a zabezpečiť jej celorezortné pôsobenie. V roku 2011 bola zrušená.

Nie je jasné, do akej miery je možné aplikovať celkové odporúčania auditu v súčasnosti vzhľadom na aktuálne nastavenie procesov. Podľa odhadu konzultantov boli opatrenia navrhované auditom implementované len čiastočne (40 % potenciálu), centralizácia podporných a prierezových činností neprebehla vôbec.

V prípade rezortnej centralizácie činností ľudských zdrojov, financovania, práva a IT (činnosti s predpokladom na centralizáciu) a z toho vyplývajúceho zníženia počtu pracovných miest o 9 % by úspora v rezorte predstavovala takmer 9 mil. eur ročne.²⁰¹

Tabuľka 40 Plánované a realizované úspory navrhnuté auditom MK SR (FTE, 2008)

	Systemizované miesta *	Analyzované miesta	Základná optimalizácia	Optimalizácia procesov	Centralizácia podporných procesov	Cieľové počty miest	% úspor analyzovaných FTE
Audit 2008	4 774	3 582	-236	- 220	-450	2 676	25 %
Odhad implementovaných úspor (2008)	4 774	3 582	-236	-100	0	3 246	9 %
Stav (2018)	4 680						

Zdroj: Centire (2008), spracovanie ÚHP

*Poznámka: *V roku 2018 už nie je súčasťou kapitoly Ústav vzťahu štátu a cirkví a Tlačová agentúra SR (v porovnaní s rokom 2008), pridané sú Umelecký súbor Lúčnica, Slovenské centrum dizajnu a Kunsthalle Bratislava.*

Opatrenie: Vykonať analýzu štruktúry a fungovania procesov inštitúcií zriadených MK SR. Na základe aktualizácie procesného auditu zriadiť centrálnu servisnú organizáciu. Na zhodnotenie hospodárnosti, a teda, či sa želané výsledky dajú dosiahnuť najvýhodnejším využitím dostupných ľudských, materiálnych a iných zdrojov, je potrebné vykonať aktualizáciu procesného auditu vo všetkých 31 zriadených rozpočtových a príspevkových organizáciách MK SR.

Výdavky na tovary a služby v rezorte ministerstva v roku 2019 predstavovali 77 mil. eur. Výdavky na tovary a služby sú použité v priemere najviac na nákup služieb (54 %), na údržbu (15 %) a na nákup energií a materiálu (po 12 %) (Graf 70). Najväčšie položky z oblasti výdavkov na nákup služieb sú všeobecné služby²⁰² (29 % v roku 2019), odmeny a príspevky (21 %), stravovanie (10 %) a odmeny zamestnancov mimopracovného pomeru (9 %). Výrazný skok vo výdavkoch na služby v rokoch 2014 a 2015 je spôsobený

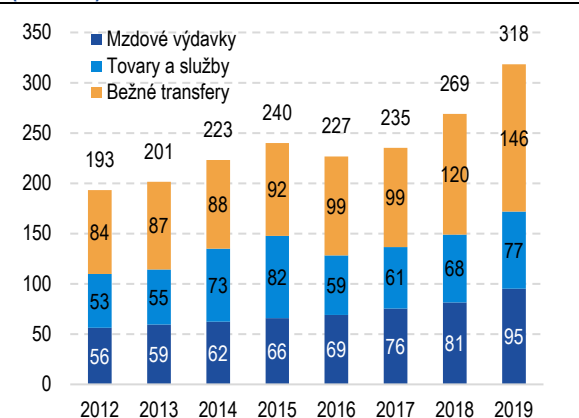
²⁰⁰ CENTIRE. 2008. Záverečná analytická správa projektu Vykonanie procesného a profesijného auditu v organizáciách v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva kultúry SR.

²⁰¹ Odhad úspor kalkuluje s výsledkami auditu z roku 2008 a so mzdovými nákladmi z roku 2019. Úspora pracovných miest pri centralizácii v súčasnosti si vyžaduje aktualizáciu procesného a profesijného auditu.

²⁰² Všeobecné služby, poskytované dodávateľským spôsobom, zahŕňajú napríklad upratovanie alebo tlač dokumentov. Presnosť dát neumožňuje identifikáciu výdavkov na jednotlivé služby patriace do tejto kategórie.

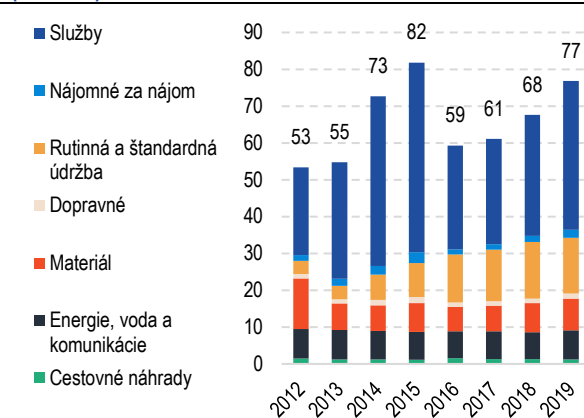
nákupom digitalizačných služieb. Postupný nárast vo výdavkoch na rutinnú a štandardnú údržbu je tiež spôsobený digitalizáciou. Projekt digitalizácie má charakter kapitálovej investície, preto je prekvapujúce, že v priemere až 16 % bežných výdavkov na nákup tovarov a služieb bolo v sledovanom období alokovaných na výdavky spojené s digitalizáciou. Aj po roku 2019, po skončení fázy realizácie, tvoria výdavky spojené s digitalizáciou 14 % všetkých bežných výdavkov.

Graf 69 Štruktúra bežných výdavkov v rezorte kultúry (mil. eur)

Zdroj: RIS

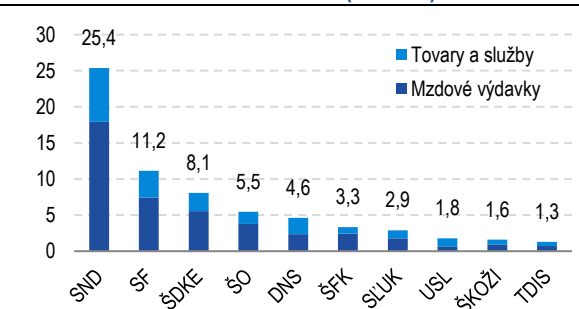
Graf 70 Štruktúra výdavkov na tovary a služby (mil. eur)

Zdroj: RIS

Organizácie scénického umenia mali v roku 2019 bežné výdavky vo výške 65,5 mil. eur, čo tvorí 43 % bežných výdavkov všetkých ROPO ministerstva kultúry (Graf 71). Tvorí ich najmä divadlá a hudobné inštitúcie, čo sú organizácie s najväčšou priemernou alokáciou na mzdové výdavky (61 %). Z výdavkov na tovary a služby je najviac alokovaného na služby (64 %)²⁰³, v menšej miere na nákup materiálu (13 %) a energie (12 %) (Graf 72).

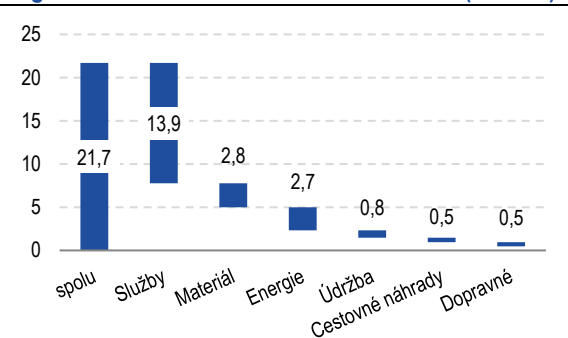
Graf 71 Štruktúra bežných výdavkov organizácií scénického umenia v roku 2019 (mil. eur)

Zdroj: RIS

Poznámka: Výdavky na tovary a služby zahŕňajú aj zanedbateľné množstvo bežných transferov. Údaje o výdavkoch Štúdia 12 nie sú k dispozícii, sú súčasťou výdavkov DÚ.

Graf 72 Štruktúra výdavkov na tovary a služby organizácií scénického umenia v roku 2019 (mil. eur)

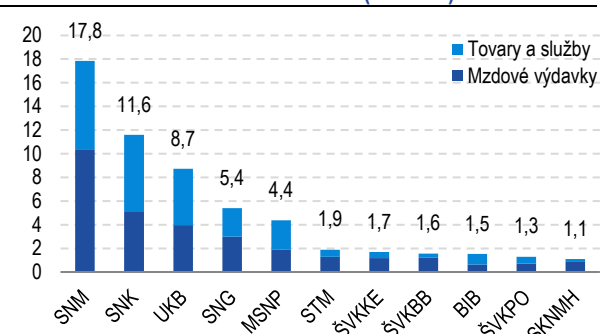
Zdroj: RIS

Organizácie kultúrneho dedičstva mali v roku 2019 bežné výdavky vo výške 56,9 mil. eur, čo tvorí 37,1 % bežných výdavkov všetkých ROPO ministerstva kultúry (Graf 73). Tvorí ich najmä múzeá, knižnice a galérie s nižšou alokáciou na mzdové výdavky (58 %) ako v prípade scénického umenia. Z výdavkov na tovary a služby

²⁰³ Z účtovníctva SND, SF a ŠDKE vyplýva, že značná časť výdavkov na nákup služieb (v priemere 47,9 %) sa týka nákupu externej umeleckej produkcie a licenčných poplatkov.

tvoria najväčšie položky služby (36 %) a údržba (31 %), pričom vysoká hodnota údržby je daná takmer výlučne organizáciami, ktoré boli zapojené do projektu digitalizácie a tvoria ju výdavky na údržbu zakúpeného digitalizačného hardvéru a softvéru (Graf 74). Na nákup materiálu a energie bolo alokovaných 15 % a 12 % výdavkov. Po očistení o výdavky na údržbu by nákup materiálu a energií tvoril významnejšiu časť výdavkov, v porovnaní s organizáciami scénického umenia.

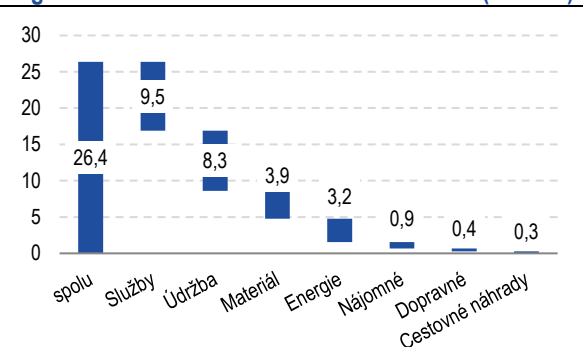
Graf 73 Štruktúra bežných výdavkov organizácií kultúrneho dedičstva v roku 2019 (mil. eur)

Zdroj: RIS

Poznámka: Výdavky na tovary a služby zahŕňajú aj zanedbateľné množstvo bežných transferov.

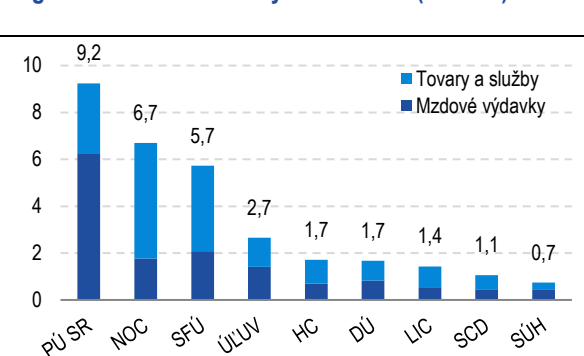
Graf 74 Štruktúra výdavkov na tovary a služby organizácií kultúrneho dedičstva v roku 2019 (mil. eur)

Zdroj: RIS

Ostatné organizácie ministerstva kultúry vynaložili v roku 2019 na bežné výdavky 30,9 mil. eur, čo tvorí 20 % bežných výdavkov všetkých ROPO ministerstva kultúry (Graf 75). Tvoria ich rôzne informačno-vedecké inštitúcie (a podobne) s najnižšou alokáciou na mzdové výdavky (46 %). Z výdavkov na tovary a služby tvoria najväčšie položky služby (52 %) a údržba (29 %), pričom znovu platí, že alokácia na údržbu je takmer výlučne daná výdavkami späťmi s digitalizáciou (najmä NOC a SFÚ) (Graf 76). Ostatné výdavky na tovary a služby tvoria menej ako 10 % alokácie.

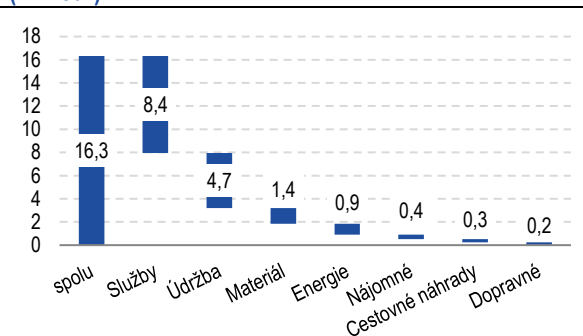
Graf 75 Štruktúra bežných výdavkov ostatných organizácií rezortu kultúry v roku 2019 (mil. eur)

Zdroj: RIS

Poznámka: Výdavky na tovary a služby zahŕňajú aj zanedbateľné množstvo bežných transferov.

Graf 76 Štruktúra výdavkov za tovary a služby ostatných organizácií rezortu kultúry v roku 2019 (mil. eur)

Zdroj: RIS

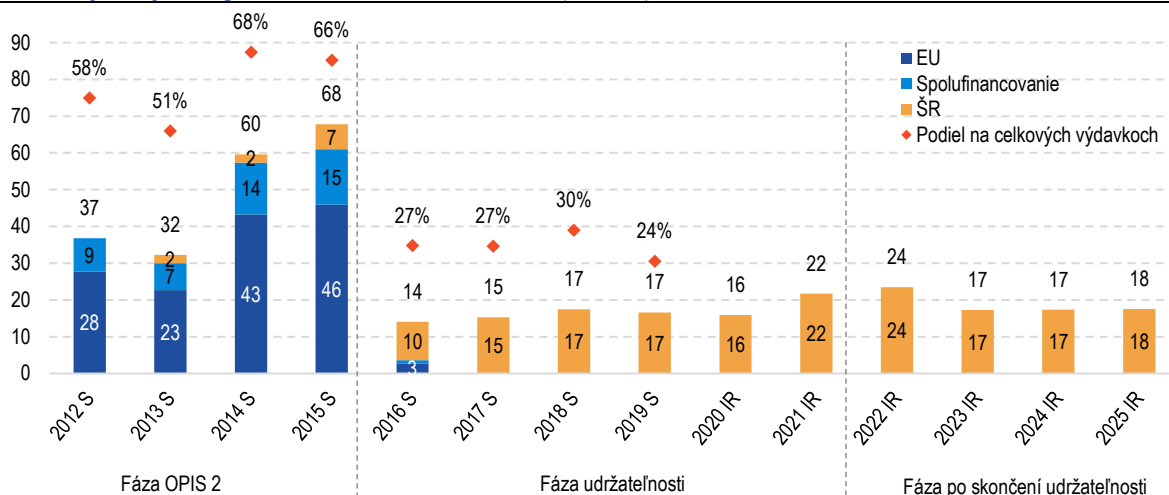
4.9 Digitalizácia kultúrneho dedičstva

Cieľom digitalizácie kultúrneho dedičstva, bola podľa hodnotiacej správy OPIS z roku 2015 digitalizácia obsahu pamäťových a fondových inštitúcií, jeho archivovanie, sprístupňovanie a zlepšenie systémov jeho získavania, spracovania a ochrany. Ide o najväčší investičný projekt rezortu kultúry od vzniku SR,

ktorý si v rokoch 2012-2021 vyžiada približne 300 mil. eur (Graf 77). Projekt digitalizácie kultúrneho dedičstva stál v rokoch 2012 – 2015 spolu 196,4 mil. eur²⁰⁴, pričom bol v tomto období financovaný prevažne z európskych zdrojov. Náklady od roku 2016 do konca roka 2021, v priebehu ktorého bude končiť fáza udržateľnosti, sú odhadované na ďalších 101 mil. eur. Do digitalizácie sa zapojilo deväť zriadených organizácií MK SR a vzniklo niekoľko digitalizačných pracovísk (SNK, SFÚ, MSNP, SNG, SLUK, ŠVK PO, NOC, PÚ SR), centrálny dátový archív (UKB) a centrálna aplikačná infraštruktúra a registratúra (NOC), s jej portálom na prezentáciu výsledkov digitalizácie verejnosti Slovakiana²⁰⁵.

Ročné náklady na digitalizáciu kultúrneho dedičstva pri súčasnom modeli masovej digitalizácie dosahujú približne 16 mil. eur. Prevádzkový model sa môže zmeniť po roku 2021, dokiaľ jeho hlavné rysy definujú požiadavky udržateľnosti projektov, čo umožňuje diskusiu o hodnote za peniaze. V súčasnosti sa pripravujú rozpočtové požiadavky na nasledovné obdobie, pričom pri zachovaní súčasného modelu masovej digitalizácie bude nevyhnutné ďalšie zvýšenie výdavkov na kapitálové statky, čím sa môže priemerná ročná alokácia na digitalizáciu zvýšiť na 19,6 mil. eur.

Graf 77 Výdavky na digitalizáciu kultúrneho dedičstva (mil. eur)

Zdroj: RIS, IKP

Poznámka: Dáta sú indikatívne a odhadnuté na základe štátneho rozpočtu a rozpočtov digitalizačných pracovísk. Vysvetlivky: S - skutočnosť, IR - indikatívny rozpočet.

V jednotlivých digitalizačných projektoch sa podarilo naplniť ukazovateľ počtu zdigitalizovaných objektov. Slabou stránkou je sprístupňovanie zdigitalizovaných objektov – pre odbornú aj širokú verejnosť, v národnom aj celoeurópskom meradle.

Proces digitalizácie preveroval aj Najvyšší kontrolný úrad SR (NKÚ, 2020)²⁰⁶, vážnejšie pochybenie nenašiel, zdôrazňuje však potrebu doriešenia problematiky šírenia zdigitalizovaných objektov vrátane ich online sprístupnenia verejnosti. Odporúčania zo záverov tejto správy sú reflektované aj v opatreniach navrhnutých v záverečnej správe revízie výdavkov.

Zdigitalizovaných a na Slovakiane sprístupnených je len 18 % zo všetkých voľných kultúrnych objektov. Cieľový počet zdigitalizovaných objektov sa darí naplňať, ale verejnosti sa sprístupňuje výrazne nižší počet

²⁰⁴ V kapitole, tak ako aj v celej správe, sú všetky výdavky uvedené podľa zdroja RIS; podľa zdroja ITMS boli výdavky v rokoch 2012 – 2015 vo výške 179,8 mil. eur.

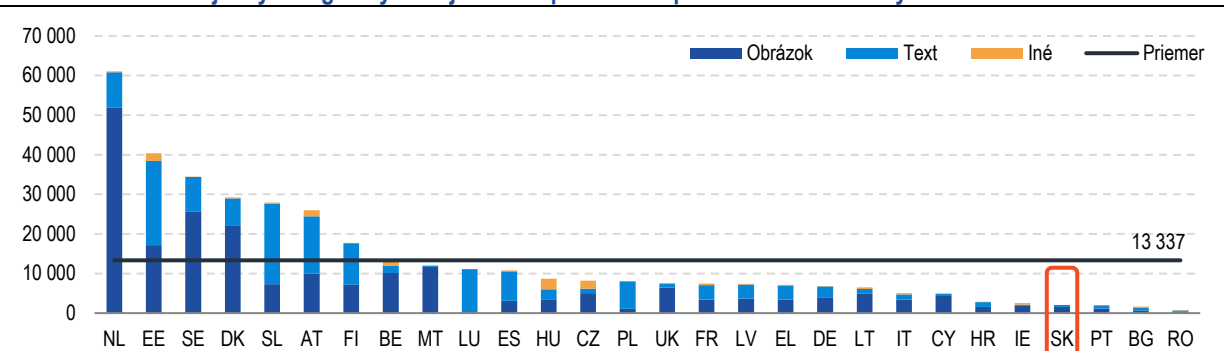
²⁰⁵ Kultúrne dedičstvo Slovenska – Slovakiana. Dostupné online: <https://www.slovakiana.sk>

²⁰⁶ Najvyšší kontrolný úrad: Rozvoj pamäťových a fondových inštitúcií a obnova ich národnej infraštruktúry. Záverečná správa, február 2020, dostupné online: <https://www.nku.gov.sk/documents/10157/265201/96547-0-110.pdf>

objektov (Tabuľka 41). Počet sprístupnených digitalizovaných objektov nebol merateľným ukazovateľom v jednotlivých národných projektoch vo fáze udržateľnosti. Samotné údaje o počte sprístupnených zdigitalizovaných objektoch absentujú, neobsahujú ich ani monitorovacie správy pre SORO OPIS PO 2.

Výsledky digitalizácie sú málo prístupné aj v celoeurópskom meradle, čo je aj nevyužitou príležitosťou propagácie slovenskej kultúry v zahraničí. Na Európskom portáli digitalizovaného kultúrneho dedičstva Europeana patrí Slovensko medzi krajiny s najmenším množstvom digitálnych objektov (Graf 78). Slovensko sprístupňuje 2 072 objektov na 100-tisíc obyvateľov, pričom priemerný počet je 13 337 objektov. Horšie výsledky majú iba Portugalsko, Bulharsko a Rumunsko.

Graf 78 Počet zverejnených digitálnych objektov na portáli Europeana na 100-tisíc obyvateľov v roku 2018

Zdroj: European Commission Report of Commission Recommendation 2011/711/EU

Sprístupňovanie zdigitalizovaného obsahu je nejednotné, niekedy duplicitné, zámer centrálného sprístupňovania všetkých zdigitalizovaných objektov nebol naplnený. Väčšina realizátorov národných projektov (okrem MSNP a NOC) si pre sprístupňovanie zdigitalizovaných objektov pre verejnosť vytvorila vlastné prezentačné portály. Inštitúcie zasielajú niektoré objekty aj do portálu Slovakiana. Na tomto centrálnom portáli je prístupných menej objektov, ako je v portáloch jednotlivých digitalizačných pracovísk (Graf 79). Súčasne tak nastáva situácia, že niektoré objekty sú sprístupňované duplicitne.

Tabuľka 41 Stav digitalizácie vybraných národných projektov

		Plán (do konca udržateľnosti)	2015	2016	2017	2018	2019
SNG	celkovo zdigitalizované	128 500	102 404	107 381	113 145	119 264	125 444
	celkovo sprístupnené pre verejnosť (www.webumenia.sk)		-	-	53 038	67 728	75 484
	odoslané do CAIR		32 239	48 463	62 622	66 695	66 695
	sprístupnené v Slovakiana		2 375	-	13 247	14 067	14 069
SNK*	celkovo zdigitalizované	1 684 744	1 398 962	1 449 298	1 503 206	1 549 083	1 603 844
	celkovo sprístupnené pre verejnosť (www.dikda.snk.sk**)		420 127	878 575	913 586	1 051 298	1 070 944
	odoslané do CAIR		73 660	73 660	499 769	716 696	755 449
	sprístupnené v Slovakiana				10 175	16 760	19 091
SFÚ***	celkovo zdigitalizované	1 300	1 001	1 073	1 145	1 208	1 275
	celkovo sprístupnené pre verejnosť****		-	-	-	-	-
	odoslané do CAIR		38	67	89	103	117
	sprístupnené v Slovakiana		0	0	88	103	112
PÚ SR	celkovo zdigitalizované	2 355	1 858	1 958	2 059	2 161	2 266

	celkovo sprístupnené pre verejnosť (www.sketchfab.com)	0	47	961	1 465	1 665
	odoslané do CAIR	30	47	726	1 126	1 469
	sprístupnené v Slovakiana	0	47	726	1 126	1 469
SLUK	celkovo zdigitalizované	2 260	1 500	4 100	4 500	4 700
	celkovo sprístupnené pre verejnosť (www.fondtlk.sk)	-	-	1 663	3 552	5 189
	odoslané do CAIR	0	0	0	1 784	2 052
	sprístupnené v Slovakiana	0	0	0	1 776	2 050
ŠVK PO	celkovo zdigitalizované	558	104	231	314	485
	celkovo sprístupnené pre verejnosť (www.portalsvk.sk)	91	231	313	396	484
	odoslané do CAIR	0	0	0	135	357
	sprístupnené v Slovakiana	0	0	0	86	299
M SNP	celkovo zdigitalizované	230 832	168 926	174 582	194 670	204 727
	odoslané do CAIR	5 050	13 833	82 917	105 723	117 135
	sprístupnené v Slovakiana	814	-	18 072	39 633	43 420
NOC	celkovo zdigitalizované	2 500	1 339	1 933	2 656	3 274
	odoslané do CAIR	0	0	0	424	428
	sprístupnené v Slovakiana	0	0	0	291	295

Zdroj: SORO OPIS PO 2, NOC, SNG, SNK, SFÚ, PÚ SR, SLUK, ŠVK PO, M SNP

Poznámka: *Údaje SNK bez výstupov partnera projektu Slovenský národný archív.

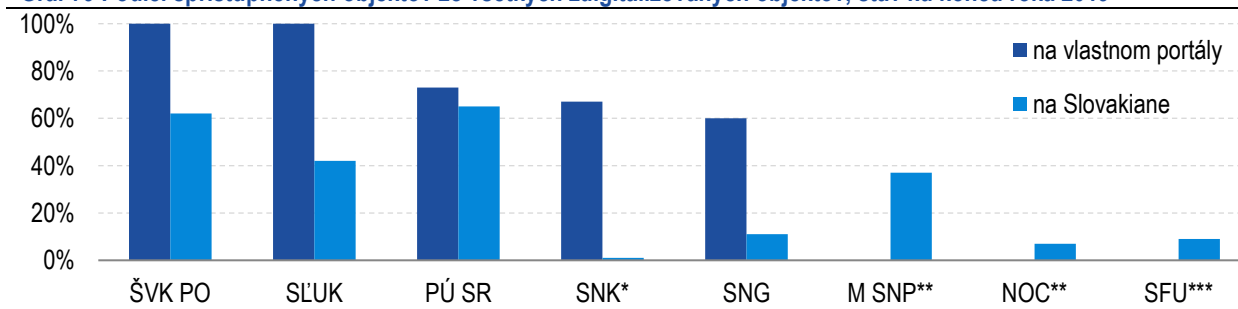
** Digitalizované objekty SNK sú však na tomto portáli prístupné iba v priestoroch SNK.

***Digitalizované objekty SFÚ, bez objektov digitalizovaných v RTVS.

****Audiovizuálne diela digitalizované SFÚ podliehajú autorským právam, verejnosti sú sprístupňované prostredníctvom televízneho vysielania, premietania v kinách, vydávania na nosičoch a pod.²⁰⁷

*****SLUK má k dispozícii digitalizované objekty, ktoré sprístupňuje nad rámec projektu OPIS PO2.

Graf 79 Podiel sprístupnených objektov zo všetkých zdigitalizovaných objektov, stav ku koncu roka 2019

Zdroj: SORO OPIS PO 2, NOC, SNG, SNK, SFÚ, PÚ SR, SLUK, ŠVK PO, M SNP

Poznámka: *Objekty SNK na vlastnom portáli sú prístupné iba v priestoroch SNK v Martine.

**M SNP a NOC sprístupňujú svoje objekty iba na Slovakiane.

***Objekty SFÚ sú autorsky chránené, na Slovakiane sú zverejnené krátke filmové zozrihy.

Na základe výsledkov digitalizácie, ako aj po konzultáciách s zriadenými organizáciami MK SR, ktoré sú v digitalizovaní zapojené predpokladáme, že v produkčnom procese digitalizácie existujú úzke miesta a potenciál na zvýšenie efektivity. Dôvody na existujúcu neefektivitu môžu byť viaceré:

²⁰⁷ Vybrané ukazovatele sprístupňovania zdigitalizovaného obsahu SFÚ verejnosti (spolu za obdobie 2015 – 2019): 60 vydaných nosičov blu-ray, 939 premietaní v kinách v SR, 1 135 novo licencovaných filmov pre vysielanie doma a v zahraničí, 37 licencovaných filmov do zahraničia na vydanie na nosičoch a VoD, 911 výpožičiek záznamov a použitie časti záznamov v koprodukcích.

- **manažérsko-koordinačné dôvody** – celkový proces digitalizácie sa skladá zo 4 špecifických fáz (fáza výroby, uchovania, sprístupnenia a používania) do ktorých vstupuje deväť rozličných zriadených organizácií MK SR v rozdielnych fázach výrobného procesu – znížená efektivita môže vznikať pri vzájomnej komunikácii a koordinácii procesov,
- **ideové dôvody** – rôzni účastníci digitalizačného procesu sa líšia v presadzovaní myšlienky zverejňovania objektov kultúrneho dedičstva, obávajú sa poklesu návštevnosti kamenných inštitúcií po sprístupnení kultúrneho dedičstva na internete,
- **autorsko-právne dôvody** – jednotnú interpretáciu autorského zákona by mal poskytovať metodický manuál vypracovaný Centrom autorských práv NOC v spolupráci s MK SR, všetky digitalizačné pracoviská nie sú zjednotené v jeho interpretácii, pravdepodobne je potrebná jeho aktualizácia zohľadňujúca prax digitalizácie a novely autorského zákona,
- **technické dôvody** – problémy nastávajú aj v posielaní zdigitalizovaných objektov medzi jednotlivými účastníkmi digitalizačného procesu.

Jednotlivé inštitúcie sa líšia interpretovaním právnych možností sprístupňovania zdigitalizovaného obsahu. Rozdielna miera sprístupnenia môže byť spôsobená aj tým, že niektoré kultúrne inštitúcie využívajú len výnimky dané autorským zákonom, a niektoré už navyše pôsobia aj na zmluvnom základe s organizáciami kolektívnej správy (na základe licenčných zmlúv).

Stále nie je vyriešený spôsob zverejňovania obchodne nedostupných diel, pričom do konca obdobia udržateľnosti by mohlo byť zdigitalizovaných odhadom 1,4 mil. takýchto diel. Už na konci roka 2015 bola uzatvorená rozšírená hromadná licenčná zmluva medzi SNK, NOC a LITA (ako organizácia kolektívnej správy) o úprave podmienok pre verejné sprístupnenie obchodne nedostupných diel²⁰⁸. Tento zámer sa do súčasnosti nepodarilo zrealizovať, LITA túto zmluvu na konci roka 2019 vypovedala. Pre vytvorenie platformy by bolo možné využiť už pripravené infraštruktúrne prvky NOC.

Opatrenie: Sprístupniť verejnosti zdigitalizované obchodne nedostupné diela vyriešením licenčných podmienok a vytvorením užívateľskej platformy.

Stratégia digitalizácie a prínosy

Kultúrne dedičstvo je možné digitalizovať na základe rôznych modelov prevádzkovania digitalizácie v závislosti od toho, aké predmety by sa mali digitalizovať, v akej kvalite a aké by malo byť následné využitie digitálnych objektov. Digitalizácia na Slovensku postupovala spôsobom masovej digitalizácie s vysokou kvalitou digitálnych objektov, pričom menší dôraz sa kládol na nasledovnú využiteľnosť digitálnych objektov a na otázky súvisiace s prioritizáciou digitalizovania.

Slovensko investuje do digitalizácie 3,6-krát viac financií a zamestnáva trikrát viac ľudí. Mediánová návštevnosť digitalizačných webových portálov je v Európe 96-tisíc návštevníkov, pričom návštevnosť portálu Slovakiana je na úrovni 88-tisíc návštevníkov²⁰⁹. Priemerné výdavky slovenských digitalizačných pracovísk sú 1,8 mil. eur oproti zahraničným 0,5 mil. eur na jedno pracovisko (**Tabuľka 42**). Jedno pracovisko na Slovensku zamestnáva v priemere 20 zamestnancov, zatiaľ čo v zahraničí to je 6,5 zamestnanca. Výsledky

²⁰⁸ Rozšírená hromadná licenčná zmluva, upravujúca podmienky zverejňovania obchodne nedostupných diel zdigitalizovaných SNK na portáli Slovakiana, dostupné online: <https://www.crz.gov.sk/index.php?ID=2256333&l=sk>

²⁰⁹ Prítom Slovakiana je jednotný portál, ktorý by mal zahŕňať výsledky digitalizácie za celé Slovensko, na rozdiel od portálov konkrétnych kultúrnych inštitúcií v Európe, s ktorými porovnávame návštevnosť portálu Slovakiana.

dosiahnuté v zahraničných digitalizačných pracoviskách poskytuje prieskum Enumerate core survey z roku 2018, v ktorom bolo zapojených 1 023 digitalizačných pracovísk z 25 európskych štátov²¹⁰.

Tabuľka 42 Vstupné a výstupové ukazovatele digitalizácie v EÚ a na Slovensku

	EÚ	SK	EÚ	SK	EÚ	SK
Počet digitalizačných pracovísk	421	9	507	9	189	9
	Výdavky, eur		Zamestnanci, FTE		Návštevníci portálu	
Priemer	448 647	1 761 932	6,5	20	1 066 613	
Medián	40 000	1 029 479	3	12	96 000	87 722*
Modus	30 000	-	1	12	500 000	

Zdroj: Enumerate core survey 4, rozpočty digitalizačných pracovísk počas udržateľnosti

*Poznámka: Dáta pre EÚ pochádzajú z výsledkov prieskumu z roku 2018. Dáta za Slovensko sú priemerom z obdobia udržateľnosti. *Opakovaná návštevnosť portálu www.slovakiana.sk za rok 2019.*

Jedným z dôvodov vyššej nákladovosti slovenských digitalizačných pracovísk je kvalitatívne nadštandardná výbava digitalizačných pracovísk a podporných stredísk digitalizácie v SNK, NOC, UKB a MSNP²¹¹, čo vedie k vysokým finančným nárokom na ich rutinnú a štandardnú údržbu. Táto nadštandardná výbava sa prejavuje vo vysokých nákladoch, pričom v rokoch 2017 – 2019 bol vysoký podiel celkových nákladov na digitalizáciu alokovaný na rutinnú a štandardnú údržbu (SNK – 53% z 5,57 mil. eur ročne, NOC – 77 % z 3,46 mil. eur ročne, UKB – 71 % z 3,21 mil. eur ročne, MSNP 41 % z 1,73 mil. eur ročne).

Zo skúsenosti zo zahraničia pritom vyplýva, že pri zvolení iných modelov prevádzkovania digitalizácie kultúrneho dedičstva sa dá digitalizovať aj pri nižších finančných nákladoch. Pripravovaná stratégia digitalizácie kultúrneho dedičstva na roky 2021 – 2027 by mala posúdiť rôzne prevádzkové modely digitalizácie. Úspornejší prevádzkový model existuje napr. v Českej republike, kde dokáže s nižšími prevádzkovými nákladmi sprístupniť porovnateľný počet diel.

Výdavky na údržbu digitalizačného hardvéru a softvéru sú v Českej republike výrazne nižšie ako na Slovensku (Tabuľka 44). V prípade digitalizácie podľa českého modelu by úspory na prevádzkových nákladoch SNK, NOC, UKB a MSNP dosiahli hodnotu do 8 mil. eur ročne (t. j. 2,7 % rozpočtu rezortu kultúry) (Tabuľka 43). Odhad úspor je vypočítaný na základe indexu úspornosti odvodeného z porovnania obdobných zmlúv na Slovensku a v Čechách. Slovenské zmluvy na údržbu, na základe ktorých sú dané prepočty urobené, platia do konca roku 2020. Vyčíslenie úspor nezahŕňa kapitálové, mzdové a bežné výdavky iné ako na rutinnú a štandardnú údržbu, nezahŕňa ani výdavky ostatných piatich digitalizačných pracovísk. Z tohto dôvodu je možné odhad úspor považovať za konzervatívny. Pri selektívnejšom modeli digitalizácie môže byť potenciál úspor pri digitalizácii kultúrneho dedičstva na Slovensku aj vyšší. Je otázne, nakoľko je efektívne digitalizovať celé fondy kultúrnych inštitúcií v súčasnej kvalite.

Tabuľka 43 Odhad úspor na hospodárnejšej údržbe digitalizácie na Slovensku (eur)

	Výdavky na rutinnú a štandardnú údržbu (priemer 2017-2019, mil. eur)	Index úspornosti	Úspornejšia údržba (tisíc eur)	Potenciálna úspora (mil. eur)
SNK	2,9	0,092	271	2,7
NOC	2,7	0,023	61	2,6
UKB	2,3	0,057	130	2,1
MSNP	0,7	0,092	64	0,6
Spolu				8,0

Zdroj: IKP

²¹⁰ Enumerate observatory, Dostupné online: <https://pro.europeana.eu/page/enumerate>.

²¹¹ Tieto štyri ROPO sú vybrané preto, že ich výdavky na digitalizáciu tvorili v období fázy udržateľnosti 85 % všetkých výdavkov na digitalizáciu.

Zmluvné podmienky servisu na údržbu digitalizačného hardvéru a softvéru SNK²¹² boli porovnané s podmienkami za obdobnú službu poskytovanú Národnej knižnici České republiky (NKČR).²¹³ Obdobná služba²¹⁴ v Čechách je poskytovaná za 282-tisíc eur ročne, oproti 2,4 mil. eur na Slovensku (9,2 % nákladov SNK). Údržba systému CAIR a portálu Slovakiana²¹⁵, ktoré prevádzkuje NOC, je v porovnaní s údržbou verejných a neverejných portálov eSbírky²¹⁶ a Manuscriptorium²¹⁷ ešte menej efektívna (2,3 % nákladov NOC). Údržba slovenského systému má zmluvné náklady 2 mil. eur ročne²¹⁸, zatiaľ čo české systémy majú zmluvné náklady 46-tisíc eur ročne (priemerné náklady na oba portály).²¹⁹ Pritom podobne nízke náklady na prezentačné portály majú aj SNG, alebo SLUK. Údržba CAIR a Slovakiany je teda nielen vysoko neefektívna, ale čiastočne aj duplicitná, keďže jednotlivé digitalizačné pracoviská prevádzkujú aj svoje vlastné prezentačné portály. Údržba centrálného dátového úložiska UKB²²⁰ je oproti dlhodobému dátovému úložisku digitalizační linky NKČR²²¹ taktiež neekonomická. Náklady na údržbu UKB podľa danej zmluvy sú 1,4 mil. ročne, oproti 78 tisíc eur NKČR (5,7 % nákladov UKB). Podobnú zmluvu na údržbu digitalizačných prístrojov pre múzeá sa v Čechách nepodarilo nájsť, ale vzhľadom na výšku nákladov MSNP na rutinnú údržbu predpokladáme podobnú neefektivitu ako v prípade SNK.

Tabuľka 44 Porovnanie ekonomickej výhodnosti zmlúv údržby digitalizácie na Slovensku a v Čechách

Poskytovaná služba	Zmluva SK [eur bez DPH/rok]	Zmluva CZ [eur bez DPH/rok]	Index hospodárnosti [CZ/SK]
Údržba digitalizačného HW a SW (SNK)	2 444 293	255 127	0,092
Údržba portálu výsledkov digitalizácie (NOC)	2 012 486	45 882	0,023
Údržba dátového úložiska (UKB)	1 381 034	78 431	0,057
Údržba digitalizačného HW a SW (MSNP)	-	-	0,092*

Zdroj: IKP, Centrálny register zmlúv, Registr smluv

**Poznámka: Použitie rovnakého indexu ako pre SNK vzhľadom na podobné služby.*

Opatrenie: Lepším zakúpením služieb podpory pre digitalizačné pracoviská je možné v roku 2021 ušetriť najmenej 1 mil. eur, podľa odhadu MK SR, úspory po roku 2021 závisia od zvoleného prevádzkového modelu digitalizácie s hornou hranicou až do výšky 8 mil. eur. Poskytovanie služieb na úrovni ČR v súčasnosti by umožnilo zníženie nákladov o 8 mil. eur ročne.

Na pokračovanie procesu digitalizácie je potrebné vytvoriť stratégiu, ktorá bude obsahovať posúdenie rôznych prevádzkových modelov digitalizácie kultúrneho dedičstva a ktorá prehodnotí súčasný model masovej digitalizácie. Základným predpokladom je definovanie merateľných ukazovateľov, ktoré budú brať ohľad aj na faktory dopytu po digitálnych kultúrnych objektoch a ich pravidelné monitorovanie a odpočítavanie. Proces ďalšej digitalizácie by mal byť zameraný na sprístupňovanie zdigitalizovaného obsahu odbornej i laickej verejnosti a na aktívne využívanie digitálnych objektov odbornou kultúrnou obcou pri poskytovaní jej služieb

²¹² Zmluva o poskytovaní servisných služieb. Dostupná online: <https://www.crz.gov.sk/index.php?ID=2216477&l=sk>

²¹³ Smlouva o poskytovaní služieb servisní podpory softwarové platformy NDK. Dostupná online: <https://smlouvy.gov.cz/smlouva/9442619> a Poskytování služeb podpory skenovacích zařízení digitalizační linky. Dostupná online: <https://smlouvy.gov.cz/smlouva/11185048>

²¹⁴ Za obdobné služby sa považujú služby údržby na HW a SW, ktoré plnia v digitalizačnom procese rovnakú úlohu v Čechách ako na Slovensku. Takýmto spôsobom je možné napríklad porovnať slovenské a české náklady na údržbu dlhodobého dátového úložiska a zistiť, že slovenské náklady výrazne prevyšujú tie české. Bez hlbšej analýzy sa nedá jednoznačne povedať, či sú vyššie náklady spôsobené nevýhodnými jednotkovými cenami za poskytovanú službu alebo vysoko nadštandardnou a tým pádom drahou výbavou slovenských digitalizačných pracovísk. Dosiahnutie úspor by teda vyžadovalo prehodnotenie jednotkových cien, ako aj overenie, či sa nepoužíva zbytočne nadštandardný HW a SW. Bez ohľadu na vysvetlenie pôvodu vyšších nákladov na Slovensku ako v Čechách platí, že pri porovnaní slovenských nákladov na digitalizáciu so službami a úžitkom, ktorý z nej občania SR čerpajú, tak sa nedá povedať, že digitalizácia prináša hodnotu za peniaze.

²¹⁵ Kultúrne dedičstvo Slovenska – Slovakiana. Dostupné online: <https://www.slovakiana.sk/>

²¹⁶ Národní muzeum ČR, Kulturní dědictví on-line. Dostupné online: <https://www.esbirky.cz/>

²¹⁷ Národní knihovna ČR, Digitální knihovna. Dostupné online: <http://www.manuscriptorium.com/cs>

²¹⁸ Údržbu pre NOC poskytujú až dve firmy. Dostupné online: <https://www.crz.gov.sk/index.php?ID=3079632&l=sk> a zároveň <https://www.crz.gov.sk/index.php?ID=2910679&l=sk>

²¹⁹ Údržba eSbírky. Dostupné online: <https://smlouvy.gov.cz/smlouva/7869123> a údržba Manuscriptorium. Dostupné online: <http://www.manuscriptorium.com/cs>

²²⁰ Zmluva o poskytovaní servisných služieb (SLA). Dostupné online: <https://www.crz.gov.sk/index.php?ID=2288584&l=sk>

²²¹ Národní knihovna České republiky - Rámcová dohoda o poskytovaní služieb podpory dlhodobého dátového úložiska digitalizační linky. Dostupné online: <https://smlouvy.gov.cz/smlouva/6306879>

(napr. vytváranie interaktívnych aplikácií, online doplnkových materiálov k expozíciám a výstavám, oslovovanie návštevníkov a pod.).

V budúcej stratégii digitalizácie bude potrebné odpovedať na vzájomne súvisiace otázky o rozsahu a celi digitalizácie a o technologickom štandarde digitalizačných pracovísk, pričom bude vhodné posúdiť hodnotu za peniaze súčasného riešenia v porovnaní s inými krajinami. Z hľadiska kultúrno-politického sa nezdá byť rozumné digitalizovať celé fondy bez prioritizácie a v európsky nadštandardnej a tým pádom nákladnej kvalite. Zároveň je potrebné brať väčší ohľad na faktory dopytu po výsledkoch digitalizácie a zabezpečiť, aby mala odborná i laická verejnosť čo najlepší prístup k výsledkom digitalizácie²²² a aby boli výsledky digitalizácie vo vyššej miere využívané v súlade s finančnými nákladmi, ktoré boli do digitalizácie alokované. Archivovanie digitálnych objektov je pritom považované za rovnako relevantný cieľ, ako je sprístupňovanie digitálnych objektov pre odbornú i laickú verejnosť, avšak archivácia by mala prebiehať takým spôsobom, aby mali odborníci kultúrnej obce k digitálnym objektom prístup v užívateľsky jednoduchšej forme a zároveň je potrebné zmysluplne zodpovedať otázky týkajúce sa vysokej kvality digitálnych objektov v závislosti od typu objektu a jeho následnej využiteľnosti. **Budúca stratégia by mala jednoznačne kvantifikovať, aké budú budúce dodatočné náklady a zároveň prínosy digitalizácie kultúrneho dedičstva vhodné na vypracovanie analýzy nákladov a prínosov (cost-benefit analysis, CBA).**

4.10 Výskumná a publikačná činnosť

Verejné kultúrne inštitúcie dostávajú prostriedky na výskumnú činnosť, jej kvalita a dosah sa nevyhodnocuje. Z celkového počtu 29 zriadených inštitúcií MK SR vedeckovýskumnú, resp. výskumnú činnosť v širšom alebo užšom rozsahu uskutočňuje 17 inštitúcií. Žiadna nie je čisto vedeckou inštitúciou, veľa výskumu sa vykonáva interne pre praktické potreby organizácie (odborná ochrana zbierok, pamiatkový výskum a pod.). Z rezortného rozpočtu je podporovaná aj Matica slovenská, ktorá zastrešuje Slovenský historický ústav MS a Slovenský literárny ústav MS.

V roku 2015 sa podľa interného prieskumu MK SR na výskumné aktivity vynaložilo 655-tisíc eur (MK SR, 2016). Financovanie výskumnej činnosti sa zabezpečuje alikvotnou časťou rozpočtu inštitúcie na jej hlavnú činnosť, prípadne účelovými finančnými prostriedkami poskytnutými MK SR na výskumný projekt zaradený do prioritných projektov. Do výskumnej činnosti sa zapojilo 488 zamestnancov. Tí ju často vykonávajú popri iných povinnostiach, čo znemožňuje presné vyčíslenie personálnej výskumnej kapacity vo FTE (ekvivalent plného úväzku, angl. full-time equivalent).

Finančné prostriedky z mimorozpočtových zdrojov čerpalo podľa posledných údajov v roku 2015 iba šesť inštitúcií (MK SR, 2016). Zdrojom dodatočných prostriedkov je napríklad dotačná schéma Agentúry na podporu výskumu a vývoja MŠVVŠ SR. Uchádzači o podporu z týchto zdrojov musia byť držiteľmi osvedčenia o spôsobilosti pre výskum a vývoj²²³. Túto akreditáciu od MŠVVŠ SR má 14 zriadených organizácií a tie boli v období 2002 – 2019 iba štyrikrát riešiteľmi grantu APVV, podpora predstavovala spolu 317-tisíc eur. Akreditácia je určitou garanciou kvality výskumu, pretože žiadosti posudzuje odborná komisia, prihliadajúc na vedecké kvalifikácie, doterajšie výsledky a predpoklad udržateľnosti rozvoja výskumnej činnosti.

Organizácie podporované príspevkom z MK SR nie sú na rozdiel od vysokých škôl a univerzít povinné evidovať svoje vedecké práce v centrálnom registri. Dôsledkom je, že pri vedeckých publikáciách nie sú známe ich scientometrické parametre, podľa ktorých by ich bolo možné porovnať s ekvivalentnými výstupmi.

²²² Čo je aj v súlade s programovým vyhlásením vlády SR na roky 2020-2024.

²²³ Výnos Ministerstva školstva Slovenskej republiky z 12. augusta 2009 o stimuloch pre výskum a vývoj. Dostupné online: <https://www.minedu.sk/data/att/687.pdf>

Z vedeckých periodík, ktoré inštitúcie MK SR vydávajú, je iba jedno indexované v databáze Web of Science. Pri publikáciách určených širšej verejnosti, akými sú tematické monografie, výstavné katalógy, osvetové a popularizačné publikácie a pod. chýbajú údaje o ich distribúcii a čitateľskej spotrebe. Bez týchto informácií nie je možné vyhodnotiť kvalitu vedeckých výstupov inštitúcií podporovaných MK SR.

Opatrenie: Zaviesť pre všetky verejné inštitúcie, ktoré financujú svoju výskumnú činnosť z rozpočtu MK SR, povinnosť evidovať publikácie v centrálnom registri evidencie publikačnej činnosti a povinnosť získať osvedčenie o spôsobilosti pre výskum a vývoj (MŠVVŠ SR).

Zoznam použitej literatúry

- Adamčiaková, Z. (2018). Galérie na Slovensku v roku 2017. *Múzeum* 3/2018, 45-46.
- Amenta, C. (2010). Exploring museum marketing performance: a case study from Italy. *International Journal of Marketing Studies* Vol. X, s. 24-35.
- Arjo, K., & al, e. (2013). Cultural heritage policies: a comparative perspective. In I. Rizzo, & M. Anna, *Handbook on the Economics of Cultural Heritage* (s. 37-86). Edward Elgar Publishing.
- Armbricht, J. (2017). Use value of cultural experience: A comparison of contingent valuation and travel cost. *Tourism Management*.
- Arts Council England. (november 2018). Cit. február 2020. Dostupné na Internet: Accreditation standard: https://www.artscouncil.org.uk/sites/default/files/download-file/Accreditation_Standard_Nov2018_0.pdf
- Báez, A., & Herrero, L. (2012). Using contingent valuation and cost-benefit analysis to design a policy for restoring cultural heritage. *Journal of Cultural Heritage* 13 (3).
- Bille, T., & Olsen, F. (2018). Measuring the quality and impact of arts and culture. In K. Eliassen, J. Hovden, & O. Prytz, *Contested Qualities: Negotiating Value in Arts and Culture* (s. 229-256). Bergen: Fakkbokforlaget.
- Block, S. R. (2018). Boards of Directors in Nonprofit Organizations. In F. A.(eds), *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance* (s. 388). Cham: Springer.
- Boorsma, M., & Chiaravalloti, F. (2010). Arts Marketing Performance: An Artistic-Mission-Led Approach to Evaluation. *The Journal of Arts Management, Law, Society*, 297-317.
- CEDVU. (2019). Dostupné na Internet: <http://isg.cedvu.sk/sng/>
- Centire. (2008). *Záverečná analytická správa projektu "Vykonanie procesného a profesného auditu v organizáciach v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva kultúry SR"*.
- Centire. (2019). *Mapovanie audiovizuálneho sektora na Slovensku - komplexná výskumná správa*.
- Compendium. (2018). *Compendium of Cultural policies & trends*.
- Copič, e. a. (2011). *Encouraging private investment in the cultural sector*. Directorate general for internal policies, Culture and education, Európska komisia.
- Council of Europe. (2003). *Tax incentives for cultural heritage conservation*. Cit. 25. November 2019. Dostupné na Internet: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=10311&lang=>
- Cowell, B. (2007). Measuring the impact of free admision. *Cultural trends* 16 (3).
- Cwi, D. (1980). Public support of the arts: three arguments examined. *Jurnal of Cultural Economics*.
- Danan, M. (1991). Dubbing as an Expression of Nationalism. *Meta: journal des traducteurs/Meta: Translators' Journal*, 36(4), 606-614.

- DCHG. (2015). *Value for Money and Policy Reviews*. Cit. 28. 02 2020. Dostupné na Internet: Value for Money and Policy Review of the Arts Council: <https://www.chg.gov.ie/about/finance-evaluation/evaluation/value-for-money-and-policy-reviews-2/>
- Dick, N. (2006). Cultural Policy: An American View. In V. Ginsburg, & D. Throsby, *Handbook of the Economics of Art and Culture*. Elsevier.
- Dolák, J. (2015). Cit. 02 2020. Dostupné na Internet: Muzeum a prezentace: http://www.muzeologia.sk/index_htm_files/Dolak_J_muzeum%20a%20prezentace.pdf
- EBU, O. (2019). *Licence fee 2019*,. EBU Media Intelligence Service.
- EEA GRANTS. (2009). Cit. 30. 7 2018. Dostupné na Internet: Slovakia: <https://eeagrants.org/Results-data/Documents/Evaluations-and-reviews/Evaluation-cultural-heritage>
- ESS. (2012). *ESSNET-Culture: Final Report*. Luxembourg: Európska komisia.
- Europeana. (2019). Cit. 20. 9 2019. Dostupné na Internet: Providing country: <https://www.europeana.eu/portal/en/search?q=>
- Finish Heritage Agency. (30. 6 2015). Dostupné na Internet: Museum evaluation frameworks abroad: https://www.museovirasto.fi/uploads/Museoalan_kehittaminen/museoiden-arviointijarjestelmia-ulkomailla.pdf
- Fogg, B. J., & Hreha, J. (2010). Behavior wizard: A method for matching target behaviors with solutions. *International Conference on Persuasive Technology*, 117-131.
- Gajdoš, A., Mathias, M., Mrva, M., Révészová, Z., Šedovič, M., & Vanoch, M. (2019). *Kultúra v štyroch dejstvách*. Bratislava: NOC.
- Ginsburgh, V., Melitz, J., & Toubal, F. (2017). Foreign language learning and trade. *Review of International Economics*, 25(2).
- Gottlieb, H. (1997). *Subtitles, translations, idioms*. Center for Translation Studies and Lexicography.
- Graddol, D. (1997). *The future of English: A guide to forecasting the popularitu of the English language in the 21st century*. British Council.
- Graddol, D. (2006). *English next (Vol. 62)*. London: British Council.
- Granty EHP a Nórska. (2014). Cit. 13. 9 2019. Dostupné na Internet: Výzvy: <https://www.archiv.eeagrants.sk/51-sk/kulturne-dedicstvo/>
- Granty EHP a Nórska. (2019). Cit. 13. 9 2019. Dostupné na Internet: Výzvy: <https://www.eeagrants.sk/vyzvy/>
- Hagara, E., Kišš, Š., & Ódor, L. (22. 11 2019). Cit. 10. 03 2020. Dostupné na Internet: Rozpočet 2.0 Ako posunúť Slovensko do prvej ligy vo: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/rozpocet20/Rozpocet_20_Seminar_FV.pdf?fbclid=IwAR3dcYuHHnAgDE6E76wajPEM7XM2PN-ZTks7r7jhX2yc-SDo_V4aJ2SDzdQ
- Harmann, F., & Cimino, F. (2019). *Funding of public service media 2018*. Media intelligence service of the european broadcasting union.

- Hemels, S. (2005). Tax incentives for the arts in the netherlands.
- Hemels, S. (2017). Tax incentives as a creative industries policy instrument. In *Tax incentives for the creative industries*. Springer.
- Hillman Chartrand, H., & Caughey, C. (1989). The Arm's Length Principle and the Arts: International Perspective - Past, Present and Future. In M. Cummings Jr, & J. Mark Davidson Schuster, *Who's to Pay? for the Arts: The International Search for Models of Support*. New York: American Council for the Arts.
- ICOM. (2019). Dostupné na Internete: Creating the new museum definition: <https://icom.museum/en/news/the-museum-definition-the-backbone-of-icom/>
- ICOM. (2019). Cit. 7. 10 2019. Dostupné na Internete: Museum Definition: <https://icom.museum/en/activities/standards-guidelines/museum-definition/>
- IFCD. (2016). *Cultural participation and inclusive societies*. Strasbourg: Council of Europe.
- IFLA. (2010). *Spolok slovenských knihovníkov*. Dostupné na Internete: Smernica IFLA pre služby verejných knižníc: http://www.infolib.sk/files/Novy_portal_infolib_subory/dokumenty_ifla/smernica-ifla-sluzby-verejnych-kniznic-2010-online-sk.pdf
- IKP. (2019). *Dochádzajú za svojimi divákmi - ako ich odmeniť? Metódy určenia kompenzácie celoslovenskej činnosti národnostných divadiel*.
- IKP. (2019). *Nákladová efektívnosť predajného a rezervačného systému OReS - analýza alternatív voči súčasnému stavu. Interná analýza*.
- Jackson, P. (1994). Performance indicators: promises and pitfalls. In K. (Ed. Moore, *Museum Management* (s. 155-171). Londýn: Taylor & Francis.
- Johnson, G., Scholes, K., Whittington, R., & Pyle, S. (2011). *Exploring strategy. Text & cases (9th ed.)*. Harlow: Prentice Hall.
- Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1996). *The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action*. Boston: Harvard Business School Press.
- Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (January - February 1992). The Balanced Scorecard - Measures that Drive Performance. *Harvard Business Review*, 71-79.
- Kapsalis, E. (2016). *The impact of open access on galleries, libraries, museums & archives*. Smithsonian Institution.
- Kelly, J. (2012). Data Collection: Key Stone and Cornerstones. In M. van Hamersveld, & C. de Bont, *Market Research Handbook, 5th Edition* (s. 61-98). Chichester: John Wiley & Sons.
- Kiesow, G. (2012). *Památková péče v Nemecku*. Brno: Barrister & Principal.
- Kimlička, Š. (2001). *Programy elektronizácie knižníc na Slovensku - systémové kroky na ich realizáciu*. Dostupné na Internete: https://itlib.cvtsir.sk/archiv/2001/2/programy-elektronizacie-kniznic-na-slovensku-systemove-kroky-na-ich-realizaciju.html?page_id=2327

- Kimlička, Š. (2004). *Transformácia knižničného systému na Slovensku po roku 1990*. Dostupné na: https://itlib.cvtisr.sk/archiv/2004/4/transformacia-kniznicneho-systemu-na-slovensku-po-roku-1990.html?page_id=1803.
- Kimlička, Š. (2004). *Transformácia knižničného systému na Slovensku po roku 1990*. Dostupné na Internet: Dostupné na: https://itlib.cvtisr.sk/archiv/2004/4/transformacia-kniznicneho-systemu-na-slovensku-po-roku-1990.html?page_id=1803
- Klamer, A. e. (2010). *The relationship between public and private financing of culture in the EU*. 14th international conference of ACEI.
- Knežová, J. (2017). Systémový prístup k hodnoteniu kultúrnych zariadení v Košickom samosprávnom kraji. Košický samosprávny kraj.
- Knežová, J. (2018). Systémový prístup k hodnoteniu kultúrnych zariadení v Košickom samosprávnom kraji - "umenie možného". *Kultúrna politika - dáta a hodnota*. Bratislava: Národné osvetové centrum, Fond na podporu umenia.
- Kolb, B. M. (2013). *Marketing for Cultural Organizations. New Strategies for Attracting Audiences*. New York: Taylor & Francis.
- Koolstra, C., & Beentjes, J. (1999). Children's vocabulary acquisition in a foreign language through watching subtitled TV programs at home. *Educational Technology Research and Development* 47, 51 - 60.
- Koolstra, C., van der Voort, T., & van der Kamp, L. (1997). Television's impact on children's reading comprehension and decoding skills> A three-year panel study. *Reading Research Quarterly* 32, 128-52.
- Kotler, N. (2008). *Museum Marketing and Strategy: Designing Missions, Building Audiences, Generating Revenue and Resources*. San Francisco: John Wiley & Sons.
- Kreatívna Európa. (2013). Cit. 13. 9 2019. Dostupné na Internet: Tlačová správa - prehľad o prínose programu Kultúra 2007 - 2013 pre slovenský kultúrny sektor: <http://www.cedslovakia.eu/clanky/prehľad-upesnych-projektov-v-programe-kultura>
- Ku, H., & Zussman, A. (2010). Lingua franca: The role of English in international trade. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 75(2), 250-260.
- Lee, C. G. (2012). English language and economic growth: Cross-country empirical evidence. *Journal of Economic & Social Studies (JECOSS)*, 2(1).
- Martin, A. (2002). The impact of free entry to museums. *Cultural Trends* 12 (47).
- Media Consulting group. (2007). *Study on Dubbing and Subtitling Needs and Practices in the European Audiovisual Industry*.
- Melitz, J. (dátum neznámy). English as a global language. In *The Palgrave Handbook of Economics and Language* (s. 583-615). London: Palgrave Macmillan.
- Micola, A., Banal-Estañol, A., Fenoll, A., & Bris, A. (2016). TV or not TV? The impact of subtitling on English skills. *Carlo Alberto Notebooks*.

- MK SR. (2003). *Národná správa o kultúrnej politike Slovenskej republiky: Správa skupiny európskych expertov*. Bratislava: MK SR.
- MK SR. (2012). Dostupné na Internete: Programové obdobie 2004 – 2006: <http://www.culture.gov.sk/podpora-projektov-dotacie/strukturalne-fondy-eu/sf-v-rezorte-kultury-/programove-obdobie-2004-2006-26b.html>
- MK SR. (2012). Cit. 13. 9 2019. Dostupné na Internete: Operačný program Informatizácia spoločnosti: <http://www.culture.gov.sk/vdoc/620/opis-1f6.html>
- MK SR. (2016). *Koncepcia vedy a výskumu 2016 - 2010*. MK SR.
- MK SR. (2019). Dostupné na Internete: Register múzeí a galérií Slovenskej republiky: <http://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/kulturne-dedicstvo-/muzea-a-galerie/register-muzei-a-galerii-sr-ef.html>
- Mrva, M. (2018). *Kultúra a hodnotová orientácia obyvateľov Slovenskej republiky. Správa z výskumu*. Bratislava: NOC.
- Mrva, M., Pietsch, D., Vojteková, A., & Kováčik, P. (2016). *Kontinuálny sociologický výskum spotreby kultúry v Slovenskej republike. Záverečná správa z výskumu*. Bratislava: NOC.
- Muzeologický kabinet. (2019). Cit. 02 2020. Dostupné na Internete: Výročné správy o činnosti múzeí na Slovensku za rok 2018: https://www.snm.sk/swift_data/source/sidelna_budova/2019/muzeologicky_kabinet/vyroczne_spravy_muzei/Vyroczne_spravy_o_cinnosti_muzei_na%20Slovensku_za_rok_2018.pdf
- Muzeologický kabinet SNM. (2017). Cit. 1. 9 2019. Dostupné na Internete: Výročné správy o činnosti múzeí na Slovensku za rok 2016, 51. ročník: <https://www.snm.sk/?vyrocne-spravy-muzei-sr>
- Muzeologický kabinet SNM. (2018). Cit. 1. 3 2020. Dostupné na Internete: Výročné správy o činnosti múzeí na Slovensku za rok 2017: https://www.snm.sk/swift_data/source/odborna_verejnost/vyroczne_spravy_muzei_sr/vs_muzea_sr2017.pdf
- Nadler, D. A. (2004). *Harvard Business Review*. Cit. 25. 02 2020. Dostupné na Internete: Building Better Boards: <https://hbr.org/2004/05/building-better-boards>
- Najvyšší kontrolný úrad. (2020). *Rozvoj pamäťových a fondových inštitúcií a obnova ich národnej infraštruktúry*. Bratislava: Najvyšší kontrolný úrad.
- NIPOS. (2018). *Divadla 2017: Výběr ze základních statistických údajů o kultuře v České republice*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. Centrum informací a statistik kultury.
- NIPOS. (2019). *Divadla 2018: Výběr ze základních statistických údajů o kultuře v České republice*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. Centrum informací a statistik kultury.
- Pew Research Center. (2019). *In Western European Countries With Church Taxes, Support for the Tradition Remains Strong*. <https://www.pewforum.org/2019/04/30/in-western-european-countries-with-church-taxes-support-for-the-tradition-remains-strong/>.
- Pickard, R. (2009). *Funding the architectural heritage: a guide to policies and examples*. Council of Europe.

- Quandt, R. E. (2002). *The Changing Landscape in Eastern Europe: A Personal Perspective on Philanthropy and Technology Transfer*. Oxford University Press.
- Rada ministrov EÚ. (2012). *Odporúčanie Rady ministrov EÚ ohľadom správy verejnoprávnych médií, CM/Rec(2012)1*. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cb4b4: Rada Európy.
- Rizzo, I., & Throsby, D. (2006). *Cultural Heritage: Economic Analysis and Public Policy*. Elsevier.
- ROP. (2015). *ropka.sk*. Cit. 13. 9 2019. Dostupné na Internet: Zoznamy prijímateľov v rámci ROP: <http://www.ropka.sk/implementacia-rop/zoznam-prijimatelov/>
- Rypkema, D. (2012). *Heritage Conservation and Property Values*. In: *The economics of uniqueness: Investing in historic city cores and cultural heritage assets for sustainable development*.
- SAK. (2013). Ako ďalej s KIS3G? Dostupné na: www.sakba.sk/%2Fdokumenty%2F2013%2FKIS3G-seminar-SAK.pdf.
- Sepeči, P. (2016). *Čo je lepšie pre šport i spoločnosť - zmluva o reklame alebo zmluva o sponzorstve v športe?*
- SNG. (29. 1 2019). Cit. 1. 9 2019. Dostupné na Internet: Zbierka Linea v SNG: https://www.sng.sk/sk/clanok/1639_zbierka-linea-v-sng
- SNG. (2019). Dostupné na Internet: SPRÁVA O ČINNOSTI A HOSPODÁRENÍ ZA ROK 2018: <https://www.sng.sk/sk/o-galerii/dokumenty/vyroczne-spravy>
- SNK. (2005). *Projekt informatizácie knižníc Slovenskej republiky*. Martin: Dostupné na: http://www.kis3g.sk/dokumenty/Informatizacia_kniznic_projekt_na_oponenturu.doc.
- SOGA. (2019). Cit. 19. 9 2019. Dostupné na Internet: Aukcie | Naše rekordy: <http://www.soga.sk/aukcije-obrazy-diela-umenie-starozitnosti/aukcije/nase-rekordy>
- Sonnenfeld, J. A. (2002). *Harvard Business Review*. Cit. 25. 02 2020. Dostupné na Internet: What Makes Great Boards Great: <https://hbr.org/2002/09/what-makes-great-boards-great>
- STENGL, a.s. (2015). *Súhrnná výročná hodnotiaci správa OPIS za rok 2015*. Dostupné na: https://www.opis.gov.sk/data/files/6381_suhrnna-vyroчна-hodnotiaci-sprava-za-rok-2015.pdf.
- Svaz českých knihkupců a nakladatelů. (2018). *Zpráva o českém knižním trhu 2017/2018*.
- Szarkowska, A. (2005). The power of film translation. *Translation Journal* 9(2).
- Šedovič, M., & Hergezelová, M. (2018). *Reflexie kultúry. Ako sú obyvatelia a obyvatelky Slovenska spokojní s dostupnosťou a kvalitou kultúrnych podujatí?* Bratislava: NOC.
- ŠVK Prešov. (2009). *KIS3G Virtua v Štátnej vedeckej knižnici v Prešove*. Dostupné na: http://www.svkpo.sk/files/files/kis3g_virtua_v_svk.pdf.
- The Heritage Council. (2017). Cit. 2 2020. Dostupné na Internet: Museum Standards Programme for Ireland: <https://www.heritagecouncil.ie/projects/museum-standards-programme-for-ireland>
- Towse, R. (2010). *A Textbook of Cultural Economics*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Turbide, J., & Laurin, C. (2009). Performance Measurement in the Arts Sector: The Case of the Performing Arts. *International Journal of Arts Management*, 56-70.
- Ufier, A. (2015). *The impact of English Language skills on national income: A cross-national comparison*.
- UNESCO. (2001). *UNESCO Universal Declaration of Cultural Diversity*. Paris: UNESCO.
- Van der Ploeg, F. (2006). The making of Cultural Policy: A European Perspective. In A. Ginsburg, & D. Throsby, *Handbook of the Economics of Art and Culture*. Elsevier.
- Ver Eecke, W. (1998). The concept of a "merit good": The ethical dimension in economic theory and the history of economic thought or the transformation of economics into socio-economics. *The Journal of Socio-economics* 27 (1).
- Visegrad fund. (2016). Cit. 2019. 9 13. Dostupné na Internet: Results: <https://www.visegradfund.org/archive/results/small-grants/>
- Waidacher, F. (1999). *Príručka všeobecnej muzeológie*. Bratislava: Slovenské národné múzeum, Národné múzejné centrum.
- Walmsley, B. (2012). Towards a balanced scorecard: A critical analysis of the Culture and Sport Evidence (CASE) programme. *Cultural Trends*, 325-334.
- Weinstein, L., & Bukovinsky, D. (2009). Use of the Balanced Scorecard and Performance Metrics to Achieve Operational and Strategic Alignment in Arts and Culture Not-for-Profits. *International Journal of Arts Management*, 42-55.
- WPF - TDC. (2016). *Market-Based Strategy and the Use of Audience Research and Data in Philadelphia*. Boston: TDC.
- Združenie vydavateľov a kníhkupcov SR. (2018). *Správa o knižnom trhu 2017*.
- Zmeček, A. (2005). *Stratégia štátnej kultúrnej politiky a akčný plán realizácie úvodnej fázy implementácie kultúrnej politiky*. Bratislava: MKSR.